

సంపు. ౧౪

ఈశ్వర, భాద్రపదమాసము (సెప్టెంబరు 1987)

పంఖ్య ౯

పూర్ణ

[నవల - అనువృత్తము]

వాసిష్ఠగణపతిమూర్తి

ఆరవ ప్రకరణము

పల్లవి యంతిర్ధానము

ఆ రాత్రియే యెట్టి యాలస్యమును గూడఁ జేయక నీలుని పట్టుకొనుటకు ఘనేంద్రుఁడు సులోచనుని యింటికి వెళ్లెను. గాని యాయెల్లు కొలఁది క్షణములక్రిందట ఖాళీ నేయఁబడినట్లు తెలుసుకొనినాఁడు. సులో

చనుఁడు తన భార్యతోడను, పుత్రునితోడను కలిసి రాత్రిభోజనానంతరము గణపవరము రెండెడలండి మీఁగుగా వెళ్లె నని పొరుగింటి వారు చెప్పిరి. గుఱ్ఱమెక్కి ఘనేంద్రుఁ డాదారి పట్టుకొని గణపవరమువరకు వెళ్లి వ్యర్థప్రయత్నమై వచ్చివేసెను. ఎట్టిబాడియు గణపవరము వెళ్ల లేదు.

గణపవరమునుండి రాగానే యతఁడు రాష్ట్రీయునియొద్దనుండి చంద్రసేన గృహము శోధించుట కుత్తరువు పొందుటకు మహా మంత్రిగా యింటికి వెళ్లెను. ఎట్టకేలకు రాష్ట్రీయుని లేపి సంగతి మనవిసేయఁగా సతఁడు నిద్రాభంగము చేసినందులకు విసుగుకొని, “ఇప్పుడేమి మీచిపోయినది? తే పుడయము చూచుకొనవచ్చును. పోయి నిద్రపోమ్ము” అని కసరి పంపివేసెను.

మఱునాఁడు ప్రాతఃకాలము చంద్ర సేనుని యిల్లు శోధించుటకు రాష్ట్రీయుఁడు వీరనందఁడు ఘనేంద్రునితోడను, రక్షక భటులతోడను సాడంబరముగావచ్చి నూచు నరికి చంద్రసేన నాగేంద్రుఁడు గత రాత్రియే సహోదయగు తన ద్వితీయ భార్యతోఁగూడ శ్రీ వైలయాత్రకు బయలుదేటి వెళ్లిపోయి నట్లు తెలిసినది. ఇంక శోధన మవసరము లేదని ఘనేంద్రుఁడు చెప్పెనుగాని వీరనం దుఁడు వినక యిల్లంతయు శోధించి యేమియు నేరముయొక్క గుఱుతులు తెలియక నిరు త్సాహుడై వీరమించెను. సులోచనసీల చంద్రసేనులు పరంతపసంఘములోని నాయ కులని యందఱికిని తెలిసిపోయినది. ప్రమథ నాథబాబు సత్రమిచ్చి పంపిన మనిషి యా పత్రము పరంతపసంఘములోని యెవరికో చూపియుండువలెనని ఘనేంద్రుఁ డనుమానిం చెను. ప్రమథనాథునితో ప్రత్యక్షముగా మాట్లాడుటకు ఘోరకునియింటి కతఁడు వెళ్లెనుగాని ప్రమథనాథుఁ డింటలేడు. పరం తపసంఘముల రహస్యములను తెలుసుకొను టకే యతఁ డెచ్చటనో తిరుగుచున్నాఁడని ఘోరకుఁడు చెప్పెను. రాష్ట్రీయవీరనందుఁడు చంద్రసేనుని మేకచాట్టు కాఁలివారిని నియ

మించి పర్ణిని నెచ్చటికిని పోసీయవలదని కట్టు దిట్టములుచేసి యెచ్చటనుండి కదలి వెళ్లిపో యెను. శోధనములో మఱియొక యదృష్ట సంగతి తేలివది. పర్ణిని యొంటినగలు తప నింట్లో వెలగల పెండివస్తువులుగాని, బుగారు వస్తువులుగాని, ధనముగాని, రత్నవస్తువులు గాని యెద్దియును దొరకలేదు. పరంతప సంఘమువారి చరుకుదనమునకు ఘనేంద్రుఁ డాశ్చర్యఁడెను.

దశమినాఁడు పూర్వాష్టామునందు సం భ్రమముతో మహారాజ మహామంత్రి రాష్ట్రీ యులతోఁ గూడిన రాజకులము ననూ వేశమై పర్ణిని విప్లవకారుల నాయకగానున్నం దున బంధింపఁబడవలెనని యుత్తరువు చేసి వది. రాజకులాజ్ఞ ననుసరించి నగరపాలుఁడు పర్ణినిని బంధించి తీసుకొనిపోవుటకు చంద్ర సేన భవనమునకు వచ్చి యిల్లంతయు వెత కెను గాని యనలు పర్ణిని యెచ్చటను కన్ప టుటలేదు. ఒక మునలమ్మ మాత్ర మాయు ట నున్నది. ఇట్లు రక్షిజనుల ప్రథమప్రయ త్నము పూర్ణముగా విఫలమయ్యెను.

ఏడవ ప్రకరణము

పరస్పర ప్రతాపపరిచయము

శుక్రవారము పూర్వాష్టాముననే కల నాథుఁడు శక్తిధరునితో మణిమాలా ప్రదాన విషయములో చంపావతమ్మ పూర్ణనమ్మతి తెలిపినవాడయ్యెను.

ప్రమతిధర్మశాలుల విన్నప మా పూర్వా ష్టామాననే రాజధర్మానన సన్నిధికి వచ్చి చేరినది. మహారాజ దానిని విచారణీయ ముగా నంగీరించి పూర్ణమీ బుధవారమును విచారణ దినమునుగా నిర్ణయించెను. భోగ

నీ రేశలింగముగారు పండుకొనియున్న గదిలోనికి నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు తొందరగా ప్రవేశించి, నమస్కారము చేసి “ఏమి సెలవు?” అని అడిగిరి. నీరేశలింగముగారు ప్రతి నమస్కారము చేసిరి. కాని, మాటాడ ప్రయత్నించుచు మాటలాడలేకపోయిరి. “ఏమి చెప్పదలచిరో? ఏమో? పాపము, నోరాడకపోయెనుగదా?” అని మిక్కిలి చింతించితిమి.

నాటిరాత్రి కవసర మగునని తోచిన మందు లన్నియును లక్ష్మీపతిగారు పెట్టె లతో తెచ్చిపెట్టకొనిరి; తమ మోటారును, గుట్టపుబండినిగూడ వారు వేదవిలాసపు గుమ్మముకడ నుంచిరి; ఇంకను అవసరమని తోచిన మందులు ఆలస్యము లేకుండ కోరిన తత్తణము అందిచ్చునట్లు హంటురోడ్డు, బ్రాడ్వే మందులపావులవారితో ఏర్పాట్లు చేసిరి. గడియలు, గంటలు అనకుండ అవసర మని తోచినపుడెల్ల మందులు వేయుచు, ఇంకెక్షను లిచ్చుచు డాక్టరుగా రెంఁతో ప్రయాణపడిరి.

మధ్య నొకమాటు కొంత చర్చలోనికి దిగి మాతో వేదాంతము మాటలాడిరి. “Mystery of life and the Mystery of Death ఇదమిత్యమని సరిగా సాధించిచెప్పిన వారెవ్వరును లేరుగదా? ఇదిగో! ఈమహా నీయుడు డెబ్బదినంపత్తరములుపైగా జీవించి, అనేక విధముల దేశమునకు గొప్పనేవ చేసినాడు; త్వరలో మనలను వీడిపోవుచున్నాడు.

పోకుండ ఆపుటకు సాధనము కనబడకున్నది. మనల విడిచి ఈ ప్రాణి ఎక్కడకు పోవునో? ఏమి నో? ఏమో? రూఢిగా చెప్పగల వారు లేరుగదా? Here we are three of us. Myself a Doctor, Mr. Nageswara Rao, experienced Editor and Proprietor of our only Telugu Daily; and you a budding young lawyer. None of us can say anything.

నేను-“Hamlet చెప్పినట్లు: No traveler hath ever returned from that realm of Death. మృత్యులోకం చూచి, లక్కడనుండి తిరిగివచ్చి, స్పష్టముగా ఇది అని తెలిపినవారు లేరు. The rest is silence. పోయినతరువాత అంతా గుప్తం నిశ్శబ్దమే. తత్త్వవేత్తలు, వేదాంతులు, కవులు అందఱును తమ ఊహలను చెప్పిరే కాని మృత్యురహస్యముయొక్క యథార్థము నిరూపింపలేకపోయిరి. అనాదినుండియు అందరి మనస్సులను ఈ సమస్య కలవరపెట్టుచునే యున్నది. ఇప్పుడు మీరు వీరి ఏమయ్యెము ముందు చెప్పగలుగుచున్నారు కాని ఆకస్మికముగా ఎందరు పోవుచున్నారు!”

లక్ష్మీపతిగారు-“ఒకప్పుడు మాకును ముందు తెలియదు. మైనంపాటి నరసింహంగారి తండ్రిగారికి జబ్బుచేసినది. ప్రమాద మైనదాకకోలేదు. నేనే treat చేయుచుంటిని. ఒకనాడు ఏమైనదంటే: patient పండుకున్న పక్క clean గా లేదు; bed మార్చి clean గా మరొకపక్క వేయించమంటిని. మరొక మంచం, పరుపు, దానిమీద clean

bed sheet వేసినారు; patient ను ఈ మంచముపై నుండి ఆ మంచము మీదకు మార్చుటలో — మరేమున్నది? వాచీ ఆగిపోయినది - heart stop అయినది ”

అనిన యీ తీవ్ర ఆకస్మికపు చావులు, దీర్ఘబాధ్యములు, ఎందరెందరినో మరణములు, ఉపనిషద్వాక్యములు, వేదాంతలభావములు ఎన్నెన్నో చర్చించితిమి. Addison వ్రాసిన Vision of Mirza (మిర్జా స్వప్నవృత్తాంత మను కథ) చెప్పకొంటిమి. రాత్రి మూడుగంట అయినది. డాక్టరుగారు మరొక ఇంజక్షను ఇచ్చిరి. అందువలన ప్రయోజనము కనబడదయ్యెను; కనిపెట్టి చూచుచుంటిమి. నాలుగుగంటలు కావచ్చెను.

“Now I am giving him what I suppose will be the last thing we can give for him సరి- దీనితో ఆఖరు” అనుచు డాక్టరుగారు ఒక చమిచాపాలు, ఒక చమిచా నీళ్లు, ఒక చమిచాతో మందు మూడును కలిపి రోగినోటిలో పోసిరి. ఆద్రవము ఆయన గొంతుక దిగినది. దిగదని నిరాశతో నున్న నాకు ఆమందు దిగుటవలన కొంత ఆశ కలిగినది.

“దైవకృపవల్ల జీవించవచ్చును. మందు దిగినది కదా?” అని నేనంటిని. “దిగినది. కాని బ్రదుకుట దుర్లభము. He is fast sinking ” అని డాక్టరుగారు చెప్పిరి.

మేము ప్రసంగములు మాని వీరేశలింగముగారి వంకనే చూచుచుంటిమి. శ్వాసము మందమగుచుండెను. ఆఖరున రెండుసార్లు చిన్న గుఱితో నిశ్వాసము

విననయ్యెను. పిమ్మట శ్వాస మాగిపోయెను. ఆతని యాత్మ భౌతిక దేహమును విడిచి పోయెను. అప్పుడు సరిగా నాలుగుగంటల ఇరువది నిమిషము లాయెను.

లక్ష్మీశతిగారు పసుపుతో కొన్ని మందులు కలిపి దేహమునకు పట్టించిరి. “వాము రోజులనుండి నాకు ఏమీ Rest లేదు. వెల్లివస్తా” నని డాక్టరుగారు వెడలిరి. “ప్రతికలో ప్రధానవ్యాసము వ్రాయించవలె” నని వీరేశలింగముగారిబ్లాకు వెడకి పట్టుకొని “వెల్లివస్తా” నని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారు వెడలిరి. శవమువద్ద నేను మాత్రము కాపుంటిని.

వీరేశలింగముగారు మా తండ్రిగారికి గురువులు. నాకే కాక నకలాంధ్రలోకమునకును పూజ్యులు. ఏరుకృతము చేతనో నాకు ఆ శవముకడ కాపుండు సద్వృత్తము లభించినది. పంతులుగారి మరణవార్త శ్రీ సతాపురంమహారాజావారికి ఫోనులో తెలుపబడెనట. వేనవిసెలపు లగుటచేత హైకోర్టున, కాలేజీలును మూయబడియుండెను. కావున నే నొంటరిగా ఆశవముకడ కొన్ని గంటలు యుండవలసినచ్యుచు; లేకున్న నిసుక వేసిన రాలుటకు తెరపిలేకుండ జనము కమ్ముకొనియుండరా?

౫

ఇదునొకండు గంటలైనది. తేకుమళ్ల రాజగోపాలరావు పంతులుగారు మొదట వచ్చిరి. వారికి మరణవార్త తెలియదు. మే మొందొరులకు సమన్వయించుకొనిన పిదప “ఎట్లున్నారు పంతులుగారు?” అని వారు ప్రశ్నించిరి. ఉదయము ౪-౨౦ కి

నాథ శక్తిధరులకు ప్రమతి ధర్మపాలులుగాక
జేలు వశీకర్త ద్వారా గూడ నాదినమున
న్యాయస్థానమునందు తమ తమ వాదము
లను పోషించుకొనుట కభ్యనుజ్ఞ యాయఁ
బడినది.

ఉత్తరాధికారి సమస్య విచారణావ
తరణమువలన భిన్నమనస్కయగు లీలావతి
దేవిని మహారాజు వీరనందుని రాష్ట్రీయ
పదవిలోనుండి ప్రాసాదకార్యదర్శి పదవికి
మార్పుట కాలోచన యడిగి మఱింత ఫేద
పఱచినవాడయ్యెను. అట్టి మార్పు తన
తమ్మున కవమానకరమని యామె యెంచి
నది. ఆవిషయమును మఱునాఁ డాలోచింప
వచ్చునని యామె వాయిదా వేసినది. ఇది
శుక్రవారమునాఁడు మధ్యాహ్న విశ్రాంతి
కవంతరము జరిగిన ముచ్చట.

ఇదివరకు సుచంద్రుఁడు లీలావతి నెంత
యో యారాధించినాఁడు. ఆమె యిష్టులకు
కావలసిన యద్యోగముల నిచ్చినాఁడు.
ఆమె యనిష్టుల ననేకుల నుద్యోగములనుండి
లాగివేసినాఁడు. సుమారు పదిలక్షల వరాల
సొత్తు విలువ గల యేడువారముల రత్న
ధరణములను చేయించినాఁడు. ఎంత చేసిన
నేమి ? ఉత్తరాధికారి సమస్యవిచారణ కవ
కాశ మొనంగినాఁడు. భోగనాథునే యువ
రాజునుగా ప్రకటింప నతని కిష్టముండునెడల
నట్టి విచారణ కతఁ డవకాశము నతఁ డీయ
నక్కర లేకుండ నుండఁగలఁడు. రాజకులము
లో నర్హసమయములందును జన్మ జ్యేష్ఠుఁడే
యుత్తరాధికారి యగునని యొక శాసనము
సృజించి న్యాయాధికారుల వాక్కులను కట్టి
వేసి ముండవచ్చును. ఇంతియే గాక శాంతి
సేనాకుమారి విన్నపముగూడ మహాన్యాయ

స్థానములో విచారించుటకు బద్ధకంకణుఁడై
యున్నాఁడు. తనకుచ, తనపితృకుటుంబమున
కును పరమశత్రువులగు శివంకరసంఘము
వారి ప్రతినిధితో శనివారమునాఁడు మాట్లాడ
నున్నాఁడు. ఈ విషయసమయమునందు
రాజు వానితో కలిసి మాట్లాడుట లీలావతి
కిష్టము లేదు. ఇది యంతయు నిట్లుండ తన
తమ్ముని రాష్ట్రీయ పదవినుండి లాగివేయు
టకు సంకల్పించుకొనినాఁడు. తన కండ్లు
తుడుచు నిమిత్తము ప్రాసాద కార్యదర్శి
పదవిని సృజించి వాని కంటఁగట్టను
న్నాఁడు. ఇదియంతయు తలపోసుకొని తనకు
మగనిపై వశీకరణశక్తి యేమియు లేదనియే
యామె చింతింప నారంభించినది. రధిసికుమా
రియే తనభర్తను తననుండి త్రిప్పివేయుచు
న్నది యని యామె కనుమానము కలిగినది.
ఈ కష్టమునంతటి నామె తనసఖ భృంగాలక
యొద్ద వెళ్లపోసుకొనినది. ఉత్తరాధికారి
సమస్యవిషయములో రాజధర్మాసనమునం
దిద్దఁడు ప్రాధ్వీవాకులు జ్యేష్ఠుని పక్షమునను,
ఇద్దఱు పట్టమహిషీపుత్రుని పక్షమునను
ఉండురని భృంగాలక యంచనావేసి చెప్పి
నది. రాజుగా రెవరి నామోదించునో వారికి
కొనకు జయము కలుగునని భృంగాలక
యాహ. తన సఖ యనుమానమును లీలా
వతిదేవి యామోదించినది. ఇంక తన పతిని
వశపఱచుకొనుట యెట్లు ?

ఇన్నాళ్లు పనిచేసే మొఱవనోవని తన
నిశిత కటాక్షముల నామె సమ్మజాలక
పోయినది. సమ్మోహన చూర్ణ ముష్టులు
వలె పనిసేయు తన మందస్మితముల నామె
విశ్వసింపఁ జాలకపోయినది. అనేకకాలము
నుండి తాను గౌరవించు యోగీశ్వరి ధవ

లాక్షిపై నామె సంకల్పము ప్రసరించినది. ధవలాక్షి వట్టి యోగీశ్వరిమాత్రము గాదు. గొప్ప మాంత్రికురాలు. అనేక విచిత్రశక్తిగల మూర్తికల నెఱిగిన తాంత్రికురాలు. ఆమె దగ్గఱనుండి పతివ్రతీకరణమూలిక తెచ్చుకొనుటకు లీలావతి కాశ జనించినది. ఆమె తన యుద్దేశమును భృంగాలకకు తెలియఁజేసినది. భృంగాలక యాకార్యమును సరుఁగించినది.

మహారాజ్ఞి తన తండ్రిని జూచి వచ్చెదనను మిఠతో సాయంకాలము ప్రాసాదము విడిచి బయలుదేరినది. ఉత్తరాధికారి సమస్యా విషయములోను, తమ్ముని క్రొత్త యుద్ధోగము విషయములోను తన ప్రియకాంత తండ్రితో నాలోచించు నని రాజు శలంచెను. అతఁ డడ్డుపెట్టలేదు. అడ్డుపెట్టుట యతని కలవాటుగూడ లేదు. తండ్రిగా రింటిరుండి సాధారణ వేషములతో ప్రొద్దుగ్రుఱినపిమ్మట తానును, భృంగాలకయు, తన తమ్ముఁడు వీరనందుఁడును గుఱ్ఱపు బండిపై ౭యలుదేరి గణపవరగ్రామమున నుండు ధవలాక్షి యాశ్రమమునకు వెళ్లిరి. లీలావతి కొరకప్రకారము ధవలాక్షి పతివ్రతీ కరణార్థము ధార్యమైన యొక మూలికను ధూపము వేసి యిచ్చినది. మఱునాఁడు ప్రాతః కాలము మరియొకసారి ధూపమువేసి దానిని మెడలో కట్టుకొనవలెనని ధవలాక్షి యాదేశించెను. లీలావతి ధవలాక్షికి దక్షిణ సమ ద్వింశభోయెను గాని యామె స్వీకరింపలేదు. ఆమె యనుజ్ఞవడసి యందఱును మఱిలిరి.

రాత్రి యాఱుగడియలు మాత్రమే గడచినవి. బండి చిట్టడవిలో వేగముగా వచ్చుచున్నది. ఇట్టి స్థితిలో బండి యకస్మాత్తుగా

నాఁగిపోయెను. కారణమేమి యని బండిలోపల నుండి వీరనందుఁడు సారథి నడిగెను. “ప్రభో, దొంగలగుంపు అడ్డుకొనినది.” అని చకిత స్వరముతో సారథి పలికెను.

వీరనందుని చేతిలో ఖడ్గమున్నది. అయినను మనస్సులో ధైర్యములేదు. భుజములలో తిగినంత త్రాణము లేదు. శత్రువిద్యా కాశలము స్పృశ. అయినను సామాజ్యమునందలి తలవరులకెల్ల సంస్థాధికారిగా మాత్రము న్నాఁడు. ఆజ్ఞలిచ్చుటకు పెద్దనోరుమాత్రమతని కున్నది. అతఁడు రథమునుండి దిగక ముందే యతనిని నలువురు బలవత్తర పురుషులు రథమునుండి లాగివేసిరి. వారిచే నతఁడు సుభుప్రగా నిరాయుధుఁడు గావించఁబడినాఁడు. వెంటనే యతని నొక చెట్టుకు త్రాళ్లచే కట్టి నోట గుడ్డలు క్రుక్కిరి. సారథికిఁ గూడ నదియే ముచ్చట జరిగినది. లోపల స్త్రీలనుమాత్రము దొంగలు ముట్టలేదు. అయినను లీలావతిభృంగాలకల భీతికి మేరలేకపోయినది.

ఇద్దఱు మరుష్యులు గుఱ్ఱముల నాఁసిరి. మఱి యిద్దఱు ముందు నిలువఁబడియుండిరి. నలువురు వెనుకప్రక్కకు వచ్చి. వారిలో నొకఁడు మిక్కిలి మృదుస్వరముతోడనే భయంకర మగు తమ నిశ్చయమును వెల్లడించినవాఁ డయ్యెను.

పురుషుఁడు—“మానసియ నారీమణులారా! మీలో న్నర్హుల యాంధ్ర మహారాజ్ఞియనియు, పాటలాంగి చేటిజనాధ్యక్షురాలనియు మే మెఱుంగుదుము. మేము పరంతప సంఘమునందు సభ్యులము. మా నాయకుఁడు నిశంధ నాగేంద్రుఁడును, మానాయకు

రా లిలావతీదేవియును తమను మిక్కిలి మర్యాదతో తీసుకుని రమ్మని యుత్తరువిచ్చి నందున మే మిచ్చటికి వచ్చితిమి. మిమ్ములను నిర్భయముగా నీ బండితోడనే మే మిచ్చటికి తీసుకొనిపోయెదము. మీ మాసము గుఱించిగాని, ప్రాణములనుగుఱించి గాని మీరు భయపడ నవసరములేదు. రాజు గారితో మాకు సంధి కుదురువఱకు మీరు మా సంఘముయొక్క ప్రత్యేక గృహమున నివసించుట డవలసియుండును. మీకుఁ గావలసినంత రక్షకుల సిబ్బంది యా గృహమున నుండును. అందు మీ యుపచారముల కేమియు తక్కువ యుండదు. పరంతప సంఘముయొక్క బలమును స్వయముగా మీ కండ్లతో మీరు చూచుట కవకాశము కల్పించబడును."

మహారాజ్ఞి కేమియు మాట్లాడుటకు తోచలేదు. భృంగాలక బిక్కసొచ్చిపోయి నది. మహారాజ్ఞి తనకు దురదృష్టదినములు వచ్చినవి యని యనుకొనినది. ఇంతలో మెఱుపు మెఱిసినట్లు వారి కొక దృశ్యము గోచరించినది.

అది యేది? ఒక జగన్నోహసముగు స్త్రీ విగ్రహము. ఒకసారి చూచిన నెన్నటికిని మఱపునకు రాని స్త్రీవిగ్రహము. దేవపురుషుల కండ్లకుఁగూడ నాశ్చర్యకరమగు స్త్రీ విగ్రహము. శక్తికి నివాసస్థానమగు స్త్రీవిగ్రహము. ఆమె పూర్ణయని లీలావతీ భృంగాల కలు పోల్చుకొనిరి. ఆమెగూడ పరంతప సంఘములో నొక సభ్యురాలేమోయని వారు ముందుగా భ్రమపడిరి. మఱుక్షణముననే యది భ్రమయని వారికి యథార్థము బోధ పడినది.

పూర్ణ రాఁగానే సఖిత్వమగు వాస్తవముతో నా పురుషుని ఝుళించుచు నిట్లనినది—

"ఓ మాసనీయ వీరుడా, సిగుంపును తీసుకొని నీవు వెనుకకు వెళ్లుము. పరంతప సంఘమువారు మా యాంధ్ర సప్రమాణ్ణిని బందిగా తీసుకొనిపోవుట సులభమని తలంచుట పొరపాటు. కుండినుల యధికారమును కాపాడుటకు విశాల సామ్రాజ్యమునందు ప్రతిమూలలోను జాగ్రతపఱించు శక్తు లేన్నియేని గలవు."

పురు—ఓసుందరి! నీ చక్కనిముఖము నుండి వచ్చుమాటను మన్నించుట కిది శృంగారరంగము గాదు. ఇది వీరరంగము.

పూర్ణ — ఈ మాటను నాసుందరముఖము చెప్పెనని మీరు తలంపవలదు. దీనిని నాసఖిత్వపాత్రము చెప్పచున్నది. మాట ప్రకారము నీవు నడవనియెకల నిది మీ గుంపు నవలీలగా చెదరఁగొట్టఁగల దని సత్యము నీతో చెప్పచున్నాను."

పూర్ణయొక్క ధైర్య సాహసములకు లీలావతీ భృంగాలకలు పరమాశ్చర్యము పొందిరి.

"ఈయుద్ధతరారి చేలినూడి ఖడ్గమును లాగివేయుడు." అని యా పురుషుడు తన యనుచరుల కాజ్ఞాపించెను. వా రామె నాక్రమింపఁ దలపడిరి. కనుతెప్పపాటులో మూఁడు తలలు నెగిరిపోయినవి. వాటి రక్తధారలచే ముందాకాశమాను, పిమ్మట భూమియు నెఱ్ఱవడినవి. ఆ ముప్పురు పీరులను నఱికి పూర్ణ యా పురుషు నిట్లు హెచ్చరించినది. "ఇప్పుడైనను పాతిపామ్ము."

ఆమె లాఘవ పరాక్రమములకు లీలా వతీ భృంగాలకలు మిక్కిలి సంతోషించిరి. పురుషుడు దిగులాండి పెద్దకేక వేసెను. ముందున్న వారేకాక చుట్టుపట్ల నున్నవారు గూడ చేరిరి. వారు సుమారు రేబదిమంది యుందురు. గుఱ్ఱములు బండి లాగుకొని పాటిపోకుండ వారిలో నొకఁడు వాటిని విప్పివేసినవాడయ్యెను.

ఇప్పుడు పూర్ణ యేబది మందితో పోరాడవలసియున్నది. ఒకస్త్రీ కేబదిమందితో యుద్ధమనిన సాధారణముగా నెవరును నమ్మరు. అసాధారణ వ్యక్తుల విషయములో సంతయు సాధ్యమే. ఆమె నిరుపమ లాఘవముతో, నిరుపమాన వేగముతో, నిస్సదృశ శుండల ప్రచారముతో, నిస్తుల సాహసముతో, నిస్సమాన సత్వముతో, నిష్ప్రతిమాన కౌశలముతో నాగుంపుతో యుద్ధము చేసినది. లీలావతీ భృంగాలక లామె మహా శక్తియుక్త యవతార మనుకొనిరి.

సగముమంది చనిపోయిరి. తక్కినవారు విడువక యొక్కపెట్టున నామెపై బడనుంకించిరి. ఇంతట వారికి వెనుకనుండి మఱి యొక భయంకరమగు తాకుడు తటస్థించెను. అది యొక మహావీరపురుషునిది. అసామాన్య రణ నైపుణ్యముగల యా స్త్రీపురుషుల మధ్యలో నాగుంపు అడకత్తెరలోని పోకచెక్కవలె చితికిపోయినది. ఒక్కఁడు మాత్రము తప్పించుకొని పాటిపోయెను. వాడు వారి నాయకుడగు కౌళిక సులోచనుడే యగును. యుందుగా స్త్రీలతో సంభాషించిన వాఁ డీరసిక వీరుడే.

రంగస్థలమంతయు రక్తసిక్తమై పోయినది. అనిశ్చిత్రవ రంగమునందు జయించిన

వీరయువద్వంద్యము వెలుగుచుండెను. ఆ పురుషుడు ఘనేంద్రుడని పూర్ణాలీలావతీ భృంగాలకలకు తెలిసినది. పూర్ణాఘనేంద్రులు పరస్పర ప్రతాపపరిచయమువలన సత్యంత పరస్పరాదరముతో పరస్పర మొకసారి చూచుకొనిరి. ఆ పరస్పరాదరములో రాగపురంగు కొంచెము కలిసెనని చెప్పవచ్చును.

నినిమిదియవ ప్రకరణము
విదితసంఘాపథతి

ఘనేంద్రుఁ డరివిజయాసంతరము దగ్గఱ నుండు చెల్లయొద్దకుఁ జోయి వీరనంద రథ సారథులకు కట్టు విప్పి నోటిగుడ్డలు తీసి విడిపించినవాఁ డయ్యెను. వారిద్దఱును బండి దగ్గఱకు మెల్లగా చేరిరి. వీరనందబాబు లజ్జకు మిఁలేకపోయినది. సారథి గుఱ్ఱములను తెచ్చి తిరిగియు పూచెను. వీరనందుఁడు మాత్రమే కాక పూర్ణా ఘనేంద్రులు గూడ లీలావతీదేవి యాజ్ఞవలన నాబండి నెక్కిరి. బండి నడువ నారంభించినది.

భృంగా—(పూర్ణను జూచి) పూర్ణా! నీవు సమ మమునఁడు సప్రమాణ్ణికి గొప్పసేవ చేసితివి. ఈ సేవను సప్రమాణ్ణి యెన్నటికిని మఱువఁజాలదు.

పూర్ణ—ఇది నా కర్తవ్యము.

భృంగా— (ఘనేంద్రునిజూచి) ఘనేంద్రబాబు! నీవు సమయమున వచ్చినందువలన పూర్ణకు సంపూర్ణవిజయము కలిగినది. గొప్పవీరుఁడు నూఱుముందినిగూడ జయింపఁగలఁడని మాబాబు చెప్పనపుడు నాకు సమ్మకము లేకుండేది. ఇప్పుడు సమ్మకము కలిగినది.

లీలా—(పూర్ణనుజూచి) పూర్ణా! నీ వెచ్చటినుండి వచ్చుచున్నావు?

పూర్ణ—అక్షోభ్యమహాముని యాశ్రమమునుండి వచ్చుచున్నాను.

లీలా—(ఘనేంద్రుని జూచి) నీవెచ్చట నుండి వచ్చుచున్నావు?

ఘనే—నా రాయణపురమునుండి వచ్చుచున్నాను. అచ్చటికి నన్నొక కార్యము నిమిత్తము రాష్ట్రీయులు పంపియుండిరి.

వీర—శాత్రుల నెదురుచూడనందున ప్రమత్తుడనై వారిచేతఁ జిక్కిరిసి.

రాష్ట్రీయుని యీ హిసవ్వరపు మాట యతని యసమర్థతను కప్పిపుచ్చుటకు బదులు మఁత వ్యాఖ్యానము చేసినది.

“ప్రమాదో ధీమతామపి” అని ఘనేంద్రుడు నర్దనాడు.

లీలా—ఇప్పుడు జరిగిన సంభవము వెల్లడించిన మహారాజుగారి మనస్సు మిక్కిలి వ్యాకులపడును. అందువలన దీనిని మీరిద్దఱును వెల్లడింపకుండ నుండిన నేను మిక్కిలి సంతోషించెదను. పూర్ణను దొంగలు ముట్టడింప నామె యనేకులను వధించెననియు, నితలో ఘనేంద్రుడు వచ్చి తక్కిన వారిని వధింపటలో నామెకు తోడ్పడెననియు లోకులకుఁ జెలిసినఁ జాలును.

పూర్ణా ఘనేంద్రులు వల్లెయనిరి. బండి త్వరితముగా రాజధాని చేరినది. పూర్ణ ముందుగా క్రొత్తపేటలో దిగిపోయినది. అప్పుడామె ముందు నప్రమాణ్ణి యభ్యనుజ్ఞ వడలి ఘనేంద్రుని యభ్యనుజ్ఞ వేడుచు నిట్లనినది:

“మామయ్యా! మీరు సమయములో రాకపోవునెడల నాకు శత్రువధ శ్రమసాధ్యమయ్యెడిది. మీ రాకవలన నా కది సులభ సాధ్యమయ్యెను. ఈ యుపకారమును నేనీ జన్మలో మఱువను. నా సమస్కారములను మీ రందుకొని నాకు సెలవీయవలెను.”

ఘనే—రాధీతరీ! నీ పరాక్రమము నకు నేను మిక్కిలి యాశ్చర్యపడుచున్నాను. తాను పెంచిన కూతురు పరాక్రమము విని యానందించుటకు మాబావ సత్యరథ బాబు లేరని నా విచారము. వెల్లుము. అక్కయ్య చంపావతమ్మకు నా సమస్కారములను చెప్పము. కుడినుల వంశాధికారమును కాపాడుటకు నీ కత్తి తోడ్పడును గాక.

పూర్ణ—పెద్దల యాశీర్వచన ముండిన నల్లె తోడ్పడును.

పూర్ణ నిష్క్రమించినది. బండి మఱి కొంతదూరము పోయినపిమ్మట నగ్రహారపుపేటలో ఘనేంద్రుడు లీలావతీ వీరనందులచే నభ్యనుజ్ఞాతుఁడై తన యింటికి నిష్క్రమించెను.

ఘనేంద్రుని ప్రతాప పరిచయము పూర్ణకు నిన్నరాత్రి యంకురించిన యను రాగపు మొలక యీ రోజుకే పెద్దదిగా పెరుగుటకు సహాయపడినది పూర్ణాప్రతాప పరిచయము ఘనేంద్రుని హృదయక్షేత్రములో ననురాగబీజము నాటుటకు పడును కల్పించినది. అప్పుడు ఘనేంద్రునకు రాజకాళమ్మ తన తండ్రినగ్గఱి వినోదముగా నాడిన పెండ్లిమాటలు జ్ఞానకమునకు వచ్చినవి. ఆ మంచి సమయమునందే మన్మథుఁడా వీరుని హృదయక్షేత్రమునం దనురాగ బీజమును నాటినవాఁడయ్యెను.

రాజవీధిలో భృంగాలక దిగి తమ యింటికి విచక్షణపడనముతో చేరినది. ఘనేంద్రుని పరాక్రమమును లీలావతి చూచుట యామె కిష్టము లేదు. భారావతి ఫలినిని ఘనేంద్రున కిచ్చుటకు సాకల్పించియున్నది గదా! ఆమెకు లీలావతి తోడగునెడల నా సంబంధము నట్లుటకు తన పోదరుఁ డగు చండసేనునకు శక్తి చాలదు. తమ కది మహానష్టదాయక మగు విషయము. ఘనేంద్రుని పోటీయే లేకుండిన ఫలిని తనపుత్రుఁ డగు పీఠసంహసనకు డక్కితీరునని యామె విశ్వాసము. ఆ విచారముతో నామె కారాత్రి చక్కగా నిద్రవట్టలేదు.

లీలావతి తన పుట్టింటికి బండితో వెళ్లి యచ్చటినుండి భద్రముగా ప్రాసాదము చేరి నది. లీలావతిదేవి కారాత్రి మహావీరురాలగు పూర్ణుని తన కోడలినిగాఁ జేసుకొనుట కాశ జనించినది. మఱియుకసారి రాజగారితో గట్టిగాఁ జెప్పి యొప్పించవలె నని యామె యనుకొనెను.

ఘనేంద్రుఁడు తన యింటికి వెళ్లిన తత్క్షణమే శీఘ్రముగా భోజనము ముగించుకొని తన రక్షదళముతో చనిపోయినవారి శవములను కనిపెట్టుటకుఁ బోవ నచ్చట పెద్ద చితి యొకటి వెలుగుచుండెను. శవ మొక్కటియు క్రింద కన్నట్టుట లేదు. పరం తప సంఘమువారి సత్వర కాలోచితచర్యకు ఘనేంద్రుఁ డాశ్చర్యపడెను. అతని కచితి సమీపమున సిద్ధేశ్వరి గాజకాళి కన్నట్టినది. అతఁడు భక్తితో నామెను సమస్కరించిన వాఁడయ్యెను. ఆమె ఘనేంద్రు నాశీర్వాదించి యా చితి చూపుచు నిట్లు పాదీనది:

“పాపాత్ము లెందరో బలమత్తగజలు
నాపూర్ణకత్తిలో నశియించినారు
దుర్మాగు లెంతో దుర్ధన్యు బలులు
ధర్మపాలిని కత్తిధారలోఁ బడిరి
చయ్యన తోడయ్యెఁ జంకికి హరుఁడు
దయ్యాలగుంపుకు దగువిందు జరిగె
అజతుఁడు తోడయ్యె నైంద్రి కింద్రుండు
విజతు లైరి విషమ విప్లవకరులు
వనమాలి తోడయ్యె వనజవాసినికీ
ననిలోను బెగటారి రోపీఠవరులు
దనుజపక్షులును దంపించినాఁడు
ఘనబాబు ఘనదైవ తన పూర్ణతోడ.”

రాజకాళియొక్క యీ పాటలు ఘనేంద్రుని మనస్సులో మన్మథుఁడు రెండుగడియలకు మూడు నాటివ బీజము నెప్పుడో మొలిపించినవి. ఆమె యుఁమాన వ్యవస్థయు లచే పూర్ణుని ఘనేంద్రుని కాఁబోవు కాంత నుగాఁ జెప్పచు నతని భావమునం దాసంతి నాటునట్లు చేసినది. ఎంతయో చాతుర్యముతోఁ జేసిన సంధానవద్ధతికంటె రాజకాళియొక్క యీ వద్ధతియే ఘనేంద్రు నావర్జించినది. అతఁడు తనకు పూర్ణ ప్రాణేశ్వరి కాఁబోవు నని నమ్మినవాఁ డయ్యెను. రాజకాళిమ్మ యాశీర్వాదనము వ్యర్థము గాదని యతని నమ్మకము. ఇట్లు రాజకాళి పూర్ణకు తా నిచ్చిన వాక్కును చాలవఱకు నెరవేర్చినది యయ్యెను.

తొమ్మిదియవ ప్రకరణము

రింద్రికొడుకుల ప్రకారము

కాళికనులోచనుఁడు పాటిపోయినవాఁడూరకుండలేదు. శవదహనమునకు చిట్టడ వికి కొందఱిని సంపి మఱి కొందఱి వీరులతో

నింకొక సాహసకార్యమునకు పూనుకొనిన వాడయ్యెను. బహిపురమున పండుకొను భోగనాథు నవహరించవలె నని యతడు సంకల్పించెను. ఆకార్యము సిద్ధించిన చిట్టడ విలో తమకు జరిగిన నష్టమునకు పరిహారము లభించునని యతని యుద్దేశము. బహిపురము ప్రవేశించుట యంతి కష్టమైనదిగాదు. సంప్రదాయము ననుసరించి సింహద్వార మెప్పుడును పూర్ణముగా మూయఁజడదు. చిన్న దిడ్డిద్వార మొకటి సింహద్వారమునుండి తెఱవఁబడియుండును. పండ్లెండు గడియలరాత్రి మైనది మొదలు కొని బ్రాహ్మముహూర్తము వఱకు దానిని మహాప్రతిహరి ఘోరకుండు కాయుచుండును. అర్ధరాత్రమునకుఁ బిమ్మట వెల్లియొక మహాప్రతిహరిని వధించి వాని వేషముతో నొకఁడు సింహద్వారమున నుండి తక్కినవారు మెల్లగా భోగనాథ శయనాగారమునకు వెళ్లఁగలిగిన నచ్చటి ప్రతిహరిని చంపి యతని నవహరించుట సులభమైన కార్యమని సులోచనుని యాహ.

ఊహించుట కీ కార్యము సులభముగా నుండినను ఆచరణలో మిక్కిలి కష్టసాధ్యము. ఇద్దఱు మువ్వరు ప్రతిహరుల వధతో కార్యమంతయు చక్కఁబడు నని సులోచనుఁ డూహించెను గాని వారి కేకలవలన కొటలోపల నిద్రించువారు మేలుకొనిన వేల కొలది యోధులను ఘడియలో పిలుచుకొని రావచ్చును. మహాప్రతిహరి సాధారణుడని తలంచుటలోఁ గూడ సులోచనుఁడు మిక్కిలి పొరపాటు చేసెను.

రాత్రి మూడవ యామమున సులోచనుఁడు తన రెండవకుటముతో సింహస

నముదగ్గఱకు వచ్చెను. వాని కచ్చట ఘోరకుండు కన్పట్టెను. ఘోరకుండు ఘనీభవించిన చీకటివలె మేచకమూర్తి. గహనమగు శృంగుపటలములో నతని నగము ముఖము మునిగిపోయియున్నది. అతని వదన చ్చాయాంధకారమధ్యమున విశాలనేత్రములు మిటుమిట్లు గొలుపుచు వింతకోధ నిచ్చుచుండినవి. అతనిచేత భయంకరకృపాణ మొకటి యున్నది. అతనిని జూచి సులోచనుఁడు చంపుఁ డని తన భటులకు సంజ్ఞ చేసెను. సులోచనుని భటులు ముప్పదుగురుపిరి. ఘోరకుండు వారివైఖరి తెలుసుకొని ప్రతిఘటనమునకు సిద్ధపడెను.

ఒక పాపు గడియ భయంకర మగు యుద్ధము జరిగినది. ఘోరకుని కత్తిసేయు నాట్యమునకు బలవంతులగు సులోచనుని భటు లొక్కొక్కరుగా బలియగుచుండిరి. ఇంతలో ప్రమథనాథుఁ డకస్మాత్తుగా వచ్చి వెనుకనుండి వారిని దాకెను. ఆ తండ్రి కొడుకులు సులోచనుని భటులలో నొక్కరు గూడ మిగలకుండ వారి నందరిని బరిమార్చిరి. వారందఱి తలలును శరీరములనుండి వేలుపడినవి. సులోచనుని ధైర్యము తలనుండి వేలుపడెను. వాడు ప్రాణభయముచే పాతిపోయెనుగాని ప్రమథనాథుఁడు వానిని విడువలేదు. అతడు వానిని వెన్నంటి తరిమెను.

శత్రువధానంతరము ఘోరకుండు కొటయదరునట్లు సింహనాదము చేసెను. లోపల నుండి ప్రతిహరులు చాలమంది కొటద్వారము దగ్గఱకు వచ్చిరి. ఇక ప్రాసాదరక్షకుల సంభ్రమము చెప్పవలసిన దేమున్నది ? ఆవార కొన్ని క్షణములలో కొటయంతయు

వ్యాపించినది. ఆ కల్లోలములో మహారాజు గూడ లేచెను. అతడు స్వయముగా కోట ద్వారము దగ్గరకు వచ్చి రణభూమిని పరిశీలించెను. పార్థివుఁ డిదివరకే పూర్ణా ఘనేంద్రుల ప్రతాపమును నచివ్విద్యారా విని యుండెను. నచివ్వివకు ఘనేంద్రుఁడే స్వయముగాఁ జెప్పినట్లు. ఇప్పుడు ఘోరక ప్రమథ నాథుల కండ్లారఁ జూచెను.

తత్క్షణమే రాజాజ్ఞవలన ఘనేంద్ర వీర నందులు రప్పించబడిరి. ఘనేంద్రుఁ డా దృశ్యము చూచి యసూయ విడిచి ఘోరక ప్రమథనాథులను జ్ఞాపించినవాఁ డయ్యెను.

ఘనే—ఎవరైన తప్పించుకొని పాతీ పోయినారా?

ఘోర—ఒక్కఁడు పాతీపోయెను. వాఁ డా గుంపుకు నాయకుఁ డైన కౌళిక సులోచనుఁడు. మా ప్రమథనాథుఁడు వాని పెంటఁ బడియున్నాఁడు. వాఁడు పాతీల ములో గుంకినను పట్టుకొని తీరును.

ఘనే—పూర్ణ నటకాయించిన గుంపుకుఁ గూడ సులోచనుఁడే నాయకుఁడుగా నుండెను.

సుచ—వాఁడు ఇతఁడతిగా నేనలో ప్రవేశించి సర్కారువారి సాత్తు పడ తిని కొనకు సర్కారువారికే ద్రోహ మొనరింప నమకట్టినాఁడు.

వీర—వాఁడు బహుదుర్మార్గుఁడు. అది యందు శ్వామల యను విప్రకవ్యను పాడు చేసినాఁడు. ఇప్పుడు కాత్యాయని యను విప్ర విధవాంగన నుంచుకొనినాఁడు. మన జాతిపై వాఁడు నేయు నత్యాచారము లింక నన్నియో యున్నవి. వాఁ డిప్పుడు దొరకిన

శిరశ్చేదముకంటె తక్కువ దండన యాయఁ గూడదు.

కాత్యాయని నిందను ఘోరకుఁడు నహింసఁ డయ్యెను. అతఁడు సావహేల ముగా వీరనందుని జూచి యిట్లనెను:

“అయ్యా ! మీరు రాజసన్నిధిలో మహానుభావురాలగు కాత్యాయని పేరును మలినపఱచియున్నారు. ఆమె కూర్పుండిన చోటనిలుచుండుటకుఁగూడ మీకుయోగ్యత చాలదు. మీ నిందను మీ రుపసంహరించు కొననియెడల కత్తిధరించినాతో ద్వంద్వయుద్ధ మునకు దిగవలెనని మిమ్ములను రాజసన్నిధి లో నాహ్వానించుచున్నాను. ఉపసంహరించు కొనెదరా, కత్తి ధరించెదరా?

వీరన—నీ కత్తిప్రతాపమును కాణ్వ శుకనాసునిపై చూపుఁడు. అతఁడు చెప్పఁగా నేను వింటిని గాని నేను స్వయముగా నీ వార్త సృజింపలేదు.

అనంతరము పార్థివుఁడు జోక్యము కలుగఁజేసుకొని యా ప్రసంగమును నిలిపి వేసెను.

వీరన—(ఘనేంద్రునిజూచి) ప్రమథ నాథునకు తో డగునట్లు కొందఱు రక్షిజను లను పంపిన బాగుండును.

ఘోర—అక్కరలేదు. ఒకనిని పట్టు కొనుటకు చాలమంది మనుష్యులే?

సుచ—ఘోరకబాబు! దాని కేమి గాని మీ తండ్రికొడుకులు చేసిన పనికి నేను మిక్కిలి సంకోపించితిని. అందుల కుచిత మైన బహుమానమును మీ కవశ్య మిచ్చ నట్లు నేను మా కోశాధ్యక్షున కాజ్ఞాపించె దను.

ఘోర—మహాప్రభో! శ్రీవారికి మాకు బహుమాన మీయ నంకల్ప ముండునెడల నది ధనహాసముగా నుండిన మే మంతగా సంతోషింపము నాకు సర్కారువారిచ్చు జీతము మా కుటుంబపోషణకు యథేష్టముగా సరి పోవుచున్నది.

సుచంద్ర—మఱి యేమి నీకు కావలెను?

ఘోర— కోరుమని సెలవై నయెడలఁ గోరెదను.

సుచంద్ర—కోరుము.

రథినీకుమారిని ప్రమథనాథునకుఁగాను కోరునని ఘనేంద్ర వీరసందులు తలంచెరి. ఘోరకుండు వేటు బహుమానమే కోరెను.

“మహాప్రభో! శివంకర సంఘమువారు రాజద్రోహులని సునందబాబుగారును, వీర నందబాబుగారును నిర్ణయించిరి. నేను శివంకర సంఘములో నొక సభ్యుడను. మా సంఘమువారు రాజధిక్షిత్ సామ్రాజ్యము నకు నేవనేయ బద్ధకంఁగొనై యున్నాఁగ. వారు నేయు నేవను శ్రీవారు గుర్తించి నిర్భయము లగు సునంద కుటుంబస్థుల బారి నుండి రాజధిక్తులును, దేశభక్తులు నగు శివంకర సంఘమువారిని కాపాడుటయే మాకుఁ దగిన బహుమానము.

వీర — (ఉద్రేకముతో ఘనేంద్రునిఁ జూచి) ఘనేంద్రబాబు! ఏడు తాను శివంకర సంఘ సభ్యుడ నని యంగీకరించియున్నాడు. శివంకరసంఘము రాజద్రోహి సంఘ మని సార్వభౌముని రాజకులము నిర్ణయించినది. అందువలన నిష్పక్షు వినిని బట్టి బంధింపవలెను. బాధ్యత గల రాజకీయాధి

కారుల గుఱించి ఏదాడు కటూక్తులు తుల్య వ్యములుగావు.

ఘనే—భట్టారకులు కోరుమన్నారు. అదే డేమియో కోరినాడు. వారి సంవాద మధ్యములో మనము చొరఁబడుట యుక్తము గాదు.

వీర— (కోపద్రేకముతో) నీవుగూడ శివంకర సంఘసభ్యుడవేనా? అజ్ఞ నుల్లంఘించి యెదురుతిరిగి మాట్లాడుచున్నావు.

ఘోర—అంద్ర సార్వభౌముని మాట యొకటి గ న్న ఘోరకుని బంధించు శక్తి భూమ్యాకాశములలో మఱియొకటి లేదని వీరనందబాబుగారు తెలుసుకొనవలసినది.

సుచంద్ర—ఘోరకబాబు! శివంకరసంఘము విప్లవసంఘ మను రాజకులప్రకటన మింకను రద్దుకాలేదు. అప్రకటనము సరియైనదో, కాదో యా విషయము వేటు. నీవు శివంకర సంఘ సభ్యుడవు గాన నిప్పటి కప రాధినే యగుదువు. అందువలన ముందు నీవు లొంగిపోవలసినదే. విమృట నీ ప్రార్థన గుఱించి యోచింపబడును.

ఘోరకుండు విరుత్తరుడై రక్తసిక్తమగు తన కత్తిని మహారాజు పాదములపై నిడి చేతులు జోడించుకొని నిలిచినవాడయ్యెను.

సుచంద్ర—(వీరనందునిఁ జూచి) వీరనంద బాబు! మీప్రభు వొకనితో మాట్లాడుచుండ నతఁడు నేయవలసిన పనిని మీరు నేయఁబూనుట రాజధిక్కారమే యగును. మీ ప్రభువు కోరినవానికి వరమిచ్చునో, మానునో, దండించునో, విడుచునో యేమియు తెలుసుకొనుటకు ముందు మీరు మధ్య ప్రవేశించుట మిక్కిలి యసభ్యము. మీరు

మిక్కిలి బాధ్యత గల రాష్ట్రీయాధికారమును నిర్వహించజాలరు అందువలన మీ రాష్ట్రీయఖిల్లమును మహావీరుఁడగు ఘనేంద్రబాబు చేతి కిచ్చివేయవలెన. (ఘనేంద్రునిఁ జూచి) ఘనేంద్రబాబు! నిన్ను మా ప్రభుత్వములో రాష్ట్రీయునిగా నియమించుచున్నాను.

రాజాజ్ఞ వివంగానే వీరసండుఁడు కంపమాన హస్తముతో తన రాష్ట్రీయాధికార చిహ్నముగ మహాఖిల్లమును ఘనేంద్రునకు సమర్పించివేసినవాఁడయ్యెను. ఘనేంద్రుఁడు వినయముతో దాని నందుకొని సాక్ష్యభామునకు ప్రణామము గావించెను.

ప్రతిహరులందఱు నాశ్చర్యపడిరి.

వదియవ ప్రకరణము

సింహద్వారమునందు రాజకులము

సుచంద్రభట్టారకుఁడనంతర మా రంగస్థలమునకు మహామంత్రిని రప్పించెను. అతఁడాతనితతో నచ్చినాఁడు. సింహద్వారమునం దందఱును నిలిచియున్నారు. రాష్ట్రీయఖిల్లము ఘనేంద్రుని చేతిలో నున్నది. అది యిన్నాళ్లకు తగినచేతికి వచ్చి జ్వలించుచున్నది. వీరసండుఁడు నిరాయుధుడై యారిపోయిన కొఱవివలె నిష్ప్రభుడై కన్నట్టుచున్నాఁడు. మహాప్రతిహారి ఖిల్లము మహారాజపాదముపై కన్నట్టుచున్నది. రాజప్రేమితుడైన యొకప్రతిహారి జరిగిన సంగతి వంటిదిని నూచాతప్పకుండ మహామంత్రికి నివేదించెను.

అనంతరము మహారాజు సింహద్వారమునందే మహామంత్రితోడను, క్రొత్త రాష్ట్రీయునితోడను శివంకర సంఘము

గుఱించి ముందుచేసిన ప్రకటనను రద్దుపఱచుట కాలోచించినవాఁడయ్యెను. అప్పటి ప్రభువుస్థితి కనిపెట్టి మహామంత్రి ప్రతికూలముగా చెప్పజాలకపోయెను. ఘనేంద్రుఁడు సంపూర్ణ సమ్మతితో రాజగారి సూచనను సమర్థించెను. పూర్వప్రకటనను రద్దుచేసినట్లు పునఃప్రకటనను ఘనేంద్రుఁడచ్చటనే వ్రాసెను. అనంతరము మహారాజు మహామంత్రిలు సంతకములు చేసినవిమ్మట తాను సంతకముపెట్టి పత్రము పూర్తిచేసినవాఁడయ్యెను.

సునంద కుటుంబస్థులగుఱించి కటూక్షి పలికినందులకు రాజు ఘోరకునకు పదిపది మాలు జల్మానావేసి యతనిఖిల్లము నతనికి తిరిగియు నిచ్చివేసెను. తాను కోరిన బహుమతి తనకు లభించినందులకు ఘోరకుఁడు పార్థివునకు సమస్కరించెను.

సుచ—ఘోరకబాబు! నీవు కోరిన బహుమానము నీ కీయఁబడినది. నీ కుమారునకు మంచి బహుమతి యొకటి యాయవలసి యున్నది. అతనికి నగరపాల పదవి యిచ్చుటయే మంచి బహుమతి యని యనుకొనుచున్నాను.

ఘోర—ఇప్పుడు నర్కారువారు వాని కిచ్చిన పదవియే వాని కిష్టము. సంపూర్ణముగా పరంతప సంఘమువారి చర్యలను కనిపెట్టి రాష్ట్రీయునకు సేవ సేయవలె నని వాని యాశ. నగరపాలుని జీతము రహస్యార్థశోధకుని జీతముకంటె నాలుగురెట్లధికముగా మండినను రహస్యార్థ శోధకుని పని జయప్రదముగా ముగిసిన విమ్మట నతనికి దొతకవలసిన బహుమాన మమూల్యముగా నుండును.

సుచం—సరి. అట్లే కానిమ్ము.

అనంతరము మహారాజు వీరనందునకు ప్రాసాద కార్యదర్శి పదవి నొసంగినాడు. ఈ యధికారముల మార్పు జరుగునని మహా ముత్రికి ముందే తెలుసును. అయినను తత్కాలసంభవ మవమానకరముగా నుండ నని మాత్రమే యతడు చింతించెను. ప్రాసాద కార్యదర్శితము మంత్రుల జీతముతో సమానముగానే యేర్పరుపఁ బడినది.

ఘోర—మహాప్రభో! ఒక సంగతి నే నిప్పు డడుగవలసియున్నది. అధికప్రసంగ మని యొంచక శ్రీవారు ప్రత్యుత్తరము దయ సేయవలెను.

సుచం—అడుగుము.

ఘోర—వీరనంద బాబుగారి క్రొత్త యుద్యోగములో మహా ప్రతీహారి తన బహిఃపుర ప్రతీహారివర్గముతోఁ గూడ నతని చేతికింద నుండవలసినచున్నా?

సుచ—నీ కెందుల కీప్రశ్న?

ఘోర—అట్లుండునెడల నీ యుద్యోగము మానుకొనుటకు.

సుచ—ఎందులకు మానవలెను?

ఘోర—కారణము చెప్పనెడల నాకు మఱికొన్ని పణములు జల్మానాపడును.

సుచంద్రుడు నవ్వెను.

సునంద వీరనందులకు కనులనుండి నీరు లేని యేడుపు వచ్చినది.

సుచ—ఉండనక్కఱలేదు. మహాప్రతీహారి మహారాజకుమాత్రమే బాధ్యుడు.

అనంతరము ఘనేంద్రుఁడు తన రక్షి జనులతోఁగూడ కలిసి శవపరీక్ష గావించెను. పైనికులగు నాగులు చాలమంది యాగుంపులో చనిపోయినట్లు కనుగొనఁబడినది. అటుపిమ్మట రాజుగారిచే శవదహనమునకు త్తరు వీయఁబడినది. ఎడ్లబండ్లలో శవములను వేసి రక్షిజనులు శ్మశానమునకు తీసుకొనిపోయి, నిండుశరీరముతో నుండు శవ మొక్కటియును లేదు. అన్ని శవములును రెండేసిఖండములే. శవములబండ్లు కదలిన పిమ్మట ప్రతీహారులు రక్తపంకిలమగు రణస్థలమును బాగుఁ జదిరి. సుచంద్రధర్మార్కుఁడంతఃపురమునకు మఱిలెను. సునంద వీరనందులు దీనవదనములతో తమయింటికి మఱిలిరి. ఘనేంద్రుఁడు శవములతో శ్మశానమునకు వెళ్లెను. ఘోరకుఁడు ఖడ్గధారియై సింహద్వారము దగ్గఱ వెలుఁగుచున్నాడు. అతని శరీరము మేచకమైయుండినను శరదించు గౌరవముగ నతని శత్రువిజయకీర్తి యారాత్రి వెన్నెలను హసించుచుండినది.

పదునొకండవ ప్రకరణము

“మహారాజా క్యామలయా?”

సులోచనుని వెంటఁ దరిమిన ప్రమథ నాథుని సంగతి యేమైనదో యిప్పుడు చెప్పవలసియున్నది. సులోచనుఁడు పరాక్రమములో సంత గొప్పవాఁడు కాకపోయినను పరుగెత్తుటలో నసాధ్యుఁడు. వానికిఁ దీసిపోవనివాఁడు ప్రమథనాథుఁడు. ఆ నిశీథమునందు సులోచనుఁడు ప్రమథనాథు ననేక వీధులు త్రిప్పినవాఁ డయ్యెను. ఎప్పటికైన నలసి యతడు తనను విడిచిపెట్టునని సులోచనుని యాహ. ఎప్పటికైన నలసి వాఁడు తనకు దొరకునని ప్రమథనాథుని యాశ.

ఒకరిని మించి యొకరు పరుగెత్తుచున్నాడు. ఇట్లు పరుగెత్తుచుండ సులోచనుఁ డొక సందులోఁ బడెను. ప్రమథనాథుఁ డా సందుకు వచ్చుసరికి సులోచనుఁ డా సందులో కప్పట్టుటలేదు. ప్రమథనాథున కాశ్వర్య మైనది. అంత శీఘ్రముగా నా సందు దాటు శక్తి సులోచనున కుండునని యతఁడు విశ్వసించలేదు. ఎవరి యింటిలోఁపల నైనను ప్రవేశించె నని యనుమానించుటకుఁ గూడ నవకాశము లేదు. అన్ని తలుపులును వేసియున్నవి. ఎవరైన తలుపు తెరచినవాఁడనిని లోపలకు రాఁబట్టుకొనిరని యనుకొనుటగూడ నసంభావ్యమే యగుచున్నది.

ప్రమథనాథుఁ డా పీఠిలోని యిరువక్కల యరుగులపై దృష్టి సారించినవాఁడయ్యెను. ఒక యరుగులపై ముట్టుగది యొకటి లోపల గడియవేసుకొని యున్నట్లు కన్పట్టినది. సులోచనుఁడే ప్రవేశించి లోపల గడియ వేసుకొనె నని ప్రమథనాథుఁడు తలచి యా యరుగుమీదికి మెల్లగా వెళ్లి నిశ్శబ్దముగా తలుపు త్రోసి చూడెను. తలుపు గడియవేసిన యున్నది.

ఇప్పుడు ప్రమథనాథునిస్థితి సంశయ గ్రస్త మైనది. లోపలఁ బండుకొనినది ముట్టు స్త్రీయే యగునడల సులోచనుఁడు కేటుగా నెచ్చటికో తప్పించుకొని వెళ్లిపోయినట్లే. తా నచ్చట నుండి ప్రయోజనము లేదు. లోపలఁ బ్రవేశించినవాఁడు సులోచనుఁడే యగునడల తా నచ్చట నిలిచియేతీరవలెను. కొనకు ప్రమథనాథుఁడు నిశ్శబ్దముగా ద్వారమునందు నిలిచినవాఁడయ్యెను. తోపలఁ బ్రవేశించియుండునెడల రాత్రి శత్రువు తనకు దొరకితిరును. లేనియెడల నా

రాత్రి తాను చేసిన భావనప్రయత్నము వ్యర్థమే కానిక్కు. ఇది యతని కొన నిశ్చయము.

నిజముగా నేమి జరిగినది? సులోచనుఁ డా సందులో ప్రవేశించిన తక్షణమే తలుపు తెరిచి యుండిన యాముట్టుగది యతనికి కనిపించినది. వాఁడు వేగమునోవచ్చి లోపలఁ బ్రవేశించి తలుపు గడియ వేసుకొనెను. పరుగెత్తు ప్రమథనాథుఁడు వక్కలు చూడక సందులో పరుగెత్తునెడల తాను తప్పించుకొని పాటిపోవచ్చునని సులోచనుని యాహ. వక్కగదిలో తాను ప్రవేశించునని యతఁ డా సంభ్రమములో కనిపెట్టఁజాలఁడని సులోచనుఁ డనుకొనినాఁడు. ఎట్టి సభ్రమములోఁ గూడ మొఱవోవనిబుద్ధి ప్రమథనాథునిది.

తన తొందరలో సులోచనుఁడు గమనింపలేదుగాని యాగదిలో ముట్టుయిన యా యింటి యజమానురాలు పండుకొని యున్నది. ఉక్కగా నున్నందున నామె తలుపు తీసుకొనియే పండుకొని యున్నది. సంభ్రమముతో సులోచనుఁడు వచ్చి తలుపు వేయునపు డామెకు తెలివి వచ్చినది. ఎవఁడో దొంగ లోపలకు ప్రవేశించె నని యామె యనుమానించినది.

ఎవ రామె? పీఠభద్రావధూని భార్య మనోహరిణి యామె. కాశ్యపదేశకీర్తితల్లెలు మనోహరిణి యామె. ఆమె మిక్కిలి ధైర్యవంతురాలు. అత్యంతనిర్భయురాలు. ఛాందసుని పత్నియైనను గొప్ప నెఱజూచి. ఆమె తన కనుమానము కలిగిన తక్షణమే కుంపటిని వెలిగించి యీనపుల్లతో దీపము వెలిగించినది. కనిపించినాఁడు భయగ్రస్తఁడగు నాగపేరుఁ డామెకు. కనిపించినాఁడు విభ్రాత

విటనాయకుఁ డగు సులోచనుఁ డామెకు.
వానిని జూడఁగానే భయ జగుప్పా సంభ్ర
మము లామెకు కలిగినవి.

సులోచనుఁడు గూడ మనోహరిణిని
జూచెను. ఆమెను జూడఁగానే వాని తత్తాల
భయోద్రేక మంతర్హిత మయ్యెను. ఇంత
సేపునఱకు తానుపడిన భావనాయాసము
మాయమైనది. తనవెనుక ఘోరశత్రువు
ప్రమథనాథుఁ డున్నాడను విషయముగూడ
వాని జ్ఞప్తిలో నుడిపోయినది. వాని కనుల
యెడట కన్నట్టునది మనోహరిణిమూర్తి. వాని
భావములోఁ గన్నట్టునదిగూడ మనోహరిణి
మూర్తియే.

“శ్యామలా! నాప్రియమైన శ్యామలా!
నీ విచ్చట నున్నావా? నీవు చనిపోతి వను
కొన్నాను. బ్రతికియున్నావా? ప్రాణేశ్వరీ!
ఈ ఛాందసునియింట నీ వెందుల కుండవలసి
వచ్చినది?”

ఇది యప్రయత్నముగా సులోచనుని
నోటినుండి వెలువడిన మాటలు. అవి
ద్వారమువందు కాచుకొనియున్న ప్రమథ
నాథుని చెవులలోఁగూడఁ బడినవి. పిమ్మట
మనోహరిణి సులోచనుల కీ క్రింది సంవా
దము నడిచినది. ప్రమథనాథుఁడు వినుచునే
యున్నాడు.

మనో—ఎవడవు నీవు? దుర్మార్గుడా!
శ్యామల యెవతె? నే నెవలెను? తలుపు
తీసుకొని వెల్లెడవా? కేకలు వేయు
చున్నావా?

సులో — అదిగో!! ఆ స్వరముగూడ
నా శ్యామలచే.

మనో — అరే! నీవు త్రాగివచ్చితివా
యేమి?

సులో — సులోచనుఁ డెన్నియో
తప్పలు చేసినాఁడు గాని త్రాగుటమాత్ర
మెన్నడు నెలుంగఁడు. అతని కనులు నేయి
మంది మధ్యలో తన ప్రియమైన శ్యామలను
కనిపెట్టఁ గలవు. అతని చెవులు చీకటిలోఁ
గూడ శ్యామల స్వరమును పోల్చుకొనఁ
గలవు.

మనో — నీ పేరు సులోచనుడా?

సులో—నన్నొక క్షణమైన చూడని
యెడల నీవు సహింపనిరోజులు కాలగర్భ
ములో లీనమైపోయినవి. నీవు సులోచనుని
పేరుగూడ తెలియనట్లు నటించి యదుగ
వలసినరోజు లిప్పుడు వచ్చినవి. నా ప్రియ
మైన శ్యామలా! బాధభ్రష్టుని కామతంత్ర
మంతయు నీకు నేను చెప్పలేదా? నీభర్త
యగు సులోచనుని మఱచిపోయినను గురు
వగు సులోచనుని మఱచిపోతివా?

మనో — నీవు రూపసాదృశ్యము వలన
భ్రాంతిచెందియున్నావు. నేను కాశ్యపదేవ
కీర్తి చెల్లెలను. అవధానులగారి భార్యను.
నాపేరు మనోహరిణి. నీ శ్యామల యెవరో
నాకు తెలియదు. నే నిప్పుడు ముట్టుదాననుగా
నున్నాను. ఇట్టి సమయములో నీ వర్ధరాత్రి
వేళ నా గదిలో ప్రవేశించుట ఘోరమైన
పని. నీవు తత్తణుమే యీ గది విడిచి
పెళ్లనియెడల నేను కేకలు వేసి యీ విధి
వా రందరిని లేపెదను.

సులో—రూపసాదృశ్యమే కాదు. స్వర
సాదృశ్యముగూడ నున్నది. ఎంత వినివను
తనివితిరని స్వర మిది. ఎంతచూచినను తనివి

తీరని రూప మిది. అవి నేను ముద్దుపెట్టుకొనిన చెక్కులే. అవి నేను చేతులతో నవరించిన ముంగురులే. ఇంక నా ముఖము యొక్క కళ చెక్కుచెదరలేదు. మనోహరిణియే శ్యామల యను పేరుతో నన్ను కొన్నా క్లేలినది యని యిప్పుడు నేను తెలుసుకొనుచున్నాను. నా మనోహరిణీ! నన్ను విడిచి వేటు మగనిని బెండ్లి యాడుట ధర్మమా? నే నీ ఘోరము తాళజాలను. నాదగ్గఱ కత్తి యున్నది. నీచేతి కిచ్చెదను. నన్ను నీ హస్తముతో పొడిచివేయుము. అప్పుడు నారక్తవారిచే నా దుఃఖము చల్లారును.

మనో — నీ కేమి పిచ్చియైతినిదా సులోచనబాబు! నే నెంతమాత్రము శ్యామలను గాను.

సులో — ఆమాట నేను నమ్మను. నీవు నేను శ్యామలనని యంగీకరించినను నేను నిన్నిప్పుడు ముట్టజాలను. ఆ విషయములో నీవు భయపడకుము. ఒక్కసంగతిమాత్ర మునుగ్రహించి నాకు చెప్పుము. నా కొడుకు నెచ్చట నీవు పాఱవేసితివి?

మనో — నీకొడుకును నేను పాఱవేయుట యెట్లు? నే నెంతచెప్పినను గది విడిచిపోకున్నావు. నేను తలుపుతీసుకొని పోయి కాలనాథబాబుతో నీ యత్యాచారపు మాటలను చెప్పెదను. ఆతఁడు నీకు బుద్ధి చెప్పను.

అని చెప్పి మనోహరిణి లేచినది.

ప్రమథనాథుఁ డంతయు విని “మనోహరిణి శ్యామలయా?” అని దృఢముగా శంకించినాఁడు.

సందేహ ప్రకరణము

శరణాగతము

మనోహరిణి తలుపు తీసినది. దీపపు వెలుతురులో మనోహరిణి సులోచనుల కిద్దఱికిని ప్రమథనాథబాబు కనిపించినాఁడు. మనోహరిణి మిక్కిలి సిగ్గుపడినది. సులోచనుఁడు మిక్కిలి భయపడెను. ఆభయములో నతని కెక్కడను లేని వేగము వచ్చినది. ఒక త్రుటి కాలమైన నతఁడు వ్యర్థము సేయక మనోహరిణిని ప్రమథనాథునిమీఁదికి త్రోసివేసి యరుగుమీఁదికి వచ్చి క్రిందికిలంఘించి పాఱి పోయినాఁడు. ప్రమథనాథునకు వాఁ డరుగు మీఁదికి రాఁగానే పట్టుకొనఁజాలకపోవుటకు కారణము తనమీఁద త్రోసివేసిన మనోహరిణి నాఁచుకొనుటకు తీసుకొనిన క్షణిక చర్యయే. ఆ యవకాశమే సులోచనున కరుగు గంతుటకు సరిపోయినది. ప్రమథనాథుఁడు తనమీఁదఁబడిన మనోహరిణి క్రిందఁబడకుండ నిలఁబెట్టి తత్క్షణమే యామెను విడిచి యరుగు గంతినవాఁ డయ్యెను తిరిగియు సులోచన ప్రమథనాథుల ధావనానుధావనములు యథావిధిగా నడిచినవి. మనోహరిణి యది చూచి యాశ్చర్యపడినది. ఆసంగతి యేమియో యాలోచించుటకుముందు సులోచనుని బారి నుండి గడవిడలేకుండ తాను తప్పించుకొని నందులకు సంహృషించుటలో నామె రెండు మూఁడు క్షణములు గడపినది. కొన కామె లోపలకుఁబోయి తలుపువేసుకొని పండుకొని వది గని యనేకాలోచనలలో నామెకు నిద్రపట్టలేదు.

సులోచనుఁడు మఱికొన్ని విధులు దాఱినాఁడు. కొనకు ప్రమథనాథునకే

జను మగువట్లు సంభవము తటస్థించినది. అట్టి సందర్భములో సులోచనుని యదృష్టవశమున నొక స్త్రీ తలుపు తీసినది. సులోచనుని దృష్టి యాక్షక్కు ప్రసరించినది. ఆ తలుపుతీసిన స్త్రీ తనకు పరిచితురాలు. ఆమె తనను రక్షింపఁగలదని వాఁడొంది యా యింట వేగముతో దూరెను. “శరణు, కాత్యాయనమ్మా! నన్ను రక్షింపుము.” అను మాటలతో వాఁడొ యింటిని ప్రవేశించెను.

“వాఁడు రక్షింపఁదగినవాఁడు గాఁడు. దుర్మార్గుఁ డగు రాజద్రోహి.” అని చెప్పుచు ప్రమథనాథుఁడు గూడ నా యింటఁ బ్రవేశింపఁ జోయెను.

కాత్యాయని — ప్రమథనాథబాబు! కాత్యాయని శరణాగతుని విడువదు. నీ కామనిషియే కావలయునెడల నీవు నన్ను చంపి లోపలకు వెళ్లవలసినదే.

ప్రమథనాథునకు కాత్యాయనిపై మిక్కిలి గౌరవము. తనతండ్రి ఘోరకుఁడు కాత్యాయని మహిమను కొనియాడుట వలెఁ జెన్ని యోసారూఢు విన్నాఁడు. అట్టి గొప్పస్త్రీని తానుచంపి లోపల కఠఁడు వెళ్లఁగలఁడా?

ప్రమ—అమ్మా! నీరు రక్షించిన మనిషిని నేను పట్టుకొన నొల్లనుగాని వానితో మీయెదుట ముఖముఖగా మాట్లాడవలెనని నాకున్నది. గొప్ప మహావీరుడనని బడయికొట్టు మనిషి యొక స్త్రీ ద్వారా రక్షణపొందుట యెంత గౌరవహాని కరమో వాని కెఱుకపఱచెదను.

కాత్యాయని — మీఁడెన్ని టవ్వులు కొట్టి నను తనకార్యసాధనముకొఱకు గడ్డితిను టకుఁగూడ వెనుకఁదీయని తుచ్చుఁడు. ఏనిని పట్టుకొనినంతమాత్రమున నీకీర్తి యెంతమాత్రము వర్ధింపదు. నీ పథితేపిండినంతమాత్రమున మీఁడు సిగ్గుపడు నని నీ పెంచవలదు. శౌర్య మావంతయు లేనివానికి సిగ్గుకొడి నుండి వచ్చును? మీఁడు బ్రతికియుండినను చచ్చినవారిలోనే లెక్క. ఈరాత్రియే పూర్వయామమునందు మీఁడొక యాడుదాని కత్తికి భయపడి పాటిపోయినాఁడు. ఇప్పుడు చేత కత్తి ధరించియు నిరాయుధురాలగు స్త్రీని శరణువేడుచున్నాఁడు. (సులోచనునిజూచి) అభాగుఁడా! నీకు శత్రు మెందులకు? దానిని నీ శాత్రవున కిచ్చి యతని కాళ్లమీఁదఁ బడి విముక్తుడవై పోమ్ము. ఈరాత్రియే కాదు, నీవు బ్రతికి యున్నంత కాలము నీ తుచ్చ ప్రాణములపై నరఁడు రాఁడు.

సులో — నేను నిన్ను శరణువేడితిని. నీవు రక్షింపఁజాలనపుడు శాత్రవుని శరణు చొచ్చెదను.

కాత్యాయని—అట్లగునడల నీకత్తి నా కిచ్చివేయుము.

సులోచనుఁడు తనకత్తిని కాత్యాయని కాళ్లపై నుంచెను. ప్రమథనాథుఁ డాశ్చర్యచకితుఁ డయ్యెను.

ఇంతలో రాజకాళి యచ్చట ప్రత్యక్షురాలైనది. అందఱును స్తబ్ధులైరి.

రాజ—కాత్యాయని! చంపమ్మ వదిన గారింట నాకు నిద్రపట్టలేదు. నీయింట పండు కొనుటకు వచ్చితిని.

కాత్య — నీకు కాత్యాయనియిల్లు
ఇన్నాళ్లకు గోచరించినదా?

రాజ — ఓను.

(ఛంకో బద్ధవాణి నాశ్రయించి)

“నశ్యమైన ప్రపంచ నాటకమునందు
దృశ్యాలు చూడంగ తిరుగుచున్నాను
ఈరాత్రి యాదృశ్య మీక్షింపఁ దాను
మీరాజకాళమ్మ మీయిల్లు నేరె
కత్తిని కలకంఠి కాళ్లపై నుంచి
నెత్తిని వంచిన నీచదృశ్యంబు
భీతువు శరణన్న పిఱికిని గాయ
వీరుని నిలిపిన ధీర దృశ్యంబు

చూడంగ వచ్చితి సుందరీ యిపుడు
పాడంగ వచ్చితి భామినీ యిపుడు
ఒళ్లు బాగున్నది యాహాలు పాడు
కళ్లు మంచివి గాని కథ బాగులేదు
కాళ్లలో బలముంది(మస్తీ) కరములోలేదు
[(నాస్తీ)]

సీళ్లలోఁ దిరుగాడు నీచ సర్ప మిది”

* * * *

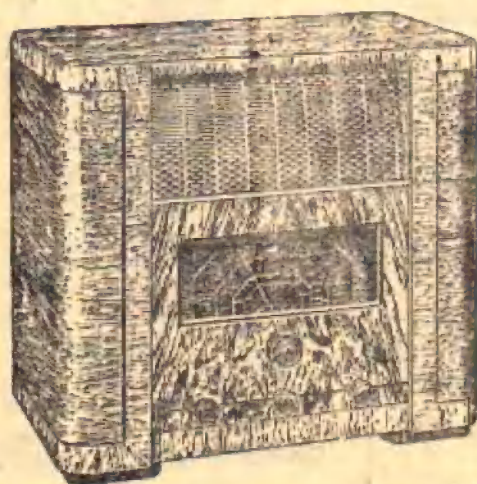
కొనకు ప్రమథనాథుడు కాత్యాయని
యుత్తరువు తిసుకొని వెళ్లిపోయెను. తరు
వాత సులోచనుడు దీనవదనముతో
నిష్క్రమించెను. ఆ రాత్రి రాజకాళి
కాత్యాయని యింటనే పండుకొనెను.

సంగీతమును నున్నది

మీ
గీత
మీ
గీత

అత్యద్భుతముగ
వినవీలొనర్చు

“హిస్
మాస్టర్స్
వాయిస్”

రేడియో రిసీవరు!

మాడల్ 482 AC
వెల రూ. 300/-

చూపునకు రామచీయకమై, చెవికింపైన జీవనాదముతో సర్వదేశముల
వార్తలను, సంగీతమును విన వీలొనరించు ఈ రిసీవరు మాడల్ 482, 95-260
వోల్ట్లు, 50-100 హైకిల్స్ ఏ. సి. కరెంటుతో నుపయోగింపవగును. ఇందు
16 మీటర్లనుండి 2000 మీటర్లవరకు వ్యాపింపబడు వార్తలను, సంగీతమును
అతి సున్నితమైన షరిరములచే శుద్ధముగను, సహజమాధుర్యముతోను విన
వీలగును. మీ కత్యంత ప్రియమైన రికార్డు సంగీతమును కూడ విద్యుచ్ఛక్తి
ద్వారా ప్రతిఫలించజేసి, మీ యిష్టానుసారము ఆలకించి ఆనందింపవగును.

వివరములకు నేడే మాకు వ్రాయుడు!

ది గ్రామోఫోన్ కంపెనీ

లిమిటెడ్,

45, సౌత్ వెరేడు, బెంగళూరు.

బలమైన ఆరోగ్యము

అనగా

మంచి వివాహమని యర్థము

అన్నిటికంటె ముందు ముఖ్యమైన వివాహము మంచి ఆరోగ్యముమీద ఆధారపడియుండును. స్త్రీ పురుషులలో సేవరు నీరసముగా నున్నను ముఖ్యజీవమున కష్టంకము.

ఎంత బటిలిక జెందినను మీ శరీరబలమును కాపాడునది ఫనటోజన్. అది జన్మిన శరీరావయవములకు తిరిగి కావలసినంత మాత్రన బలమొసంగును.

ఫనటోజన్ చే మీరు బలాధ్యులయిన తోడనే అన్ని బాధలు తోగములు తొలగును. అవిర సంతోషముతో మీ కార్యములు జేసుకొను కత్తిని గల్గియుండురు.

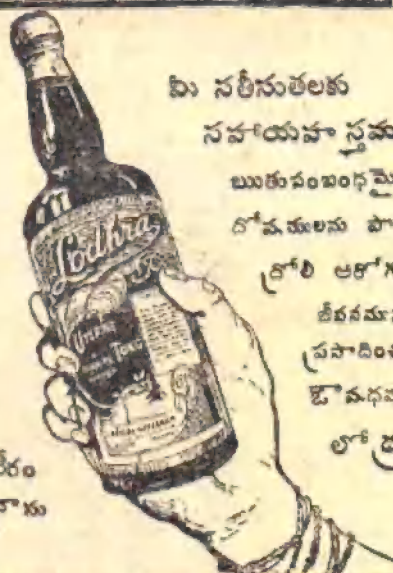
రోజునకు రెండుపార్లు ఫనటోజన్ నిత్యము తీసి కొనుదుండుము. ఆరోగ్యమును బలమును తిరిగి సంపాదించుట కిదియే మంచిమార్గము.

“నిస్సంక్షేప, ఆయాసము మున్నగు వాటినుండి కోల్పోవటకు ఫనటోజన్ తరప్రసాదించి యని నా యశ్విప్రాయము” అని ప్రఖ్యాతిగాంచిన వైద్యులు వ్రాసిరి. (1)

SANATOGEN

నిజమైన బలవర్ధకాహారము మంగులమ్మవారియొద్దను, బహుళులలోను దొరకును. ఫనటోజన్ చేతితో తాకబడుటలేదు.

మీ సతీనులకు

సహాయహస్తము

ఋతుసంబంధమైన

రోగములను పార

త్రోలి ఆరోగ

జీవనమును

ప్రసాదించు

జాగ్రహము

లోద్ర

కేసరికుటీరం
మద్రాసు

వి నో ద శిల్పము

ఇందు అట్టలు, కాగితములు, గొట్టములు, పూర్ణములు, వారములు, గాతాపూర్ణము, గొట్టములు మొదలగువానితో, ఉపయోగకరములగు విశేష వస్తువులకు తయారుచేయు పద్ధతులు నివరింతి బడినవి. ప్రాథమిక, మాధ్యమిక, బోధశాస్త్రసహ పాఠశాలల విద్యార్థులకును, గృహపరిశ్రమార్థిలైన లయిన యందరికిని ఇది అమూల్యమైన గ్రంథము. తెలుగున నివృత్తి కిటువంటి పుస్తకము వెలవడలేదు. సదశ్చేతిలో, కులభముగ బోధపడుటకు దిత్రప్రసారముగ రచింపబడినది. భారతీయంతి ప్రయోగపరచుదువచ్చిన అమూల్యమైన వ్యాకరములు ప్రజలకోరికకై ఇట్లు గ్రంథరూపముగ ప్రచురింపబడినవి. విద్యాధికారులును, స్థానిక సంస్థల యధిపతులును మెచ్చి, యాదరించిన గ్రంథము. వెల రూపాయ నాలుగు అనాల మాత్రము. కొంత ప్రతులే ముద్రింపబడినవి క్రయకరమయ్యెను.

ఆంధ్ర గ్రంథమాల,

1, తంబుకెట్టి పేది, మదరాసు

తెలుగుమఱుగు : వ్యవహారభాషా వ్యాకరణము

[అనుశ్చితము]

కీ. కే. పారసంది రామకౌస్త్రి

ఇది నచ్చుధాతువునకు "రావడము" వంటిది. దీనికి సమ్ముతింపనివారు "రావడ" మనుచునది కర్ణాంతరమును గల్పించును. ఏ యర్థమైనను వాడుగూడ ధాతుప్రత్యయ ములను చెప్పవలయునుకదా. లేక యశనిపాతమువంటి నిపాత మందులేకా? కాని భారతాభిప్రాయ మట్లు కానరాదు. "తటలోని పార్లమును కమరముచేసినఁ గాని చావు రాజవదె" (భా. ఉ. ౩ ఆ.) అని "చావు" మరణముగానే చెప్పబడినది. ఇంక ననేకస్థలములలో మరణపదముగానే యున్నది. "పడికి నధర్మ వృత్తికిని జావునకుం దొలగింది." (భా. ఉ. ౧ ఆ.)

ఇంక "పోరితము" అనుదానిని విచారించుము. "పోరితములేకయ్యెడు నర్థసిద్ధి" (భా. ఉ. ౧ ఆ.) "జ్ఞాతుల పోరితమును గోచ్రాతము వాక్రమము" (భా. ఉ. ౩ ఆ.) ఇవి యేదూపము లయ్యుండును? పోర, పోరి, పోరితము—ఇవి యుద్ధపర్యాయములుగా నున్నవి. ఇందు "పోరిక" మనునది పోర, పోరు అనువాని పైని "ఇతి" ప్రత్యయము చేయఁగా వైనదా, లేక "పోరి"పై "త" ప్రత్యయము చేయఁగా నయినదా? "నిలసితి", "చేట్టితి" వలెనే క్తాంతరూపమా? ఎట్లు చెప్పినను సంస్కృత ప్రత్యయముతో సంకరమని చెప్పకతిప్పదు. నిపాత మున్నచో నన్నియును నిపాత ములుగానే చెప్పవచ్చును. వ్యాకరణముల ప్రయోజనము లేదు.

"కట్టాయితము"—"అరుదారు మేలుకట్టాయితం తై చూడ నోప్పొరితనుకను నప్పరములు" (భార. ఉ. ౧ ఆ.) ఇది "కట్టాయిత", "కట్టాయిత", "కాసాయిత" అనునట్టిదేనా, కాదా? ఇందు ప్రత్యయమెట్టి? తెనుగున అయిత ప్రత్యయ మున్నదా? ఏయర్థమందు?

అది దేశ్యమందురా? అయితే దేశములోనిది ఎట్లువచ్చి నది? విచారించవలయు.

ఈ దీనికి కర్ణాంతర్యకు. ఇత నర్థసాంకర్య మును చూతము.

"అనుమాన"—సంస్కృతపదము. దీనికి సంస్కృతమందు ప్రమాణములతో నోటి యనుమానప్రమాణ మర్థము. తెనుగున సంకేతము అర్థము.

"అశోక్తము"—దీనికి సంస్కృతమందు అప్రత్యక్ష మర్థము. తెనుగున జీరితానంతర మర్థము.

"నిజ"—దీనికి సంస్కృతమందు స్వీయము, సహజము అర్థము. తెనుగున యగ్రార్థము.

"జాతి"—సంస్కృతమందు జనకుం దర్థము. తెనుగున పితామహుఁడు.

"చోద్యము"—సంస్కృతమందు ప్రేరణ యము (పూర్వపక్షము). తెనుగున ఆకర్షణ మర్థము.

"విశేష"—సంస్కృతమందు 'లోనున్నది.' యర్థము. తెనుగున ప్రతిబంధ మర్థము.

"కక్ష"—దీనికి సంస్కృతమందు అభ్యసించుట. తెనుగున దండించుట.

"తటస్థ"—సంస్కృతమందు ఉదాసీనుఁ దర్థము. తెనుగున 'సంభవించినది.'

"ఘట్ట"—సంస్కృతమందు తీరము, లేక ప్రకరణము. తెనుగున కచ్చితరము.

ఇట్లనేకములు సంస్కృతపదములు లోకము వాడుకలో భిన్నార్థముం దుపయోగింపఁబడియున్నవి. లోకమువాడుక ననుసరించియే యాపదముల నాయా

అర్థములందు గ్రంథములలోను ప్రయోగించితిని యున్నాను.

ప్రాచీన గ్రంథకర్తలు పద్యగ్రంథములలో ధృవమృదు పాటింపనంత వ్యాకరణమును పాటించినట్లు కానరాదు.

ధర్మసర్వ భావనయములో—

“పర్యవృత్తై రాటాదిక పర్యవృత్తయ్యయము నను సభారంజనమై” (భార. ఆది. ౧ ఆ.) ‘సభారంజకమై’ అని.

“అతిశయ రూపయాచన నుజాధిగ మందరమైవ” (భా. ఆది. ౪ ఆ.) ‘అతిశయి’ అని యుండవలయును.

“శివనః బ్రదీప్తః దీప్తివియో నంబురుహావన విగ్ని సాక్షికంబునఁ బరిచీకయైవ—” (భా. ఆ. ౪ ఆ.) అగ్ని సాక్షికముగ నని యుండును.

“శుభము దుఃఖముఁ బ్రాప్తించుచోట నడుండు, దివిలి తన కర్మవశముఁ దనక తన, కర్తగా కమ్యలకు నేమికారణంబు” (భా. ఆ. ౪ ఆ.) అన్యరేమికారణంబు ?

“ఈవంశము విచ్ఛేదముగావచ్చిన” (భార. ఆది. ౫ ఆ.) విచ్ఛిన్నము.

“ఈ ప్రమద్యరకు నిర్వికమయ్యెడు శేడు మీద యున్” (భార. ఆ. ౧ ఆ.) ప్రమద్యర నిర్వికమయ్యెడు.

“నిమలచారిత్రిక్ష కావార్యకంబు” (భార. ఆ. ౪ ఆ.) అచార్యుడు.

“నీకారణమున వంశము నాకులమై” (భా. ఆది. ౪ ఆ.) నీకారణత్వమున.

“నూరితరి యిహము నీవారకములుగాగ ముమ్మ రగవుము బుద్ధిన్” (భార. ఆ. 3 ఆ.)

“మ-హానందముఁ జొందు నతిశయప్రీతిమెయిన్” (భార. ఆ. ౪ ఆ.) అతిశయి.

“ధూమతాపతల లిద్వి విశేషరీతి” (భార. ఆ. ౫ ఆ.) విశిష్ట (విశేషి).

“దీనికి సాదృశ్యముగా నేనేమి యొకరైన నీకు నిష్టంబునన్” (భార. ఆ. ౬ ఆ.) పద్యశయుగా.

“ఇంక బ్రాహ్మణుల కవజ్ఞ నేతుక శివత్వము నేరొందు” (భార. ఆ. 2 ఆ.) శివము.

“విస్తారయందు” (భార. సభా. ౧ ఆ.) విస్తృతయందు.

“నరల తెప్పికట్ల తన నిర్వాహకంబుఁ తెప్పి” (భార. ఆర. ౨ ఆ.) నిర్వాహ్యము.

“నీకరణంబు సాద్వివ మాకుం జరకుతోధనం బులు ముఁభంబనల నిశ్చయంబుగాన” (భార. ఆర. ౪ ఆ.) నిన్ను శరణంబు - నిశ్చితంబు.

“న-స్థితతయ నోపధీకపరిశేషతయం గల రుత్తమంబు మందరభుధరంబు” (భార. ఆ. ౨ ఆ.)

అప్యవీయమందు గూర్చి సంత. మందు ముద్రిత పుస్తకములో “క్రమత పీరికి పీకలు” - క్రమమున.

సహంకరమందు అప్యవీయే “క్రమమునను సంస్కృతప్రాకృతములు రెండు”.

అప్యవి రేఖాపరివయములో “నీరు పక్షపట్టి లపికము, లో రేఖం బచ్చతోడ లోపంబు రా, ధారముగ వలసినప్పడు, భారతమున సోమయాజి పలుకుట వలనక” — అప్రయోజనము.

“ధర సాహిత్యము గద్యపద్యము లనం దా రెండు భేదంబులై, పరక స్వర్యమునందుఁ బాదరియకులో భావింపగా రేవు నా, క్లిష్టరూపమై విలసిల్లగా మడవ నొప్పుం గావ్యు డెంతేయియన్, మరుకంద్రీ మతి దీరికే వచననామం బయ్యె నాంధ్రంబునన్” — దా రెండుగా భిన్నమై కవి, లేక కావ్యకర్త.

సృపింహపురాణములో “కల్యాణ మద్భోమమై” - ఉద్భోషితమై.

విశేషగవిశేష్య వ్యుత్క్రమము :— (అప్యవీయము) “ఉత్తలక్షణకంతమై యుండవట్టి, కావ్యముల నెఱుగవలయు సంస్కార మనుచు, హీనలక్షణ కావ్యంబు నెఱుగవలయు గ్రామ్యమనుచు నపర్రంశ కంబు ననుచు.”

ఇందు లక్షణరంతమునకు లక్షణహీనము విరుద్ధము. అట్లు చెప్పటకు ‘హీనలక్షణ’ అని చెప్పినాడు.

మతీయును కావ్యములు సంస్కారవంతములుగాని సంస్కారము కావు. ఛందస్సుకై యట్లు చెప్పినాడు.

(అప్పకవీయము) “పురుటింబం బసిబిడ్డవందమున వాపోవంగ వా దాత్మలో, మరువొప్ప న్యవదుగ్ధయుగ్య కుచియై మద్దాడు కాకాసి ను, రైలుగిడ్డంబుగఁ బాలు ద్రావు మివచే నిర్లప్తకాలంబునన్, ధరణిం గూర్చిన సంవత్సరములనం దాత్మకం ధర్మస్థితుల్.”—సంగ్రహ యుగ్యయై అని యభిప్రాయము.

“విహీనసంతానలకు నుర్వ్యలోకముపథంబుఁ బ శ్యమరేల్చు” (భార. ఆది. ౫ ఆ.) సంతానవిహీనులకు అని.

సంధివిషయము:— (అప్పకవీయము) “నేలై నేవాఁడు భాంపతి విడిచి మెల్ల, జాతకేదోత్థదిలసితి వ్యామోఁఁ.”—జాతకేదన్ సంతము. జాతకేద ఉత్థ. సంధిసాంకర్యములో విస్తరించి మాపఁబడియున్నందున నిచట విస్తరింపలేదు.

గణ నిర్వంధము:— “వీరలు దైవశక్తిఁ బ్రభ వించినవారను పేరుపండియంబు” (భార. ఆది. ౫ ఆ.) అనుట కేమి పండియంబు.

“జేడ్కతో తి నివ్వునున్నవారికి” (భార. ఆది. 3 ఆ.) తనను.

“నిజం బిట్టాత్మక న స్మియియన్” (భార. ఆది. ౫ ఆ.) కను మర్చియన్.

“బ్రాహ్మణుల కవజ్ఞ నేయక శకుత్వము నేలొ న్నను” (భార. ఆది. 8 ఆ.) శమను.

(అప్పకవీయము) - కాదనిలుడు - కదనిలుడు - కదమేళము.

“ధర్మకై తాత్పర్యముగా” (భార. ఆది. 8 ఆ.) ధర్మముచే తాత్పర్యముగా.

(కవిజవాక్రయము) “ఎకగమనకు తగల గలము జాతంబయ్యెన్”, తగలము జాతంబయ్యెన్.

(అప్పకవీయము) “క్రమతః వైకాచయన్”, క్రమమన.

“అతనిచేత నపరిమిత ధన ప్రాప్తంబు నగుదు” (భార. ఆ. ౨ ఆ.) ప్రాప్త ధనంబు నగుదు.

“రండిల నొక్కదొక్కడ దురం బొసరింపక మీరు పల్వ రొక్కండను నేను పేరిపాతకాయత డన్నినవాడ నన్న నాతం డెభిమన్యుబాఁని నధర్మతః క్రాధు బనేకయోధు లొక్కండంబకెట్లు చంపి రటుగాఁ గొను మిబ్బవరంబు వావునన్” (భార. శృంగ. ౨ ఆ.) అధర్మమున అని.

“వంటయిక్ గుండెలు సొచ్చె” (భార. ఆది. ౬ ఆ.) వంటయిట్లు గుండెలు సొచ్చెనని.

“కర్మమాక్ష్య భంగి” (భార. కర్ణ. 3 ఆ.) కర్మమాక్ష్యత భంగి.

“మూతతమానఁ దెబ్బలము సొచ్చి శత్రుయై యోధవీరులం జేతులటిల వో నురుమునీసి” (భార. కర్ణ. ౨ ఆ.) యోధవీర శత్రుయైముని.

“వరం నీ వచ్చితి” (భార. ఆది. ౨ ఆ.) వరం నీయవచ్చితి అని.

అలంకార విషయములో:— “కుడిచినపిమ్మటం గునుముకోమరి” (భార. ఆర. ౫ ఆ.) పునుమునువలె కోమలాంగము గలది యని మిశ్రపదాశయము.

“మునిపత్నుల రూపము నైకొని వరుస న్నచ్చి పుష్పకోమలి క్రియఁ బ్రీతునిం జేయును” (భార. ఆర. ౫ ఆ.)

ఇంక ఎనేకములు గలవు. ఇట్లు సంస్కృత భాషతోటి సాంకర్యము. ఇంక దేశ్యభాషలలో సాంక ర్యమును చూతము.

ఈ యాంధ్రభాషకు “తెలుగు” (“తెమగు”) అనియును నేరు వ్యాకరణకర్తలు చెప్పినదే. ఆ పేరును పట్టియే యీ భాష దేశాంతర భాషతో సాంకర్యముఁ గల దనియును స్పష్టము. ఎట్లఁగా “తెలుగు” అను దానికి వారు చెప్పిన పూర్వపూరి: “మైత్రెల, కాశ్యపర, బ్రాహ్మరామముల మాడింటియందును మాడులింగములు గలవు. ఆమాడు లింగములు గల దేశము త్రిలింగము. దానియందుఁ బుట్టిన భాషకావున నీ యాంధ్రభాష మొదలఁ “తెలుగు” అనఁబడి పిమ్మట నదియే తెలుగు అనియు వైవది.” అని అప్పకవి. ఇచటను త్రిలింగవద తద్వపము తెలుగు అనియు నామాత్యురముల పోలికను

పట్టి చెప్పియుండును. ఇందు శేషమునకు లోపము, తకారమున కెత్వమును చేయఁగా నీరూప మయినది. తెలుగు, తెలుంగ అనియును వాడుకగలదు.

పిమ్మట దీనికే శాండలు శేషలకారములకు లోపము, తకారమున కెత్వమును చేసి తెనుగని చెప్పి వారు. ఇట్టిభాష మాడుచేతములవారి వాడుక వనుపరించి సాంకర్యము నొంది యా రెండరూపములను గలదై యున్నది. ఇట్లు పేరుమండియును సాంకర్యమును నొందియే యున్నది.

ఇచట వచ్చుకని "లిలింగపద తద్భవము తెలుగు" అని మాత్రము చెప్పివాడుగాని "తెనుగు" ఎట్లే చెప్పలేదు. చూడగా "లి" అనుదానిని హిందూస్థాని, వోడ్రుమభాషలలో "లిని" అని పలుకుదురు. కాగా "శ్రీని లింగుని యప్పికా స లిలింగం" అను శ్లోకస్థితిచే కద్దమున లిలింగపదము సంస్కృతము చేడి "లిని లింగ" అని వ్యతకారములోనికి వచ్చియుండును. అది క్రమక్రమమున "తెనింగ" అని అయి, "తెనుగు" అయ్యెను. లిలింగ సంస్కృత తద్భవము తెలుగు, ప్రాకృత తద్భవము తెనుగు అయ్యెను. ఇదియే "శ్రీడి" అను సంస్కృతపదములోని తకారమునకు నకారము, "లింగ" అనుదానిలోని అనుస్వారమును చేర్చి చేసిన రూపము "తెనుగు" అగును. అపూర్ణానుస్వారమును చేరిన యర్ధానుస్వారము చేసిన రూపము "తెనుగు" అట్లే సంస్కృతి తద్భవమున "తెలుగు" పదము. "లింగ" అనుదానిలోని పూర్ణానుస్వారముంచి చెప్పునది "తెలుంగ" అగును. అదియే చేడి యర్ధానుస్వారమును రూపము "తెలుగు." ఇందలి యనుస్వారము అచ్చట నొక యక్షరము లోపించిన దనుటకు నూచకము. అందుకే వ్రాతలలో నర్ధానుస్వారమైనను ఉంచి వ్రాయుదురు. వాస్తవముగా పూర్ణానుస్వారమునే యుంచవలసినది. దానికి జ్ఞాపక మర్ధానుస్వారము. ఈ పూర్ణానుస్వారమునది కుండలకార శేఖ. అది వస్తువులమధ్యమున నొకదానికి వైయర్థ్యమును తెలుపుటకై యుంచబడును. ఈసంప్రదాయ మతిధిరకాలమునుండియు నన్నదేను. ఎట్లునగా వైవధమందు ప్రసాదకు,

"తదోదన ప్రవ్యక్తిః స్థితా విద్యా వృత్తి చింతే కురుతే యదా యదా, తనోతి భావో పరివేషకై తవా త్తదా విధిః కుండలవాం విధోరసి."

బ్రహ్మ తనస్పృష్టిలో మార్యచంద్రులను సృశించి యుండి పిమ్మట కలమహారాజును సృశింపగా నరిని ప్రతాపము, కీర్తియును లోకమందు మార్యచంద్రులు చేయవలసిన పనిని అదియే చేయుచుండగా తాది తాను మందు సృశించిన మార్యచంద్రు లిప్పుడు వర్ధమాని తలచి వారి వైయర్థ్యమును తెలుపుటకయే పరివేషమును విమచే వారి కుండలకారశేఖను చుట్టియున్నాడని యుక్తేషించివాడు. కావున నీసంప్రదాయ మనాటి నుండియు నున్నదియే.

అట్లే అతిప్రాచీన గ్రంథముల లిపులలో నొక యక్షరమేదైన ననవసరముగా వ్రాయబడి యున్నపుడు దానిని చెరువు-కు బడులుగా దానికి కుండలకార శేఖ ("ం"ఇట్లు) చుట్టుదురు అది అయితర విలోపమునకు నూచకము. దానిని చూచి యాభాష నుందును అట్టి నురుగు పెట్టియున్నారు. అగుదురు అప్రాక్షరమును జ్ఞాపనము చేయునప్పుడే యుంచవలసినది. లేనిచోట నక్క-అలేదు. కాని యిట్లు రామరాను "తెలుంగు" "తెనుగు" అనుదానిలోని యనుస్వారములను చూచి యవసర మన్నచోట్లనూ, లేనిచోట్లనుగూడ ననుస్వారమును చెప్పియుండురు. ఇట్లు చెప్పికది సంపాతాయతమని యెఱుంగునది.

ఇంక పదముల సాంకర్యమును చూతము.

తండ్రిని కొన్ని దేశములందు "అయ్య" అనియు, కొన్నిటియందు "అన్న" అనియు, మఱికొన్నిటియందు "అప్ప" అనియునందురు. వెంకయ్య, వెంకన్న, వెంకప్ప, అని లోకమందు గానబడుచున్నచే. ఇది కుమార్తెకు తమ తండ్రులకేళ్లే పూర్తి గమందుల లేనిచో తండ్రిని తెలుపునట్టి "అయ్య" "అన్న" "అప్ప" అనుపదముల వయినను చేర్చి కేర్లిడుట సంప్రదాయము. దీని వనుపరిందియే భారతారంభోద్దకు మొదల "నన్నయ" అని పేరు పెట్టియుండగా వాతనికి దేశాంతరభాషా సాంకర్యము కలవ నన్నన, నన్నర అనియును పేర్లు వచ్చినవి.

“తన కులత్రాహ్మణులు ముఖము నన్నపాద్యుఁ డాఁడ” (భారతము, ఆదిపర్వము, ౧ ఆశ్వాసము) అనియు, ఆశ్వాసాంతములందు “నన్నయ భట్టప్రసాదతన” అనియు నిట్లు ఒక్క రెవరే అయ్యి, అప్పు అను దేశీయ పదములను వాడుక చేసికొనియున్నాడు.

అట్లే భాగవతముందును శ్రవణ పుండారంభ మందు గంభీరత “తిక్కనుసిం ధూసింది ఒవర నన్నయ తిక్కనాదికవులు”, “తిక్కయ పోతయ నాను వ్యక్తుండిన్” అనియు, భిన్న దేశీయములగు అన్న, అయ్య అనుపదములు వాడియున్నాడు, మఱియును తన కొక్కరికే “పోతయ”, “పోతన” అనియును చెప్పికొని యున్నాడు. ఇట్లుకొలచుటనే భిన్న దేశ్యపదముల నుపయోగించియున్నాడు.

ఇంకను తెలుగులో అతను, ఆతడు, వాడు అను నవి పర్యాయములు. కన్నడముందు అవను, వాను అని పర్యాయములు. ఇందలి “అవను” అనుదానిలోని వకార మునకు తకారము చేయగా “అతను.” “అతె” అను దానికి “ను”చేర్చగా ఆతనును, “వాను” అనుదానిలో నుకారమునకు బదులు ను చేయగా “వానును” అయ్యుండును, ఇందు“ను” తెలుగుభాష ప్రత్యయము; “ను” కన్నడభాషాప్రత్యయము.

ఇందుకు వాడు, వాండ్లు అనుచోటి యను స్వారము జ్ఞాపకము, “వాను” అనుదానిలోని నకార మే అనుస్వార మయిన దని తెలియదగియున్నది.

ఇట్లే “ఇరను”కు ఇరడు, ఎరనుకు ఎరడు, ఏటా నుకు ఏవాడును బదులురూపములు ప్రకృతిప్రత్యయ సాంకర్యమువలన యయినవి. ఇందులో ఇరడుకు రూపాంతరము ఏడు అని, ఇది అతనులోని వకార మును, ఇరనులోని ఇకారమును, వానులోని దీర్ఘ మును కలిపి యొక్కట్లున్నది. ఇది ఏకవచనము.

బహువచనము: - “అతకు”కు “వాడు” అయినది. లోకముందు వాడుకలో వాడు, వాడివి, వాణ్ణి, వాడిచేతను ఇత్యాదులు మహత్తులభను, అది, దానిని, దానిచేతను ఇత్యాదులు అనుమహత్తులభను ఏకవచనముందు లోకములోను, గంభములలోను శుల్కములుగానే యున్నవి. బహువచనముందు మూత్రము వాటిని, వాటి

చేత ఇత్యాదులు లోకములో గానబడుచున్నవి. వాడు, వాండ్లు అనుచోట వకారము, ఏటి, ఏటికి మొదలగు చోట బకారమును గంభములలో బ్రయోగింపబడియే యున్నవి. ఇట్లుండగా వాడిని, వాటిని మొదలగునవి గ్రామ్యము తెందుచేతనే తిరియిడు.

ఇట్లే వస్తాడు, తెస్తాడు మొదలగు లుటల కారరూపములును, రావడము, పోవడము మొదలగు త్వప్రత్యయంత ప్రతిరూపములును గ్రామ్యములనుబడు కారణము కావరాదు.

గ్రామ్యమునుబట్టి వ్యాకరణశ్రుతి యభిప్రాయ మును స్పష్టముకాదు. “గ్రామముందు బుట్టినది, లేక గ్రామసంబంధముగలది గ్రామ్య మన్న పక్షమున భాషే తిరవస్తువులందు నతివ్యాప్తి. గ్రామీణముఖోద్వరితము గ్రామ్యమున్న పక్షమవ తిత్తుచుదేశ్యములందు నతివ్యాప్తి. నింద్యము గ్రామ్య మన్న పక్షమున “కలకంఠుడు” మొదలగువానియందు అసంభవము, ఆవ్యాప్తి. ఇక వాచ్యార్థ మును విడిచి “అక్షణవిరహిద్ధము గ్రామ్య” నన్నను లక్షణ మనగా వ్యాకరణమేనా? విరహిద్ధమనగా వ్యాకరణముచే నిశ్చింపబడినదా, లేక దానిలో తెప్పటదనిదా? ఆ విరహిద్ధమయినది వేరువేరు మాటయా, గంభనా? అనునది విచారణీయము. ప్రథమచార్యుడగు వాగను కానను “విశ్వేశ్వరుఁ కావ్యం” అని కావ్యస్వరూప మును చెప్పి పిమ్మట రసాలంకారాదులను, వర్ణప్రసాదాలను కావ్యాంగములుగా తెప్పటవలసి లక్షణముననునదివ్యాకరణ మూత్రము కాదనియు, భావయనునది వేరువేరు మాటలు కాక కావ్యమనియును తెలియబడుచున్నది.

అట్లే అప్పకవియును “ఉత్తలక్షణవంతమగు కావ్యము”, “లక్షణవిరహిత కావ్యము” అనుచోటను కావ్యగ్రహణమే చేయుటచే భావయనగా కావ్యాత్మక భావయని కాని వేరువేరు పదములు కావని యభిప్రాయము. లక్షణముననునది కావ్యలక్షణము. అది వ్యాకరణ మొక్కటియే కాదు. రసచ్ఛందోలంకారాదులును కావ్యలక్షణములే. దానిలో రసభావార్థాలంకారాదులు ఆంతరలక్షణములు. ఛందో వ్యాకరణ శబ్దాలంకారములు బాహ్యలక్షణములు. దానిలోను వ్యాకరణము కంటె ఛందోలంకారాదులే యాంతరములయినట్లు కానబడుచున్నది. ఛందోలంకారములై వ్యాకరణము నతిక

మొదటిసంగీతము మొదలు మూడవసంగీతము వాగ్గేయములు గూడ తామే గ్రామ్యములని చెప్పియు కవి ప్రయోగములయినవారిని అనింద్యులుగా వొప్పి కొనుచునే యున్నది ఎట్లు మొదటిసంగీతము, తేనెపాదము, దేవుడు, పాదము మొదలగు లోకసద్గుణములు గ్రామ్యములుగా చేరవు. ఈ సంగీతరూపములు కొన్ని గ్రంథములందును అరుదుగా గానబడుచునే యున్నవి. భారతీయ, 3 ఆశ్వాసములు "శీరము", "వాదము" అనియు, నింక ననేకపలములందు "అద్దము" అనియు నున్నవి. "అద్దము" అనునది అద్భుతములను ఉత్తరము లోని పదములను సంగీతరూపముగాని చేయకూడు.

ఇంకను కళాప్రాస్థానములు 3 వ ఆశ్వాసములు "తేనెపాదము", విష్ణుపురాణము 2 ఆశ్వాసములు "మేతము", "వాదము" 3 ఆశ్వాసములు "మట్టిపాదము", తేనెపాదము భారతము 3 వ లో "వాదము", పంచాంగము 1 ఆశ్వాసములు "చక్కపాదము" అనియును ప్రయోగములు గలవు. దీని లోకమునమొదలై ప్రయోగించుకొనియున్నాడు. ఇంకను ఇట్టివి పంచమి విధి క్రియందు "వల్ల", అతికర్మములు "చాల", సముచ్చయములు "శీనున్న", "నీరున్న" ఇత్యాదులు లోకవ్యవహారములో ప్రసిద్ధముగా గానించుచున్నవి. వానిలో వ్యాకరణదోషముగాని, అల్పాక్షర్యదోషముగాని యేమియును లేదు. ఆయాపదములు పూర్వగ్రంథములలో లేకున్నను వాని కుపలక్షణము లనదగునట్టి మఱి కొన్ని రూపములు గ్రంథములలో గానబడుచున్నవి: "వా కనిసంతి"కు వాకన్నంక, "ఏల"కు ఏలా, "నమి"కి నుమి మొదలగునవి.

ఈదేశ్యపదముల రూపసిద్ధి లోకవ్యవహారముల ననే గాని కాలప్రాయములన గాదని "సిద్ధి స్థానాద్భాగ్య" అనువాదములోను, లోకవ్యవహారము తత్వము, తద్భవము లట్టిది కాదని "లోకానవ్యాచార్య" అనువాదములోను, అది అనాదికాల యెప్పటికిని ఉండునట్టి యని "విశిష్ట" అనువాదములోను, కాలప్రాయ సిద్ధిరూపమున కుపపత్తిని చెప్పనది మాత్రమే అనువాదము "సంస్కారాలోనియము" అనువాదములోను, కాలప్రాయమును

గల పదము ఆ నియమమును తప్పివనో నదియే గ్రామ్యమునుగాని కాలప్రాయమును లేని పదము గ్రామ్యముగాదని "అనియమాద్భాగ్య" అనువాదములోను, వ్యాకరణ నియమమును తప్పిన గ్రామ్యము కాబట్టి గ్రామ్యముగాని అర్థగ్రామ్యముగాదని "యత్ప్రభంకః" అనువాదములోను, దేశ్యపదములు దేశకాలములను పట్టి మూలముండునుగాని యేకరూపముగా నవియుండునట్లు, లోకవ్యవహారము ప్రవాహమునలె నవిచ్ఛిన్నమైవండున దేశ్యభాష యాయులు దేశ్యవ్యవహారసిద్ధమై ప్రవాహ నిర్మలమునదానిని "ప్రవాహినీ దేశ్య" అనువాదములోను, ఏయే కాలమున నేయే దేశమున నేయే పదము లేయే యర్థముందు సంకేతింపబడి నుప్రసిద్ధమై యుండునో ఆయా దేశములందు ఆయా కాలముందు ఆయా యర్థములందే ఆయాపదములు గ్రంథములందు ప్రయోగించుకొనినవలయుననుచున్నది "ఇలాగు ప్రవ్యాచార్యం సంకేతిక ముప్రసిద్ధమేవ పద" అనువాదములోను తిల వ్యాకరణముందు వాగనుకాసము చెప్పియున్నాడు.

అందుచేతనే భారతముందు "పాదగోష్ఠము", "తన నిర్వాహకము" అను మొదలగునవి లోకము వారు కనపట్టియే ప్రయోగించుకొనియు నున్నాడు.

దిన్నయమున తన బాలవ్యాకరణముందు గూడ క్రిమాపరిచ్ఛేదములో (102 మి.) "లాతివో పహితము కాదేకాదులు కానింబడియెడి" అని సముచ్చయార్థముందు "పహితము" అని ప్రయోగించియున్నాడు. "పహితము" అనునది సముచ్చయార్థముందు లోకము వాడుకలోగాని కాలప్రాయములందు లేదు.

మొదటిసంగీతము పట్టి చూడగా నుపాసనా తత్వములు బాహ్యోపాసనముకంటె నాంతరోపాసనమే యుత్తమమని తలచినవారగుటను విగ్రహోపాసనమును చేసినను ఆత్మయందే దృష్టిపంచి చేసినట్లే యా కవిత్వోపాసకులలో ప్రాచీన గ్రంథకర్తలు విగ్రహోపాసనమునదగు శిల్పప్రయోగముకంటె | వాంతరోపాసనమున దగు రసాలంకారములనే ముఖ్యముగా నెంచి వ్యాకరణ దోషములను పాటింపక తమ గ్రంథములలో ప్రయోగములను చేసినవారని మనము తెలియదగియున్నది.

అ ప స్వ రా లు

మర్రా వెంకట సుబ్రహ్మణ్యం

1. ఆ వి డ

ప్రియమే నామన గంటలు కాటిపోయింది! నాలుగున్నర కాకుండానే వస్తా వన్నాడు విశ్వనాథం. అయిదుంపావు! వాస్తవం పథి కూడా ఉంది. ఒక వేళ నేనూ మస్తామికాకుండానే వచ్చేస్తానో ఏమో. ఆ వెళ్ళక పుస్తకం వదులుతూ ఇంక పొద్దుపోయింది దనుకొలేదు. ఇంకా ఏ మాడుగంటలో ఆయిదుంటి అనుకుంటున్నాను..... ఆ పచ్చచీర కట్టుకుంటాను. నెల కోసాలకిందట అది కట్టుకుని కొలేజికి వెళ్ళివచ్చాను చీర చాలా బాగుందన్నాడు విశ్వనాథం వచ్చుతాను..... అన్నట్టు, పచ్చచీర కాదు, మొన్న కొత్తగా కొన్న నీలిరంగుల చీర కట్టుకుంటాను. అవును, దాని! రంగు వదిలే బాకట్టుకూడా ఉంది... ఈ పబ్బుల్లో ఎక్కడ పెట్టానో కోసా మరిచిపోతూ ఉంటాను. నాకు ప్రత్యేకంగా ఒకగది, ఒకబల్నా, ఒకలిడునా ఉంటేనే కాని పనికివచ్చు. ఇదానో, ఇక్కడే ఉంది..... సరి పోయింది! గదిలో ఎవరో స్నానం చేస్తున్నారు. ఏమిటోయ్, ఇంకా ఎంతసేపు? అయితే నిమిషాలే! అవును. నేను తొందరగా ముఖం కడుక్కొనాలి. ఉన్నదానిని ఉన్నట్టుగా, ఒట్టు కుడుచుకోకుండానే బయటపడమనలేదు, తల్లీ. నవ్వు బట్ట విప్పకున్నప్పుడు నిన్ను చూడాలి నేనంత పెంగ పెట్టుకోలేదు. త్వరగా కానియ్యి. అంతే... మొదట కలుసుకున్నప్పుడు విశ్వనాథం ఒట్టి పెంకిఘంటలా కనిపించాడు, ఎప్పుడూ పొగరుమోతులా వకిలి నవ్వులు నవ్వుతూ. ఏదోఒకదిధంగా వాదగ్గరికి రావాలనీ, నాతో మాట్లాడాలనీ ప్రయత్నిస్తూ ఉండేవాడు. నేను దగ్గి రున్నప్పుడల్లా, తెవారి రావాలింగడినీ, గిరి కానీ, మామూరి కంటిప్రకాశంగాగిరినీ మించిన హాస్య కాడిలా కలుగ్గు చెప్పటోయి, ప్రతివాక్యాలికి దివరని వాగనీ పరీక్షగా చూసేవాడు. నిజానికి విశ్వనాథానికి

అంత తెలివితేటలు లేవు. అతనితో తరచు తిరిగి భిక్షుకంకాని! ఎన్నడూ తెలివితేటలు ఉన్నాయి. ముక్తసరిగా మాట్లాడినా మతాల్లలాంటి మాటలు మాట్లాడుతాడు భిక్షుకంకరం. పల్లెటూరు హాస్యాలు కావు. ముగ్ధిమాత్రం మరి అందవికారంగా ఉంటాడు. అతను ఎన్నడూ పట్టుకోమన్నట్టే కనపడతాను..... వచ్చేవు తల్లీ? స్నేహితు డొక జొస్తున్నాడు. ఎవరయితే ఎందుకులే! నవ్వు తర్వాత చూడలే తని కాదు. విశ్వనాథం..... గడంతా పొడుచేసి పోతాడు. కంతుకంతు. దానికోలోడు ఇంకా ఏకటి కోణం. నిన్నరాత్రి బాసపడ్డాను కూడాను..... అన్నట్టు, కువ్యాలు మరిచిపోయాను ఈమాడవిడిలో. అతను వచ్చేస్తానో ఏమిటో. కువ్యాలు తెచ్చుకునే లోతుక ఈగడిలో ఎవరూ చూరకుడ! బాకట్టు విప్పి కంతుకొవడ పెట్టిపోతాను..... ఎవరూ రాలేదు. కొదాయినిట్లు ఎంత వేడెక్కిపోయాయి! ఈపబ్బుకి నువాసన మరిచేయ్యగా ఉంది, మన స్వదేశీపబ్బు లన్నీ ఇంతే అనుకుంటాను... నామక్కు దిద్దివట్టు తిన్నగా లేకపోయినా, నాకుదురు మరి దిన్నదయినా, నాగడ్డం అజినీమానటి కాంతాలాయి గడ్డం ఉన్నట్టు ఇల్లడిచేయియొక్క కిందభాగంలా ఉన్నా నా ముఖంలోఉన్న కళ్ళకాంతులు ఎవరిముఖంలోనూ లే వన్నాడు విశ్వనాథం, మొన్ననే గంటకున్న మరొక సంగచేడో మాట్లాడుతూ ఉండగా. నావల్లని విశాల మైన కళ్ళయ్యాస్తే ఎవరైనా మిగిలిన లోపాలు మరిచి పోతారట. కాస్త వాగనిస్తే విశ్వనాథం వాగినట్టు మర వరూ వాగలేదు. నిజానికి విశ్వనాథం చాలా అమాయ కుడు. ఎన్నెట్లాడిలా కోపాలు పెట్టుకుంటూ ఉంటాడు. కానీపట్టోనే మల్లీ చిన్న పిల్లాడిలా అన్ని కోపాలూ మరిచిపోతూఉంటాడు. కారడ నురింది తను నాతోచెప్పిన మాటలకి నాకు నిజంగా కోపంవచ్చింది

వశమన్నాడు. ఆరాత్రికిరాత్రి కూర్చుని ఎనిమిది చేతిల ఉత్తరం వ్రాసి పడేసేడు వాడు. తారదా చేతు ఎప్పుడూ కలిసి తిరుగుతుంటే అందరూ ఏమిటో అనుకుంటారు.....కలిపోయింది వచ్చింది. ఈవెనకగదిలో కిందపద్దెనిమిది మల్లీ తిమకునేందుకు లేడు. పోలే పోయింది. సరికొత్తల్లో నిన్నునే కొన్నాను. మరొక నాలుగణాలు వండుగ. బహుశాలో మూడణాలన్నరే. ఇక్కడ నాలుగణాలు...విశ్వవాగం నన్ను కలసుకోక ముందు ఏ ఆడపిల్లతోనూ స్నేహం చెయ్యలేదు. తనకి గుంటూరులో ఆడస్నేహితు లన్నట్టు చాలుచేస్తాడు కాని, నేనే అతని మొదటి స్నేహితురాలిని. ఈమొగిల్లలు ఇంకెక్కిముందు ఆడవాళ్లతో సహవాసం ఉన్న వాళ్లలో, లేరివాళ్లలో తెలుసుకునేందుకు ఒకటే గుర్తు. ఇంకెక్కిముందే ఆడవాళ్లతో సహవాసం ఉన్న వాళ్లు కొత్తగా మన సహవాసం సంపాదించి మని ఉద్దేశించినప్పటికీ అంత తెలివితక్కువగా మనవెంట పడడు. విశ్వవాగం మొదటిలో నవ్వునూ ఉండేట్టు మనం కనపడగానే వెలిసేవ్వులు వత్సరు. మనవెంట పడకుండా మనని ఆకర్షించేందుకు ప్రయత్నిస్తారు. మల్లీ, వాళ్ల మానానికి కొత్తవల్ల పెద్ద పడేవాళ్లు మాట్లాడకుండా ఉండడానికి చాలాశ్రద్ధం ఉంది. మొన్న కలవలలో కలసుకున్న పెద్దమనకి ఆరే పిల్లల్ని కొందరిని ఎరుగుండుండాల్సి. లక్ష్మీలో ఆయన చదువుచేస్తున్న ఆడపిల్లలే కొందరుండుండాల్సి. రెండ్రోజులు ఇంట్లో పెట్టుకుని, వాన్న ఆయన్ని నన్ను పెండ్లిచేసుకునేట్టు చేద్దామని ప్రయత్నించాడు కాని ఆయనిపి పట్టుపడలేదు. చాలా గడుసుమనిసి, ఆయన వెల్లిపోయాక ఆయన కొక ఉత్తరంవూడా వ్రాసేను. అదిచూసి ఏమనుకున్నాడో! జవాబు మాత్రం ఇవ్వలేదు. వాన్న తొందర పడకుండా అప్పుడప్పుడు కొంతనేపు మమ్మల్నిద్దరినీ వదిలేస్తే ఆయన ఏమి చేసుండునో! ఆఖరాఖరికి ఆపెద్దమనిసి వాతో కూర్చుని మాట్లాడడం తనకి నచ్చినట్టు, నాకు తను లోబడుతున్నట్టు కనపడ్డాడు. వాన్న కిలాంటి సంగతులేనీ తెలియవు. వాన్న ఒట్టి అమాయకుడు. అమ్మఎంత పెత్తే అంటే. ఎన్నడూ గట్టిగా తను మాట్లాడడం విన

లేదు... ఈ బాకెట్టేదీ? కిందపడిపోయింది. రాను రాను! గదిలో మూలపడెయ్యారి. చాకలివాడు మల్లాళినివారంవాడు వచ్చేదాకా అక్కడే పడుంటుంది. పాతబట్టలకి పందిలకటి కొవారి. జాట్లంతావూ తడుపుకున్నట్టున్నాను. పాదానికిలో ఏదీ సమంగా జరగదు.....విశ్వవాగం ఇంకా రాలేదనుకుంటాను. లేకపోలే కలు రొచ్చుండును. అతనికి నేనంటే ప్రతిరోజూ పెరిగిపోతోంది ప్రేమ. వావల్ల తన చదువు షీజేస్తోందని గోలపెట్టున్నాడు. ఈమధ్య, అందరి ఎరుగుండామూ వాతో మరీ చదువుగా ఉన్నట్టు ప్రవర్తించాడంటే కోపం తెచ్చుకున్నాడు. నాలుగు రోజులు మాట్లాడలేదు. రావ.సి.రోజున రాలేదు. నేను మల్లీ క్షమించమని ఉత్తరం వ్రాసేవరకూ మాడడానికి రాలేదు. అప్పుడు వచ్చినవాడు మల్లీ అపరిమితానందం చూపించాడు. నేనేమిటి చెయ్యమన్నా చేస్తాడతను. భజనంకును. భుజైన బహుమానా లిస్తాడు. వద్దంటే వినకు. చాలాడబ్బు గడియించాలి విశ్వవాగం తండ్రి. వాకంటే అతను ఒక్క ఏడాదే పెద్ద...ఈ వీర పెట్టెకి అగికిండుగా ఉంది కాబోలు. పెద్దపెట్టెబడులు రెండు దిన్న పెట్టెయంటే బాగుండును. వాన్నకి అమ్మకి బుద్ధిలేదు. ఈ పెద్దతోయిపెట్టె ఎవరు కావాలన్నాడు? వైగా, వాకోసం అప్పుడే కొనేసి ఉంచామని కలుగు చెప్పడం! దీనికి సరిపోయిన బాకెట్టేదీ! అన్నట్టు, నిన్నునే చాకలివాడికి చేసేను. పోనీ, ఇది సరిపోకుండునకుంటాను. ఇదికారు. సరే, ఏదో ఒకటి...ఏమింటావు? విశ్వవాగం వచ్చేనేదా? మాకోమన్నావా? ఎందు కలా నవ్వుతావు? పెరిలో సబ్బందిపోయిందా? ఏమి లేందే! 'హేజలిక్ స్నో' పూసుకుంటున్నావనా? మద్యన్నడూ పూసుకోవట్టు! నీ వేలిలుస్నేహితు డొచ్చినవ్వడు నవ్వు చేసుకునే సింగారాలో? ఊరికా మాట్లాడకూ! నేను వీర కట్టుకోవాలి. పెత్తే వా పెట్టు. లోపలికైనా రా. సరే పో...ఇంకా నాలుగున్నర కాకుండానే సిద్ధం అయినట్టుంది విశ్వవాగం. కోపాలు పెట్టుకోకుండా ఈవార సరదాగా మాట్లాడితే బాగుండును. వెల్లిచేసుకోమని అడుగుతాడేమో విశ్వవాగం ఎప్పుడైనా!

వా శ్రీమతి తోచడంతే దీవాల, సుందరిలో ఒక దడ
మోస్తరుగా ఉంది... పెట్టె తాళంచేసేవా? లేదు.
వానా చీకాకుగానూ ఉంది. అద్దం ఏదీ? అసహ్యంగా
ఉన్నాను. తలైవా సగ్గా దువ్వుకునేందుకు వేళలేదు.
వాణ్ణం అక్కడ కాదుకుని కూర్చోడం తనకి మమ్మ
టికి వచ్చుదని అనేకపార్లు చెప్పేదు విశ్వసాధం... మల్లీ
వచ్చావు, తల్లీ. నవ్వు పైకి పెట్టిబట్టయితే గదికి తాళం
చేసుకుని వెళ్లు. నా దగ్గర తాళం ఉంది. ఇదానో,
వెళ్తున్నావరా.

*
* *

2. ఆ త ను

బిరే, సుబ్బారావు, ఆరువ్యాటా సబ్బరిల్లా
అక్కడపెట్టి-రెక్కార స్నానం చేద్దగాని-వాణ్ణం
కాస్త రంగువేసిపెట్టా. చెప్పగిర్యాచాలకి పోకుమరి.
ఇలాంటిపనులు నీ కెన్నిపార్లు చేసిపెట్టేకో. ఆవుమరా,
తొందరగాపోవాలి. అప్పుడే బాటగుకావచ్చింది. నాలు
గున్నరకి అక్కడుండకపోలే ఏకుస్తుంది. నీ ముఖం!
రంగువేసిపెట్టు మరి. అలాగ!... అయితే, నన్ను చూస్తే
ఎవరూ మోహించరంటావా? నుటూరులో నా తోధ
నీకు తెలియదు మరి. దగ్గరపు కాకివాడలో పుట్టిపెరి
గేవు. అయితే రంగుచెయ్యడం అంటే అంతే! మరికాం
చెంరంగు పులివి ఆడడముక్కతో జోళ్లు కాస్తమరిసే
బట్టు తోమరా, నాయనా. సరే, పో. నీచే చేసుకుం
టానులే. మల్లా నీ కేవలైవా చేసిపెట్టే బట్టు... ఈ పని
చేసుకున్నవా న్నానానీ చెల్లెలుకాదు. ఇప్పుడు చేతులు
మల్లీ రంగవుతాయి. మల్లీ సబ్బుతో చేరుకుకున్నది
రావాలి... ఏమిట్రా, మల్లీవచ్చావు? ఆవుమరి,
నీ తాళం నవ్వు దగ్గిరుంచుకోకపోలే ఎలాగ? నేను
గదికి తాళంచేసి చెల్లిపోతాను... ఈ సుబ్బారావుగాడికి
కల్యాణిసంగతంతా చెప్పేస్తున్నాను. నీకుతీరానలుగురికి
ఉండేస్తాడో ఏమిటో. ఉదదానికి ఏముందని కాని...
ఈజిప్టులో చెయ్యి కడుక్కుంటే చాలు. అంత మరీ
రంగుకాలేదు... ఈ నేకటైలన్నా, ఈపంట్లామలన్నా,
ఈజిప్టున్నా నాకు విసుగువుతోంది. కాంగ్రెసు

రాజ్యంవచ్చాక ఈచేమలన్నీ పనికిరావని నాల్గోక
తీర్మానం జరిపితే బాగుండును. మొన్న కల్యాణిలో
మాట్లాడుతూ కాలేజీకి మొగాళ్లందరినీ గోలీలతో
రానిస్తే బాగుండునని నేనంటే 'అవినుట్టుకు ఎందుకు?'
అని జవాబుచెప్తూ అమాంతంగా గట్టిగా నవ్వుడం మొద
లెట్టింది. చుట్టుపక్కల వాళ్లంతా మాకేమిచూడడం
మొదలెట్టేక. ఈమాటకూడా నువ్వురావుగాడికి
చెప్పేను. వాడు, అడవాళ్లందరూ పోకిరి లయిపోరు
న్నారంటూ, కల్యాణిచేరు చెప్పి రిట్టిన రిట్లు ఇన్నన్నీ
కావు. నానా కల్యాణికి ఉన్న పరిచయంలం వాడికింతా
పూర్తిగా తోధపడలేదు.... నా తెలివిలేటలు అపరిమిత
మైనవని కల్యాణి ఉద్దేశ్యం. నన్ను కలుసుకున్నప్పటి నుంచీ
నేను దగ్గిరుండగా, విసిరిన వాళ్లెరు మాట్లాడుతూ
ఉన్నామూడా, నాకేనే చూస్తూ కూర్చుంటుంది. క్లాసు
లోమూడా అంటే. నాకు చదువులో అంత శ్రద్ధ లేకపోయి
నా లోకజ్ఞానంలోనూ, పోగొత్తు కలుగు చెప్పడం
లోనూ నన్ను విందినవాడు లేడని కల్యాణికి తెలుసును.
మొదటిరోజులలో నేను తమాషగా మాట్లాడుతుంటే,
ఒకచేనవు నవ్వేది నేను మాటవడం తడవుగా.....
సరిపోయింది! ఈ పంట్లామకి ముఖ్యమైనచోట
బొత్తం విరిగిపోయింది. ఈ చాకలాళ్లందరూ ఒక్క
సారిగా చస్తే బాగుండును! ఇప్పుడేమిటి చెయ్యడం?
నా దురదృష్టం కొలది నా విసిరిన మూడుమూటూ
చాకలాడికి పడ్డాయి. వుట్టించేందుకు వేళలేదు. 'నీప్టీ'
ఏమ్మ పెట్టే సరిపోతుంది. పొద్దున్న సుబ్బారావు దగ్గి
రొకటి చూసేను. ఇదిగో, బల్లమీదే పడేశాడు వాడు.
అదృష్టవంతుడినే ఈ రోజుకి..... అన్నివస్తువులూ
బల్లమీదే పడేశాడు ఈ సుబ్బారావుగాడు. ఎంత
చెప్పినా లాభంలేదు ..... నాలుగు గంటలయి
పోయి దప్పడే. ఆలస్యంఅయితే గోలపెట్టుంది. గోల
పెట్టుందన్న మాటేకాని, నిజానికి, నేనుచెల్లిన పది పది
పేను నిమిషాలవరకూ చావరదు. ఎక్స్ మా, ముందు
తన స్నేహితురాలు, ఆ కారద తచ్చి, ఎంతో అపొ
యంగా నవ్వుతూ కూర్చోమని చెప్తుంది. నేనూ
కల్యాణి మాట్లాడుతున్నంతసేపూ ఏదో ఒక మిమ
పెట్టుకుని కల్యాణికి కనపడకుండానూ, నాకు

కనపడేట్టు ఎక్కడో ఒకచోట పచార్లు చేస్తూనో, మంచునో, కూర్చుకో సిద్ధం అవుతుంది. కల్యాణిలో ఎప్పుడైనా చెప్పాను కనుక, నామట నమృత, కన్యబుచ్చు మంటుండేమోనని కంగారు. ఈ అడవిల్లులు ఒకరితో ఒకరు ఇంతన్నీ పొంగి ఎందుకుంటారో నాకు తెలియదు. పిల్లని బోధపరచుకోడం కష్టం..... నాలుగూ అయిదునిముహూ! రిక్నాలో చెల్లెలని వేళకి చేరననుకుంటాను. రిక్నా అయినా రమా రమి అరగంట తీసుకుంటుంది. నాతాళా తనీ? వీటికో పం చెరుకున్నేసిరికి పుణ్యకాలంకొస్తా చాటిపోతుంది. ప్నానాలగదిలో మరిదిపోయానేమో. లేదు. చేతిలో అడిస్తూ తెచ్చివచ్చే జ్ఞాపకం. ముక్కా, చెవులూ, వేళ్లూ ఉన్నట్టు చేతులు మిగిలిన ఆరయనాలతో పాటు జన్మ లో కావలసిన తాళంన్నీ కూడా తీరికాన్నీ ఎప్పుడూ అంటుకుంటుంటేట్టు మనందరినీ సృజిస్తే బాగుండును. ఇవుగో, పంట్లాం నేమిలోనే ఉన్నాయి. వీటి దుంప తెగ! మరి తాళంకప్పో? ఈ బల్లనిండా పుస్తకాలు పడేస్తాను వీడు. చతురాలేమి మన్నులేదు. ఇదెగో నాలుగూ పదియిందప్పడే!..... ఒకే, రిక్నా, ... ఎంత కానారీ? అరచాతే! రంగూను చెల్లి రావచ్చు నా దెబ్బకి. రెండవారి లిస్తాను. సరేపో. పోనీ, రెండవారిన్నర. మాడవారికి తప్పకనే రావు? సరే, రా. అవసరంగా చెళ్లవలసివచ్చింది. వేరమాడేం దుకు పనులుంకాదు. త్వరగా పద ఒక్కసీనులూ ఉన్నావు నిన్ను తిట్టడంలేదురా, బాబూ. నీకు తెలుగు పనుగా రాదు. చెన్నపట్నంలో మాకు ఇదొకగోల... నాలుగూ పదిహేను! ఎన్నార్లు పోయాక, కల్యాణిని చూడడానికి చెల్లెలప్పుడు నాకి గుండెపదవ మాను తుండో! కలసుకున్నప్పుడు మొదట కల్యాణి చాలా గర్వితురాలిలా కనిపిస్తుంది కానీ, నిజానికి చాలా మంచి అంతకరణ, చాలా నిర్మలమైన హృదయం. శేకంలే తనకి ఆపరిమితమైన ప్రేమ. నన్ను కలసుకున్న మొదటి రోజునుంచీ తన మనసులో మిగిలిన మర్రాళ్లందరూ ఒక ఎత్తనీ, నేనొకడినీ ఒక ఎత్తనీ చెప్పింది. ఉండి ఉండి నాతో అలాంటి మాటాకటి అంటూఉంటుంది. ... ఏయ్, రిక్నా, కొంచెం త్వరగా పోనియ్యి మరి. తొందరగా వెళ్లాలి... అప్పడప్పుడు కల్యాణి చాలా

తెలివితప్పినగా మాట్లాడుతూఉంటుంది. శిష్నుడిల్ల వాకంటే తను ఒక ఏడాదే చిన్న. కానీ, లోకజ్ఞానం చాలా తక్కువ. ఆ మధ్య తను అందరిమీటూ తనతో మరీ చనువుగా ఉండొద్దని నాతో చెప్పివచ్చాడు, నేను తనకేసి చూడడం చూసేసి, తనని చూడడానికి కూడా చెళ్లకపోయేసిరికి, ఏకస్తూ కెద్ద ఉత్తరం వ్రాసింది. బాలిపడి నేను మళ్లీ చూడడానికి చెల్లినప్పుడు నన్ను చూసి తనుపడ్డ ఆనందం వర్ణించనని కాదు... ఏయ్, రిక్నా, అక్కడికికాదు. ఇంకావై? వెళ్లాలి. నేను ముందే చెప్పేయకా. చూడజాల ఇక్కడికి ననుకున్నావా? నీకు మతిపోయిందేమిటి? పోట్లాడితే బాగృత్త. ఎందుకొప్పుకున్నావు మరి?... ఏడు పోట్లాడుతాడో ఏమిటో, గోల!... ఆడ... ర్లకి మలాగ్లా లొంగిపోలే లాభంలేదు. అప్పడప్పుడు మనం కెట్టుసరి చేస్తేకాని మనకి గడవమాగడవదు, వాళ్లకి మనం అంటే మర్యాదా ఉండదు. ఒక్కవారంలో జాలు తనకేసి చూడ వండా నిర్లక్ష్యంగా తిరిగేసిరికి మళ్లీ నాకాళ్లవిడ కొచ్చిపడింది. ఆ సమయంలో అది నేను కాకుండా మరొకడయ్యంటే తెలివితప్పినవల్ల మరీలోకునైపో యుండును. ఎల్లకాలం వాళ్లనుంచే ఆలోచిస్తున్నట్టు, వాళ్ల వెంటేపడుతున్నట్టు, వాళ్లకోసమే పడి ఏడుస్తూ న్నట్టు స్థిరమైన అభిప్రాయం కుదరనివ్వకూడదు. కల్యాణికి నిజంగా అంత అనభరజ్ఞానంలేదు. తే! పోతే అంతతెలివైనవీల్లకి అంతనున్నీ తమైన స్వభావంఉండడం కష్టం. నన్ను కలసుకున్నంతవరకూ ఎన్నడూ పరాయి మొగవాడితో ఇంత చనువుగా మాట్లాడండదు. మన కుటుంబాలలో కారదాచట్టాలు ఎన్నివచ్చినా పరి స్థితులు అంతేకా... .. నిజానికి, కల్యాణి కన్ను ప్రేమించినంత కల్యాణిని నేను ప్రేమించలే ననుకుంటాను. తను నాకువ్రాసిన ఉత్తరాలు కొన్ని సుబ్బా రావుకి చదివి వినిపిస్తే వాడు గుండె బాడకున్నాడు. ఇంగ్లీషు బాగా వ్రాయలేదు కల్యాణి. సుబ్బారావుకి చదివి వినిపించేటప్పుడు, తప్పులుపడ్డి, తప్పులున్నట్టు తెలియపరచకుండా చదివి వినిపించాను. అందువల్ల సుబ్బారావు కల్యాణి వ్రాసే ఇంగ్లీషు తెలికూడా విని ఆశ్చర్యపడ్డాడు ... .. కల్యాణి అంత అంద మైనదికూడా కాదు. ఆ ముక్కా ఆగడ్డం మరి అంద

వికారంగా ఉంటాయి. ఆ కళ్లయినా, మంచి నలుపు నప్పటికీ, మంచి వికారం ఉన్నవనప్పటికీ, దారుణ్యం లేకవాళ్ల కళ్లల్లా దిగపడిపోయి ఉంటాయి ముఖంచూసి మోహించడం కష్టం. గుండ్రనిముఖం, గుండ్రనిముఖాలు వాకు నచ్చవు. కల్యాణి శరీరపూర్వకం కూడా అంత చెప్పకోలేకనది కాదు. కానీ చాలాతేలికైనది. శరీర పూర్వకాని! నా విన్నప్పుడు కార్తికారు సర్కుస్సులో తీగమీద నడిచిన ములయాళ్ళు పిల్లలెక్వారీ తనే ఎవరినైనా చెప్పింది. వాళ్లు గుంటూరులో ప్రవక్తగా తిరున్నప్పుడు ఆ పిల్లరి చూసి నేను మోహించినట్టు నేన్నమా మరెవరినీ మోహించలే ననుకుంటాను. చిగుతుగా పట్టేనీ, నిగనిగ మెరిసేనీ ఆటట్టు అందుకున్నవి గొడుగుదిక్కుగా ఆడితూ ఆతిగ మీద నడుస్తుంటే నా ఆనందం చెప్పాలా? చిత్రం, నా కప్పుడు పన్నెండేళ్ల పదమూడేళ్ల! అట్టికి పాతికేళ్ల దాకా ఉడుంబొమ్మలు! అట్టి ఎక్కడ, కల్యాణి ఎక్కడ!..... ఏమాయ్, రిక్నా, ఇక్కడే ఆవు. నాదగ్గర చూడతాయి చిల్లర లేనట్టుండే. నీదగ్గర చిల్లరుందా? నాలుగంటా. లేకపోతే ఎలా అనుకున్నావు మరి? తర్వాత నాగడికి రా...అక్కడికొచ్చి విశ్వనాథంగారికోసం వచ్చానని చెప్ప ఇస్తాను. ఏమిటి చెయ్యమంటావు మరి? వెంటపడకు. ఎక్కడి కొస్తావు? చిల్లర లేదంటే వివరము? కావలిస్తే, రెండటా తిప్పుడిస్తాను. తర్వాత వచ్చి అణావుచ్చుకో. ఏమిటా అనుచునా? నీతో తప్పలేదు చెప్పి ఆబధాలాడుకున్నాననా? వెంటపడ్డావంటే బాగైతే సరే, ఈనాలుగంటాలూ తీసుకుపో. వెధవగోలా నువ్వును. తిట్ట కేంచేస్తాను? వెధవా!... ఖరిక్నాలో రావడమే తప్ప. కల్యాణి ఈవారైనా సరదాగా చూట్టాడితే బాగుండును. నా కేమీ తోచడం లే దీవార. కరివిరి లేపండా నన్ను ప్రేమిస్తున్నాని చెప్తే బాగుండును.....అదుగో, అప్పుడే చూసింది నన్నారద, ఆవువండీ, కల్యాణికోసమే వచ్చాను. కూర్చుంటాను లెండి.....కారద! నేనంటే ఇంక ఆపేరు ఎందుకో!.....అవువండీ, కల్యాణికోసమే, అప్పుడే వారెవరో చెప్పేందుకు వెళ్తే.....ఈ ఆడపిల్లలందరికీ తెలుసును నేను కల్యాణికోసం వస్తున్నానని. కానీ ప్రతి

సారి ఒకడజనుకుందే నా నన్నుడిలేనేకాని తృప్తిపడదు. ....వెధవ! రిక్నావాడు నాలుగంటా లాక్కుపోయాడు.....ఏమిందీ? వస్తాందా? సతలెండి. మిమ్మల్ని చాలా కష్టపెట్టేను.....వస్తాందని చెప్పడానికి మళ్లీ ఎందుకో రావడం ఈ కారద!.....అదుగో కల్యాణి!

* * *

3 వార్షిద్దరూ

అవిక:—నాలుగన్నర కాకుండానే వచ్చేనే నీవార!

అతను:—నాలుగన్నర చాటి ఏనాడయింది?

అవిక:—ఏదీ, ఎంతయింది చూడనీ. అబ్బో! నీ గడియారం సరిగ్గా తిరుగుతోందీ? నేనింకా నాలుగన్నర చాలే దనుకుంటున్నాను. తలదువ్వకో తోలుంటే నువ్వు వచ్చినట్టు కబురొచ్చింది. దువ్వకోకుండానే వచ్చేనేను. నానా అసహ్యం గానూ ఉంది జాట్టు.

అతను:—ఇప్పుడే స్నానం చేసేవా?

అవిక:—అవును...ఏమిటి అసంగంగా ఉన్నానీవార?

అతను:—ఏమీలేదు.

అవిక:—నువ్వువచ్చేకోసం పొద్దుటికంది నువ్వువచ్చే వేళకోసం ఎదురుచూస్తూ కూర్చుంటాను. నాకు మరొక పనేదీ జరుగుతుంది. రోజల్లా అదే ఆలోచన, నీలాకారు నేను...బయట చేరేవేళకి తప్ప నీకు నేను జ్ఞాపకమే రావనుకుంటాను!

అతను:—నువ్వు మనకారేడికివచ్చేటప్పుడు రిక్నావాడికి ఎంతిస్తావు?

అవిక:—ఆ ప్రశ్నెంచుకోవ్వకు?...రెండంటా.

అతను:—ఇంతే?

అవిక:—అవును. అంటే, ఇద్దరిద్దరంకైతానూ, మరొక రెండంటాలూ ఇస్తాను.

అతను:—రిక్నాలో ఒక్కరేవెత్తే!

అవిడ:—అప్పుడప్పుడు మాడజాలకే, వదురుతారు.
అప్పుడప్పుడు నాలుగజాలూ ఇవ్వకలసాస్తుంది.
ఎందుకీ ప్రశ్నించును?

అరెను:—ఈవాళ నే నిక్కడికి రిక్షాలో వచ్చానులే.
మాడజాలకే వేరమాడేను. తీరా ఇక్కడికి
వచ్చాక నాలుగజాలం వున్నవంటే కాని వది
లేదు కాదు.

అవిడ:—పోనిదూ, ఒక అణాయేకా వస్తుం.

అరెను:—అణాలోనం కాదు...నువ్వెప్పుడూ ఇంటే.
...ఈ రిక్షా పెధవలు...

అవిడ:—అవునులే. వాళ్లంతా దొంగపెధవలు, నాకు
తెలుసును. నేనుకూడా అనేకసార్లు వాళ్లలో
పోట్లాడేను...ను వివచాళ ఎందుకో పరదాగా
లేవు.

అరెను:—పరదాగా లేకీమా?...అన్నట్టు నేనుచెప్పిన
సినిమాకి చెల్లినా?

అవిడ:—‘భాగ్యచక్ర’ కేనా? చెల్లినా. నిన్ను సాయం
క్రమే చెల్లినా.

అరెను:—ఎలా ఉంది?

అవిడ:—బాగానే ఉంది. హిందీ తెలియకపోవడం
వల్ల కొన్నికొన్నిచోట్ల బోధపడలేదు...నిన్ను
మన క్లాసువాళ్లు చాలామందోచ్చారు ఆ సిని
మాకి.

అరెను:—ఎవరెవరు?

అవిడ:—చాలామందోచ్చారు. నిరంజనరావు, నారా
యణ స్వామి, వెంకటకాశ్రమి, గుండరరావు,
ప్రకాశరావు, శివరామ కృష్ణయ్య...

అరెను:—ప్రకాశరావు కూడా వచ్చాడా?

అవిడ:—వచ్చాడు. రావడమే కాకుండా, తనకాదులో
మమ్మల్ని కిక్కడికి తీసుకువచ్చి దిగపెట్టేడు
కూడాను.

అరెను:—మిమ్మల్నంటే ఎవరెవరిని?

అవిడ:—నాతో ఇక్కడనుంచి మరొక ఇద్దరుపిల్లలు
వచ్చారు.

అరెను:—ఇంతమందికి అరెని చిన్నకాదు పరిపోయిందీ?

అవిడ:—పరిపోకీమా? నేను ముగ్గురనూ... అంటే,
అరే, మిగిలిన ఇద్దరూ పెనకనీట్లో కూర్చున్నారు.
నేను ముందునీట్లో కూర్చున్నాను. అరెను
నడువుతున్నాడు.

అరెను:—ఏమంటాడు ప్రకాశరావు?

అవిడ:—ఏమంటాడు? ‘భాగ్యచక్ర’ చాలా బాగుంద
న్నాడు.

అరెను:—ఉహూ.

అవిడ:—తర్వాత... ఎప్పుడైనా వన్ను చూడడానికి
ఇక్కడికి వస్తానన్నాడు... ఈవాళే వస్తా
నన్నాడనలు...

అరెను:—వచ్చు రావద్దన్నావా?

అవిడ:—తర్వాత ఎప్పుడైనా రమ్మన్నాను. కావలెస్తే,
రేపు రమ్మన్నాను.

అరెను:—నేనుండగా అరెను రాకూడదనా?

అవిడ:—అదికాదు. అరెనొస్తే వనం మామూలుగా
మట్లాడుకునేందుకు నీలండదరి.

అరెను:—ఇప్పుడే చెప్తున్నాను, కల్యాణీ! సుత్రమట్టుకు
రేపు ప్రకాశరావువచ్చి అరెన్ని చూడ
డానికి దిగొస్తే, నేను మరెన్నడూ నిన్ను చూడ
డానికి రాను, నీతో మరెన్నడూ మాట్లాడను.

అవిడ:—తీరా అరెనొస్తే చూడకుండా ఉండడం
ఎలాగ?

అరెను:—ఎలాగేమిటి? నిశ్చయించుకుంటే అనేకనూ
గ్లాంబంటాయి. లేదని కలురుపంపించు. లేకపోతే
అనేకకీ ఎక్కడికైనా వెళ్లిపో.

అవిడ:—అరెన్ని రమ్మని నేనేచెప్పి, వచ్చాక చూడక
పోతే బాగుంటుందా?

అరెను:—ఎందుకు రమ్మని చెప్పేవు?

అవిడ:—అరెను వస్తానంటుంటే నే నేమని చెప్పను
మరి?

అతను:—నీతో సామెత చెప్పిపట్టుంది, అన్నిటికీ మఖ
మూలమే ?

అవిద:—అతను కారులో ఇక్కడ దిగిపెట్టి ఆవృ
దన్నాడు 'ఎప్పుడైనా వస్తా'నని.

అతను:—అతని కారులో ఎందుకు రావారి నువ్వు ?
ఇక్కడ రిక్షాలలేవా ? బ్రాము లేనా ?

అవిద:—అతను మర్యాదగా కారులో దిగిపెట్టానం
టుంటే ఎలావద్దవదం ? అన్నిటికీ తర్క పట్టావు
నువ్వు. నాకేమీ తెలియదు. శేషాక తెలివి
తక్కువ మొద్దురి.

అతను:—నువ్వేమీ మొద్దురికావు. చాలా నిదురు
దానిది.

అవిద:—ఈనాళ్ల పొద్దుటినుంది నువ్వు వస్తావనీ, నీతో
పరదాగా కలుగు చెప్పకుంటూ కాలంగడ
పొద్దు ననీ ఆళ్ల పెట్టుకున్నాను. రావడమే
రుద్దులులా వచ్చావు. ఈకోబట్టా నేను పను
లున్న చీకాకు లన్నీ నీతోచెప్తే నీరు రైతునుంది
నాతో ఇలా మాట్లాడి నువ్వు నన్నెంత కష్ట
పెట్టున్నావో.

అతను:—నిన్నెవరు కష్టపెట్టున్నారు ? నిన్న కష్ట
పెట్టుకోగో కత్తిగూడా ఉండేమిటి నాకు ?
ఏమిటి నీ చీకాకులన్నీ ?

అవిద:—ఎందుకు చెప్పకుని ఏడవడం నీకు నాలో
పరదా లేకపోయినా ?

అతను:—అయినా చెక్క.

అవిద:—నిన్నరాత్రి స్నానాలగదిలో జారిపడ్డాను.
కాలు తెరికింది. చెన్నుఅంతా నొప్పిగా ఉంది.
నిన్నరాత్రి నిద్రలేచు. ఈనాళ్ల పొద్దుటినుంది
రలనొప్పిగానూ, ఒళ్లంతా చాధగానూ ఉంది.
నడవడానికి కూడా కష్టంగా ఉంది.

అతను:—ఇప్పుడిలావస్తూ కుంటలేదే నువ్వు !

అవిద:—కుంటాలిమాడా కాబోలు.

అతను:—ఇంకాఏమిటి నీ చీకాకుకి కారణాలు ?

అవిద:—నీకంతా శరణార్థంగా ఉంది.

అతను:—వేరొకరిం కాదు. చెప్ప.

అవిద:—నాపబ్బుల్లో పోయింది.

అతను:—పబ్బుల్లో పోవేనే చీకాకా ?

అవిద:—రోజురోజు పబ్బుల్లో పోతోంది. ఎలా
పోకుండా తెలియదు. బజారులో మూడణా
లన్నతే. ఇక్కడకంటే నాలుగణా అయి
దణామూడు.

అతను:—ఒక్క అణాకదా భేవం !

అవిద:—భేవం ఎంతయితే ఏమిటి, రోజురోజు పబ్బు
ల్లో కొనుక్కోడం అవుతోంది. నీలా పబ్బున్న
దాన్ని కాన.

అతను:—పోనిస్తూ, పబ్బుల్లోకి ఇంత పొదావిడేమిటి?
ఇంకా ఏమిటి కారణాలు ?

అవిద:—అదికాక కారదా నేను ఈనాళ్ల ఘోరంగా
పోట్లాడుకున్నాం.

అతను:—భేవ ! దేనికని ?

అవిద:—దేనికేమిటి ? ఒక కారణంఅని లేదు.

అతను:—అంత పోట్లాడుకున్నా, నే నొచ్చిపట్టు
నీతో చెప్పడానికి చెల్లించే మీన్నే హితురాలు !

అవిద:—తర్వాత మళ్లీ తను వచ్చి నన్ను క్షమించ
మని అడిగింది లే...మరొకసంగతి నీ కింత
వరనా చెప్పలేదు. రెండువారాలకిందట నూ
అమ్మ నా కోక ఉత్తరం వ్రాసింది.

అతను:—ఏమని ?

అవిద:—నీకు చెప్పాలో, చెప్పకూడదో తెలియదం
లేదు.

అతను:—చెప్ప. పరవాలేదు.

అవిద:—ఎవరితోనూ చెప్పకూడదు నువ్వు.

అతను:—చెప్పు. చెప్పు.

అవిద:—ఈయేడు పరీక్ష అయిపోయినా కలకలం
ఇంటికి చెల్లివస్తాడు నూనాన్న నాకు పెళ్లి
చెయ్యాలని స్థిరపరచుకున్నాడట.

అతడు:—ఎవరి కిచ్చి ?

అవి:—ఎవరో ఇద్దరు ముగ్గురిని చూస్తున్నాడట.

అతడు:—నీకు తెలిసినవాళ్ళా ?

అవి:—నాకు తెలియనివాళ్ళే.....అంటే, ఒకరిని చూడటం ఎరుగుదును.

అతడు:—ఎవరని ?

అవి:—ఎవరో కృష్ణమూర్తి, లక్ష్మణా! ఏదో కాలే బీబీ ప్రాప్తమయి.

అతడు:—కృష్ణమూర్తీవా ?

అవి:—చూసేను, చూసేను కాని మాట్లాడలేను. ఒక సారి అయినా మా ఇంటికి రప్పించారు వాళ్ళు, కిందటి కలవరికి వేరు వెళ్ళిపోయారు. ఇందుకోసమని అనుకోలేదు నేను.

అతడు:—మీ వాళ్ళు నీకు వెళ్ళిచేస్తానంటేమాడా నీకు నీవారైతే ఎలాగ ?

అవి:—నాకు వెళ్ళిచేసుకోవాలిలేదు. మావాళ్ళు వెతుకుతున్న సంబంధాలు నా కపలేనవచ్చవు.

అతడు:—అలాగే ప్రాప్తమయి నీకు నచ్చలేదా ?

అవి:—లేదు.

అతడు:—ఎందుకు నచ్చలేదు ?

అవి:—ఎందుకంటే ఏమని చెప్పకు ? నచ్చలేదు. అంటే.

అతడు:—నీకు నిజంగా ఎవరినీ వెళ్ళిచేసుకోవాలని లేదా ?

అవి:—లేదు...నీకో ?

అతడు:—నీకు లేకపోతే నాకులేదు.

అవి:—నాకోరి నీ కెందుకు ?

అతడు:—నాకోరి నీకు లేకుండా.

అవి:—వెళ్ళాడితే నువ్వెటువంటిదాన్ని వెళ్ళాడు తానో చెప్పు.

అతడు:—నువ్వెటువంటిదానిని వెళ్ళాడుతానో ముందు చెప్పు.

అవి:—నేను ఆ మనిషిని చాలాకాలం చాగా ఎరుగుదుంటాది.

అతడు:—చాలాకాలం అంటే ?

అవి:—అధమం రమారమి చెందేళ్ళయినా అనుకో.

అతడు:—చాగా ఎరుగుండడం అంటే ?

అవి:—తరచు కలనుకుంటూ ఉండాలి. అన్ని సంగతులూ మాట్లాడుకుంటాది.

అతడు:—ఇంకా వర్ణించు.

అవి:—అందంగా ఉండాలి. అందంకంటే తెలివి లేటలు ఎక్కువగా ఉండాలి. తెలివిలేటలంటే పరీక్షలలో చూపించే తెలివిలేటలే అని కాదు. చదువుకొరంగా మాట్లాడతూ ఉండాలి. ఎప్పుడూ నవ్వుతూఉండాలి. ఎప్పుడూ నవ్వుతూ ఉండాలి.

అతడు:—ఇదంతా నవ్వు నన్నే వర్ణిస్తున్నట్లు కనిపిస్తోందేమిటి ?

అవి:—నిన్నేమికాదు ఏమి గర్వం నీకు !

అతడు:—నిజంగా నీకు నన్ను వెళ్ళి చేసుకుందామన్న ఉద్దేశ్యం ఎన్నడూ కలగలేదా ?

అవి:—లేదు.

అతడు:—నిజం చెప్పు.

అవి:—నాకు ఉద్దేశ్యం కలిగితేనట్లుకు ఏమిలాభం ?

అతడు:—ఏమీ తెలియనట్లు నటించకు.

అవి:—ఏమిటి నానటం ?

అతడు:—నేనెందుకు నిన్నిక్కడ చూడడానికి ఇంత తరచుగా వస్తున్నానో, ఈచెందేళ్ళ బట్టి నవ్వు నేనూ ఒకటోటే ఉండడం వాకెంత అనందం కలగచేస్తోందో, నిన్ను నే నెంత ప్రేమిస్తున్నానో.....

అవి:—మరి నుంటూగలో నిన్ను ప్రేమిస్తున్నా అంటు మైన కిల్లలండరూనో ?

అతడు:—నుంటూగలో ఎవరూ అటువంటి కిల్లులు లేరు కల్యాణీ.

అవిడ:—నిజంగా?

అతను:—నిజంగా లేదు.

అవిడ:—నేను నమ్మును.

అతను:—నిజంగా చెప్తున్నాను. ఎవ్వరూ లేరు. నిన్ను కక్కతైనే ప్రేమిస్తున్నాను నేను.

అవిడ:—ఇంకెందు నువ్వెరిగిన ప్రేమించలేదు?

అతను:—లేదు.

అవిడ:—నిజం చెప్పు.

అతను:—లేదు... అంటే, చిన్నప్పటికే పారి కార్తికాదు పక్కమ్యులో తీగమీద పడితే పిల్లవోక తెలియూని మోహించాడు! ఒక వెలలోకాలు మనస్థిమితంలేకుండా!

అవిడ:—అప్పుడు నీకేమేమి?

అతను:—వాకా? పదిహేనో పదహారో. ఆ పిల్లకి పంపొమ్మికో ఇరవయో

అవిడ:—భేద! మోహించి ఏమిటి చేసేవు?

అతను:—చేసేదేమింది? కోలాపల్లి చూస్తూ ఉండే వాడిని.

అవిడ:—నీ పూరిత చూసిందా ఎప్పుడైనా?

అతను:—చూసింది. రెండుపార్లు. ఒకసారి, మొదటి సారి మానవతల్లి కొడుకు రమణయ్యతో,—వాడొకరాడి—వాడితో చెల్లెడు. అప్పుడు ఏకో మాటలలో మా ఇంట్లో కుక్క వాడుకు పిల్లల్ని పెట్టింది, కుక్కపిల్లలన్నీ చాలా అందంగా ఉన్నాయని చెప్పేను. ఎలాగైనా ఒకకుక్క పిల్లని తనకి తెచ్చిపెట్టమంది. స్నేహితుడొకడికి కుక్కపిల్లకావాలని చెప్పి మావాన్నని బతిమాలుకుంటే ఇవ్వను పొమ్మన్నాడు. మా ఇంట్లో కుక్కపిల్లలన్నీ ఒక్కసారిగా పూర్తిగా చచ్చిపోయాయని చెప్పడాని! మళ్ళీ చెల్లెడవ్వకు నన్ను రెండవసారి చూసింది. అంటే, ఎందుకు నవ్వుతావు?

అవిడ:—కథలు చెప్పడానికి, అబద్ధాలు చెప్పడానికి నీతర్వాతే ఎవరైనా!

అతను:—నిజంగా, కల్యాణీ ఈ ఏడాదయిపోయాక నువ్వెక్కడ ఉంటావో, నేనెక్కడ ఉంటానో! ...నన్ను మరిచిపోకుండా నాకు ఉత్తరాలు వ్రాస్తావుంటావా?

అవిడ:—వ్రాస్తాను.

అతను:—వాద్దానం చెయ్యి... చేతిలో చెయ్యివేసి.

అవిడ:—వాద్దానం చేస్తున్నాను.

అతను:—చేతిలో చెయ్యివేసి.

అవిడ:—ఎవరైనా చూస్తారు.

అతను:—పరవాలేదు. అలా...నన్నే చెల్లిచేసుకుంటానని కూడా వాద్దానం చెయ్యి.

అవిడ:—కదలు మరి. అందరూ వస్తూవస్తూ ఉంటారు...నువ్వెరిగిన చెల్లిచేసుకోను.

అతను:—అలాకాదు. నన్నే చెల్లిచేసుకుంటానని వాద్దానం చెయ్యాలి.

అవిడ:—అదుగో, వాల్లెవరో చూస్తున్నారు. నిన్నే చెల్లిచేసుకుంటాను...వా చెయ్యి వదిలనున్నప్పుడే వదిలవలసింది.

అతను:—పరవాలేదు, కల్యాణీ...కాని, ఇంతకి ముందు నువ్వెరిగినవా ప్రేమించావా?

అవిడ:—లేదు. నువ్వే మొదటివాడిని. నాకు అటువంటి ఉద్దేశ్యాలు అంకురించేవేరకే కర్పిద్దా నిన్ను చూసేను. నిన్ను చూసినప్పటినుంచీ మరొకరి మీదికి నా మనసు వెళ్లలేదు.

అతను:—నిజంగా?

అవిడ:—నిజంగా. నువ్వీవారో నన్ను చెల్లిచేసుకుంటానని చెప్పకపోతే నే నీ జన్మంతా ఎంత దుఃఖ పడుతుంటానో నీకు తెలియదు.

అతను:—నిజంగా?

అవిడ:—నవ్వు లేకపోతే నాకేమీ తోచదు. నవ్వు నాపక్కని లేనప్పుడు నే నేవవైనా చేస్తున్నట్లు వడిస్తూ ఉంటాను కాని అంతసేపూ నాఆలోచనలన్నీ నిన్ను గురించే. నాకు కోలాకోలాకీ ఈవిధి పాచ్చయి పోతోంది.

అతను:—నిజంగా?

అవిడ:—ఇప్పుడు నువ్విక్కడ ఉన్నావు. నిన్ను వదిలి వెళ్లాలని లేదు. నవ్వు ఈకానీపట్లో వెళ్లిపోదం నాకంతో దుఃఖంగా ఉంటుంది. నవ్వుచెల్లిన కొంతసేపటికరమా మరెవరితోనూ మాట్లాడాలనిపించదు. ఎవ్వరూ నీతోనే ఉండాలని నాఆశ. ఒక పిట్టనయిపోయి నీగడికిటిమీద

వారి రాత్రి నువ్వు నిద్రపోకున్నప్పుడు మాదా నిన్ను చూస్తూఉండాలని ఉంటుంది.

అరితను:—కల్యాణీ! రేపు ప్రకాశరావు నద్వివస్యను ఏదిటి చేస్తావు?

అరితను:—చూడను. లేచి కలుగు పంపిస్తాను.

అరితను:—అలాకాదు, దిగి చూడు. అయిదు నిమిషాలు మాట్లాడి మరొకపనుందని చెప్పి లేచివెళ్లిపో. మళ్ళిమళ్ళి వచ్చేటట్లు ప్రోత్సహించు.

అరితను:—ఛీ, ఛీ. ఇంకా నిన్ను నీ వెంట ప్రేమిస్తున్నారో నీకు తెలియడం లేదు... అయిదుగంట లకి రమ్మన్నాను అంటే, అదే, అయిదుగంట లకి తనే వస్తానన్నాడు. అయిదుపది నిమిషాలు కాకుండానే పంపించేస్తాను. నవ్వు అయిదుంపావు! ఇక్కడికిరా. నీకే తెలుస్తుంది.

అరితను:—ఛా, నీ వెందుకురావడం? నివూడ వాకు అప సమ్యక్తాలు లేవు.

అరితను:—చూడవరదకి చెప్తున్నాను.

అరితను:—మరి మీ న్న నీకు కుదర్చుకోతున్న సంబంధాలమాట?

అరితను:—మానాన్న చాలా కోరిక. ఎంతోకోరిక అయినా ఎలాగో ఒకలాగ ఒప్పిస్తాను. కలవలకి ఇంటికి వెళ్ళగానే నీ మాట చెప్తాను. నీవిషయంలో ఒక్కకోరికలే ఎన్నడూ అడలు చెల్లేదేనుకోనని చెప్పేస్తాను.

అరితను:—అంత కోరికేమీ మీ నాన్న?

అరితను:—నీకు తెలియదు. మా అమ్మ ఇచ్చటికి ఇంకా తెలిసిపోతూ ఉంటుంది.

అరితను:—వాసంబంధం ఒక్కకోరికంటావేమిటి మీ నాన్న? నేను ఉద్యోగం చేయడంలేదనీ...

అరితను:—అంత కులభంగా వీధి ఒక్కకునే రకంకాదు. వాకు భయంగానే ఉంది. మీనాన్న ఒక్క కంటారా?

అరితను:—మానాన్న చాలాకాలం కిందటే చెప్పేసేడు, వాకు నద్వివస్యని నేను చేసుకునేందుకు తన కేరీ ఆధ్యంతరం ఉండదని. పిల్లనట్టుకు మంచి కుటుంబానిచ్చే యుండాలన్నాడు. నీ విషయంలో నీవీ ఆధ్యంతరం జండవు. అది నా

ప్రాధీ. మా అమ్మమాదా చాలామందిది. నీ నం లే తనకి చాలామంది.

అరితను:—మా నాన్న నీ ఒప్పించాలి నేను. నిజానికి వాకు కంగారుగానే ఉంది, ఏమంటాడో అని.

అరితను:—నన్ను మీనాన్నకి వ్రాయమంటావా?

అరితను:—కన్యోద్ధు వ్రాయించిరిగితే మీ నాన్న చేత మా నాన్న కొక ఉత్తరం వ్రాయించు.

అరితను:—ఓ, రిప్పకుండా వ్రాయుస్తాను.

అరితను:—ఇప్పుడప్పుడేకాదు. నేను కలవలకి ఇంటికి వెళ్ళే అంతమానీ నీకు వ్రాస్తాను. అప్పుడు వ్రాయించు.

అరితను:—సరే.

అరితను:—నా కీవాళి నువ్వు ఎంత ఆనందం కలగజేసేనో నీకు తెలియదు.

అరితను:—ఈవాళి నాకుమాదా ఎంతో చోయిగా ఉంది—నీకల్లు. ఈరోజు నేను జన్మంపగా మరదిపోలేను...నీ చెయ్యి ఇలా ఇయ్యి.

అరితను:—నద్దు.

అరితను:—పరవాలేదు. ఒక్కపాటి.

అరితను:—యాస్తాగు.

అరితను:—ఎవరూలేదు. ఎప్పుడు మరిద్దరం ఈ భయా లన్నీ లేకుండా స్వేచ్ఛగా ఉంటామో?

అరితను:—మరి వెళ్లాలినుభవ్య. అయిదుంపావు! మా:భి! వెళ్లాలని చెప్పేను.

అరితను:—చెల్లారు. ఈ రాత్రింతా నీ మాటే తలచు కంటూ ఉంటాను.

అరితను:—నేనూ నీమాటే తలచుకుంటూ ఉంటాను.

అరితను:—ఎక్కడా?... ప్రకాశరావుతో అట్టే నేవు మాట్లాడకు.

అరితను:—అపలు మాట్లాడినీ మాట్లాడకు. నేను వెళ్లాలి.

అరితను:—అసలే మాట్లాడొద్దనికాదు.

అరితను:—అవును. తెలుసును, తెలుసును...మళ్ళీ కాలేజీలోనే కలవకోడం

అరితను:—సరే, చెప్తున్నాను.

అరితను:—ఉంటాను...చాలా ఆలస్యం అయిపోయింది.

ఆముక్తమాల్యదకవి శ్రీకృష్ణదేవరాయలే

చేపరస్థి వెంటపట్టాల్సి

“శృంగారయ వసుధాధ్యక్షోదితాముక్తమాల్యద” అని ఆత్మాపాంతి పద్యములలో మన్నన, వ్యాఖ్యాతలు లాక్షణికులు చాటుపద్యకాగ్రలు ఆముక్తమాల్యదను పెద్దన రచించినాడని వ్రాసినట్లు పెద్దనవారులు ప్రమాణముల వల్లేఖించియున్నారు. ప్రారంభమున చీరిప్రమాణముల ప్రామాణికతను తెలిసికొనటయు క్రమము.

లాక్షణికులు :

శ్రీ. క. ౧౬౫౬ లో ప్రారంభింపబడిన అప్పకవీయమందు:-

“అంద్రకవితాపితామహాదు “శావియో” వలబతు “శాప” నని చెప్పె “విష్ణువిత్తీయమనందు”! అని కలరు.

శ్రీ. క. ౧౭౫౦ లో రచింపబడిన “రంగరాట్నందనస్సులో” గూడఁ జెప్పిన చెప్పిన ఆముక్తమాల్యద”¹ అని ఉన్నట్లు వ్రాసియున్నారు.

లాక్షణికులు తాము సాధించదలచిన సిద్ధాంతము నటుగాని, లేక ఖండించదలచిన సిద్ధాంతమునటుగాని పరిశీలనకు లక్ష్యములను ఎవరివద్ద విన్నను, వానిని ప్రామాణ్యములుగా స్వీకరించి, పాతకుడు చెప్పిన గ్రంథముగాని, కవినాన ముగాని లేమి గ్రంథములలో నుదాహరించినట్లు క్రింది ఇందుధరోపాఖ్యానపద్యచరిత్రము చెప్పచున్నది:-

౧. తెనాలి రామకృష్ణుని యందుధరోపాఖ్యానములోనిది “ఒకనాఁ డిందుధరుండు తార్యతియు

.....” అనెడి యాపద్యము రంగరాట్నందనునం దుదాహరింపఁబడియున్నది.

వ్యాసకర్త.

౨. “అప్పకవి యాపద్యమునే యాదిపురాణములోనిదిని యుదాహరించి యున్నాడు....

౩. కాని “ఈపద్యము (నాచన) సోమనిపారి వంశములో వున్నది.”³

ఉత్తర పారివంశములో “ఇందుధరోపాఖ్యానము” అను క్లిష్టక్రింద “ఒకనాఁ డిందుధరుండు తార్యతియు.....” అను పద్యము కాన్పించుచున్నది.

1. అప్పకవీయము, ౧ ఆ. ౧౭౯, ౧౩౧.

2. భారతి, ౨ సంపు. క పండిక, ౬౮ పుట.

8. అంద్రకపుటచరిత్రము, ౨౭౭ పుట.

4. ఉత్తర పారివంశము, ౫ ఆ. ౪౮ పద్య.

కాన, లాక్షణికు లిచ్చిన లక్ష్యములన్నిటిని, వా రాయా గ్రంథములను పరిశోధించి చూచి వ్రాసినారని తలంపుటకు ఆపకాళము లేదు. లేనిచో "కృష్ణరాయ వసుధాస్యజ్ఞో నితాముక్తమాకళిద" అని ప్రతి యాశ్వాసాంతమున నుండగా, లాక్షణికులు కృష్ణరాయలపేరును ప్రస్తావించ కనే పెద్దం చెప్పిన ఆముక్తమాల్యద - అని వ్రాయట ఎట్లు సంభవించును? - అలాగింపును,

గ్రంథాలయ పాఠశాలలు లేని ఆకాలములో
నిట్టి పాఠపాఠ్యము జరుగుట నోవ్యయము కాదు. కనుక,
బాబుజీయలు వ్రాసిన పెద్దవ ఆముక్తమాల్యదా కర్తృ
త్వమును వేదపూర్వముగా నంగీకరించుటకు వీలులేదు.

తెచ్చ గాదిరిచిన అప్పకవి అక్షరసూచిలో
నడిచిన అచ్చోబలపతి చూచిన వ్రాతలు ప్రమాణముగా
సంగీకరింపరాదు.

క్రి. శ. ౧౬౫౭ కు పిమ్మట నెప్పడో రచింపబడిన కవిశోధావళియలో:—

“ఏతక్కుత్ర మనుష్యైశ్చైవ సాని శ్చైవకవిశా
ఆము క్తమాల్లదాయామ్.” ౧

అహోబిలపరి తనకవికతో భూ వ న ము లో
 “కామమూర్త్యవనినా గృహీతం” రి అని అప్పకవిని ప్రస్తా
 వింపియున్నాడు. కాన ఇతను అప్పకవియధిప్రాయ
 మతో నేటిధరించినాడని తలంచవచ్చును. తప్పదారి
 ప్రోక్తి నవారిని స్రుష్టికవముగా అనుకరించువారు అధిక
 సంఖ్యాకులైనను వీరివ్రాతకు ప్రాధాన్య మిచ్చుటకు
 వీలులేదు.

వ్యాఖ్యాతలు

వ్యాఖ్యాతలు ఆముక్తమాల్యదావ్యాఖ్యాత
ప్రారంభములో వ్యాఖ్యాతావతారికలను వ్రాసివారని
కొన్ని ప్రతులలో కలదు.

... ప్రేమచార్యుడు దుర్మురఫణికి రచించె" నని

కె. వసుచరిత్రవిమర్శనము, 114 పుట.

6. కాలిందీ కన్యా పరిణయము. 1 భాగ. పీఠాంశము.
3, 4 పుటలు.

వ్యాఖ్యాన ప్రారంభమున కొన్ని తాళపత్రగ్రంథముల
లోనున్న మాట పత్రికము. కాని, ఓరియంటల్ రైల్రే
రీలోనున్న మరియొక వ్యాఖ్యాన తాళపత్రపత్రి ప్రారం
భములో శ్రీనివాసాచారి వ్యాఖ్యానావతారికలేదు.

మహాకాళాంజనేయవరము గల యాతాశపత్ర
గ్రంథము 7 వివర శ్రీనివాసకవి తన వ్యాఖ్యాన
తాటికను శాస్త్రివాదు

“శ్రీరంగస్వామి పట్టిమః సింఘ సుధాకరుః శంకరుః సూర్య
(దశ) వేదాకలితోరు శాస్త్ర సూక్ష్మయః (పద) నిరం
సము శ్రీనివాసుడన్, జోగహారిం ది (దా?) దోషమయ
జోగడియించి రచించితి (క) మ (హ?) మా జీక
మనీషిజోటిక కలిండు విఘం జోగసూతునట్లుగాక.”
గట్టుపల్లి శ్రీనివాసకవి వ్యాఖ్యానావ్యాసాంత పద్య
ములో అవతారిక నిమిద్దీయమైనది. కాన వ్యాఖ్యాత
“పద్మనాభ్యుత్తరభరితీక రచించె” నని వ్యాఖ్యాన
గ్రంథాదిలో అవతారిక వ్రాయలేమని పుస్తక మును
చూపుచున్నది.

అమృతమాల్యది పెద్దవిశ్రాంతి మను వ్యాఖ్యాన
తారికలు లేదే తాళపత్రప్రతులు కొన్ని దేశములో
ప్రచారముం దున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఒకటిమొదట
ఎనుబదియూడు తాటియూతులసంఖ్య గల తాళపత్ర
ప్రతిలో వ్యాఖ్యానవతారిక శిథిలమైనదని వాదించు
టకు వీలు లేదు.

“శ్రీవివాహవిద్యారంజనము” గల మరొక కాగిత పత్రికాసూక్తి:—

“వ్యాఖ్యాన ప్రవతారికయు, గద్యము నిందు లేదు. 9” అని కేటలాగులో వాసియున్నారు. ఈ

7. తాటియాకున కొక్కప్రక్కన 1 మొదలు 8 వరకు క్రమసంఖ్య గలదు. రెండు ప్రక్కల వ్రాసి యున్నది.

8. No. D/414 బిరియంబర్ లైబ్రరీ
గ్రంథ వివరణావళి (Descriptive Catalogue) ను
చూపునది.

9. No. D/420, Des catalogue, పీరియడ్
టైల్ తెలిపి, ముద్రాను.

గతి ప్రతి తాళపత్రపరికి నకలు కా దని జూపించ నచ్చును.

“ఇదియు శ్రీనివాసకవి వ్యాఖ్యయే. మరియు నిందు “రామేశ్వరీయము” అని ప్రతిభుటయగు జైన వ్రాయబడి యున్నది.” అని కేటలాగులో కలదు. “రామేశ్వరీయము” అను నామము తాళపత్రప్రతిలో లేదు. కాన వ్యాఖ్యానావతారికలు లేనిప్రతులు దేశములో ప్రచారమగు చున్నట్లు నిశ్చయింపవచ్చును.

గుడిపాటి వెంకటకవి యను ప్రాచీనంపకములు:—

“అల్లపానిపెద్దన యాముక్తమాల్యదాఖ్యకృతి సమందితముగ జేసెను”¹⁰ అని వ్యాఖ్యానావతారిక వ్రాసియున్న ప్రమాణము విచ్చియున్నాడు.

వెంకటకవి రచించిన “తాత్పర్యబోధిని” వ్యాఖ్యానప్రతులు మూడుమాత్రము లైత్రేలో కలవు. వీరిలో రెండుప్రతులు ప్రభుమాత్యపముతో ప్రారంభింపబడియున్నవి. కాని ఇం దొక్కదానిలోనూపి వ్యాఖ్యానావతారికలేదు.¹¹

ఇందువల్ల చాటువర్ణములను వ్యాఖ్యానావతారికలుగా కల్పించివారవికాని, లేక వ్యాఖ్యానావతారికలు లేని కొన్నిప్రతులు దేశములో ప్రచారమగుచున్నవనిగాని అంగీకరింపక తప్పదు.

ఇంతేకాక ఆత్మాసమక్షపటము:—

“...అత్రేయగోత్ర పవిత్రనందనర వంశోత్తం (న?) స కృష్ణపాటి చ్చాయాపత్రిప్రధానానుజ చె న్నుపుప్రధాన తనూభన గత్యాన్న దానావద్య విద్యాపరి శిలవ చతురతర నిశ్చంకవెంకటప్రధానైతాంకపంకల్ప రూప శ్రీనాయగ్రీవ (న?) దేవప్రసాది సమర్థిర సంస్కృతాంధ్రప్రబోధ నిబంధి(?)న నావప్రతి మూత్ర వారితసగోత్ర గుడిపాటిశివనామాత్యపుత్ర వెంకటకవింద్ర విరచితాముక్తమాల్యదా ప్రబంధతాత్ప

ర్యబోధినిసమాఖ్య ప్రఖ్యాతవ్యాఖ్యానంబు.”¹² అని కలదు. వెంకటకవి వ్యాఖ్యానావతారికద్యములో వ్యాఖ్యానావతారికను ఇమిచ్చి వ్రాసియున్నాడు గాన ఇతను వ్యాఖ్యానప్రారంభములో అవతారికను వ్రాసియుండి లేనిది విశ్వసించవచ్చును.

ఇంతేకాక, “కృష్ణరాయ నమధాన్యబోధితాముక్తమాల్యద” అను ప్రభుమాత్యపాంత పద్యమునకు గుడిపాటి వెంకటకవి “కృష్ణదేవరాయదేశే రాజా చేరను పుట్టబడిన ఆముక్తమాల్యద అనే ప్రబంధ(ము) అని వ్యాఖ్యానము వ్రాసియున్నాడు.¹³ ఇట్లే:—

గట్టుపల్లి శ్రీనివాసకవి “కృష్ణరాయద (క)? నేనుమాప్రభువుచేత గర్వింపబడ్డ ఆముక్తమాల్యదా పరిణామమనే మహాప్రబంధ(ము)” అని వ్రాసియున్నాడు.¹⁴ ఈ ఆత్మాసంకేత పద్యవ్యాఖ్యానమునకు విరుద్ధముగా “పెద్దన యాముక్తమాల్యదాఖ్య కృతి సమందితముగ జేసెను” అని గుడిపాటి కవియు,

విష్ణుదిత్ర తనయోద్యహనంబును... పెద్దనాకర్మ దగ్ధుర ఫణితికా రచించెను” అని శ్రీనివాసకవియు, వ్యాఖ్యానావతారికలను గ్రంథాదిలో రచించివారని కలందుట యుక్తియుక్తము కాదు.

కచ్చిత వ్యాఖ్యానావతారికలను చూచి లాక్షణికులు పారపది వారే మో నిశ్చయింపజాలము. ఇంకను వ్యాఖ్యాతల కాలవిధ్యయము కాలేదు. ఇంతకును సంబద్ధసాక్ష్యము నిచ్చుచున్న వ్యాఖ్యానావతారికలనుగాని, లాక్షణిక గ్రంథములనుగాని శిక్షాక్షరములని విశ్వసించుటకు నీలులేదు.

12. No. D/రం.౩, D/రం.౩, D/రం.౩ Des. Cat. ప్రతులలో వ్యాఖ్యాత్రవతారికలేదు. No. D/రం.౩లో వ్యాఖ్యానావతారిక లేదు. అని వ్రాసియున్నాడు, అంధధూమి సంపాదకులు శ్రీయుత ఆంధ్ర శేషుగిరీరావు (పి. ఎ.) గారు తెల్పినారు. వారికి కృతి జ్ఞతాతూర్యక వందనము లర్పించుచున్నాను.

13. No. D/402 Des. Cat. చూడుము.

14. No. D/414 Des. Cat. చూడుము.

10. ఆముక్తము, ౬౯ పుట.

11. No. D/ 402, D/ 408 Des. Cat.

కాని ప్రతులలో ప్రభుమాత్యపము కలదు.

శ్రీ. క. గాంగుల లో పోగి జగన్నాథరాజు తన బ్రహ్మ సుర్యదేశముతో ఆముక్తమాల్యదకు "బుగ్గన ప్రాప్తి" 15 వ్యాఖ్యానమును రచించినాడుగాని, వానిలో పెద్దన రచించిన ఆముక్తమాల్యద అని లేక పోగా, ఆత్మాసాంత పద్యములకు కృష్ణరాయలు ఆముక్తమాల్యదను రచించినట్లు వ్యాఖ్యానము కలదు.

ఆముక్తమాల్యదా మనుచరిత్రముల
రచనాకాలము

ఆముక్తమాల్యదా, మనుచరిత్రముల రచనాకాల పరిగ్రహచరిత్రను తెలిపికొనిన గాని, ఆముక్తమాల్యద కర్తృత్వమును నిశ్చయింపజాలము.

"అల్లసాని పెద్దన తెచ్చె ముది మదిన్పి యా ముక్తమాల్యద" 16 అని రామకృష్ణుని చాటువులో కలదు.

పెద్దన కృష్ణాపర్యాయములో అనిగా మనుచరిత్రాది రచనానంతరము ఆముక్తమాల్యదను రచించినాడని భావము కాజీయను ?

ఈ హాస నుడిపాటివారి (కల్పిత) వ్యాఖ్యానాంతరీక బలపరచుచున్నది.

"మనుచరిత్రాది కమ్యుక్తకృష్ణ రచనము పరిపిస బ్రహ్మచర్యవర్తి, అలఘు పరిపాని పెద్దన యాభిమంద, మహిమ తేజన యాముక్తమాల్యదా ప్రబంధ(ము) 17" అని కలదు.

పిదపివాద విట్లుండగా "కృష్ణరాయలపేరు నిడి నీవు రచించితిని తొల్ల విష్ణుదిక్షితు మనఁగఁ, గాత్రస్య వర్ధంబు గ్రాహ్యంబుగాదు సాధారణుల కని మాధవుడు పక్షక, తరువాత మనుచరిత్రము వ్రాస రించి చుత్తమకావ్యము" 18 అని మాధవుని వాదము కలదు. ఈరెండు పక్షములవారి వాదములో ఒకరిది

చరిత్రకాలక్రమానుగుణముగా మంజక తప్పదు. ప్రస్తుతము ఆముక్తమాల్యదా కర్తృత్వ వివాదమును విడిచి ఈ చాటువులలోని కావ్యరచనాచరిత్రకు పరిశోధించి, పిమ్మట కర్తృత్వవివాదమును పరిశీలించు.

రాయలు ఆముక్తమాల్యదలో వర్ణించని "భువనవిజయ" పద్యను, పెద్దన ముదిచరిత్రములో వర్ణించినాడు:—

"శ్రీకృష్ణ దేవరాయగ్రంథము, జోక్క వాడు మహాపాలం బుప్పతిల్ల.

* * * *

"భువనవిజయము సుంద, దృవనస్థితి సింహాసితై రాష్ట్రాలగోష్ఠి, గవితామధురీను దేందము, దివులం గొలువుండి సదయతక....."

"కృత్రిమింపుము మాకు పరీచకు మమ పేళలగుధా మయోధుల పెద్దనార్థ" 19 అని పలికెను.

పేయకు "విజయభవన" నిర్మాచరిత్రను తెలిపియున్నాడు:—

"This house called the house of victory as it was made when the king came back from the war against Orya" 20 దీనిబట్టి శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు కలింగ దేశ యుద్ధము నుండి తిరిగి రాజధానికి వచ్చిన పిమ్మట "విజయభవనము" ను నిర్మించినట్లు తెలియుచున్నది.

హంపిళియములలో "విజయభవన" చిహ్నములు కలవు. ఇదిగాక రాయలు మరెయొక "భువనవిజయము" ను నిర్మించినట్లు హంపిళియములలో చిహ్నములు కాన్పించుట లేదు. కాన పేయకు వర్ణించిన "విజయభవనము" పద్యను, పెద్దన వర్ణించిన "భువనవిజయము" పద్యము భేదము లేదని నిశ్చయింపవచ్చును.

పేయకు స్పష్టముగా చెప్పని "ఒరిస్సా" యుద్ధమును ఆముక్తమాల్యదా పద్యమున నుర్తించినదయ్యును.

15. D/405 Des. Cat. చూడుము,

16. ఆముక్తము పీఠిక. 69 పుట.

17. ఆముక్తము పీఠిక 69, 70, పుటలు.

18. కవిజీవితములు, 568 పుటలు.

19. మనుచరిత్రము, ౧ ఆ. ౧౧, ౧౩, ౧౪ ప.

20. A forgotten Empire-page 263.

“నీలాచల నీలచేలక సుభద్రేందీనరాభాషికా-
ద్యుగంచక్రబిరుద్ధుర్య జయపన్నాహార్యుడే వాద్య
భిక్తుడిచేభేష్టర కృష్ణరాజు.” 21 ఈపద్యమందలి
“నీలాచల” శబ్దము పురాణప్రసిద్ధమైన “శ్రీజగన్నాథ
శ్రేణిము”ను సూచించుచున్నది. జగన్నాథ ప్రాంతము
లలో కలకము కలదు. కాన, ఈపద్యము కలకవిజయ
మును చెప్పక చెప్పవచ్చును.

సింహాచల ప్రాంతమందలి పొట్టునూరు విజయ
మును రాయలు “సింహాచల దంభకేసరి పదాభిహార
సాలభ” 22 మైనదిగా వ్రాసికొన్నాడు.

ఇట్లే:—

జగన్నాథ ప్రాంతమందలి కలకవిజయమును
రాయలు “నీలాచల నీలచేలక సుభద్రేందీనరా భాషి
కాద్యుగంచ (తు)”గా వర్ణించినట్లు స్పష్టమగు
చున్నది. సుభద్రా బలరాములలో బాడిన శ్రీకృష్ణుని
కృపాకటాక్షము జగన్నాథప్రాంతమందలి కలకయంద
మును సూచించుచున్నది.

ఇంతేకాక ‘జయపన్నాహము’ ‘భిక్తుడిచేభేష్టర’
అని వాద్యముగా చెప్పియున్నాడు. కాన ఇది కలక
విజయమును చెప్పక చెప్పవచ్చును.

పెద్ద “కలకపురి గార్చె గజరాజు గలగిపడెన.” 23
అని మనుచరిత్రములో వర్ణించి యున్నాడు.
ఆముక్తమాల్యద పీఠికలోని వింధ్యవాటి గజపతి పలా
యముగాక, మరియొకసారి కలక విజయములో గజ
పతి పలా యమును జరిగినట్లు స్పష్టమగుచున్నది. లేనిచో
రాయలు చరిత్రకాలక్రమానుగుణ్యముగా తన విజ
యమును సంఖ్యాసూచికాత్వాసాంఘిక పద్యములలో
వ్రాసిన ప్రయోజనము వర్ధిల్ల మనుచున్నది. కాన
కలకవిజయమునే రాయలు పైవిధముగా వర్ణించినాడని
నిశ్చయింపవచ్చును. కనుక కలకవిజయముతో ఆముక్త
మాల్యదారచనము ముగిసిపట్టు స్పష్టమగుచున్నది.

“నీలాచల” (జగన్నాథ) ప్రాంతమందలి గజపతి
పలాయనమును వర్ణించిన ఆముక్తమాల్యదలో “భువన
విజయ” ప్రస్తావము లేదు గాన, పేయను వర్ణించిన
“ఒరిస్సా” (Orya) యుద్ధము జగన్నాథ ప్రాంతయుద్ధ
మని నిశ్చయింపవచ్చును.

మరియు “భువన విజయ” సభలో సవరాత్ర్యు
త్సవములు పెట్టెంబరు ౧౨ తేదీ ప్రారంభ మయినట్లు
పేయను తెల్పుచున్నాడు.

“The feasts begin on the 12th of
September and they last nine days.” 24

* * * *

Returning to the feasts, you must know
that in the house of victory the king has
a room (casa) made of cloth with its door
closed where the idial has shrine.” (?) 25

శ్రీ కృష్ణ జీవరాజులపరిపాలన కాలములో
సవరాత్ర్యుత్సవ ప్రారంభదినమయిన ఆశ్వయుజ పుష్క
పాద్యుని, పెట్టెంబరు ౧౨-వ తేదీనాడు శ్రీ. శ. ౧౫౨౦
లో తప్ప మిగిలిన సంవత్సరములలో రాచరి లెక్కించి
మ్యాయలు దొరగారు నిర్ణయించియున్నాడు. కాన
“భువన విజయము” 12-9.1520 కి పూర్వము నిర్మించి
పట్టు మాలముగా చెప్పవచ్చును. కాన ఇంతకుముందుగా
నే ఆముక్తమాల్యద రచింపబడినట్లు సాహిత్యపరము.

“శ్రాల్ల విష్ణుచిన్త్రీయము... 9కువారి మనుచరి
త్రము వ్రాసరింది” 26 పట్టు సుభద్రుని చాటువు చెప్పి
యున్నది. దీనిని “భువన విజయ” చరిత్ర బలపరచుచున్నది.
కాన, మనుచరిత్ర రచనాసంకరము పెద్దవ ఆముక్త
మాల్యదను రచించినాడెను రామకృష్ణుని చాటుపద్య
చరిత్రముగాని, దీనిని బలపరచు నుడిపాటివారి వ్యాఖ్యా
నావతారికయందలి చాత్రముగాని విశ్వసించుటకు వీలు
లేదు.

ఆముక్తమాల్యదారచనా ప్రారంభకాలమునాటికి
రాయలు జయించిన దీర్ఘవిజయములను పీఠికలో వ్రాసి

21. ఆముక్తము, 7 అ. 75.
22. ఆముక్తము, 4 అ. 28.
23. మనుచరిత్రము, 1 అ. 87. ప.

24. A Forgotten Empire, page 263.
25. A Forgotten Empire, page 265.
26. కవిశీలికములు, ౫౬౦ పు.

యున్నాడు. చరిత్రకాలక్రమ మెరుగని ప్రక్షిప్తము ఆ ముక్తమాల్యదా ప్రారంభపీఠికలో “కటకపురి గాల్చె గజరాజులగి వలచు”²⁷ అను మనుచరిత్రపీఠికను చేర్చినాడు. కాని “నీలాచల” (జగన్నాథ) క్షేత్రమందలి “జయపన్నాచోద్యుటీవాద్యుభిత్తుదితేభేష్వర కృష్ణరాయ” అను కటకయుద్ధమును రాయలు గ్రంథపరిషత్తులో వ్రాసివాడని నుద్దించలేదు.

మరియు ఆ ముక్తమాల్యదలో వర్ణించబడియు, కటక విజయానంతరము నిర్మించినట్టియు “భువనవిజయము”ను పెద్దన మనుచరిత్రములో వర్ణించినాడు గాన మనుచరిత్ర ప్రారంభపీఠిక పద్యములన, మనుచరిత్రరచనానంతర మెప్పుడో ప్రక్షిప్తములు ఆ ముక్తమాల్యదా ప్రారంభపీఠికలో చేర్చవారి పుష్టమగుచున్నది.

ఆ ముక్తమాల్యదా ప్రారంభపీఠికలోని మను చరిత్ర ద్వితీయాయాద్యలను తీసికొనినను, చూల (స్వతంత్ర) పీఠిక సంతృప్తముగా నున్నది. ఆ ముక్తమాల్యదాకాలనిర్ణయమునకు దీనిచరిత్రనే ప్రధానప్రమాణముగా గైకొనవలెగాని దీనిలోని మనుచరిత్ర విజయాంశములను చరిత్ర ప్రమాణములుగా గైకొనరాదని “భువన విజయ” చరిత్రము చెప్పచున్నది. “నీలాచల” (జగన్నాథ) “జయపన్నాచా(ము)”తో పరిషత్తు ప్రమేన ఆ ముక్తమాల్యదలో, “ఓరిస్సా” విజయానంతరము నిర్మించబడిన “భువనవిజయ” సభావృత్తాంతము లేకుండుట చరిత్ర క్రమానుగుణ్యముగా నున్నది. గనుక రాయలు “భువన విజయ” నిర్మాణమును ఆ ముక్తమాల్యదలో వ్రాయక విడిచినాడని వాదించుటకు అవకాశము లేదు.

రాయలు పెద్దనను “భవచ్చతురరచన కనుకూలంబుగా”²⁸ అని ప్రశంసించినట్లు పెద్దన మనుచరిత్రపీఠికలో వ్రాసికొన్నాడేగాని, అప్పటికి తాను రచించిన కావ్యములను వాచ్యముగా చేర్పించలేదు.

27. మనుచరిత్రము 1 ఆ. 37 ను ఆముక్తమన 1 ఆ. 36 గా చేర్చియున్నాడు.
28. మనుచరిత్రము, 1 ఆ. 16,

“మనుచరిత్రము వ్రాసరింది తుత్రిమకావ్యము... విదవ బెక్కుకావ్యములు చెంపెక్కు విరదించి”²⁹ వట్లు మాధవునిచాటువులో కలదు.

మరియు “మనుచరిత్రాది సమ్యక్కావ్య రచనయై పలికి”³⁰ వట్లు నుడిపాటివారి వ్యాఖ్యానావతారికలో కలదు.

పెద్దనమనుచరిత్ర పీఠికలో “పవనకావ్యరచన కనుకూలకథల్ దలంచు వాసమయమునన్,”³¹ అని అంగీకరించి యున్నాడు. కాన “చతురరచన” చాటువులకు సంబంధించినదేగాని మనుచరిత్రమునకు పూర్వము రచించిన కావ్యములకు చెందినది కాదని పుష్టమగుచున్నది.

కాన “కృష్ణరాయలచేరు నిడి నీవు రచియించిరిది తొల్ల విష్ణుదిత్తయ(య)”³² అనమాధవులచాటువును విశ్వసించరాదు. మనుచరిత్రమునకు పూర్వము పెద్దన మలేకావ్యమునుగాని రచించకపోగా, పెద్దన మనుచరిత్రమునకు పూర్వము ఆముక్తమాల్యదను రచించినాడని తెలందుటకు అవకాశము లేదు. కాని ఇది మనుచరిత్రమునకు పూర్వము రాయలు ఆముక్తమాల్యదను రచించినా పనుష్యమును తెల్పుచున్నది. అసత్యవాదియు ఒకానొకసత్యమును చెల్లవని దీరిల్ల పుష్టమగుచున్నది.

చాటువులు

“రాయనికని పెద్దనకున సమకాలికుడైన గానులింగవి ఆముక్తమ పెద్దకృతిమే యని తెలిసినాడు. ఈతకు తర్కమకాలికుడని యితివదితారాధ్యచరిత్రమునం చెలియును.”³³ అని యొకచాటు పద్యమును ప్రమాణముగా నుల్లేఖించియున్నాడు.

29. కఠినికము, 568 పుట.
30. ఆముక్తమపీఠిక, 69 పుట.
31. మనుచరిత్రము, 1 ఆ. 10.
32. కవిదీపికములు, 568 పుట.
33. ఆముక్తమపీఠిక, ౬౯ పుట.

“ప్రాశస్త్య సమాస పదములు గూర్చి శ్రీ
 వాసుండు మఱాచ్చె నైవధము
 దానికల్లిగ వల్ల పాని పెద్దన తెచ్చె
 ముది మది దప్పి యాము క్రమాల్గ
 నూహించి తెలియరాకుండు నూతనరాజు

ధ్రువఁ గదా పూర్ణోదయము రచించె
 నల్లిశేషశబ్దవాగాదంబరం బొప్పఁ
 పద ఘటించెను నూర్చి వసుచరిత్ర

నిట్టి కవులకు శేను వాకట్టుకొఱకుఁ జెప్పివాఁడ
 మదీయ వైచిత్రిమెఱయ
 తాండురంగ విజయమును బటిమ దనర
 విష్ణువర్ధనాదను రామకృష్ణకవిని.”³⁴

రామకృష్ణుని పాండురంగ మాహాత్మ్యములొ
 నీ పద్యము లేకపోవుటయేగాక, ఇట్టి చాటుపద్యము
 లను రచించు స్వభావము తనకు లేదని నూచించి
 యున్నాడు.

“చాటుకవిత్వ తత్వరస
 పాగరపారను లయ్యు సత్కవుల్
 పాటిగఁ బట్టి విందు రొక
 పాటివి గావన కన్యకాన్యముల్.”³⁵

“రామలింగ నామ విఖ్యాతు(డు), కావ్య నిర్ణయ
 ఘరీణు(డు)”³⁶ అయిన రామకృష్ణుడు ఈ చాటువును
 రచించినాడని తలంచుటకు అవకాశము బొత్తిగాలేదు.

రామకృష్ణకవిని రాయల ఆస్థానకవులలో చేర్చు
 టకు పిలువలేదు.

“భువిని విచిత్రవాక్యరసే
 బొల్పిన తెన్నులి రామకృష్ణ ప
 త్నవిభుల వజ్రపాటి ఘటి
 కాగిరివాధ మాహాచరిత్రముకా
 సవరణగా రచించి కృతి

సంతతి కన్నగ యోగ్యుడైస(?)

ధత్తఁ జోకరుండు లేమిఁ గని
 తా మదిలోన వితాకుఁ జెందుచుకా.
 * * *
 కృతికన్య వింటునే యుంచె(ను)”³⁷

“రామలింగడే రామకృష్ణుడు” అయినను, ఇతను
 శ్రీ కృష్ణరాయల ఆస్థానమందలి అష్టదిగ్గజములలో
 నొకడుగా నుండినది సత్య మయినచో, రామకృష్ణుని
 కడపటి కావ్య మయిన ఘటికాచల మాహాత్మ్యమునకు
 “ఎన్నగ యోగ్యుడైస ధత్తఁ జోకరుండు లేమి” పంథ
 విందువా ? పరికింపుఁడు.

ఇంతకును ఆంధ్రభాషాధూమణులు లైన కదా
 పూర్ణోదయాది కావ్యములను నిరసించు చాటువును
 రామకృష్ణుడు రచించినాడని తలంచుటకు అవకాశము
 లేదు. సత్కవులు “విందు రొకపాటివి గావన కన్య
 కాన్యముల్” అను నీతి మనదేశించిన రామకృష్ణుడు ఈ
 చాటువును రచించలేదని ఖండితముగా చెప్పవచ్చును.

రామలింగుడు రాయల ఆస్థానకవి యని చను
 త్కరకథలను పుట్టించిపెట్టె రామకృష్ణునిపేర ఈ
 చాటువును రచించి ప్రకటించివారని విశ్వసించవచ్చును.

ఇవన్నియు “రాచకవిత్వభాగ పదరారు పరా
 మరీశంపు చైతమ” అను కాలమహిమలో కల్పింప
 బడిన చాటుకథలేకాని అన్యములు కావు.

రాయలు ప్రబంధకవి కాదా?

రాయలు ఆము క్రమాల్గవను రచించినట్లు, అతని
 ఆస్థానకవు లెవ్వను పేర్కొనలేదను ముఖ్యాక్షేపణకు
 సమాధానము చెప్పకతప్పదు.

వైంధ్యనికర గంధునిబ
 ధాంధ్యాశి ప్రతిపదో దితాలయ విభవా
 వంధ్య ప్రబంధ కృతి సం
 బంధ్యుడు భావునకు...”³⁸

ఇంచరి సంతేతచరిత్రను తెలిసికొనినగాని వద్య
 భావమును గుర్తించజాలము.

34. అమల క్రము నీతిక, ౬౮ పుట.
 35. పాండురంగమాహాత్మ్యము, ౧ ఆ. ౧౪.
 36. ఉద్భటారాధ్య చరిత్రము, ౧ ఆ. ౨౪.

37. ఘటికాచలమాహాత్మ్యము, ౧ ఆ. ౧౪, ౧౫
 38. పారిజాతము, ౧ ఆ. 3౧.

౧. "చైతన్యవ్యవస్థ" అనగా "విదుమ గజ రాజా నీధాటి చింతనాటి" 39 అను చరిత్రము గల గజపతిగాని అర్థము కాదు. "చింతనాటి గజ రాజ"ను "చైతన్యవ్యవస్థ" మని సంకేతము కావించి వాడని సుప్రమనుచున్నది.

౨. "అంధ్యాళి" అనగా "నయాపార మరంద పాక్షితార్థి శ్రమకోల్లంప నుం." 40 మీ గాని మరి యొకటి కాదు.

ఇది రాయల "కలింగదేశ" దండయాత్రలోని దానములను సూచించుచున్నది. "నీతిరి" అనుక్రియ మనుష్యసంస్కరమును సూచించుచున్నదిగాన "అంధ్యాళి" దానములు గ్రహించిన యాచకులని తిమ్మకవి సంకేతము పారము సూచించవచ్చును.

౩. "అలయవిధన (య)" అనగా "భక్తి తద్వహ గోపురప్రసరి తేజ" 41 న శ్రీకాకుళస్వప్నకృతాంత మును సంగ్రహముగా సూచించుచున్నది. "అలయ" మనగా నేపాలయమును యాధ్యక్షము వ్యవహారములో నున్నది.

దీర్ఘ సమాసముగా కూర్చిన పద్యభావమును విశేష పగులు మ భాగ్యవశ్యకము:

గజపతి గర్వమును అణచుపయముందలి దాన ములతో మదిందిన యాచకులచేత అన్ని రోజులు చెప్పి యన్న శ్రీకాకుళాలయ స్వప్నైశ్వర్యముతో ఘనంత మైన కావ్యమును రచించుటకల్గ హాసిన "కవితాప్రావీ ణ్యఫణి" 42 అను మహిమ గలవానికి అని తాత్పర్య ము చెప్పవచ్చును. లేక కావ్యము రచించుటకల్గ విశిష్టంబుడు (ప్రియనిచ్చినవాడు) అనెడి మహిమ గల వానికి అనగా నేంక బీర్వకవకు రాయలు తనకృతికన్య నిచ్చివాడని భావము. శ్రీకాకుళస్వామి "పాత్ర మిటు నేయ నీకుత్తకోత్తరాభివృద్ధి" 43 యని చెప్పియు

వ్నాడు. దీనిని "అవంశ్య" శబ్దముతో తిమ్మకవి కూచించి యున్నాడు.

"నీలాచల" గజపతి పలాయనము వర్ణించిన అముక్తమాల్యదలో వర్ణించని "భువన విజయాఖ్యసంప (తు)" 44 ను తిమ్మకవి పారిజాతములో వర్ణించియు న్నాడుగాన, మునుచరిత్రమువలెనే పారిజాతముకూడ అముక్తమాల్యదకు తరువాతి రచింపబడినట్లు సుప్రమను చున్నది. కాన తిమ్మకవి అముక్తమాల్యదాసీకను చూచివాడని సుప్రమనుచున్నది.

"కవితాస్త్రీ"లో "నమక" అనుపెద్దన పద్యంతి మనకు "కవితాస్త్రీ" కవి తండ్రిగాని కల్లభుడుగాఁడు దీనివలన రాయఁడు కవనరక్షణుడు గాని కవికాఁడని సూచితము. 45 అని అక్షేపము కలదు. ఇది సమంజస మైనయాక్షేపము కాదు. ఎట్లగుగా :

"శ్లోకంబుల్ శతకోటిఁ గాండములుగా
సూత్రించి రామాయణం
చేత కాకుర మెల్లపాపముల నా
యంపంగ నిర్మించి ను
శ్లోమందైన పురాణసంయమవరుక
జాను న్యనోపితి వా
ర్మిక బ్రహ్మపదావతీర్ణకవి
నీలావతీర్ణభుక. 46

కవిత్వమునెడనీలావతి(స్త్రీ)కి కల్లభుడైనవార్మికి రామాయణమును రచించలేదని సంప్రదాయజ్ఞులైన పండి తులు(విశ్వసింది) నిశ్చయింప గలిగినచో, రాయలు అము క్తమాల్యదను రచింపలేదని అంగీకరించుటకు అక్షేపము లేదు. కాన "రాయఁడు కవనరక్షణుడు గాని కవి కాఁడు" అను అక్షేపము సమబంధమైనది కాదు.

మరియు,
"కవితాప్రావీణ్య ఫణి" అను తిమ్మన కృత విశేష యము "కవితాస్త్రీ" లో "నమక" అను పెద్దన కృత

- 89. అముక్తము, ౧ ఆ. 3౯.
- 40. పారిజాతము, ౩ ఆ. ౧.
- 41. అముక్తము, ౧ ఆ. ౧౭.
- 42. పారిజాతము, ౪ ఆ. ౧.
- 43. అముక్తము, ౧ ఆ. ౪౪.

- 44. పారిజాతము, ౫ ఆ. ౧౧౦.
- 45. అముక్తము, పీఠిక, 84. పుట.
- 46. భీమేశ్వర పురాణము (భీమఖంపము), ౧ ఆ. ౫ పద్య.

విశేషమునకు సమాధానము" 47 అను (రాయలు కవి కావ్యము వాదముతో (వాసిదను) పెద్దవవాడల సిద్ధాంతము పర్యి మైనదిగా తోచుచున్నది. అయిన "గాంధేయాచల చాప నూ పువనో గాంధీర్య లీలాస్వరా!" 48 అనగా అదిశేషుని వాగ్దేవత వంటి వాగ్దేవత కలవాడా!" అని పెద్దవ రాయలను సంబోధించియున్నాడు. ఇది "కవిత్వప్రావీణ్య ఫణి" 49 అను తిమ్మకవిసంబోధనమునకు ప్రతిబింబముగా కానిపించుచున్నది. పెద్దవ సంబోధనములోని "వనో గాంధీర్య లీల" రాయల అనుకవిత్వమును, అవధానాది విద్యలను నూదించు చున్నది. దీనిని తిమ్మకవి పుష్టముగా చెప్పియున్నాడు.

"కవిత్వప్రావీణ్యఫణి" అను తిమ్మకవిసంబోధనముకలన చేయుపద్యము (1 భుము) గల అదిశేషుని వలె రాయలు పరాక్రావధాన, అపరాధిత్వములయందు ప్రవేశితకలనాదని పుష్టముచున్నది. ఒకవేళ ఈసంబోధనములను అతిశయోక్తులని తలచినను రాయలు కవి కాదని చెప్పుటకు వీలులేదు. కవులు పర్యవీక్షయమును అతిశయోక్త్యులంకారముతో రక్షించుచు గాని, అపర్యవీక్షయమును వర్ణించరని ఖండితముగా విశ్వసించవచ్చును. "పరపకభాధోరణి" 50 అను తిమ్మకవి వ్యక్త్యంతము "కవిత్వప్రావీణ్యఫణి" అను పెద్దవ వ్యక్త్యంతమునకు సమాసార్థకమని చెప్పవచ్చును. ఇవి రాయల అనుకవిత్వప్రజ్ఞకు చాటుచున్నది.

రాయలు "బాసాడి"

తెలుగు నేర్చెనా?

"నిల్లవృత్తులు గొలువ తెలుగనే బాసాడి, దేశ భావలందుఁ దెలుగు లెస్స" 51 దీనికి "అడి" — తెనుగును రాజులతో అడి నేర్చునేకాని చదివి నేర్చినవాడు గాదు. — "సృష్టులు" అనుటచే తెనుగు ఆకనియింటి

భావ గాదు." అని సంబోధనీవ్యాఖ్యానాంతములో కలదు. కాని, శ్రీకాకుళస్వప్నమును విన్నవిద్వజ్జములు దీనికి మరియొక అర్థమును చెప్పియున్నాడు.

"అతం దేశేషవృషసేవం దత్తద్వావ తెలుంగజేయనుట యితోధికపను ప్రసాదంత సమాజసమాకర్షణంబును." 52.

ఇందలి "తత్తద్వావ తెలుంగజేయనుట" రాయల బహుభాషా కోవిదత్వమును స్థాపించుచున్నది. కాని "బాసాడి" తెలుగును నేర్చినట్లు చెప్పట లేదు.

"రసమంజరీ ముఖ్యమధురకావ్య రచనమెప్పించు కొంటి గీర్వాణభావ, వంద్రభావ యసాధ్యంబె యందు నొక్కకృతి వినిర్మింపు (ను)" 53 దీనికి "సంస్కృత మంటే అట్టి ప్రబుధములు రచించిన వానికి ఆంధ్ర భావలో రచించుట యసాధ్యమా అనుట యథావత్త్యులంకారము" అని సంబోధనీ వ్యాఖ్యానము కలదు. మరియు "అసాధ్యంబె — అసాధ్యమా (కాదనుట)" అనియు కలదు. ఇందలి కామస్వరము రాయలకు తెనుగు తెలియు వని నూదించుచున్నది. కనుకనే తెలుగురాయను "అందు నొక్కకృతి వినిర్మింపును" అని కన్నడరాయని అభాషించినాడు.

ఇంతేకాక "దేశభావలందు దెనుగు లెస్స" 54 అను శ్రీవాధుని గీతపాదమును, "తెనుగు" అను దాని రూపాంతరము "తెలుగు" అను మార్పుతో తనగీతపద్యములో నిమిషివ రాయలు "బాసాడి" తెనుగును నేర్చినాడని విశ్వసించుటకు వీలులేదు "బాసాడి," నేర్చినఅన్య భావలతో చదివినేర్చిన తెనుగుభావను పోల్చియాడుము అని తెలుగువల్లభరాయను చెప్పినట్లు నిశ్చయింపవచ్చును. లేనిచో "ఆంధ్రభావ యసాధ్యంబె (కాదు కనుకనే) యందు నొక్కకృతి వినిర్మింపు (ను)." 55

51. అమృతము, ౧ ఆ. ౧౫.

52. అమృతము, ౧ ఆ. ౧౮.

53. అమృతము, 1 ఆ. ౧3.

54. శ్రీదాధిరామము, 1 ఆ. 32.

55. అమృతము, 1 ఆ. ౧3.

56. వైమనిభారతము, ౧ ఆ. ౧౪, ౧౫, ౧౬.

47. అమృతము, పీఠిక, 70 పుట.

48. మనుచరిత్రము, 1 ఆ. 45.

49. పారిజాతము, 4 ఆ. 1.

50. పారిజాతము, ౧ ఆ. 33.

అని రాయల వాక్యాపింపినట్లు వ్రాసికొనుట సంభవించి యుండదు. ప్రేమకావ్యమునుబట్టి రాయలు శ్రీవాళుని ఆంధ్రకావ్యములను కంఠకః వల్లించివాడని చెప్పవచ్చును.

శ్రీ. క. 1458 వెనుకలుకొని కానవచ్చుచున్న సాకువనరసింగరాజు విల్లలకుట్టి పీఠవీరభద్రకృతిశైలిని భారతమును అంకితము పొందెను.

“సాశ్వతగుండయ నరసింజనవిభుండు.”

(“శైలినిభారత మనగా”)

“ఆ పురాణము గనఁ చెనుగయ్యెనేని, తెనుగు నడికారమున మించు గనియె నేని”⁵⁶ అని చెప్పిట్లు పీఠవీరభద్రుడు వ్రాసి: దానిని బట్టి శ్రీ కృష్ణరాయలు పట్టాభిషిక్తుడగుటకు పునరు కం సంకల్పరముఁగు పూర్వమే (అనగా రెండవరాజవటుంబము వాటిక) విజయనగరాధీశులకు తెనుగు తెలియుననియో శైలినిభారత రచనకుఁగల్గి స్థిరపడుచున్నది. తెనుగుభాష వెంగుని రాజులు తెలుగుకావ్యములను అంకితము పొందివారని కలయట యొక్క సహాయుని వాదము కాదు.

మరియు సాశ్వతరసింగరాజు సేవాపతిగా నుండి విజయ విజయనగరాధీశుడైన గురువ నరసింహరాయలు తెనుగు వరాహపురాణము వంశీతము పొందియున్నాడు. ఇతను శ్రీ కృష్ణదేవరాయలఁగండ్రి. కాన రాయలు తన లెండ్రి అంకితము పొందిన తెనుగుకావ్యము వైసమ చదిరియుండలేదని వాదించుట సమంజసము కాదు. ఇంతకును రాయలు శ్రీవాళునికావ్యములను చదివినట్లు నిదర్శనము కలదు.

మరియు

మనుచరిత్ర “అల్లికజిల్లా”⁵⁷, క్రమశ్లోక “ఉద్ధరభూతి”⁵⁸ కిది కక్కకు వాగలోకమునకు ఎంత దూరమో అంత తారతమ్యము కలదు అనుక్రమశ్లోక కవి శ్రీ కృష్ణదేవరాయలేగాని, పెద్దన కాదని చెప్పుటకు ఒక్క తెలివితేట్యతాపమే చాలును. రాయలు ఆస్థానకవియైన తిమ్మనాశ్లోక రాయల “ప్రబంధ

కృతిని” (కాశ్యపచనన) ప్రస్తావించుటయే కాక రాయలను “కవితాప్రావీణ్య భట్టి” అని సంబోధించి యున్నాడు. కాన రాయలు అనుక్రమశ్లోకము రచించ లేదను వ్యాఖ్యానావతారికలనుగాని, లక్ష్యగ్రంథములనుగాని, చాటువులనుగాని విశ్వసించరాదు. ఇంకొ యొ కల్పితము లని ప్రమాణముగా నిరూపించి వా నని విన్నవించుచున్నాను.

అయిన, ‘తిమ్మకవి “శైల్యర్చి” మనుపద్య ములో “అనుక్రమశ్లోక లేక గోదాకావ్యము” అను పేరు నిమిత్తక సంకేతముగా వ్రాయుటకు కారణ మేమైయుండును?’ అని పాఠకులకు సంశయము కలుగ వచ్చును. కాని,

“గోదాదేవి” యనక “మును దాల్చిన మాల్వమిచ్చు నప్పిచ్చిది”⁵⁹ అని రాయలు రమ్యతర భంగ్యం ర న్వీకారముతో గ్రంథ ప్రారంభమునకే (గ్రంథవా మము తెలియఁపూర్వకే) చెప్పియున్నాడు. తిమ్మకవి ఈ విధానమునే అవలంబించివాడని విశ్వసింపవచ్చును. ఇందుపై (ఆరువది వాఱు) కళలలో కవికృతు చేరి యున్నది.

“కావ్యశ్రీయేతి—సంస్కృత శ్రీకృతాపభ్రంశ కావ్యస్యకరణం ప్రతీత ప్రయోజనమ్.”⁶⁰

అనగా—

కావ్యశ్రీయ— సంస్కృతము ప్రాకృతము అప భ్రంశము మున్నగు సమస్తభాషలలోను కావ్యరచనము చేయుకక(కు) కావ్యశ్రీయ యుపేతు. “కావ్యకళ”⁶¹ అని దీనినే శ్రీవాళుడు పేర్కొనియున్నాడు. పెద్దన రాయలను “నిరంకుశ ప్రతి కర్తాప్రాధిప్తయంభావు కా”⁶² అని సంబోధించియున్నాడు. కాన రాయలు “ప్రాధ”మైన అనుక్రమశ్లోకము రచించినా దనుటకు ఆక్షేపముండకూడదని మనవి చేయుచున్నాను.

57. అనుక్రమ, ౧ ఆ. ౧౪.

58. వాల్మీకియన కానమాత్రములు, ౧౧౬, ౧౩౨ పుటలు.

59. కాశీకండము, ౨ ఆ. ౨౦.

60. మనుచరిత్రము, ౧ ఆ. ౨౧.

ఆధునిక విజ్ఞానం :

పూర్వాచార పరాయణత్వం

వ స ం త రా వు జేంకటరావు

“అయ్యో! గానున్నా కేమిటో, పల్లగానున్నా ఆకాశంలో ఎంత మనోహరంగా నుంది?”

“నీకు తెలియదా? అది ఒక గ్రహం. నవగ్రహాలంటారు విన్నావా?”

“విన్నావుగాని, వాటిపేర్లు తెలియవు.”

“అయ్యో! నీ విద్యనువవు, వాయవా, తెలుసుకొన్నట్లాంటిది నీకులేదు. వారాల పేర్లు తెలుసుకున్నావు, గ్రహాలపేర్లు తెలుసుకోవాలి. మొదటిమంచి తీసికో: అదివారం- అది కుంభం, మౌనం; సోమవారం-సోమం, చంద్రుడు; మంగళవారం, లేక భౌమవారం-భౌమం, లేక మనం; బుధవారం-బుధుడు; శుక్రవారం-శుక్రుడు; శనివారం-శని. వరుసగా ఇప్పుడు చూడు: మౌనం, చంద్రుడు, మనం, బుధుడు, శుక్రుడు, శని; ఏమి గ్రహం లయినాయి. ఇది గాక రావాలి, కేకుల; ఇది భామగ్రహం.”

“అయితే, ఇది కేమిటి?”

“ప్రతివర్షం దినాన్ని ముందున్నా పెద్ద అగ్నిగోళాలు. ఇప్పుడు చాలావరకాన్ని ఘనీభవించాయి. కొన్నిట్లో పర్వతాలు, మరికొన్నిట్లో సమతలాలు కనపడుతున్నాయి. నక్షత్రాలు మిశ్రమింపబడితాయి, గ్రహాలకంటెచలనం లేకుండా నిర్దుష్టపాటా నుంటాయి. అదిగో మౌనమనాడు, ఇప్పుడే ఇంకొక గ్రహం ఉదయిస్తోంది. అదే శుక్రుడు, మౌనంలేని నవగ్రహం. చెప్పేరకాని, ఈ గ్రహాన్ని మౌనగ్రహం అని పిలుస్తారు. మన భూమికంటే గ్రహమే. మౌనగ్రహం అని పిలుస్తారు. ఇప్పుడు మౌనగ్రహం నిర్దుష్టపాటా నుంటాయి.

చేస్తూ ఉంటాయి. మనభూమి ఒక ప్రదక్షిణం చేయడానికి ఒక ఏడాది పట్టుతుంది.”

“అసలే నక్షత్రాలేమిటి?”

“నక్షత్రాలన్నీ ముందున్న అగ్నిగోళాలు. అగ్నిగోళాలలో నంత వాయుశీతాని ఘనపదార్థాలు, ద్రవపదార్థాలు సామాన్యంగా లేవు.”

“ఏమిటి! నక్షత్రాలు మండిపోతున్నాయి!!”
అంటూ మాకబద్ధకర్షణ వచ్చేరు శివరావుగారు.

అప్పుడే భోజనాలయినాయి. ముందుపేసవి, ఎండగాద్దులతో దినమంతా ఎలాగో గడిచేను. రాత్రి భోజనాలయినానక అప్పుడే దాదాపుగా సవంతాల్ని ఉద్ధర్వమంగా పడుకున్నాం చేసి, మా మేకలును రామం. రామం అయినోళారం నిదురుకున్నాడు. కొంచెం చురుకైన పిల్లవాడు; క్రొత్తదిషయం ఏదైనా కష్టపడి చేర్చుకొందాం అనే ఆసక్తి పెండు.

ఇద్దరం పడుకొని నిర్మలాకాశంవేవు చూస్తున్నాం. నాకు నక్షత్రాలు చూడడం అంటే సరదా. వాటి నుంచి మాట్లాడడం అంటే మరిసరదా; అందులో పిల్లలకి చెప్పడం అంటే ఆసక్తిమీరేనందం. ఏమంటే, పిల్లల కంటేనా బోధపరచినప్పుడు మనం మాటా సేర్పకుంటా మని నాయుద్దేశం. సమగ్రమైన జ్ఞానం ఉంటేనేకాని వారడిగే యక్షప్రశ్నలకు కమాధానం చెప్పడం కష్టం. మనకి యథాభాగంగా నున్న భావాన్ని వారితో ప్రసంగించినప్పుడు కష్టం వుంటుంది.

ఆ నిర్మలాకాశంలో మెరుస్తూన్న నక్షత్రాలని చూసేసరికి రామానికి మరిపోయిఉండాలి. ఆ శే

మీలా అన్నప్రశ్న వచ్చింది, పరిగ్గా మా తెలివితాతే ఉన్నాడు కుడాడు, కుడాని మాడగానే 'ఎంతగానుంది' అన్న పలుకులు అప్రయత్నంగా జారిపాయి వాడి నోట్లోంచి. మేమిలా మాట్లాడుతూంటే అప్పుడే మేడ మెట్లెక్కి గదిలోకి వెళుతూ నాకుదిమాట విన్నారు శివ రావుగారు.

శివరావుగారు మా మేనమామ. నాజగోపతి దాటిన వయస్సు, చామనచాయ, అంతపాడుగూకాదు, పొట్టి కాదు. ముఖంలో ఛాందసం కొంత కళ్ళకం అవుతుంది. ఉద్యోగరీత్యా ఊపిరితిరగని పలుకు చాలా ఉంటున్నా సంద్యవందనం, గాయత్రీమంత్ర జపం, రామాయణ పఠనం, భగవద్గీత పారాయణం అనుదినం కాలోదితంగా అంతరాయం లేకుండా పోగిస్తూ ఉంటారు. సంస్కృతగ్రంథపఠనం చాలా వ్యవసరి అభ్యాసం. ఉద్యోగ నిర్వహణలో నవ్వు దివ్యదు విధిలేక అన్యాయానికి దొరకొన్నప్పటికీ కష్ట సుఖాలు విచారించే స్వభావం; నవనీతం లాంటి పౌదయం. పూర్వాచారపరాయణులంటే గౌరవం, ఆధునికయువకులంటే కొంచెం ఒడ్డుమంట కూడాను.

మావక్కకు ప్రక్కగానంది ఆశనపరుపు. పరుపుమీదకొస్తూ మల్లా గర్జించేరు "అయితే, నక్షత్రాలు మండిపోతున్నాయా? నిజంగా నంటున్నావా, కుర్రవానితో హాస్యమా?" అంటే మానేసిరికి నాకు భయమేసింది. కాని, ఈ విశ్వనిర్మాణాన్ని గురించి ముచ్చటిస్తూంటే సామాన్యంగా నాకు అవేశం ఎక్కువైతే, అస్థాయిలోనే చెప్పేటటులు నిమగ్నంగా చెప్తాను. ఎదిరి ఎదిరి నాపరే జంకూ కొంకూ లేకుండా వాదిస్తాను. విశ్వసృష్టియొక్క మహత్తర విషయాలు కొన్ని అయినా ప్రతిజీవి హృదయం కావాలని నా ఆశయం. అందుచేత, చర్చకు దిగినపుడు నిర్మోగ మాటంగా చెప్తాను.

ఆయన అలా ఉరివిసపుడు సామాన్యంగా మాట్లాడే ధైర్యం నా కుండదు. కాని, ఆయనప్రశ్నకి నాకు నవ్వువచ్చింది. 'ఈయనకీమాత్రం తెలియదా' అని పించింది, తెలియనప్పుడు చెప్పడమే నాకర్హం అని పించింది-నేను ఉపాధ్యాయుడిని, చర్చించే విషయంలో

జ్ఞానంలేనివారికి జ్ఞానప్రదానం చేయడమే మా విధ్యుక్త ధర్మం. వెంటనే జవాబిస్తూ మనకుంటూ "అమాత్రం మీకు తెలియదా?" అన్నాను. నా చొరవకు నాకే ఆశ్చర్యమైంది.

కొంచెం గతక్కు మని "ఏమిరా, అది నీయందే కను" అన్నా రాయన.

"నాయందేమా.....నాదంటే భౌతికశాస్త్ర జ్ఞానన్న సందిగ్ధంలో నాదే. ఆధునికశాస్త్రం చెప్పే విషయమే అది. నక్షత్రాలన్నీ ముడుచున్న వాయు గోళాలు. వాటిలో పరమాణుఅంతా వాయురూపంలోనే ఉన్నది. అజల్ల పురు ముడుచున్నాయి, ప్రచండాన్ని బాల్బలు ప్రసరింప చేస్తున్నాయి. అభికర కీలావిరాగ వంతో, ఆ మహాజ్వలన తేజోవిశ్రవంతో క్షుణ్ణులం వాటివేసివి తిరుగుతుంది. వేగిమిలోపాలు వాటిలో నున్న పరమాణుకూడా తిరిగిపోతుంది. ఇవి హాస్యాని కన్న మాటలు కావు. భౌతికశాస్త్రవిజ్ఞానం ప్రసాదించిన రహస్యాలలో ఇది కొన్ని" అని గొప్ప ఆత్మ విశ్వాసంతో, 'బ్రహ్మే సవలో అసే వివాద భావం తో నేనూ కొంత రీతంగానే జవాబిచ్చేను.

"ఏదేనీ, ఈ నక్షత్రాలగురించి మీ భౌతిక విజ్ఞానం కనుగొన్న విశేషాలు కొంచెం చెప్పు వికారం."

నే ప్రారంభించేను. "ద్రవ్యానికి మూలమైనవి పరమాణువులు (atoms) పరమాణువులన్నీ కూడా ఎలక్ట్రాను(electron), ప్రోటాను (proton) పట్టుకలతో నేర్పడుచున్నాయి. ఈ ఎలక్ట్రానులు, ప్రోటానులు విద్యుచ్ఛక్తియొక్క మూలరూపాలు. అట్టి ఎలక్ట్రాను ప్రోటానులరూపాలతో విశ్వంలోనున్న ద్రవ్యమంతా ప్రప్రథమంలో విశ్వాభ్రంకిరాలలో ఒకేవిధంగా నిండి ఉండాలి. ఏదో కారణంచేత—ఆ దేవో నిశ్చయంగా చెప్పలేము—ఒకప్పుడీ ఎలక్ట్రాను ప్రోటానులు స్థలం అనే మహాగ్రహంలో అక్కడక్కడ సుమిగుడుతూ దీపుల్లాగ ఏర్పడడానికి ప్రారంభించేయి. అట్టిదీనిని గెలక్సీ (Galaxy) అంటారు. గెలక్సీకి గెలక్సీకి మధ్యనున్నది కుక్కప్రదేశం. గెలక్సీగాచేసిన ఈరిండురకాల విద్యుత్తుకాలు వివిధవిధాల్లో సంకలనమయి పరమాణువు లేర్పడ్డాయి. పరమాణువులు కలసిఅణువు(molecules)

లయినాయి; అణువుల సమాహారములవలన
కాబుగాను, పదార్థాలగాను పరిణమించాయి. ఈగల్ప
దీప్తులు చెందిన నక్షత్రాలయినాయి. మూర్ఖుడొక
నక్షత్రం మూర్ఖునిలోంచి గ్రహపాతాద్యమింది మూర్ఖుని
చుట్టు తిరుగుచున్నాయి. ఇప్పటి సిద్ధాంతం ఇది."

"అత్తా! ఒక్కమారుగా స్పష్టమైన కనుగొ
న్నారే! ఎంత చురుకైనా చెప్పేవోయి! అలా పూన
గ్రుద్దికట్టు గుక్కవిడవకుండా చెప్పడానికెంత
సాహసం. మీ భౌతికకాస్త్రజ్ఞుల దుక గట్టిగుండె.
ప్రత్యక్షంగా పర్యం చూచినట్లు అంత 'తూ' 'చా'
తప్పకుండా విశ్వోత్పత్తి క్షింపేతే, ఏం దాదానం!
ఏనీ, ఆనక్షత్రాలమంటలు వాకు చూపించగలవు?"

"నక్షత్రాలు ఘనకొటానకొట్ట మైక్లదూరాన్న
ఉండడంచేత వాటిమంటలు కనుపించవు. కానీ,
వాటిలో నోకటరు మూర్ఖునిమంటలు చూడగలం.
మూర్ఖగ్రహణ సమయమందు మూర్ఖునిరాన్నంతటిని
చంద్రుడు మరుగుపరచినప్పుడు మూర్ఖునిపరికలంనుండి
అక్షులకొలది మైక్లు అకాశంలోనికి దూసికొనిపోయే
మంటలు కనుపిస్తాయి. ఏప్రతిధ్ధ నక్షత్రాగారంలో
తీసిన ఛాయాచిత్రమైనా చూడవచ్చును."

కానీ, ఇంకొకవిషయం. పూర్వజ్ఞుడైన ఏమహా
బుద్ధిశక్తుడు యోగో, ఏయోగిపుంశువు దగ్గరలో వెల్లి
'అయ్యో, యోగదంతానిమన్నులై వైకన్య రహితులై
నిర్వికల్పసమాధిలో కూర్చుంటా మంటారే, నన్ను
మూర్ఖులెట్టగలరా? అంటే ఆయన ఏంచెప్పగలడు?
'నాయనా, కావాలనగానే లభ్యమయ్యేది కాదోయి
యోగనిష్ఠ. అనన్యమైన అభ్యాసం చెయ్యాలి. ఎవరి
మట్టుకు వారమధించాలి' అంటారు. ఆవిధంగా,
మా పరిశోధనల ఫలితం లభిస్తాయి. తదనుసరితంగా
ప్రతిపాదించిన నియమాలు, సిద్ధాంతాలన్నాయి. వామా
పాలం ఉంటే అది పఠించి గ్రహించుకోవాలి. అంటే
కానీ, కాస్త్రజ్ఞుని పరిపాసించి ఏంలాభం?"

"విశ్వంలో కావ్యకంగానూ, స్థిరంగానూ ఉండేది
లేనేలేవా? నక్షత్రాలి త్తయం తప్పమా? ఎవరు
చెప్పరురా నీవ? మూర్ఖుడుకూడా ఓడిస్తున్నాడంటే

ఏలా వచ్చేవురా? మూర్ఖుడు కావ్యకశ్యోతి అని మన
ప్రాచీన కాస్త్రాల ఘోషిస్తూంటే, ఈ ఓణభావాన్ని
మీ రెలా అమోదించేరురా?"

వాకు కోపంవచ్చింది, ఒప్పుకుందింది. "సరే,
మీసంశయం బహుసమ్మతంగా ఉంది. అక్షిణభానుడన
దానికి మీప్రమాణాలేమిటో చెప్పండి" అన్నాను గద్దన
స్వరంతో.

"ప్రమాణాలా? అలా దారికిరా. చూడ,
అసంగతి మనబుంతులు కనుగొన్నారు. వారుచెప్పిన
విషయాల్లో కింది త్రియంవా దోషంలేదు. భౌతికంగా
కొకపోయినా మానసికంగా వారు పర్యం అనుభవించి,
ఆ అనుభవాలు కాస్త్రాల రూపంగా మన కంపదేసేరు,
అది సమ్మతకీరదు. సమ్మతపోవడం మన మూర్ఖక
అన్నమాట!" అంటూ ఆంధునిక దృష్టి ప్రసాదించి
వట్టు తలపోస్తూ నా అజ్ఞానలిమిరాన్ని ఛేదించేకత్తి
గల వాడిమాపులు నా మోముపై కేంద్రీకరిస్తూ పగర్యం
గా త్తగకాలం నా వైపు తిరచీదీక్షతో చూసేరు.

"అహ! మీ ప్రమాణాలని సమ్మతలసిందా,
సమ్మనివారు మూర్ఖులూ, కుద్దపకుప్రాయులూవా?
పదార్థవిద్యుగాం కనుగొని, అనంతకొటిమైక్లదూరాన్న
ఉన్న నక్షత్రాల ఛాయాచిత్రాలు తీసి, వాటినుండి వచ్చే
కాంతిని విశ్లేషించి, పరిశోధనాగారాలలో వివిధ తాప
క్రమాలలో ప్రజ్వలిస్తూన్న లోహాలకాంతిని విశ్లేషించి
ఈరెండురకాల విశ్లేషణచిత్రాలు పరిపూర్ణి, ఏయేనక్ష
త్రంలో ఏయే పదార్థంగానీ, లోహంగానీ ఏయే అవ
స్థలో మండదానీ అరకాకమున్నదో నిర్ణయిస్తూ నక్ష
త్రాల బరువు, దూరం, తాపక్రమం కనుగొన్న ఆధు
నిక కాస్త్రం దోషయంతమా? కేవలంకల్లా? అసభ్యమా?
అకాస్త్రాన్ని సమ్మివవారు కుంకలూ, కుంకలూవా?
కొంచెం తీవ్రంగామట్లాడుతున్నాను, త్తమించండి.
మన ప్రాచీనకాస్త్రాలంటే వాకు మహాగౌరవం. ఆధు
నికకాస్త్రజ్ఞు లిప్పటికింకా కనుగోలేని రహస్యాలు
విశేషంగా వాటిలోనున్నాయని నా యభిప్రాయం.
అది ఉత్కృష్టమైనది, పూజనీయమైనది, భావికాస్త్రా
భ్యున్నతి మహాపయోగమైనది అని నాసమ్మతం.
అందుచేత, వాటిమీద తిరస్కారభావంతో నే నిలా

మాట్లాడుదున్నావని మీరు భ్రమపడకపోయి. నేను చెప్పివున్నాను. రవంతి పాపభూతితో గమనించాలి వాటికి. కొంచెం పాపభావంగా వింటారా?

“అ.”

“మన ప్రాచీన శాస్త్రానిధి నుండి మీ ఆధ్యాత్మిక మనస్సు కొంత దూరమైనట్లుగా భరించుకున్నావని చెప్పవలసి వచ్చిందని ముందు మీ మాటలు. ఎలాగంటి? మన ఋషిశ్రీలు ఆ భావాలన్నీ మానసికంగా పొందే రకీ లేనా వచ్చుతాయి. వా రవగమించిన మార్గమే. వా రేమీ శాస్త్రమోషకరణం పుచ్చుకొనింది వట్లు లేదు. ఉపయోగించే రవదాని కంటగా ఆధారాలులేవు. అసలు, ఆధారమే అవసరమవుతుంటుంది. ఏమంటే, వారు కేవలం ఆత్మశక్తిని, ఆధ్యాత్మికచింతనాన్ని సాధనంగా పెట్టుకొన్నారు. యోగమార్గం అవలంబించారు. భౌతికపదార్థాలతో వారికి సంబంధం అక్కరలేదనిపించింది. అంతవరకు మీతో నీ చేతిధరిస్తాను.

ఆధునికులంటే పదార్థపరిశోధనతో ప్రారంభించారు. పరిశోధనకు మాతృమైనది, ముగ్ధమైనది ఉపకరణాలు నిర్మించారు. పదార్థానికి శక్తి ఉన్న సంబంధం కనిపెట్టారు. వాటి అధివాభావం గ్రహించారు. వీళ్లవరకు వేరు. వీరు కేవలం భౌతికంగా పోయారు. భౌతికావరణం అనిగ్రహించారు. ఆధ్యాత్మిక మండలంలోకి ప్రవేశిస్తున్నారు. యుగ్యమైన ఈ భేదం గమనించండి.

ఇంక, మనశాస్త్రాలకు మనమే ఆధారం చేస్తున్నామన్నాను. అది ఎలా జరుగుతుందో మీరు ఎరుగకపోవచ్చును. చెప్పివ్వండి. పాశ్చాత్యులు విమానాలు రియారు చేసారు. అప్పుడు మన మేమన్నాం? ‘ఓ, మాకిది శ్రాద్ధ కావయ్యింది. ప్రవృత్తం శ్రీరామ రాజ్యంలోనే ఉండేది. రావణసంహారానంతరం శ్రీరాములవారు ప్రవృత్తంమీదే నిజరాజ్యంవేసుకొన్నారు. అది మహాకావ్య విమానం. అందులో వెంటమంది కూర్చున్నా ఒక్కరికి స్థలం మిగిలేదట. అలాంటి దాన్ని వీళ్లను రియారుచేయమన, చూడండి, వీళ్ల తాతలు దీనిరావారి. - వైర్లెస్ (Wireless) కనుక్కొ

న్నాడు మాక్కొరి. అర్థం చేసుకున్నాం: ‘ఇదేవండీ! దీనినే మనశాస్త్ర దూరశ్రవణం అన్నాను. అది మనకు చిరపరిచితిమి.’ టెలివిజన్ (Television, సాధ్యమౌతుంది. వారి కేసుంటున్నాం: ‘చివ్యవృత్తి ప్రతిఘటితం లేదుమనకు! ఒక్క మాట గట్టిగా కట్టుకొంటే చాలును, ఈ లోకంలోనే కాదు చతుర్థక భువనాల్లో ఎక్కడో జరుగుతుందో చెప్పేవా రా మహాపాపులు; మన కర్మం ఇలా కారిందికాని.’ మరికొంతమంది ‘ఈలోకం మన వేదాలూ, ఉపనిషత్తులూ ఎక్కువగావోయి, లాగా పరిశోధించి, విమానాలు, చివ్యవృత్తి, దూరశ్రవణం వై! బానేను. శాస్త్ర చార్యం!’ అని మహా అభిలాషగా నంటారు.

ఇట్టి భావానికి తావివ్వడం వ్యాయమా అని ఎన్నడైనా విచారించారా? అని మనకి గారవ్రతమ? ఇంతకన్న శీఘ్రంగా సమాప్తిలను అగౌరవపరచే విధానం లేదేమో అని వాదించేటం. మీరు నడిచింటి ప్రాచీనలది ఆధ్యాత్మికమార్గమై, ఆధునికులది భౌతికమే అయితే ఈరెండింటికీ సంబంధ మేమంది? ఎవరి మార్గావసరం వారికే కచ్చితరం కామా? ఇందులో చార్యుని కేమంది?

చూడండి, ప్రవృత్తం ఉండేది రామాదులలో ఉండేది. విమానాలని ప్రత్యేకంగా చూస్తున్నార. కార్య నిర్వహణలో రెండూ ఒక్కటే: గాలిలో ఆకాశమావరి చేస్తూ ఒక ప్రదేశం నుండి మరొక ప్రదేశంలోనికి కీళ్లును, కీళ్లును చేర్చడం. అయితే వాటి నిర్మాణంలో ఏమైనా సాయకం ఉన్నదా అని, భువ్యకంసూర్చి మనకు లభించిన వానాన్ని విమానవిద్యారంగాలో ఆధునిక లెంతవరకు పయోగించారు అని యోచించవలసిన బాధ్యత మనపై లేదా? దూరశ్రవణం ఋషులకు సులభసాధ్యమైనదే; వారిది శీఘ్రమైన ఆధ్యాత్మికమోగంలే గణించేరు. ఈ యుగంలో కిందిద్వీకులకు లేదేమో పలుకుతుంది. అంతే కాదు, ఆ యంత్రం పోలిమేర నన్ను వారందరూ దూరశ్రవణంపై భాగ్యం అనుభవించగలరు. దీనికి ఆత్మశక్తిగాని, యోగాభ్యాసంగాని అక్కరలేదు. అయితే, దూరశ్రవణానికి లేదేమో సంబంధమేమంది? ఇప్పుడు

చేస్తుంది: అధునిక విజ్ఞానమామగం అవ్యాయమానా, కాదా?

నానాదం చాలా సమంజసంగా నున్నట్లు ఆయన ముఖంలో కలిగినవారు తెలియజేసినట్లే దాని నామోదించడానికి మనకు ఒక్కొక్కటిని లేకుండా వికటహాసం చేసిన. ఇంకానే తొట్టిటి నిరసనభావం ముఖంలో ప్రకటమైంది. లేదా కూర్చున్నాడు. గొంతు పవరించారు.

“మీ కాస్త్రాని కోసినట్లు ఏదీ ఏదీలా? మీ వాదాలు సిద్ధాంతాలు కోణ కోణాని మరీపోయాయి. నురుత్వాగ్రం సిద్ధాంతం (Law of gravitation) ఏమయింది. న్యూటన్ కనుగొన్నావక ముందు ఎవరి ఏదైనాకా నిలిచియుంది. ఇప్పుడు పనికిరాదంటున్నాడు. కాంతిరంగా లంటాడు, కాంతి కదా లంటాడు. ఈథరు (Ether) ఒకమామనమంటాడు, మరొకసారి లేదంటాడు. మన ప్రాచీనశాస్త్రంలో నున్న కాశ్యత సత్యమంతాల్లాంటివి మీ అధునిక శాస్త్రంలో మయ్యకవా అన్నాయిలా?”

అన్నిటికంటే దుర్భరమైంది—మీరు చేతులు లేదంటా! నోచెలు బహుమానం పొందిన జ్యోతిషాధి పురుషుడు, మహాశాస్త్రవేత్త రామకృష్ణ మహాశయుడేమన్నాడు? చేతులేదన్నట్లుగా నోకమాకు చెప్పేడు. ఇంకొకటి చెప్పి ఆదిన విశ్వంలో సర్వత్ర వ్యాపించియున్న విద్యుత్కణాలు ఒకప్పుడక్కడక్కడ నిలుచునాడడం ప్రారంభించేయి అన్నాడు. అలాగెందుకు కావాలి చెప్పగలవు? ఏవిషయమైనా సరే ఏమిటి అంటే మీరు చెప్పగలరు. కానీ ‘ఎందుకు’ అన్న ప్రశ్నకు సరిగ్గా సమాధానం చెప్పలేరు. మీది కేవలం వాచికత్వం, అదే నా వాక్కులంటే కారణం.”

“నాసమాధానం వింటే మాకాస్త్రానికు స్థిరం లేదనీ, అవెక్కును మరీపోయిపోయినీ అన్నాడు. విజయం విజ్ఞానశాస్త్రం అంటే ఏమిటి? ప్రకృతిలో గమనించిన దృశ్యమయాలను పంకలంచేసి, పంచరూప సూత్రంగా వాటిని విభాగాలుచేసి, ఒక్కొక్కకాకును అనుబంధాలు సిద్ధాంతాలు, నియమాలు ఏర్పరుస్తాము. పరిశోధనాశక్తి అభివృద్ధియైనకొద్దీ, యంత్రసాధన మార్గం పెంపొందిన కొద్దీ, కనుకనే విషయాలు

మాదా అధికమవుతాయి. విషయాలు ఎక్కువైన కొద్దీ వాటికూడా యిమిడ్చేటట్లు మార్తాన సవరించారు. సిద్ధాంతాలు మారుతున్నాయంటే అస్థిరంచే కలిగినవారుకాదు. మూలం విషయపంకలంతో సిద్ధాంఠంయొక్క వ్యాప్తి విస్తరించేయాలి. అందుకు సిద్ధాంతాలను సమగ్రంచేయాలి.

మావంటి, కాంతిరణాల్లో కాంతిరణాలున్నాయన్నారు, మొదట అనానంతో కాంతిరణాలు పరావర్తనంచెందడం (Reflection) —అంటే ప్రతిఠిలం కనుపించడం—కక్షీకరణం పొందడం (Refraction) —అంటే గాలిలోంచి నీటిలోనికి పోయినప్పుడు జల తలంపద్ద ఒకచైపుకు కిరణంకంగడం—అనే విషయాలు సమర్థించేడు. తరువాత సంఘర్షణం (Interference) అనే మరొకవిషయం బయల్పడింది. ఈ కణసిద్ధాంతం దానికి వర్తించలేదు. అప్పుడు కాంతిరణాలు తరంగాలుగా నున్నాయన్నారు. ఇంకల మరల కణ సిద్ధాంతం ఒప్పుకొంటున్నారు. అలాగే పరమాణువు పంచరూపంలో కూడా. పరమాణువులో మన్న ఎలక్ట్రాన్ విద్యుత్కణ మనీ, ఉక్కునుండులా గట్టిగాఉన్నదనీ భావించారు. విద్యుత్కణాలు పలుపనిలేమలమీద పడి వప్పుడు తీసినవిశ్రాలు పరీక్షిస్తే అవి తరంగాలులాగ గోచరించాయి. వాటికి రెండుగుణాలూ ఉన్నాయన్నారు. ఒకప్పుడు కణంలాగ, మరొకప్పుడు తరంగ సమాపాంలాగ ప్రకటికవారుండన్నారు. దాని క్షణికత్వాన్ని క్షణముకన్న పరిస్థితులనుబట్టి, దేశకాలానుసారంగా ఒక్కొక్కచేపం చేస్తుందనీ సమర్థించారు. ఇట్టిపరిణామం విజ్ఞానాభ్యుదయాన్నీ మోచిస్తుందిగానీ, శాస్త్రయంత్రాని గాదు.

రామకృష్ణమహాశయు లభాగ్నిగెందుకన్నాకోనే చెప్పలేడు. అధునికశాస్త్రం వైవాధిప్రాయాన్ని సుత్రింపనంపివరిస్థితు లేర్పడ్డాయి. విజ్ఞానశాస్త్రజ్ఞులు కొంతం మోమాలపడు తున్నారేగానీ, లేకనీ, వైవభావాన్ని యాపాటికే అపారంగంగా ప్రకటింఠి యుండురనీ నానమ్మకం. మానీరా, ప్రకృతి రహస్యాలు కనులార నీక్షిస్తూ, అద్భుతమైన యంత్రాలు సృష్టిస్తూ, విశ్యాభ్యంతరంలో కొటానకొట్ట మైతు సృష్టి సారించి విశ్వమంతామన్నీ బోధపరుచుకొదానికి ప్రయత్నం త్నాయిచేస్తూ, తత్సాధనదీక్షా నిమగ్నుడై, తుల్యుణం

క్రొత్తపరిగతులు పెల్లసిల్లూన్న విజ్ఞాన శాస్త్రజ్ఞుడేదైన శక్తిని సంతృప్తంగా అవగాహన చేసికోగలడని, దైవ భావాన్ని సగౌరవంగా తిరపాపహించగలడని వా యభిప్రాయం."

"అబద్ధం! నీకు మరిపోయింది. ప్రాచీనకావ్యా లంటే నీకున్న అభిమానంచేత దైవం ఉన్నాడంటు వ్వావుగాని, శాస్త్రజ్ఞులకాస్త్రజ్ఞులలో వెనడు ఒప్పు టంటాడురా?"

"వారు కూడా దైవభావాన్ని గుర్తిస్తున్నారనే నేననీది. ఆభారం శాస్త్రసామ్రాజ్యంలోనికి ప్రవేశం దిన విధానం చెప్పతా వినండి. ఇప్పుడే మీ రడిగేరు: అదివి విద్యుత్తులా తలెగ ఆక్కడక్కడ దీప్తులగచేరేయి అని. ఎలాగంటే మన యగమ, వాటి నలా చేర్చినకర్త ఎవరంటే మానవే సమాధానం, లేదా 'చాన్స్' (Chance) అనాలి. దాని! పరియోజితెలుగు పదం కిట్టడంలేదు, అందాకా 'నిధి' అందాము.

ఇటువంటిదే రేడియో ధార్మికత్వం (Radio-activity) రేడియం పరమాణువులు విచ్ఛిన్నమౌతూ హీలియం (helium) గాను, సీసం గాను మారిపోతాయి. ఆ పరమాణువు గర్భంలోంచి కొంతకత్తి ప్రసరిస్తూంటుంది. అది పోగా సీసము మిగులుతుంది. ఆవిచ్ఛిత్తి ఎందుకు వాటిల్లుతుందంటే చెప్పలేము: దాని కామార్పు స్వాభావికం. విచ్ఛిత్తిమట్టుకు నిరంతరంగా ఆవుతూం దనే విషయం ప్రత్యేకంగా ప్రదర్శించగలము. ఒక నియమానుసారంగా విచ్ఛిత్తి కావలసిందే కాని మన మెంత ప్రయత్నించినా దాన్ని మార్చలేము. బాహ్య వస్తువుల సంబంధం లేకుండా ఎట్టిపరిస్థితులలోనయినా విచ్ఛిత్తి ఒకేవిధంగా ఎలా వాటిల్లుతుందో చెప్పిస్తూ తీస్తుంటారు "రేడియంపరమాణువును విడి కలుపు తట్టి పిలుస్తుందని, పిలిచి భిన్నముకమ్మని బలత్కరి స్తుందని ప్రతి విజ్ఞానశాస్త్రజ్ఞుడు నమ్ముతాడు" అని స్పష్టంగా చెప్పేడు. ఇంకోకసందర్భంలో "ధూత

కాలంలో జరిగినదాన్ని బట్టి భావి కార్యక్రమాన్ని మనం అనుకొన్నంత పూర్తిగా నిర్ణయించలేము. అది కొంతవరకు ఏదైవము లంటే ఆ దైవముల చిద్విలా సాన్నమపరించి ఉంటుంది² అన్నాడు. ఈయభి ప్రాయాన్ని ఇతర శాస్త్రవేత్త లామోదిస్తున్నారు. కావున, శాస్త్రజ్ఞులమీద వాస్తవికత్వాన్ని ఆశోపించ వలసిన ఆగత్యం లేదు. ఆశోపాలు దాటి పోయినాయి్య

మరొక విశేషం గమనించేరా? విజ్ఞానం నితా భివృద్ధి పొందుతూందంటే మానవజాతియొక్క నిరంతర వర్ధమాన్యత్వమే తెలియజేస్తుంది కాదా? మానవుని దినదిన ప్రవర్ధమాన మేధాశక్తి అకాశమండలి అగోచర శక్తులను వశం చేసికొని స్వాభ్యుదయంకోసం నిరంకు శంగా వాటి మపయోగిస్తూం దన్న సంగతిమానవుడు సగ ర్యంగా ప్రకటించ తగినదే కదా? అన్యవ్యసంలూ మాదిసట్టుయితే వ్యయ ప్రయోజముల కోర్కె, ఒక్కొక్క మాత్రానాంకం కనుగొనే సందర్భంలో ప్రాంత్యా గాని! కూడా తెలింది జ్ఞానం కేవలం జ్ఞానం కోసమే అన్న ఉత్కృష్టప్రేమ తోనూ, విజ్ఞానభూమిని సామాన్య జనానికి పమర్పించే స్వాధ్యత్వగబుధితోనూ కప్పిచేసే విజ్ఞానశాస్త్రజ్ఞులు అభివందనపాత్రు లనడానికి సందేహ ముంటుందా? మానవజాతికి వారు కలమానికములు కాదా? ఏమంటారు?"

"అ! నీవు చెప్పినదన్నీ చాలావింతగానున్నాయి. వాలో నేను వికర్మించుకొంటే గాని, ఏం చెప్ప లేను... నీకు నిద్రరాలేదా?"

అప్పటికి ౧౨ గంట లైంది. రెప్పలు బరు వక్కేయి. పొరువంకోద్దీ వాడిస్తున్నానే గాని నానూ నిద్ర ముంచుకొని వస్తున్నాది.

"నానూ నిద్ర వస్తున్నాడండీ" అన్నమాట జ్ఞాప కం ఉంది. అలాగే పడుకొని నిద్రపోయాను. తెలివి వచ్చి నలుదిక్కులూ చూచేపరికల్లా భయమ తెల్ల వారింది. ఊహాస్మరు డన్నా నన్ను కోపంచేత కాబోలు తీవ్రకరాధిపూతంతో నన్ను శత్రువున్నాడు నూర్చుకు. కాఫీ పట్టుకొనినస్తూ "మానూ, ఇంకా లేవలేదు?" అన్నాడు-రామం.

1. Every physicist rather believes that fate knocks at the door of (each) radium atom.....and compels it to break up'. Sir J. Jeans: Myserious Universe. Page 19.

2. Ibid, Page. 18.

* పిక్చోరియల్ ఫోటోగ్రఫీ ౨

కొడవటిగంటి వృష్ణమూర్తి

ఫోటోగ్రఫీ కళ అవునాదా అనే ప్రశ్న ఈనాటిది కాదు. ఈ ప్రశ్న దినకాలలో చాలాకాలము క్రిందటనే బయలుదేరి కొద్దికాలం క్రిందటనే హిందూ దేశంలోకి ప్రాకింది. ఆంగ్లాదేశంలోకి ఇంకా అడుగు పెట్టలేదు.

పై ప్రశ్నకు సమాధానము చెప్పక పూర్వము "కళ" అంటే ఏమిటో తెలుసుకుంటే మూడువంతులు పని పూర్తి అవుతుంది. కళ అంటే శేష దిన్నదీ, నాకు తెలిసినదీ మనవిచేస్తాను. భగవంతుడు సృష్టించిన ఈ ప్రపంచంలో ప్రతి అణువులోనూ, ప్రతి వస్తువులోనూ, ప్రతి వ్యక్తిలోనూ, ప్రతి ప్రదేశములోనూ, ప్రతి క్షణములోనూ అందము (Beauty) వున్నది. పైన చెప్పినవాటిలో భగవంతుడు కూడ వున్నట్లుగానే. ప్రతి వ్యక్తి వాటిల్లో వున్న పరమాత్మను ఎట్లా చూడలేడో, లేక ప్రతి వ్యక్తి ఆ భగవంతుడు ఎట్లా అగపడడో అట్లాగే ప్రతి వ్యక్తి ఈ బ్యాటీమాడ అగపడడు, లేక ప్రతి వ్యక్తి చూడలేడు. ఈ బ్యాటీమి కొంతమంది చూడగలరు. కొంచెము తక్కువమంది చూచి గ్రహించగలరు. ఇంకా తక్కువమంది చూచి గ్రహించి దానిని ఇతరులకు చూపగలరు. ఎవడైతే ఆ అందాన్ని చూచి గ్రహించి ఇతరులకు అర్థమయ్యేటట్లు వున్నతభావంతో చూపగలడో వాడిని అర్చిస్తు అంటాము. అందరు వ్యక్తులూ ఒక మాదిరిగా వుండకట్లుగానే అందరూ ఒకరకంగా ఈ అందాన్ని చూపలేరు. ఆకారణం చేతనే వీరిలో నుంచి చెడ్డ లేక చాక అర్చిస్తులు తయారవుతారు. ఈ నిర్ణయము అనుభవముమీదగాని బోధ పడదు. ఈ అందమే కళ దాన్ని చూపగలిగినవాడు అర్చిస్తు. భగవంతుడికంటే గొప్ప అర్చిస్తు లేడు!

* ఈ వ్యాసాన్ని ఫోటోజుతీసేవారేగాక ఇతరులకూడ చదవవచ్చు. కొ. వృ.

కళ వ్యక్తికి భోజనము, నిద్ర, స్త్రీ మాదిరిగా అవసరములేదు. కొనటానికీ దొరకదు. లాభీలు తొడిగితే అబ్బుడు.

పైన చెప్పిన అందాన్ని ఫోటోగ్రాఫరు ప్రకృతి యందుచూచి గ్రహించి దానిని ఇతరులకు వున్నతమైన భావములతో చూపగలడా? ఫోటోగ్రాఫరులు ఈ అందాన్ని ఇతరులకు గంభీరమైన భావములతో చూపగలరని కళావిమర్శకులు వొప్పుకున్నారు. అనుమానం వున్నవారు ఫోటోగ్రఫీకి ప్రదర్శనాలను చూడటం అత్యవసరం, అతిముఖ్యం. ఈ ప్రదర్శనాలు మనదేశంలో ఇంకా విరివిగా లేనందున ఈ ప్రదర్శనాలలో ప్రదర్శించబడే చిత్రముల ప్రచురణాలను చూడటం రెండోరకం. ప్రస్తుతం మనం అంతకంటే చేసేదీలేదు. ఈ క్రింద చెప్పబడిన పుస్తకాలు తెప్పించుకుని వాటిలోని చిత్రాలను చూస్తే మూడువంతులు తీరిపోతుంది.

1. Pictures from the Tyng Collection.
2. The year's Photography.
3. Photograms of the year.
4. American Annual of Photography.

ఇవి ప్రతిసంవత్సరము అచ్చవుతుంటాయి. ఇవి కాక ఫ్రెంచిలోనూ, జర్మనీలోనూ అనేకం వున్నాయి.

అయితే చాలమంది "దినపత్రికలలోనూ మాస పత్రికలలోనూ ఇన్ని ఫోటోలు అచ్చవుతున్నప్పుడు వీటిలో కళతో కూడుకున్న చిత్రాలు లేవా? వుంటే అవి ఏవి?" అన్న ప్రశ్న వెయ్యివచ్చును పైన చెప్పిన పుస్తకాలు చూడకమునుకు. అసలు ఫోటోగ్రఫీ బయలుదేరినప్పుడు ఎవరూ దీనిని అట్టే గమనించలేదు. ఎందుకంటే నుంచినయము ఎప్పుడూ కొత్తదికాదుకాబట్టి, (ఏ నుంచిఅయినా మనకాస్తిలో ఇదివరకే వున్నదాయె!) కొత్తది ఎప్పుడూ నుంచినయముకాదు

కాబట్టి! కట్లాన్ని సానపట్టివచ్చుదు అన్నవైత్రులా దాని కిరణాలు సమానశక్తితో ఏవిధంగా పరుగెత్తుకయ్యా ఘోటోగ్రఫీకూడ మానవునివీరింతలో అట్లా ప్రవేశించింది కొంతకాలం అయినపిమ్మట, మానవుడికి ఘోటోలు అవసరమైనై. మనకు మామూలుగా కడుపించేది కళతో కూడుకున్న చిత్రాలు కావు. పోతే ఒకటిరెండు చిత్రాలు బాగుండవచ్చు. దేనివల్ల? ఆరీతుబడినప్రదేశం అందంగా వుండవచ్చు. లేకపోతే ఆ చిత్రంలో వున్న ప్రీతి అందంగా వుండవచ్చు. ఇంకా పోతే ఆమెమట తొలిగివుండటవల్ల మనకు వచ్చవచ్చు! అంతే కాని వీటిల్లో చిత్రకారుడిపనికన మెక్కడ వున్నది అంటే ఎక్కడా లేదు. అప్పుడప్పుడు కళతో కూడుకున్న చిత్రాలుకూడ పత్రికలలోకి రాకపోవటంలేదు! కాని నిపుకప్పినప్ప కంటి కట్లా గోచరించవో అట్లాగే మనకు, మామూలుపత్రికలు ఇచ్చేఅచ్చు దానిలోవున్న అందాన్ని మూడువంతులు కలిపించటంవల్ల, ఈ చిత్రాలలో (దారికప్పినప్ప ఒకటి రెండింటిలో) చిత్రకారుడి కళానైపుణ్యము కనపడదు. ఈ విషయం సామాన్యంగా మనము శ్రవణినం చూడేపత్రికలలోని చిత్రాలకు చెందుతుంది మనందీ! ఈ పత్రికలలో ప్రచురింపబడే చిత్రాలు వ్యాపారసంబంధమైన వస్తువులు ప్రకటించటానికి తయారైనవి. మరికొన్ని ఫలనిప్రదేశంలో జరిగిన ఫలనివిషయానికి చెందివుంటాయి. ఎలావీ కళతో కూడుకున్న చిత్రాలు వీటిల్లోకి రావు. వచ్చినా మన వాళ్లు ప్రకటించరు!

కళతో కూడుకున్న చిత్రాలు తియ్యటానికి సంబంధించిన ఘోటోగ్రఫీకి పిక్టోరియల్ ఘోటోగ్రఫీ అనిపేరు. ఇది అగ్గము కాదన్నా, ఇటువంటిది లేదన్నా, మధ్యంగా అనవసరమన్నా, లేక అవసరమైన శ్రమ అన్నా ఎవ్వరూ ఎక్కువగా పాటించ నక్కరలేదు. వీరిని పసిపిల్లలకింద కట్టి ముందుకుపోవచ్చు.

ఇంతవరకు చెప్పిన విషయంగాని, ఇక చెప్పవోదే విషయంగాని నేను సృష్టిచేశానని చెప్పును. కళకు సంబంధించిన విషయాలు ఒకరిపామ్మ కాదు. పోతే అవి తిరిగిచెప్పేవర్ధిలోమార్పుగాని, Improvement గాని వుండవచ్చు. ఈ విషయం ఇదవరకు

“భారతి”లో అచ్చుపడిన వ్యాసంలో మనవి చేశాను. ఇప్పుడు మళ్లీ.

ఉదాహరణకు “ఆనందభవనం” తీసుకుందాము. ఈ భవనం విషయం మనందరమూ వినివుంటాము. కాని మనలో సమాజంగా చాలతక్కువమంది చూచి వుంటారు. దీనిని వాకవ్యక్తి ఘోటోతీస్తాడు. మామూలుగా దాన్ని చూడగానే “ఏమిటిది?” అని ప్రశ్నిస్తారు. “ఆనందభవనం” అని సమాధానంవస్తుంది. “ఏమో! అట్లాగా! ఒకేయి, ఇదిగోరా ఆనందభవనం ఘోటో!” అని పక్కవాడికి చూపటం జరుగుతుంది. దీన్ని బట్టి వీరికి ‘ఆనందభవనం’లోనే ఆభిరుచి వున్నదని (కారణం అది కాంగ్రెసు ప్రెసిడెంటు గృహముకావచ్చు) ఆ ఘోటోలోమట్టుకు అట్టే ఆభిరుచిలేదని తెలుస్తుంది. ఆ ఘోటో నిజంగా కళతో కూడుకున్న దే కనక అయితే వెంటనే అది ఏమిటో తెలియకుండానే ‘ఎంత బాగుందోయి!’ అంటారు. ఇది మానవస్వభావం. వివక్షదే సంగీతంలో నిజమైన ఆనందం వుంటే ఏరాగమో విచారించటాని కవకాళ మేయన్నది? అట్టిట్టు ఒక ప్రదేశాన్ని చూడగానే దాన్ని ఎంతనేపక్షికి తనకువచ్చినట్టుగా ఇతరులకు చూపుతాడు. అట్టిట్టు కానివాడు ఆ ఆనందభవనాన్నే చూసిస్తాడు. అప్పుడు అది (చిత్రము) ఇతరులు ఆ భవనాన్ని గుర్తుపట్టటానికి మాత్రమే పనికివస్తుంది. లేకపోతే జవ్వెల్లాలు గృహం ఇట్లా వుంటుందికామాల అనుకోటానికి వుపయోగపడుతుంది.

మన పిల్లవాడిని ఇంగ్లీషులో చూచుకోటానికి ఘోటోతీశాము. ఇది నిజంగా మనపిల్లవాడిని ఎరగని ఇతరులకు ఎందుకు? అట్టిట్టు అయినవాడు తనకు దొరికే వస్తువుద్వారా తనకళానైపుణ్యాన్ని ఇతరులకు, తన ఎన్నమా చూడలేనివరికి చూపింది. అప్పుడు ఈ పిల్లవాడిని వారు పరీక్షచెయ్యరు. ఆపిల్లవాడిని చూసిన తీరిని కరీక్షచేస్తారు. వస్తువు ఎటువంటి దైవపుటికీ, ఏదైనపుటికీ అట్టిట్టుకు అడ్డంకాదు, రాకూడదు. ఇది మామూలు చిత్రాలకీ, కళతో కూడుకున్న చిత్రాలకీ మధ్యమైన భేదం.

మన జీవితంలో ప్రతిదినం మనం చేసే పనులే కాస్త్రాలు, నిబంధనలు ఉన్నప్పుడు కళలకు కాస్త్రాలు, నిబంధనలు వుండటంలో ఆకర్షణములేదు. ఇవి మన ధృష్టి చేసినవి కావు. అవాదించి వస్తున్నాయి. ప్రకృతి స్వభావంలోనే గోచరిస్తాయి. దీనిలో Composition అన్నిటికంటే ముఖ్యమైనది. Composition లోనే Balance వస్తూ వున్నాయి. కళమీద నిబంధనలు ఏ కళకు సంబంధించిన గ్రంథాలలోనైనా చూడవలసింది. F. C. Tilney రచించిన Principles of Photographic Pictorialism వుత్తమగ్రంథాల్లో నొకటి. కళయందు అభిరుచివున్న ప్రతివ్యక్తి ఈ కాస్త్రాల్ని పఠించాలి. వకవాక్యాన్ని రాయటానికి వ్యాకరణం ఎట్లా తెలియాలో వకచిత్రాన్ని రాయాలి తెలుసుకొంటే కాస్త్రం అట్లా కావాలి. కొంతకాలం గడిచిన తర్వాత ప్రతివ్యక్తి వ్యాకరణానికా సరిగా వున్నదా, లేదా అన్నగమనం లేకుండానే వ్యాకరణానికి సరిపోయేటట్లే వాక్యాలను వుద్ధరించుకొనే వ్రాయగలుగుతాడు. ఇతరకళలు కూడ అంతేసేగాని ఇతరకళల్లో ఎందుకనో స్థితి అవిధంగా లేదు! కారణం ఇతరకళల ద్వారా భావాన్ని చూపటం అంతసులభం కాకపోవటమేమో! భావం ప్రధానంగా పెట్టుకున్నవాడెవరూ కాస్త్రం కోసం ప్రయత్నం చేయవలసింది. అవిధంగా కాస్త్రంకోసమే తంట్లావడలే ఆకళలో కాస్త్రమే వుంటుంది కాని అసలు ముఖ్యమైనది భావం ఎక్కడుంటుంది? పిల్లవాడు భావిలో పడ్డాడని తెలియకనే మానవుడైన వాడు భావిదగ్గరకు పరుగువ్రుతాడుగాని తాడుకోసం, నిచ్చినకోసం వెతకడు. కీర్తనకు తాళం పరిపావాలి. తాళంకోసం కీర్తనవిరిస్తే భావం నశించటానికి అడ్డు ఏమున్నది? వ్యాకరణంగాని, తాళంగాని, కాస్త్రంగాని వాటి అంతలు అవి నడవాలి. మనస్సు మాత్రం ఎక్కడూ ఆధానికేరవానికి, భావానికి రయ్యుతావాలి. ఈస్థితి రావటానికి వ్యక్తి కాస్త్రాల్ని కష్టపడి వ్యక్తంగా చేర్చుకుని మళ్ళీ అంతిమస్థితి మరచిపోవాలి!

సంగీతాన్ని తీసుకుందాము. మోక్షపాధవానికి సంగీతం ఒకమాధ్యం. ధగవంతుణ్ణి కృష్ణుణ్ణి సునింపి భజన చేసేటప్పుడు, పాడేటప్పుడు తొడ పగిలే టట్లు తాళం చెయ్యటంవల్ల నొప్పి కలుగుతుందగాను,

తాళం తప్పితే అందరూ గోలచేస్తారు అని ఒక ధయం వుండగాను మనస్సు ఆధగవంతుడివీడ ఎట్లా నిలుస్తుంది? అట్లుమిడికి పక్షి తప్ప మరేమీ కనుపించలేదు! పాటపాడేవాడు తననోటివంట చెలవడే కట్టుకల్లు, భావంవల్ల కలిగే ఆనందంలో దీనమైపోవాలి. అప్పుడే అది ఇతరులకు ఆనందం ఇస్తుంది. ఈస్థితిలో తాళానికి కాస్త్రానికి చోటులేదు. అంతమాత్రాన తాళంగాని, కాస్త్రంగాని అవసరమని కాదు. అవి కొంచెము వెనక వుండాలి. త్యాగరాజు రచించిన కీర్తనల్ని అర్థం తెలియని అరవసోదరుడు ఎంతమాత్రమూ తెలుసుకొని పాడుకొని ముందు పెట్టుకొని బొంబాయివంటి నగరాల్లో పాడుకుంటే ఎవరికైనా కష్టంగానేవుంటుంది. ఇతరున్నా సంగీతం పోటీపరీక్ష? కాస్త్రానికి పాండిత్యానికి సమయాలు చోట్లు చేరే వున్నాయి. ప్రెగా పాటకచ్చేరిలు “సంగీతకళయందు జనసామాన్యానికి అభిరుచి కలిగేటందుకు” పెట్టిస్తారు! అరవసోదరులు భావం తెలియక తెలుగుకీర్తనలు పాడితే పాడార, తెలుగువచ్చినవాళ్ళకయినా భావం తెలియదా అంటే “నగుమోము” అంటే వారు నిజంగా నగుమోము అని అన్నప్పటికీ (అనుమానించవలసిన విషయమే అనుకోండి!) అది మనకు “లగుమోము” అన్నట్లుగా వినిపిస్తుంది. తిప్ప ముదిరే అంచాము. “అగమమానుల అవనిజలోగల” అంటే తెలుగువాళ్ళకు ఏమీ తెలుస్తుంది? (విమధు-సుబ్బయ్యభాగవతారు స్లేటు — శ్రీరఘువరగు సుకాలయ) భావంలేకపోతే పోయింది ఆరసాన్ని చవి చూద్దామా అంటే ఎంతసేపటికీ తమలపాకురసం తప్పరాదు కదా! ఒకకళ తీరా వచ్చే సమయానికి (ఎన్నడూ రాదు లేండి!) స్వరం మొదలవుతుంది, ఇది పాటకచ్చేరి ముఖం. దీనిలో వున్న కళ మామూలు మానవులకు కనిపించటం లేదు మరి! ఆ ప్రేర ఈ పాటకచ్చేరిలు జనసామాన్యానికి ఈ సంగీతకళలో అభిరుచి కలిగించటానికి అని చెప్పటం మహాభూతం. శ్రమించరాని అపరాధం. ఒకసారి ఒక ఆయన ఒక స్లేటు తీసుకెళ్లి ఆ సాయంత్రమే దాన్ని వాపకుచేకాదు ముఖ్యవాళ్ళకి. విచారించగా ఆయన ఆ స్లేటుమీద గాయపడి చేరు మాచే కొన్నాడట. కాని తీరా ఇంటికి వెళ్లి దాన్ని చించి చివరభాగం అంతా నువ్వదంగమే! అం

దుకని ఆయనదృష్టిలో ఆ ప్లేటు అంతభీరు చేయదు గనక దండగలు (పుదంగం వుండటం మూలానా!). ఇక ఎవడైనా కాస్త్రం తెలియనివాడు భావ తెలిసి ప్లేటుగాని సంగీతాన్ని మెచ్చుకున్నాడంటే (ఎదురుగా వున్న క్యూక్రీ ప్రేమ అయితే చెప్పలేంకాని!) ఆ సంగీతంలో నిజంగా కళవున్నదని చెప్పటానికి అర్హత కలదు. తెలిసివాడికి బాగుంటేవాడికి నిజమైనకళ తెలియదు. ఇదేనా కళాధర్మం?

సంగీతంలో మాదిరిగానే ఫోటోగ్రఫీలో కాస్త్రమే ఎక్కువ తెలిసినవారు తయారయినారు. వీరు వీసే బొమ్మలనుబట్టి నిబంధనలను ప్రకటించారు—భారతాన్ని బట్టి వ్యాకరణం తయారుచేసినట్లు! పెక్కి అర్హతనుకొని వుంటుంది. ప్రింటింగ్ క్వాలిటీ అసమానంగా వుంటుంది. అసలు ఈ ప్రింటింగ్ క్వాలిటీని పట్టి Royal Photographic Society వారు ఒకటి రెండుచిత్రాలను ప్రత్యేకంగా ప్రదర్శిస్తారు. ఇతే ముఖ్యమైనది భావం, భావప్రకటనగానిలేదు. కారణం కాస్త్రం తంటాటుపడి ప్రతికృతి చేయబడినప్పుడు కనీసం 3౫ మాట్కలు రెండుసార్లు తప్పి అయినా, లేక డబ్బిచ్చి అయినా తెచ్చుకోవచ్చు. కాని తెలివితేటలు ఎక్కణ్ణించి వస్తయి? అసలు కళకు ప్రధానమైనది కావాలిని వచ్చేటప్పటికి బయట పడిపోతారు.

ఒక్కొక్కప్పుడు ఒకకృతి మాట్లాడుతుంటే భావ అర్థం కాకపోయినా చెవులకు ఆనందం ఇస్తుంది. అది సంగీతం. ఒకసారి సంగీతం వీరిని తలపించే మనస్సుకు ఆనందం కలుగుతుంది. అది ఆపాటలో వున్న భావం. ఈవిధంగా ప్రతికళలోనూ ఇతర కళల గుణాలు తయారవుతాయి. వృత్త్యం చేస్తుంటే అది నిజంగా పుత్రమజారి వృత్త్యం అయితే తయారయ్యే కాంపాజిషన్, curves lines చూస్తే ఏదీత్రకారుడికి ఆనందం కలగదు? బాలగంధర్వ ఒక్కొక్కప్పుడు అడవేమంతో ప్లేటిమీద నిల్చుంటేనే తయారయ్యే చిత్రానికి మనస్సు కరిగిపోతుంది.

ఏకకై నా సరే ఆకళను చూపించేవాడికేగాని బాధ చూచేవాడికి లేదు. అక్కర్లే కాస్త్రం చేర్చు

కోటానికి ఎన్ని అవస్థలు వచ్చాడో లేక ఒక చిత్రాన్ని ఎన్ని సార్లు తయారుచేసి చించితేకాడో చూచేవాడికి అవసరం. క్యూక్రీ కష్టపడి తయారుచేసిన చిత్రాన్ని చూచి చూడవట్టుగా వదిలిపెట్టుతాడు. చూచేకృతి నిజమైన కళను చూడలేకపోవటం ఒకకారణం; లేక చిత్రకారుడే తనభావాన్ని చూపకపోవటం రెండో కారణం. నరాలు, నెత్తురు, మాంసం వున్న ప్రతికృతి అందాన్ని చూడగలడు. అక్కర్లేచెవులు సంగీతానికి లొంగకపోవచ్చు. నేత్రాలు మంచిదృశ్యానికి చలించకపోవచ్చు. గంభీరమైన భావాలు తల కెక్కిపోవచ్చు. కాని అక్కర్లే ఆనందించలేని ఈ సృష్టిలో లేకపోలేదు. ఇక చిత్రకారుడే తన భావాన్ని ముఖంగా అర్థమయ్యేటట్లు చూపకపోవటం సాధారణంగా జరుగుతుంటుంది. కారణం అసలు భావమే లేదు కాబట్టి! ఎంతవేషటికీ చిత్రాలలో పెక్కిట జాస్తిగా వుండటంవల్లనూ, ఇది సామాన్యంగా ఎవ్వరికీ అర్థంకాకపోవటంవల్లనూ, ముఖ్యం అవసరం కావటంచేతనూ వీటిని చూచే వారు వదిలివేస్తారు. ఇక ఒక్కొక్కప్పుడు చిత్రంలో భావం మరీ గంభీరంగా వుండటంవల్ల ఆ చిత్రంలో నిజంగా భావం వున్నప్పటికీ పెక్కి అవినీతి భావంవూడ అర్థంకాక పోవడంవల్లం జరుగుతుంటుంది! ఇటువంటివారిని పుత్రమజారి అర్జిస్తులకింద చెయ్యవూడదు. మావాడు చెప్పినట్లు పసి పిల్లలకిచ్చే మందులు సాధ్యమైనంతవరకు తియ్యుచిగా వుండటం ఎంత అవసరమో అర్జిస్తు తను చూచిన దాన్ని, తననుభవించిన నుభాన్ని దుఃఖాన్ని ఇతరులకు సాధ్యమైనంతవరకు అర్థం అయ్యేటట్లు చూపటం అంత అవసరం. సామాన్యకృతి గంభీరమైన భావాన్ని అర్థం చేసుకోగలిగితే అర్జిస్తు అవసరమవుతాడు. ఆ భావాలను ప్రకృతిలోనే అక్కర్లే చూడగలగటం దీనికి కారణం. అర్జిస్తు సామాన్యమైనపుడైనప్పటికీ అతను సృష్టి కర్తనూ జవాబికి మీడియం.

కొత్తనిబంధనలు రాగానే జవాబాలంతా రెండు రకాలు అవుతుంది. ఈ నిబంధనలకు కట్టుపడి వాటి ప్రకారం తు, చ, లు తప్పకుండా ప్రవర్తించేవారు. మంచివారు, మర్యాదవస్తులు. వీరివద్దనుండి గవర్న

మెంటువారు ధరావతులు పుచ్చుకొరు. వీళ్లకే మోక్షం వస్తుందని అందరీవమ్మకం. ఏదీ వచ్చివావరే, నిబంధనలు మంచివి అయినా చెడ్డవిఅయినా ఎదురుతిరిగి రాడీకనం చేసేవాళ్లు రెండోరకం చెడ్డవాళ్లు. తైళ్లకపోతారు. నరకం వస్తుంది. ఈ చెడ్డవాళ్లు మరల రెండురకాలుగా తయారవుతారు. తీరికంమీద విసుగైతే, వ్యాధునికీ తావులేదని తేల్చుకొని ఏదీకా తుదివచ్చినా భరించలేక జనాన్ని పీడించేరకం వకటి. పున్నదాన్ని పుండనీయకుండా కొత్తవెందును, మనిష్టంవచ్చినట్టు మనం తిరగడానికి ఒకరి ఇష్టం యోదును, పాతవిపుండగా ఈ కొత్తవికూడ చేరి కని స్వతంత్రాన్ని బయటపెట్టేవారు రెండోరకం. వీళ్లే సంస్కర్తలు. ఫోటోగ్రఫీలో వైర చెప్పిన బాతులన్నీ పున్నాయి. సంస్కర్తకు ప్రాముఖ్యం గౌరవం సంస్కారానికి అవసరమన్న పృథుగాని రాదు. అవిసరం లేనప్పుడు సంస్కర్త బంధనకూడదు. పుంటే వాళ్లగతి కష్టయా బాధ్యులుకారు. పుంటే చెడ్డవాళ్లలో మొదటివాళ్లు అవుతారు! కొత్తగా పుంటుంది గదా అని చిత్రాన్ని తల్లికిండులుగా తయారుచేస్తే పిచ్చివాడంటారు అందరూ. ఇటువంటివారిది ఆతి తెలివి. పిల్లిబాతి! పోతూపోతూ తొంగిచూస్తారు. ఆకర్షిస్తారు!

నిబంధనలు నిజంగా ఆలోచిస్తే అనవసరం! ఇవి మంచివాళ్లకూ, తెలివినవాళ్లకూ అనవసరం. తెలియనివాళ్లు, చెడ్డవాళ్లు పీడికల్ల మారరు, బాసపడరు!

మనదేశంలో భావపులు, నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు బయలుదేరినట్టుగానే ఫోటోలు తీసేవాళ్లలో కూడ Modernists బయలుదేరారు. వీరు ప్రతి వస్తువునూ నూతనదృష్టితో చూస్తారు. నూతనదృష్టితో చూడటం చాలమఖ్యం. చూడగలగటం అదృష్టం. కాని నూతనదృష్టితో చూడటం ఎందుకుబంటే “ఇప్పు డీదృష్టి సవాతకలకు నచ్చకపోయినా వచ్చేవారికి నచ్చవచ్చు లోకం మారుతూవుంటుంది. దాన్ని బట్టి దృష్టివికూడ మార్చుకోవాలి” అని సమాధానం చెబుతారు! నూతనదృష్టిమంచి అనటం పప్పులో కాలువెయ్యటం వకటే. ఎందుకంటే చెనకటి దృష్టి ఇప్పటివారికి పనికిరానప్పుడు ఇప్పటిదృష్టి ముందు

వారికి ఎట్లా పనికి వస్తుంది? ఇప్పుడున్నట్టే ముందు పుండనప్పుడు ఇప్పటిన్నట్టే అప్పుడూ ఎందుకు పుంటుంది? ప్రతివ్యక్తితీరికంలో ప్రతివ్యక్తిదృష్టి నూతనమైనదే! చెనకటి తీరికాన్ని, చెనకటి విషయాలను ఇప్పటిదృష్టితో చూస్తే అదర్శప్రాయంగా కనపడకపోగానే అని చెడ్డవని తేల్చటం అర్థంకానిది. చెనకటి విషయాల్లో ఏవో ఒకవిధమైనది పుండమట్టే ఆప రిప్పటివాళ్లు అటుచూడటం జరుగుతున్నది! అన్నిటికంటే ఇప్పటిదృష్టి ముందు వచ్చేజనానికి పనికి వస్తుందేమోనని ఆశపడటం మహా అవ్యాయం. ఎందుకనో ఎంత తెలిసినవాళ్లయినా ఒక్కొక్కప్పుడు పనిపిల్లలకే తప్పులు కనపడేటట్టుగా ప్రవర్తిస్తారు! పుష్టిలో ఇంత కన్న చిత్రము మరొకటి లేదు! పుష్టి ఆంధ్రమైనప్పటిమంచి అతేకం మార్పులు జరిగినై, యుద్ధాలు జరిగినై, బాతులు నశించినై, మతాలు వచ్చినై, మాయమైనయి. సారస్వతాలు పుట్టి, పెరిగి, నశించినై. కేకాల వైకల్యం మారింది. కృత్తులూపులే మారినై. కాలం గడుస్తున్న కొద్దీ సంస్కారాలు గాని, మార్పులుగాని ముందికేమరి తయారవుతూవచ్చినై. కాని సంఘంయొక్క మూలమూత్రాలు దాదాపు ఒకటిగానే పున్నయి. స్త్రీ పురుషులకున్న సంబంధం మారలేదు. సత్సృష్టనకు గౌరవం పోలేదు. దుష్ప్రకర్తనకు గౌరవమూ కలగలేదు. ఇంతపుష్టిలో ఇక కళ్లెంతి?

తెక్కికు కానీయండి, కాస్త్రం కానీయండి, నూతనదృష్టి కానీయండి మనకు అవి స్వాధీనంలో పున్నంతవరకూ ఎప్పుడూ ఇబ్బందిలేదు. వాటికి మనం దాసుమైవామా మరి మోక్షంలేదు.

కళ్లలో అభిరుచి కోరుకోలేకగలనప్పటికీ మంచిది కాదు! స్త్రీ సంపర్కము అనుభవం లేనివాడు కొంతకాలము నిగ్గహించగలడు. కాని ఆ సంపర్కము చనిచూచినవాడు స్త్రీ లభించకపోతే వడేరాధ అందరికీ తెలివినదే! కళ్లలో అభిరుచి లేనివాడు ఎప్పుడూ అదృష్టవంతుడే! ఈ అభిరుచి కలగగానే వ్యక్తిలో ఒక చిత్రమైనమార్పు కలుగుతుంది. తోచదు, భోజనము సయించదు. ఒకటే ఆలోచన! ఒకవిధమైన “ఆలి” బయలుదేరుతుంది. ఏం తిన్నా చల్లారదు. అన్నీ వగలు

వేస్తాయి. ఈవిధంగా కొంతకాలం జరిగేటప్పటికి సృష్టిలో కొన్ని అవసరాలిం చేసి కనపడతే. ఈ అవసరం ఇచ్చేది సాధారణంగా ఈ కృత్తికి అందుతాటూలో వుండవు. ఈస్థితిలో పడే రాధ నిజంగా విషాద కరమైనది కృత్తికి వికలం. ఈ "అకలి" తీరటం ఎట్లా? ఇది తీరవరకూ తోచదు. కొంతమంది ఈ అవసరం ఇచ్చే కస్తువులను చూచితేనే కృత్తి పడిపోతారు. కొంత మంది అవి లభిస్తేనే కాని కృత్తి పడదు. కొంతమందికి లభిస్తుంది! కొంతమంది అవి పొందటానికి చేసే ప్రయత్నంలోనే ఈశీరాన్ని విడుదల - భక్తుడు రథంకింద పడి మరణించినట్లు.

కళ్ళల్ని పొందాలనుకునేవాడు గమనించవలసిన విషయాలనుకొని కొన్ని వున్నాయి. పరీక్షలలో కానీ కొట్టిపొయినపుడూ వచ్చిన కృత్తి ఫలితాన్ని చూచి కృత్తి పడతాడేగాని తన్నుకనే మోసంచేసుకుంటాడనే గమనం వుండదు అక్కర్లే. ఈ మోసపోవటం తర్వాత ఎంత పొనిచేస్తుందో ఎవ్వరూ చెప్పనవసరంలేదు. అవిధంగానే కళ్ళని పొందాలనుకునేవాడు తనకూ కొంతమొత్తం తెలుసు వనీ (ఏమీ తెలియకుండానే), ఇంకా కొద్దికాలంలోనే పండిపోతామనీ తలచటం అజ్ఞానం. ఈ అజ్ఞానానికి తన పక్కనవుండే జనం మూడురంగులు కారణం. వారు ఏమీ తెలియకుండానే ఈ కృత్తిని ప్రేక్షకులూ, లేక నిరుత్సాహపకస్తారు. సత్యానికి దూరమైనప్పుడు ఈ రెండూ అపాయకరమే. ఇది వకరకం. తమచుట్టూ మరెవ్వరూ లేకపోవటంవల్ల ఇతరుల అజ్ఞానంతో (కళ్ళలో) తమ కన్న కొద్దిజ్ఞానాన్ని పోల్చి చూసి కృత్తి పడతారు. వీరు కాలంగడిచినకొద్దీ పడే బోల్తాలు అపారం! తమ కంటే ఏకొద్దిగా ఎక్కువ తెలిసినవాడు అనుకుడినా చాతమైపోతారు. కళోపాసకుడు క్రమంగా నడిచాలి. మనుష్యులలోనే పరిపూర్ణత లేకప్పుడు కళ్ళలో ఎట్లా వుంటుంది? ఈ సృష్టిలో కళోపాసకుడి జీవితం, అనుభవం ఒక అణువుకంటే పీనమైనది. అటువంటప్పుడు తనకూ సృష్టికి పోలికెక్కడ? సృష్టివారుతో కళోపాసకుడి అవరూప మారవచ్చుకాని తత్వం ఎన్నడూ మారదు. చెప్పి చెప్పినట్లు "No rest for the Man! He must go on!" వ్యక్తి కష్టమూ

వికాంతిలేదు. అగటానికి వీలేదు. తృప్తిలేదు. ఏకర్థతయినా తీరం విడిచేవరకూ నేర్చుకుంటూనే వుంటాడు. అట్లాకాక 3౫ రూపాయల క్లరికల్ వుద్యోగం తో కృత్తి పడేవాళ్ళని చెయ్యి రూపాయల జీతగాడితో పోల్చి వాడు కాస్త పనిచేసినా చెయ్యిరూపాయలు జీతం, నేను ఇంకపని చేసినా 3౫ రూపాయలే జీతం అని గునిసేవాళ్ళ అజ్ఞానాన్ని ఎవడూ తెలిసినవాడు తుమించడు.

కళోపాసకు డెప్పుడూ ఎవ్వరినీ మోసంచేయజోవటం లేదు కనకమా, చేయలేదు కనకమా సృష్టమైన మనస్సుతో తన కృత్తికి పాటుపడాలి. తన "అకలి"ని చంపుకోటానికి కదా తను తంటాలుపడుతున్నది? అటువంటప్పుడు ఇతరులకు సయించే పదార్థములు వండటం ఎందుకు? ఒకచేర వండగలిగితే తన జీవాను చుట్టూను ఇతరులకు ఎన్నార్లు వండిపెట్టగలకు? తనకు సయించే పదార్థములు ఇతరులకు రుచిగా వుండేట్లు చెయ్యాలి. లేకపోతే ఆ చేతలో విలంబలేదు.

కళ్ళల్ని చవిచూడాలనుకునేవాడు ఎవడైనా ఏదైనా బాటం దన్నప్పుడు వెంటనే ఏమి బాగుంది, ఎందుకని బాగుంది అన్నప్రశ్నలు చెయ్యటం చాలమంచిది తనకు తెలియకపోతే. వాడు చెప్పలేదుగదా అని వలుగురిలో ఆవమానం చెయ్యవద్దు. చూటికి తొంద్రమంది బాగుంది అనటమే కాని ఎందుకు బాగుందో చెప్పలేదు. ఇది మానవస్వభావం. కాని అట్లా ప్రశ్నిస్తే తప్పించుకునేటందుకుకూడ సృష్టికర్త అనేక మార్గాలు చెట్టాడు. నాకు బాగుంది, నాకంటే! నచ్చింది, నా చెవులు ఆనందంగా వున్నదనటం ముఖ్యమైనది. ప్రేమకళ్ళు వాడు పరియైన జవాబు చెప్పలేదుమందాము. అప్పుడు ఆ కృత్తికి ఈ ప్రశ్న చాలమంది చేస్తుంది ఆకని అవ్యుత్తం బాగుంటే. అకనికే అనుమానం వస్తుంది, ఇది ఎందుకు బాగుందా అని! ఇటువంటి అనుభవం రెండుమూడుసార్లు ఆ కృత్తికి కలిగినా ఆ కృత్తి బాగుపడినట్లే! కారణం ఫలానిది ఎందుకు బాగుందో ఆకనికే తెలిసేవరకూ నిద్ర వుండదు. ఈ తెలుగుకోటంవల్ల ఎవ్వరూ చెప్పలేదు. ఇక ఆ కృత్తి నిజంగా తెలిసినవాడయితే మనం చాల

నేర్చుకుంటాము. చెప్పలేనివాడయ్యేవా తెలుగుకోటానికీ ఆతనికి మంచి అవకాశం ఇస్తుంది. ఎటైనా చిక్కులేదు !

తెలుగువున్నప్పుడల్లా ఒకవిధమైన మంచివ్యాపారాయగలగటానికీ కొన్నివ దలవ్యాపాలు రాసిపారెయ్యటం ఎంత అవసరమో మంచి బొమ్మలు పడేపడే తియ్యగలగటానికీ కొన్ని కండలఫోటోలు తీసి పారెయ్యటం అంత అవసరం. ఏదైనా గాని అనుభవమీదగాని జోధపడదు. చేసిన పారపాట్లు మర్చి చెయ్యకూడదు. ఏ అర్జిక్టు ఒక్కకోజాలో తయారుకాలేదు. అనుభవమే యీ, అనుభవంలేనివారూ ఎప్పుడూ ఒకటేకారు అనుభవంలేనివారు ఒకచేత అనుభవంవున్నవారికంటే తెలివిగలవారై నప్పటికీ.

ఇతరుల చిత్రాలు చూకినన్ని చూడాలి, చూడగలిగినన్ని సంపాదించాలి. వాటిని శిల్పంచేసుకోటానికీ ప్రయత్నం చెయ్యాలి. అర్థంకాకపోతే తెలిసినవాళ్లు వాటిని గురించి చెప్పినది వివరించి, చదవాలి. నచ్చకపోతే ఆచరించ నవసరంలేదు. రాళ్లుమట్టిని వదిలిపెట్టి నది వజ్రాలుగా ఎన్ని మారలేను ? చిన్నప్పుడు చేసిన పనులకు కొన్నిటికైనా చింతపడనివా రెవరున్నాడు ? ఆరాధనలో భక్తివుండాలి. మనంచేసే పనియందు కనీసం మనస్తానా గౌరవం వుండాలి. సంగీతం అంటే ఇష్టంలేనివాడు సంగీతం ఎన్నడూ నేర్చుకోలేడు. నేర్చుకున్నా అబ్బుడు. అబ్బివా అది సంగీతంకాదు !

ఎవడు చేసి నేర్చుకోటానికైనా ఏదైనా ఖర్చుపెట్టి, లేక కాలాన్ని వృథాచేసి అనుభవం సంపాదించగలిగితే అది ఎప్పుడూ నష్టంకాదు. కాలంపోవచ్చు, భవంపోవచ్చు. కాని అనుభవం ఎట్లాపోతుంది ? దీనివిలువ భవానికీ లేదు. శక్తిగలవాడి కప్పుడూ ఎటువంటి అనుభవంలోనైనా నష్టంరాదు. నిగ్రహం కలవాడు ఏ అనుభవానికైనా చలించడు. అయితే ప్రతివ్యక్తి ఇటువంటి అనుభవాలను భరించలేడు. ఇబ్బు విషయంలోగాని, కాలం విషయంలో కాని. ఫోటోగ్రఫీలో మనం ఆసక్తి చెడువాటిని-అనగా సక్రియంగానివి, లేక అవసరమైంది చేయటం జరుగుతుంది. తెలిసివుంటే ముందర జాగ్రత్త

పడవచ్చు. తెలియకపోతే అవధికలో నష్టములేదు.

మన చిత్రాలను మనమే విమర్శనాదృష్టితో చూడగలగాలి. ఈవిషయంలో మనల్ని మనమే మోసంచేస్తే లాభంలేదు. అనుభవించేవల్లము తర్వాత మనమే. కళతో మామమన్న చిత్రాలను తియ్యరు చెయ్యటానికీ ముందర మంచివిమర్శకుడు కాగలటం ఆవర్యప్రాయమే గాని అవసరంలేదు. మంచి చిత్రాలెప్పుడూ మంచి విమర్శకుడి దగ్గరనుంచే రా నక్కరలేదు కాబట్టి, మంచివిమర్శ వెళ్ళుడూ మంచిచిత్రకారుడి దగ్గరనుంచే రా నక్కరలేదు కాబట్టి.

కళోపాసకు డెప్పుడూ ప్రతిరస్తువునూ కళాదృష్టితో చూడగలగాలి. అంతేకాని కళాదృష్టితో వాటివిషయం మాట్లాడి నక్కర్లేదు ! ఒకచేత అట్లా చేసేటట్లుంటే కలుగుడూ ఈశ్వరీని పిచ్చివాడికింద కడితే ఎవరు ఏమి చేసివా లాభం లేదు ! ఒక్కసారి మనం పూసించినచిత్రాలే ఎవరో చిత్రించగా చూడటం గలగుతుంది. ఇది చింతించటానికి బదులుగా సంతోషించవలసిన సంగతి. మనం అనుకున్నది కొంచెమయినా మంచిదయి వుండాలి. కళాదృష్టితో ప్రతిరస్తువునూ చూడగలిగినవాడు ఈ అనుభవానికీ విచారపడడు. ప్రపంచం, సృష్టి వున్నంతవరకూ కళకూడ వుంటుంది. ఇంతవరకూ వున్నప్పుడు మనకుకావలసినది మనము తీసుకోలేమా ? తీసుకోలేనివాడు నిజమైన అర్జిక్టు కాదు. అధికాక ఒక్కటే పుత్రమబాలిచిత్రాన్ని తయారుచేసి మన అయిపోగానే దీపం ఆరినట్లు కాళ్లు బారచాపే అర్జిక్టు లేకపోతేనే నయం. అయితే నిజమైన అర్జిక్టు సృష్టి చేసినదంతా పుత్రమబాలికి చెప్పవలసిన అవసరంలేదు. కాని ముద్రమటుకు మారకూడదు. చిత్రిం తయారుచేసి వాడి ముక్కు, నేతలూ ఎంతప్రత్యేకంగా వున్నయో వాడి చిత్రాలకూడ అంత ప్రత్యేకంగా వుండాలి. అప్పుడే వాటియందు ఇతరులకు గౌరవం కలుపతుంది. అవి ఎన్ని చెప్పినా ఆతనివి !

చిత్రప్రదర్శనాలలో మనకుకూడ చోటియ్యగానే మనల్ని చక్కనున్నవారిలో, ఇద్దరికీ చోటిచ్చిన

కారణాన్ని ఆధారంగా తీసుకుని, సమానంగా చూడరాదు. ఎందుకంటే మనం, వాళ్లు ఒకటికాదు కాబట్టి! వారి ఆచార్యుల మనోభిప్రాయం మేముంటే కథలు రాసేవాళ్లు మేము ఒక్కొక్కరి పక్కననున్న ఆచార్యులతో తనను సమానంగా వేసుకున్నయెడల ఇతరులెవ్వరూ మోసపోయేరీతిగా తన మోసపోయాడు. వాళ్ళలా ప్రయోగం బద్ధం! ప్రయోగంబడబంటే సమానమేకాని వాళ్ళూ సమానం వుంటే సమానంకాదు! 'కార్యమే ఆది' వుంది. కాయలన్నీ దగ్గరగా విడిచిగా వున్నాయి. రెండు కాయలు కొట్టి మూడోది తప్పక తాను ఆచార్యుల రేచి వాడు. మరి ఆచార్యుల మేధావీ చేతయినవాడు అన్నీ కొడతాడు. వాడు రెండుళ్ళాదులు కొట్టాడన్నా, తనకు మూడోకాయ ఎదురుతిరిగి వచ్చిందన్నా, అసలు ప్రైవేటు తన కొట్టి వచ్చాడు బోర్డు మీద తన్నుగా జరగలేదన్నా పక్కననున్నవాళ్లు నవ్వుతారు. ఏదై లేదు వాడు అన్నీ కొడతాడు! చేతయిన వాడికే అదృష్టం వుందంటే ఎవరూ నమ్మరు. కళ్ళలా ఇంతే.

కళ్ళతో మామూలున్న చిత్రాలలో వుండరలిన విషయాలు కొన్ని ముఖ్యమైనవి వున్నాయి.

చిత్రంలో అర్థిష్ట సంక్షేపం ఒకటి వుంటుంది. అది చూచేవాడికి నులభంగా అర్థంఅయ్యేట్లువుంటుంది.

ఆ సంక్షేపం మామూలు దైవపుటికి ఇతరులకు ఒకడు చూపించ తగ్గదిగా వుంటుంది. వున్నట్లమైనదిగాను, ఆలోచనను చేపేరగాను వుంటుంది. సంక్షేపంలేని కళ్ళ వ్యర్థం. కాని ఇది మాటికి తొందరపడిలో వుండదు. అయినప్పటికీ ప్రపంచంలో ఇది ఆంధ్రదేశంలో అరక గాయకులు చలామణీ అయ్యేట్లు చలామణీ అవుతున్నాయి. కారణం భగవంతుడి నాయకత్వం! నిజమైన అర్థిష్టం దేవానికి ఒకరిద్దరికంటే వుండదు.

చిత్ర మెప్పుడూ పూర్తిగా వుంటుంది. దాంట్ల ముగ్గురి వీడి కావాలిని రాకూడదు. తిరగమాలతోపం వుండకూడదు. వున్న తప్పునకారాదు. చిత్రంలో కన్ను దేనికోసరమో తిరగకూడదు. కన్ను ఎన్నిచైత్రుల తిరిగినా తిరిగి ఒక ప్రజావానికి చేరాలి.

భావాన్ని చాచకూడదు. అనేక భావాలకు ఒకచిత్రం పనికిరాదు. భావాన్ని ప్రకటించటానికి చిత్రంపేరు సంగతీద్దుతుంది. "పేరులోనేమి పెన్ని ధియన్నది" అన్నమాట పేర్కొనియెడు ఎంతపురాతన మైనవాడో అంతపురాతనమైనది. ఈ పేరు సాధ్యమై సంతోషించుకొను, భావానికి పరిపూర్ణమైతూ వుంటుంది. భావానికి పరిపూర్ణమైతూ చాలామంది పేరు పెట్టరు! భావాన్ని ప్రకటించటానికి కొంద ఒకపద్యం కాని, ఒక వ్యాసంగాని రాయకూడదు. ఈ పేరులో వాలుగైదుమాటలకంటే ఎక్కువ వుండకూడదు. మేగా ఈ పేరు అర్థమయ్యేట్లుగా వుంటుంది. భావాన్ని అన్నిటితోనూ చుట్టికేయకూడదు. దాన్ని సాధ్యమై సంతోషకూ సన్నంగానే వుంటుంది...వస్తువులతీర్థం చిత్రంలో ఆనందకరంగా వుంటుంది.

సగ్నచిత్రాలు

సగ్నచిత్రాలను చూడగానే కొందరు తమ కళ్ళో పరాధనం జరిగినట్లుగా చింతిస్తారు. ప్రబంధకావ్యాలను పదేపదే పఠించి అందులోవున్న రసాన్ని గ్రహించటానికి వీరి కర్థ్యంకరంలేదు. స్త్రీ అయినవారు ఎంత సగ్నంగా కర్ణిస్తే వీరికంతకర్పణ! ఎవరన్నా 'కుబూకు కర్ణవలేమిటి' అంటే దాంట్ల విషయాన్ని వదిలి ఆకర్షనలోని సారస్వం, కలితాశక్తి గ్రహించమంటారు. ఈ పండితులు సగ్నచిత్రాలను మాత్రం అదృష్టితో తీసుకోరాదు? అయితే సగ్నంపీల్చేవాళ్లు సిగరెట్టు కాల్చే వాడిని తప్పుపట్టటం ఏమిటి? ఈ సగ్నచిత్రాలు వీళ్లంతా బూతుకావ్యాలలో నింపి చాగుచేస్తున్న సంఘాన్ని చెడగొడతయ్యేమో మరి! ఎవరికి వారికి సగ్నచిత్రాలను చూడటానికి అర్థంకరంలేదు. ఇతరులు చెప్పేవాళ్ళకేమోనని వీరిభయం. అది ఆపుదామని వీరి ప్రయత్నం!

సాహిత్యగ్రామీణీ వీచబానికి చెందిన సగ్నచిత్రాలు అనేకం వున్నాయి. బూతుకథలుంటేగాని పత్రాలలు ఖర్చుకావు. సగ్నచిత్రాలతో చూపిస్తేగాని వ్యాపారం జరగదు! ఈ చిత్రాలు వ్యక్తిని సగ్నంగా చూపించటానికి తయారయి వ్యాపారసంబంధమైన వస్తువులమీద

మానవుడికి ఆకస్మాత్తుచటావితే ఏర్పడ్డాయి. వీటిల్లో వుత్తమజాతికి చెందినవి ఆసేకం వున్నాయి.

అసలు ఏవ్యక్తయినా ఏకకోసో ఎంతుకు ఆరాధించాలి? ఆవ్యక్తియేమి అందాన్ని, అమధించిన కష్టాన్ని, నష్టాన్ని, ఈ పుష్టిలో ఏదో ఒక వస్తువులో మాడబంపట్ల గలిగిన వికారాన్ని తీర్చే చేతుకోలేక ఏదో ఒకమానాస ఇతరులకు చూపిస్తాడు. ఈ ఆకలిని చంపటం, ఏదో ఒక అందాన్ని ఇతరులకు చూపటం ఆవ్యక్తిపని. శ్రతివ్యక్తి ఒకరకంగా వుండవట్టుగా శ్రతివ్యక్తిఅలాచూచా, చూతూ, అనభవం ఒకవిధంగా వుండవు. ఒకడికి గంభీరమైన ఏమదాన్ని చూస్తే ఆనందంకలుగుతుంది. ఇంకొకడికి ఈ మానవుడు నిర్మించగలిగిన మేడలను చూస్తే వికారంకలుగుతుంది. మానాను చెప్పవట్టు తన కంటే కొన్ని నేల పట్టు బలము, ఆకారమూ కలిగిన వైకిళ్లనూ, వ్యక్తులనూ, కార్లనూ తిప్పించుకుంటూ తోడ్చు ఈ చివరినుంచి ఆ చివరకు పోయే చీమనుచూస్తే మనస్సు తిరిగిపోతుంది ఒకడికి. కాదునుట్టునుచూస్తే నెమళ్లమాదిరిగా పొంచుతాడు ఒకడు. ఒకడికి వానచూస్తే భగవంతుడి గొప్పకనం తెలుస్తుంది ఒకడికి కొండలను చూస్తే, ఒకడికి నదులనుచూస్తే, ఒకడికి నిధిలనుచూస్తే కోటలను చూస్తే వివిధమైన వికారాలు కలుగుతే, ఇటువంటివన్నీ ఒకడికి పుష్టి లోకాల్లా ముఖ్యమైనవి, విదితమైనవి అయిన ఆ "వ్యక్తి"ని చూస్తే ఆనందం గాని, ఆకృష్టంగాని కలగటం విదితం?

వ్యక్తిగోవున్న అందం ఏమిటి? తీవ్రత, కత్తి, వింత వింతగా మారి ఒకదానికొకటి కలిసివున్న అవయవాలు! ఈ అవయవాలతో ఏర్పడే curves, lines పుష్టిలో ఇంకెక్కడున్నాయి? చిత్రకారుడికి curves, lines కంటే ముఖ్యమైనవి ఏమి వున్నాయి? ఈ curves, lines వత్తిసుడ్లంతో నింపితే ఎట్లా కనపడతే? ఇంత

అందమైనది, ఇంత కత్తిగలది, ఇంత విదితమైనది ఒక కళాపాపమిది ఆలోచనను కేపించుటే విదితమేమిటి?

నన్ను చిత్రాలు తయారుచెయ్యటం చాల నులభమని చాలమంది అభిప్రాయం. వ్యక్తిని నన్నుంగావుంచి Shutter కత్తికే వస్తుంది నన్నుచిత్రం చిత్రంగా! ఈ అభిప్రాయాలు తీక్షణం మార్పుకోమని మనవి. ఆవ్యక్తి ఎంతవిదితమైనదో, ఎంత అందమైనదో, ఎంత కత్తిగలదో దాన్ని చిత్రించుటమాడ అంత కష్టమే! చేతగానినాను తీస్తే నన్నుచిత్రమే వస్తుంది కాని కళ ఎక్కడగిరి వస్తుంది? ఆ వస్తువును కళాపుష్టిలో చూడాలి. ముఖ్యంగా గౌరవంతో చూడాలి. నన్ను చిత్రాలు చిత్రించటం వూహించటమే కష్టంగా వుంటుంది వూహించగలిగినవాడికి చిత్రకళలో ఇంత కంటే కష్టమైన వస్తువు కళాపాపమిది! దొరకకదు. నన్నుచిత్రాలు చిత్రంచటానికి దాక్షిణ్యము అవసరమైన ఎనాబుదా తెలిసివుండాలి ముఖ్యంగా. లేకపోతే అవయవాలు అని నిర్దేశింపబడినట్టుగా రావు. కొన్నాళ్ల కిందట తెలుగుపత్రికల ముఖపత్రంమీది చిత్రాలు చూస్తే ఈ అనుమానం తీరుతుంది. ఈచిత్రాలుచూస్తే ఇంతవిపరీతమైన అవయవాలున్న స్త్రీ వున్నదా అని విస్తుంది! వీటిని చూస్తే దాక్షిణ్య ముఖ్యంగా వత్తుకుంటారు!

పాముకంటే అందమైన జంతువు మరొకటిలేదు కదా! పడగవిప్పినప్పుడు శరన్నుదగ్గర కలిగేవంతుకళలో అభినదివున్న ఏవ్యక్తికైనా ఆనందం ఇస్తుంది. పాము శరీరంవంటిదేన, ఆ పాముపడగవంటి వంతుగలిగిన శరన్ను మీదవుండే తలకట్టు కలిగిన స్త్రీ పామువలె వూరుతుండగా చూస్తే ఏమానవుడి హృదయమూ వుప్పొంగుతుందా వుండదు. పామువంటి వస్తువును నన్నుంగా వుంచాలని ఆ పుష్టికర్తకే తెలుసు! ఆకళానిధి! నా నమస్కారాలు.

వ, జ, హై, మాపు

‘కృష్ణ కుమారి’

భావ యొక మహాసంతతి. ఆ ప్రపంచాని పూవులపై పూకింది పూతోయములని కనుల నద్దు కొనువారును గలరు. దానిని నిర్లక్ష్యముచేసి అందు గడ్డిగాదములఁ జేర్చి చెఱచువారును గలరు. “పావనం జలం పితౄ పురస్కర్య న విద్యతే” యనుకొనునంతటి భక్తిపరులును గలరు. భావకు లివి యుజ్జీవికమని యిపు డునేను మొదలెత్తుకొంటు ఆపహాస్యముగ నుండెదవ్వును. లిపిసహితముగ భావ అర్థహాళలు లేక పెరిగిపోవుచు న్నుది. ఇఁమిథేవుని యూహించుటకు కక్కట కాని యట్లు క్షుణ్ణమునకు దాని స్వభావము మాపముకు తెలుగుదోయకట్లు మాఁగిపోవుచున్నది పరికిలించిన కొలఁది నది యొక గంధర్వనగరి, అది యొక కాసు యాపిణి, అది యొక మాయామహేంద్రజాలమువోలె గన్పట్టును.

లిపిసహితముగ బాసలు శ్రుతి, స్మృతిమాత్రము ఆధారముగాఁగలవై ‘ఆహ్వాన విసర్జకములు’ లేక ‘నా వాఁటికి తీసికట్టు దిగంబర భొట్టు’ అనుచున్నది. లిపిసహితముగ భావము నిర్లక్ష్యములే కాక అనర్థకము లని కూడ చెప్పవచ్చును.

లిపిసహితము లగు బాసలు ఎక్కడనో కొండ లలో, కోనలలో, మూలలలో, మూకలలో పరిమిత సంఖ్యాజనములచే భాసింపఁబడుచు, వారిలోఁబాటు నదియు వృద్ధిక్షయముల పెండుచున్నది. అందును పెరు గుటకంటె తరగుటయే యెక్కువ యని చెప్పవచ్చును.

ఇక లిపికల బాసలసంగతి చూడము. లిపి లేని బాసలకంటె లిపికలభావలే యెక్కువమార్పు లొందు యున్నది. తీరనదిలోనే యుపనదులెక్కిన చేరి దాని

పెక్కుమార్పులు కల్పించినట్లు తీరస్థావలలో పరకావా రథలు పెక్కులు.

తెలుగుఁ: ఇప్పటిహిందూజాతభావలలో తెలుగో యొక విధముగ పరిపూర్ణముగ వ్రాత కల భావ యని యంద తెలిసిన విషయము. ఎట్టి ధ్వని వైఃభ, ఎట్టి ఉచ్చారణవైభవను వ్రాతలో నిమగ్నులకు చాలవఱకు తెలుగుఅక్షరములు చాలియున్నవి. కాని యింకను కొన్ని ధ్వనివిశేషములు తెలుగువ్రాతలోనికి రాకు న్నువి. దీనికి తెలుగునం దక్కరములు లేమియే కారణ మని చెప్పట సాహసము కాదు.

వివేచనల పాతకుల కొక ఆశంక కలుగవచ్చును. “భావ యిప్పటికే హద్దుమీటి పెరిగిపోవు చున్నది. ఇక దానికిఁదోడు లిపివికారఁ జెందినచో భావయే కాక వాక్యయముకూడఁ జెరిగిపోవును. కాన నట్లు చేయ నీలలేదు.” అని వారు వాదించవచ్చును. కాని భావమ సంకెలలలోఁ గట్టఁబాదుకొలము కడదెన్నది. అది యిపుడు విశ్వంఖిలవిహారిణి. అట్టి యెక మన యుచ్చారణకుపరిపకునక్షరములు భావాలికిలోనున్నఁ గాని యాలిపి సమగ్ర మనిపించుకొనదు. అట్లు పెంచు కొనకున్నచో పంచెపువయసునకై విడిచిపెట్టి నుల్లుము నకుఁ గాలికి సంకెలులు కట్టినట్లునును. దానివలన ఫలితము నుల్లుము చుండునవి బోర్ల పకులయే కదా.

అదియఁ గాక తెలుగున పూర్వమునుండియు లిపి పెంచుకొను సంగ్రహాయ ముంపజేయున్నది. చూడుఁడు. మన అచ్చులెల్లనకు అక్షరములు ముప్పది యాఁకే (34):—

అ, ఆ, ఇ, ఈ, ఉ, ఊ, ఊ, ఏ, ఏ, ఎ, ఒ, ఓ, ఔ, అంఁగిరి. క, గ, చ, ఛ, జ, ఙ, ట, డ, ణ, త,

ద, న, ప, బ, వ = ౧౨, య, ర, ల, వ, ప, శ, జ,
వా = ౧౩ + ౧౪ = ౩౭.

సాంస్కృతిక నివాసము ప్రబల మైన కొలది
తక్కిన యక్షరములను చేర్చికొంటిమి. అవి యీ
క్రింది:—బు, బూ, బి, బొ, జ = ౧౪.

బ, భు, బి, భి, బు, బూ, జ, శ, థ, ధ, ధ, ధ,
ధ, క = ౧౩ + ౧౪ = ౨౭. ప్రస్తుతాంధ్రము ప్రామాతృ
బక్షరములతో న్యవహరింపబడుచున్నది.

ఇంతటికి వన్నయనాటికే ఇంతరింపబడినది
నాటినుండి నేటిదనుక తెలుగున వెన్నె కొంత
పదిమూలను, పరభాషాపదములను చేర్చుకొంటిమి. కాని
వానికి నిరీయగు నక్షరముఁగూర్చుకొనుటకు మాత్రము
మనకు తెలున లేకపోయితి. కొలఁదగినను అక్షర
ములను మాడ లిపిలో చేర్చుకొనుచో లిపి సమగ్ర
మగును. అప్పు డేక మన తెలుగు నొరులు ప్రేమపెట్టి
చాపుటకు వీలుచిక్కను. హిందీయందుకాని, అంగ్లము
నందుకాని, అరబమునందుకాని, తుర్కమునందుకాని,
యింకా చాలా యిగర భాషలయందుకాని మన తెలుగు
నందున్న యక్షరములైన శేవు అందుచే నది పర
భాషాపదములను తిను భాషలో నిమగ్నకొనలే
కన్నది.

మాడఁడు అరవఅక్షరముల:—

అ—అ, ఆ—అ, ఇ—ఇ, ఈ—ఈ,
ఉ—ఉ, ఊ—ఊ, ఎ—ఎ, ఏ—ఏ, ఐ—ఐ,
ఒ—ఒ, ఓ—ఓ, ఔ—ఐ, అ—ఐ.

క—క, ఖ—ఖ, చ—చ, ఛ—ఛ,
ట—ట, ఠ—ఠ, డ—డ, ఢ—డ, ప—ప,
మ—మ, య—య, ర—ర, ల—ల, వ—వ,
ళ—ళ, శ—శ, జ—జ, ఙ—ఙ.

వర్ణనకు ఒకే అక్షరము. అదియే సంధర్భమును
బట్టి భాషాసంధర్భమునట్టి పర్యవసరములక మాటు
చుండును. ఉదా:—“నాధికారు” అని వ్రాయవల
యుచో కాంత్రీకారు (కాంతికారు) అని వ్రాయ
వలయును. ఇంతటి సూక్ష్మముల పద్ధతియో వేల చెప్ప
నక్కఱలేదు.

రాజభాషయగు నాంగ్లముఁకుఁగూడ నిట్టిపొట్టే
కలవు. ‘that’ ‘thought’ ఈ రెండు అక్షరముల
కు that, thought ల సంయోగము సంకేతి
తమయెన్నది. కాని యిపుడేపును నాగు పరభాషాపద
ములకుఁ గొన్ని క్రొత్తలెలుకుల నిడుచున్నారు.
“భారతము”—ఇందు దీర్ఘపు “భా” ఉన్నది అని తెలు
పుటకు “Bhagratham” అని “A” కు వైన కొకగిత
నిలుపుచున్నారు. ఇట్లే ఇంగ్లము కొందలర్లు గొన్ని
కలవు.

మన లిపియందు అన్నిభోట్లు లేకున్నను ఉన్న
కొలది కొంతలను సవరించుకొనుట మంచిది. అందు
కొన్నింటిని నాకుఁ దోచినవాని నీక్రింద వివరించుచు
న్నాను.

Father, Fruit (ఇంగ్లీషు)

ఫత, ఫసలి (హిందీ)

హిందీ మన తెలుగునందు ‘ఫ’ అనునక్షరము
నుపయోగించుచున్నాను. కాని యది వై అక్షరముల
యచ్చారణఃస్వర విప్రు నక్షరముకాదు. ఆ యక్ష
రము ‘ఫల’ ఇత్యాది సాంస్కృతిక పదములనుండి
సంగ్రహింపబడినది. ‘ఫ’ F, థ-మొదటి మన తెలుగు
అక్షరములకును, దానితో నిందుమించు సమానమును
స్వర కల తక్కిన హిందీ అంగ్లాక్షరములకును ఉచ్చా
రణభేదమున్నది. ఆంధ్రాక్షరము పెదవులను కొలఁ
దిగ మూసి ‘ప’ క రమును గట్టిగ వత్తి పలుకవలయును.
తక్కిన అక్షరములు క్రింది పెదవిపై వైపుండ్లి వాన్చి
ఆ వత్తును శేర్చి పలుకవలయును. ఇది చదువరులు గను
నందియే ఉండురు.

ఆ పరభాషాపదముల యచ్చారణ నొకఁడు అక్ష
రమును మన తెలుగులో ‘వ’ అని సంకేతించుకొనుట
రాగని నాయుండైతేను. అక్షరముతీరుకబట్టి యాదన
నిం ‘ప, ఫ’ వకప కొకించుక దగ్గఁగనే యుండును.
ఇట్లే (புழு) కవిశము. Treasure, Measure
(అంగ్లము) అను పదములలో క్రిందఁగల యక్షరమునకు
తెలుగున జ, జ, అను రెండక్షరము లన్నవి. కాని
యవియు వైయక్షరముల యచ్చారణ పరిగ నియ్యఁ

బాలియుండలేదు. ఈ యుచ్చారణకు తెలుగున 'అ' అను వక్షరము అప్పిష్టముగ పూర్వ, ప్రపూర్వ కాసవములలో వగవదుచున్నదని గూ, నది యైనను వాచన కతాద్వివాదికే—తెలుగునకు కన్నడమునుండి వేటుపడుట ప్రారంభమై ప్రాకృత సంపర్కము పెరసిపోవుకొంటుంది—అంతరించినదాయో పరిశోధకులు కొందఱు నుడువుచున్నారు. ఆ యక్కరము కొంచెము బాడీ'ర'కును (అ), కొంచెము 'ఉ' వర్ధపాత'ల' కారమున (ఱ)కును దగ్గఱగ నున్నది. వ్రాతకొందరి లలో నాయత్తుర మీ రెండక్షరములతోఁ గలిసి పోనే వచ్చును. ఇపు డాపూర్వాక్షరము నుద్ధరింపజేసిన నుద్ధరింపవచ్చును. లేదా "ఱ" యని నేటితో యక్కరము జైన కల్పించుట మంచిది. ఇప్పుడు నా నూచించిన ఈ యక్షరము వ్రాతకొందరిలో 'అ', 'ఱ' లతోఁ గలయక, 'వ', 'జ'ల సంయోగమును ఆకారముచేరినే తోపింపజేయుచు 'ఱు', 'ఱ్ఱ' అను ఆంగ్లకమిగ్గాక్షరముల యుచ్చారణను చక్కఁగ నిర్దుష్ట చేయుండు నని నాయూహ.

ఇంతియకాక పిల్లియటపునక, Mat, Pass, మేఁక (వ్యావహారికొచ్చారణము)- దీనికి సరియగు అక్కరము తెలుగున లేక పిల్లి అటపునకు 'మ్యాపు' అనియు, తక్కిన ఆంగ్లీస్థులకు మ్యాట్, ప్యాస్ అనియు నునము సాధారణముగ వ్యావహారికమున నుపయోగించు ఎత్తవహిత అకాశొచ్చారణకు విల్లే ఇంకేయో అసందర్భపు టక్షరములను నుపయోగించుచున్నాము. ఈ అసందర్భపు అక్షరముల మార్పుకంటె ఆ యక్షరములపై నా విలక్షణొచ్చారణకు నొక నులుకు శేర్వర చుట మంచిది. అది యొకయక్కరజైనను, గీతగ జైనను, లేక చ, జ, లకు వలె నొకరిటెగజైనను నుంచవచ్చును ఉ:—మౌపు, మౌపు, మౌట్. ఇది "మె" కారముపై జైనను నుంచవచ్చును: "మేపు, మేట్, మేవు" వలె.

ఇంకొకటి కలదు—అది ముక్కు పలుకు. దీనిని పూర్వము తెలుగున అరసున్న నుంచెడివారు. కాని అరసున్నల యధము గజలితియై, గందరగోళమై, గాసరమాసరై, కలగూరగంపయై ఆఖరునకు అరవసాం బారైపోయినది ఇపు డిద్దానిని ముక్కుపలుకునకై ప్రత్యేకించుట మనతరము కాదు క్షీ (హిందీ) హిందీ యం దిట్లు దీనికి నులునున్నది. అట్లే తెలుగున ఈయుచ్చారణకు అక్షరముపై అరచందునని నిర్మి, ఆక్షరచందున డెండములో మచ్చవలె నొక యక్క నుండుటయే యనుపరజీయము. అప్పుడు "హ్" అని వ్రాయవచ్చును.

ఇట్లే యింకను తెలుగున ననేకములగు నుచ్చారణకు, స్వస్థమకరణములకును అక్షరములు లేక యుండవచ్చును. ఇందుకు ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తు వారు కాని, అభివవాంధ్ర సాహిత్య పరిషత్తువారు కాని దీనియందు శ్రద్ధ వహింపరైరి. నా ఆల్పయతి తోఁచిన యూహములను పాశకులయెదుటఁజెట్టిరి. పదున రాదు మాటయును, పెద్దలాదు మాటయును పాటియై ధరలో చెల్లుబడి యగును. కాన సాహిత్య పరిషత్తుల వాలో, లేక శ్రీ గిడును రామమూర్తిశ్రద్ధతి పెద్దలో దీని వాలోచించి విద్వయభలమును తెలుగులకు ప్రసాదించుట మహాపకార మని యెంచును.

పైపు శేర్వరచుటకు సౌకర్యముగ నుండుకొలుకును, పిల్లలకు శేర్వరకు వకరముగ నుండకొలుకును తెలుగుక్కరములను మది ది కుదించవలెనని కొందఱు కొందఱు అభిప్రాయములై యున్నవి. అట్లు అవసరములకు లికి తగ్గియ మాట చేటుపొగతి. లిపిని సమగ్ర మొనర్చుకొనుట యవశ్యండు విధిగోత్యము. అచెనుక కావలసిన తగ్గింపుకొనవచ్చును. కాన అవసరము లగు నక్కరములకు ఏర్పి, కూర్పి, చేర్పి, శేర్పి లిపిని సమగ్రముగ వ్రావట్టుటయే భాషాదేవిని సర్వాంగసుందరిగ నొనర్చుట యగును. అదియే యామెకు విన్నాన మని నాయూహ. అటుపై పెద్దయిచ్చును.

సాహిత్యం ఎందుకు?

కొడివటిగంటి కుటుంబరావు

రచన ఎందుకు? ఒకవ్యక్తి తన పంచేంద్రియములయొక్క సహాయంతో తన మనస్సు సంపాదించిన జ్ఞానాన్ని ఇతరులకు సులువుగా అందచెయ్యటానికి. (ఇక్కడ జ్ఞాన మనేదాన్ని స్థూలంగా తీసుకోవాలి.) మంచిజ్ఞానం ఉంది, చెడుజ్ఞానం ఉంది; పనికివచ్చే జ్ఞానం ఉంది, పనికిరాని జ్ఞానం ఉంది; వేద కాలంలో జ్ఞానాన్ని “కమ్యూనిజేజు” చేసే వారు—అంటే కొందరు పెద్దలు పనికివచ్చేదీ మంచిదీ అనుకున్న జ్ఞానాన్ని ఒకదోట పోగు పెట్టారు. ఆ కాలంలో వాబ్బయ్యమూ, సారస్వతమూ, సాహిత్యమూ అంతా కలిసి ఒక్క వేదమే. ఇటువంటి కమ్యూనిజం శాశ్వతంగా సాగటం అసంభవం. ఈనాడు మంచి దనిపించిన జ్ఞానం రేపు చెడ్డదిగా పరిణమించుతుంది; ఇవాళ పనికివచ్చిన జ్ఞానం రేపు పనికిరాదు. “సూర్యుడు తూర్పునము ద్రంలో పుట్టి భూమిచుట్టూ ప్రదక్షిణించేసి పడమటి నముద్రంలో అస్తమించుతున్నాడు” అన్నది ఈనాడు నిజంగా కనబడి, రేపు అబద్ధంగా పరిణమించుతుంది. ఒక్క పుస్తకంలోనే ఒకపేజీలో సూర్యుడు భూమిచుట్టూ తిరుగుతున్నాడనీ, మరో పేజీలో భూమి సూర్యుడిచుట్టూ తిరుగుతున్నదనీ రాయటం ఆపుస్తకంయొక్క విలవకు హానికరం ఇట్లా

మారే జ్ఞానంతో పాటు ఎప్పటికీ మారనిజ్ఞానం ఉంది—“ఎనిమిదిమూర్లు ఇరవైనాలుగు” లాటిది. జ్ఞానం చిలవలూ పలవలూ వెయ్యి సాగేటప్పటికీ జ్ఞానాన్ని కమ్యూనిజేజు చెయ్యటం అసంభవమయి, జ్ఞానాన్ని విభజింపవలసి వచ్చింది. ఆవిభజనలో నమస్తస్మృతులూ, శాస్త్రములూ, పురాణములూ, కావ్యములూ, ప్రబంధములూ, నవలలూ, నాటకములూ, కథలూ, ఖండకావ్యములూ బయలుదేరినై. ఇవన్నీ వేదములలోనించే వచ్చినవనటం ఒకవిధంగా నత్యమే. అంతమాత్రాన వేదములనిలవ అధికం కాలేదు.

మానవుడు అనేక ప్రకృతిప్రేరేపణల (Instincts) కు లోనవుతున్నాడు. అటువంటి ప్రేరేపణలలో జ్ఞానావ్వేషణ ఒకటిమాత్రమే. దానిని మానవుడు కొంతవరకు తృప్తిపరిచేటప్పటికీ మరొక Instinct తలెత్తి “నా మాట ఏమిటి? ఇంతజ్ఞానం సంపాదించావు. దేన్ని ఏవిధంగా వినియోగించబోతున్నావు? అది నువ్వు నిర్ణయించేవరకూ నేను శాంతి పొందను” అన్నది. అప్పుడు మానవుడు తన సంపాదించిన జ్ఞానంవల్ల తనకు చాలా ప్రయోజనం ఉందని తెలుసుకున్నాడు. ఈ జ్ఞానం తనలో గుప్తంగా ఉన్న శక్తులను బయటికి తీసుకురావటమే కాక ప్రకృతిలో

ఉంటూ ఉన్న శక్తులనుకూడా తెచ్చి తనకు కరగతము లయ్యేట్లు చేస్తున్నది. “ఇది చాలా బాగుంది. ఈజ్ఞానం మూలంగా నేను శక్తిపొందుతున్నాను. నే నీశక్తులను వినియోగించుతాను. గొప్పవాడి నాతాను అందరినీ శాసిస్తాను, నామాట వినినివాణ్ణి నాకు నాజ్ఞానంవల్ల లభించిన శక్తులతో చూపు చూపుతాను,” అనుకున్నాడు. ఇంతలో మరొక Instinct అతన్ని నిలవ వేసి, “నువ్వీశక్తులను బాగైతూ ఉపయోగించు. ఈశక్తులవల్ల నీకు ఎంత ఉపకారం ఉండో అంత అపకారం కూడా ఉంది సుమా. నీశక్తులను ఎట్లా ఉపయోగించుతున్నావో తెలిసి ఉపయోగించు. ఇది నీనెత్తి అడిచినట్టుయితే నువ్వువీటిని దుర్వినియోగపరిచినవాడి వస్తుతావు” అని ఉద్ఘోషించింది. దానివెనక మరొక Instinct తలపెత్తి, “నువ్వు ఒక్కడివి. నీజ్ఞానంవల్ల బాగుపడి ఏం ప్రయోజనం? నీసాటి వాళ్లంతా ఉన్నారు చూడు. వారందరూ నీవల్ల శక్తిమంతు లయినట్టుయితే, నీతోపాటు వారుకూడా బాగుపడితే నువ్వులోకవంగ్రహం చేసిన వాడివి అవుతావు. అప్పుడు జ్ఞానాన్వేషణలో నీకు తోడుపడుతారు. అప్పుడు ఇంకా బోలెడంత శక్తి మీఅందరికీ లభిస్తుంది. దానితో ఇతర లోకాలన్నీ జయింతురు గాని. మిమ్ముల్నందరినీ పుట్టించిన భగవంతుడితో మీరంతా సమానం అయే వరకూ మీఅభివృద్ధి ఎక్కడా ఆగనవసరం లేదు. మీజాతిమూలపక్షా పట్టుబట్టి

బ్రహ్మాండంలో ప్రతి అంగుళమూ జయించవచ్చును,” అని చెప్పింది. జ్ఞానానికి పిల్ల పుట్టింది. “అనలు జ్ఞానం ఇహి!” అన్నాడు మానవుడు. భగవంతుడి స్వరూపము అవగాహన చేసుకునేటందుకు ప్రయత్నము చేయటమూ, ఆతరువాత అతన్ని సమీపించటానికి ప్రయత్నించటమూ,— ఇహి, ప్రతిమానవుడికీ కర్తవ్యం! ఈ నూతన జ్ఞానోదయపు ఉత్సాహంలో మానవుడు చాలా పొరపాట్లు చేశాడు. తను భగవత్స్వరూపాన్ని అర్థం చేసుకోవటం పూర్తి కాక పూర్వమే ఆవేశం కొద్దీ పెద్దపెద్ద అంగలు వేసి ముందుకు వెళ్లి తప్పదారి అని గ్రహించి మళ్లీ వెనక్కువచ్చాడు. అతను చేసిన మొదటి తప్పే ముఠే తన Instinct ఆఖరుకు చేప్పిన మాట మరచిపోయి తాను ఒంటరిగా భగవంతుణ్ణి అర్థం చేసుకుని అతన్ని చేరుకుందామని ఆశించాడు. ఈలోపుగా సాటిమానవులు తను సంపాదించిన జ్ఞానంతో తను ఉహించలేని శక్తులను పొంది సాధించి ఆశక్తులను ఎజాపెడా దుర్వినియోగపరుస్తున్నారు. ఇందువల్ల జాతికంతకూ ప్రమాదం వంధించేటట్లున్నది. అది కూడనివని. తన ఆశయం ఫలించాలంటే— ఈ నూతన జ్ఞానోదయంవల్ల ఏదైనా సాధించాలంటే తన ఒక్కడివల్లా కాదు, ఇది ప్రత్యేకవ్యక్తి ఆశయం కాదల్లే కనిపిస్తున్నది. జ్ఞానసంపాదనకూ దాన్ని ఉపయోగించటానికీ ఒక జీవితం ఎట్లాగూ చాలదు. ఈపని తాను

అనుకున్న దానికంటే బహుదుర్ఘటంగా ఉంది. ఇది జాతికి వదిలిపెట్ట వలసిందే. ఈ అన్వేషణలో తను చానబడే తనవల్ల కాగల పని. ప్రతిమానపుడూ వాడి సంతానమూ, వారందరి సంతానమూ - ఈవిధంగా బ్రహ్మక్షయంవరకూ, లేక ఈ ఆశయం ఫలించే వరకూ, ప్రయత్నం ఆగకుండా జరగవలసిందే... ముందు తను సంపాదించిన జ్ఞానాన్ని ఇతరులు దుర్వినియోగం చెయ్యకుండా కొన్ని కట్టబట్టు చేయాలి. జ్ఞానంమీదా, అందువల్ల పొందదగిన శక్తుల మీదా తనకున్న హక్కు అందరికీ ఉన్నది. కాని ఈ సహజమైన హక్కుకు వారంతా అర్హత సంపాదించలేదు. వారికి ఆత్మవికాసంలేదు సంస్కారం లేదు.

సృష్టిలో ఉన్న శక్తులనూ తనకు ప్రకృతి ప్రసాదించిన శక్తులనూ దుర్వినియోగంజరచకుండా మానవుడి స్వేచ్ఛను అవసరమైనంతవరకు అరికట్టటానికి గాను న్యాయచట్టమూ నీతిచట్టమూ పుట్టివై. మానవుడి సంస్కారమూ ఆత్మవికాసమూ పెంపొందిన కొద్దీ మానవుడు ఎక్కువ స్వేచ్ఛకు అర్హత పొందుతూ, ఒక చెంపనించి వృద్ధి అవుతున్న జ్ఞానాన్ని జాతియొక్క ఉన్నతికి ఎక్కువగా ఉపయోగించుకో గలుగుతూ, తనను బంధించిన చట్టాలను క్రమంగా సంస్కరించుకుంటూ వాటినుంచి ఉపాయంగా విముక్తి పొందుతాడు.

కాని మానవజాతి యొక్క చరిత్ర చూస్తే ముందునడకకంటే వెనక్కుముందు

కూ ఊగటం జాస్తిగా ఉంది. మధ్యమధ్య జాతియొక్క యోగక్షేమాలు మూఢులచే తుల్లో పడటం జరుగుతున్నది. అటువంటి మూఢులు ఈచట్టాలను భగవంతుడు మనకు మనబొగరు అణచటానికి, మన స్వేచ్ఛ అరికట్టటానికి శిక్షకింద ఇచ్చాడన్న సమ్మతంతో వాటియందు విశ్వాసంకంటే భయభక్తులు ఎక్కువ కలిగినవారై, వాటిని అవసరమైన విధంగా సంస్కరిస్తూ ఉండటానికి మారుగా వాటిని మరింత బిగిస్తూ, సంస్కారానికి బయటినించి అవకారం జరగకుండా ఉండటానికిగాను పెట్టిన గోడలకు మరినాలుగు గోడలను జతచేసి మానవజాతిని వైదీలను చేసి ఇంకా తృప్తిపొందలేకుండా ఉన్నారు. వేదకాలం నాటినించి మానవజాతి క్రమంగా అధోగతికి పెల్లుతున్నదనీ, అట్లా వెళ్లపలిసిందేననీ విశ్వసించేవాళ్లుండటం నాకాశ్చర్యంకలిగించదు. కాని వాల్లే, జాతినిపైకి తీసుకురావటానికి ప్రయత్నం చేద్దామంటే అటువంటి ప్రయత్నం విఫలమవుతుందని విశ్వసిస్తూ కూడా, ఈసంకల్పను మరింత బిగించాలని చెప్పటం నాకుచాలా ఆశ్చర్యకరంగా ఉంటుంది.

మనకు కావలసింది వెలుగు - ఆత్మవికాసం - సంస్కారం - శాస్త్రాలు మన పెరుగుతున్న జ్ఞానంద్వారా మన కరగతమవుతున్న శక్తిని నద్వినియోగం చేసి జాతినిపైకి తీసుకురావటానికి స్వేచ్ఛ ముళ్లమీదినించి గుడ్డను ఉపాయంగా లాగినట్టు జాతికి ఈచట్టాలనించి విముక్తి! భగవంతుడి యందు

మనకు సరిఅయిన సమృద్ధి ఉంటే, అతన్ని చేరుకోవటానికి మనము నడిచే సడతే అభివృద్ధి అని మనం నమ్మితే, భగవంతుడు మనకు అందుబాటులో ఉంచిన శ్రుతిశక్తి వినియోగించితేనే కాని మన అభివృద్ధి పరిపూర్ణంకాదని గ్రహించగలిగితే ఈ శక్తిని దుర్వినియోగం చెయ్యకుండా ఉండగలండులకు మనకు సంస్కారం అవసరమని అంగీకరించితారాలి. వట్టిచట్టాలు స్వేచ్ఛను దర్శినియోగం చేసినందుకు శిక్షించుతవేకాని నద్వినియోగం చేసే యోగ్యత కలిగించలేవు. ఈ సంస్కారాన్ని మనము శతకోటిలక్షల విధాల సంపాదించ గలగవచ్చును. కాని వాటిలో కలం కాగితంమీద పెట్టడంకూడా ఒకటి అయితే, ఆవిధంగా సంస్కారం పెంపొందించగలది సాహిత్యం తప్ప వాఙ్మయంలో మరొకటి లేదు.

నీతిచట్టాలూ న్యాయచట్టాలూ అవసరం లేదని నే ననటం లేదని స్పష్టంగా తెలుసుకోవాలి. సాహిత్యం ఎందుకు పుట్టిందో అచట్టాలూ అందుకే పుట్టినై—జాతియొక్క అభ్యుదయానికి. కాని ఈ రెండూ జాతికి ఉపకారంచేసే విధానాలు ఒకదానికొకటి విరుద్ధంగా ఉంటున్నవి. సంస్కారము పెరుగుతున్న కొద్దీ ఈ సమాజమున న్యాయమూ నీతి తరిగిపోవు. ఇప్పుడు న్యాయచట్టం చేసేవని అప్పుడే సంస్కారమే చేస్తుంది. (ఈనాడు మనం మన ఆడవాళ్లను భర్తలతో సహాగమనం చేయించకుండా ఉండటానికి ఒకచట్టం అవసరం లేదు!) చట్టంలో నూతనంగా కలిగిన

మార్పును సాహిత్యం ప్రచారం చెయ్యవచ్చును. కాని చట్టంలో జరగవలసిన మార్పుకు సాహిత్యం ఎప్పుడూ విరుద్ధంగానే ప్రచారం చేస్తుంది. మనపూర్వ సారస్వతం ప్రచారం చేసినధర్మం అప్పుడే కొత్తగా అమలులోకి వచ్చినది, ఎక్కువమందికి రుచించనిదీ అయిఉండాలి; లేదా అప్పటికి గ్రంథకారులకు సాహిత్యంయొక్క ఈప్రయోజనం తెలియకపోయి ఉండాలి; అనీ కాకపోతే, ధర్మశాస్త్రం రాసినసత్పురుషుడే ఆసాహిత్యం కూడా రాసిఉండాలి. అమలులో ఉంటూ ఉన్న నీతికిగాని న్యాయానికి గాని ప్రచారం ఇవ్వటమే సారస్వతంపని అయితే సారస్వతం నీతిశాస్త్రముగానూ న్యాయశాస్త్రముగానూ మారిపోయి, నిజమైన సాహిత్య లక్షణం పోగొట్టుకుంటుంది.

ఇది స్పష్టంగా అర్థంచేసుకోని వారికి నేటి సాహిత్యం అవినీతిని ప్రచారంచేస్తున్నదనే అపోహ, వేదాలూ, ఉపనిషత్తులూ తొక్కివ మార్గం తొక్కులేదు కనక ఈసాహిత్యం చెత్తలాగు పెరుగుతున్నదనే అపోహ కలగటం వింతకాదు. ఒక కుర్రవాడికి నేను చదువు చెప్పటానికి కూర్చున్నప్పుడు నేను వాడితో మాట్లాడేవిషయమూ అందుకు ఉపయోగించే భాషా వాచీవెనుకటిచదువు మీదా, వాడికిగల భాషాజ్ఞానంమీదా ఆధారపడి ఉంటే. నావల్ల వాడికి ఉపకారం కలుగు తున్నంతవరకూ వాడికి నాకంటే పండితుడితో పని లేదు—మీదుమిక్కిలి అవకారం ఉండవచ్చును. వెనుకటివారు పెద్ద

పరుగులు పరుగెత్తి ఉండవచ్చును. దానికి ఈనాటి కవులు బాధ్యులు గారు. భగవంతుణ్ణి గురించి వేదాలు చేసిన ఘోషయావత్తూ మనల్ని నాస్తికులను చేసి విడిచిపెట్టింది. (మనం స్వార్థంకోసమో, భయంకొద్దీనో గుల్లో బామ్మరాళ్లకు దణ్ణాలు పెట్టుతున్నామేమో! మన అంశకరణాలను చీల్చిచూస్తే అక్కడ భగవంతుడి వాసన ఏమీ లేదు.) ఆదర్శపురుషుల జీవితాలు మన హృదయాలను తాకలేవు. వాళ్ల చరిత్రలు మనం నాటకరంగంమీద చూడవచ్చుగాక వాళ్లతో నిజమైన సానుభూతి మనకు లేదు. వాళ్ల గొప్పతనం మనల్ని అంటలేదు. వాళ్ల దౌర్బల్యం మనం అర్థంచేసుకోలేం.

ప్రతిరోజూ భార్యను చావగొట్టుతూ ఉండేవాడీ, సంసారం దుర్భరం అనిపించిన వాడీ చేప్పవలసింది కాంతం కథలు—నీతారాములదాంపత్యం కాదు. తెచ్చిపెట్టుకున్న పాతివ్రత్యం సంసారసుఖాన్ని ఎట్లా ధ్వంసం చేసిందో చూపగల సమర్థుడింకా తెలుగు రచయితల్లో రాలేదు.

వేదాలూ, ఉపనిషత్తులూ, రామాయణ భారతాలూ ఒకే మార్గాన వెళ్లినవని పామరుడు అనుకోవాలి. పండితుడు ఒక్కనాటికే అనుకోడు.

కావ్యానికి ఉపదేశించటమే ఉత్తమ ధర్మం అనటం ఉండే, భగవంతుడి దీపారాధనకు వినియోగించే ఆముదం భేదిమందుగా ఉపయోగించటం మహాపాపమన్నట్టుంటుంది.

నేటి సాహిత్యం ఉపదేశం చెయ్యకుండా కూడా సంస్కారం పెంపొందించటానికి చాలా పనిచేస్తున్నది. అసలు ఉపదేశమనేది మారిపోయి అనేకరూపాలు పొందింది.

శ్రీ శ్రీనివాస శిరోమణిగారి “ప్రతిఫలం” అనేకథ చూడండి. అందులో ఒక భర్త తన భార్యను, ఆమెతప్పవేమీ లేందే, వదిలిపెట్టి తిరిగి వివాహం చేసుకుంటాడు. అతనుచేసిన యీపని అతనిజీవితానికి ఆన గొజంత అవకారం చెయ్యలేదు. కాని నిర్దోషి అయిన అతని మొదటిభార్య విడాకుల చట్టం లేని కారణంచేత శ్రీత్వానికీ మాతృత్వానికీ దూరమయింది. ఇదిచూచి అమిత సంస్కారీ నాగరికుడూ అయిన యువకుడొకడు భార్యను వదిలిపెట్టినవాణ్ణి చంపి అతని భార్యకు వైధవ్యం కలిగించుతాడు. ఆవిధంగా ఆమె శ్రీత్వానికీ మాతృత్వానికీ అర్హత పొందుతుంది! ఈకథలో ఒక అధర్మమైన, అన్యాయమైన, అవినీతికరమైన హత్య సమర్థించబడింది. ఇందులో ఉపదేశం ఏమీ లేదు—“ఇటువంటి భయంకరమైన అనంస్కారమూ అనాగరికతా సమాజంలో ప్రబలిఉన్నందుకు అందరూ తలలువంచుకోండి” అనితప్ప. ఇది ఉన్నన్యాయచట్టంమీద చెబ్బి తియ్యటమే. విడాకులచట్టం తెచ్చుకోండి అని ప్రబోధ ఇందులో లేదు. ఎక్కువమంది శ్రీలు అనంస్కారులయినప్పుడు భర్తలు తమరిని విడిచేదాకా ఆగకుండా తామే భర్తలను విడిచిపెట్టి ఇష్టం లేనప్పుడల్లా ఒక మొగుణ్ణి మార్చటం

ప్రారంభించ వచ్చును. భర్తకు ఎడంగా ఉన్న ప్రతిభార్య భర్తచేత విడవబడిందో, భర్తను విడిచిందో ఎవరు చెప్పగలరు? అనంస్కారి హృదయం స్వేచ్ఛను దుర్వినియోగ పరచటానికి ఉబలాట పడటం సహజం.

అదీకాక శ్రీనివాసశిరోమణి గారి కథ మన ఆలోచనరేపు తున్నది - మన న్యాయచట్టం గురించి. అందరు స్త్రీలకూ స్త్రీత్వమూ మాతృత్వమూ సార్థకం చేసుకునే స్వేచ్ఛ ఇస్తూ, కొన్ని పరిస్థితులలో మరొకస్త్రీకి ఆస్వేచ్ఛలేకుండా చేసి, ఒక హత్యద్వారా - హత్యద్వారా మాత్రమే - ఆమెకు తిరిగి ఆస్వేచ్ఛను ఇవ్వగలుగు తున్నది. “దీనికి ఏమంటారు?” అని ఆకథ మనల్ని పుచ్చిస్తున్నది.

శ్రీ శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు ఆలోచన రేపేకథలు కొన్ని అద్భుతంగా రాశారు. ఒకకథలో ఒక అంటరాని వాడు తురకల్లో కలిసి గ్రామమధ్యానికి వస్తాడు!... శాస్త్రిగారు దేశభక్తిని గురించి ఆలోచన రేపే కథ ఒకటి రాశారు. అందులో ఒకదేశ భక్తుడికి తనదేశం ఏది - ఆంధ్రదేశమా? భారతదేశమా? - అని సంశయంపడుతుంది. (ఇటువంటి సంశయాలకు అనాలోచనపరులు త్వరపడి సమాధానం చెప్పకుండా నోరు మూయ గల సత్రా ఉంది శాస్త్రిగారి కలానికి.)

ఈ ఆలోచన రేపేగుణంలో ఉపదేశానికి లేని శక్తి ఉంది. గాంధీమహాత్ముడు

అస్పృశ్యతా నివారణకు గాను చేసిన ఉపదేశం అంతా చెయ్యలేని పని శాస్త్రిగారి కథ ఒక్కటే చేస్తుంది. ఉపదేశం మనవ్యక్తి తాన్ని పరాభవిస్తుంది. ఆలోచన రేపే గుణం మనవ్యక్తితాన్ని నిద్రలేపుతుంది.

అనాగరికుడూ అనంస్కారి తనహక్కులను దుర్వినియోగ పరిచినట్టే బానిసతనానికి అలవాటు పడ్డవాడూ, భావదాస్యం చేసేవాడూ తన హక్కులను సులభంగా బారవిడుస్తాడు. అటువంటి ‘బా. సల’ ఉపయోగార్థం ‘హక్కులు’ అనే కీర్తికకింద కొన్ని సంఘటనలు రాసి శ్రీముద్దుకృష్ణగారు చక్కని సాహిత్యం సృష్టించారు. వాటికి తగినప్రోత్సాహం లేకనో మరేకారణం చేతనో ముద్దుకృష్ణగారు సంక్షేపించుకున్నారు. మరొకరు ఆచారాలకు ప్రోలేదు నవ్యసాహిత్యచరిత్రలో ఇది ఒక శోచనీ. యాంశంగా కనిపిస్తుంది నాకు.

శ్రీ భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారూ శ్రీనివాసాధ కవిరాజుగారూ హాస్య నాటికలు రచించి మన మనస్సులకు శాంతి సుఖమూ కలిగిస్తారు. సాహిత్యం తాత్కాలికంగా చెయ్యగల ఉపకారాలలో ఇంతకంటే ఉత్తమ మయినది కనిపించదు. విశాంతి, ఆనందమూ మన ఆరోగ్యానికి ఎంత అవసరమో మననాగరి కతకూ అంత అవసరం మనల్ని చూసి మనం నవ్వుకోగలగటం మాట చెప్పే దేమిటి?

ఇప్పుడిప్పుడు శ్రీనివాసశిరోమణిగారిలాటి ప్రముఖుల సహాయంతో “ఖులాసా

కథ" పైకి వస్తున్నది. ఈకథ ప్రచారంలోకి వచ్చిన తరువాత ఎన్ని వేలమంది ఆంధ్రులో ఐతసంలో ఆనందం కనిపెట్టగలిగారు! భావి కవులంతా తమజ్ఞేమానికి ఇప్పటి "ఖులాసా కథ" ఆధారభూతమయిందని గ్రహించవలసి ఉండజోతుంది.

ఇదంతా ఇట్లావుండగా సాహిత్యకళ యొక్క ప్రాముఖ్యత అట్లాగే ఉంది. తెలుగులో లొలిగిందమైన భారతంనాటి నుంచీ మనకు వ్యసనంమోస్తరుగా అయిపోయిన రసానందం ఈనాడు చంపుకోలేం. కృష్ణదేవ రాయల ఆస్థానంలో తెలుగు కావ్యకన్యను వయసువచ్చిన భోగినితో పోల్చి ఒక కవీశ్వరుడు రాయలచేత స్వయంగా కాలికి గండ పెండేరం వేయించుకున్నాడు. అప్పటి కవులంతా కావ్యకన్యచేత రాయలఆస్థానంలో గజ్జకట్టి ఆడించారు. వారి పుస్తకాలవల్ల జరిగిన లోకసంగ్రహం చూసినట్లయితే పెద్ద సున్నా! ఉపదేశమే కావ్యప్రయోజనమైతే ఆ గ్రంథాలన్నీ తగలవెక్కువలసిందే కాని మరొకటి లేదు.

సాహిత్యకళను ఈనాటి భావకవులు ఏ యుగంలో కవులూ ఆరాధించనిరీతిగా ఆరా ధిస్తున్నారు. శ్రీ దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిగారు, శ్రీరంగం శ్రీనివాసరావుగారు, శ్రీ శివశ కర శాస్త్రిగారు మొదలైన కవుల చేతుల్లో సాహిత్యకళ భరతనాట్యం చేస్తున్నది. వచనకావ్యం హృదయాన్ని సంస్కరించ లేదు. ఈకవులు హృదయసౌకుమార్యాన్ని వృద్ధిచెయ్యగలుగుతున్నారు. ఎప్పటికైనా

మేధస్సుకంటే హృదయమే ముందు భగవంతుడి సాన్నిధ్యం సంపాదించుకుంటుందని పించుతున్నది ఈకవుల కవిత్వం చూస్తే. నవ్యసాహిత్యం పుట్టేవరకూ సాహిత్యకళ చేత మెదడుకు మెరుగుపెట్టించుతూవచ్చారు. ఈనాడు ఈసాందర్యం కనిత్యాన్ని ఆశ్రయించి ఆమెచేత హృదయాన్ని సంస్కరింపజేస్తున్నది.

అయినా వచనకావ్యానికికూడా కళ అవసరమే. మంచిగ్రంథం అందంగాకూడా ఉండటం లిలయిక్తమో, మంచిరచన అందంగా రచించబడటంకూడా లిలయిక్తమే. అందుకనే నాబోటి రచయితలను భాష నేర్చుకోమని ప్రబోధిస్తున్నారు తెలిసినవారు.

ఎట్లాగూ సమర్థించటానికి వీలు లేని రచనారచయితలూ నవ్యసాహిత్యంలోకి చొరబడుతూండటం నే నెరుగుదును. స్త్రాలు పైనలు చదివే కుర్రవాళ్లు ఆవేశంకొద్దీ రాసే పిచ్చికథలనూ, వాటిని అచ్చువేసే పిచ్చిపత్రికలనూ, ఎక్కడిసినో కథలను ఎత్తుకు? వచ్చి వాటిని పాడుచేసి అచ్చువేయించుకునే దొంగలనూ సమర్థించటం ఎవరివల్లా కాదు. వాల్లెప్పడూ ఉంటూనే ఉంటారు. వారిరచనలు పత్రికలు అచ్చు వెయ్యకపోతే స్వంతాన అయినా వారు ముద్రించుకోకుండా చెయ్యలేం. వాటిని మనం చదవవలసిన అగత్యం లేదు. వాటిని గుర్తించటం కూడా కష్టం కాదు. అన్నమంతా పట్టి చూడనక్కర్లేదు.

"ఈరచన లన్ని ఎందుకు?" అని అడగటం అమిత అమర్యాదకర మైన పని.

అమాతా మనుష్యులను గురించి అడిగితే
మన జీవితాన్ని రూపాయికి భీమా చెయ్య
టానికికూడా ఏకంపెనీ అంగీకరించదు!
అయినా, "ఆర్యులు చూపించిన ఆద్యులకు
భిన్నంగా నడిచే ఈ మనుష్యులంతా ఎం
దుకు?" అని అడగటం మనకు నోటివట్టమే
కాని దానివల్ల ప్రయోజనం ఏమిటి?

కొందరు పేరుపడ్డ రచయితలు తమకు
ప్రచారం కలగటానికిగాను నవ్యసాహిత్య
పరిషత్తును పట్టుకొని వేల్చాడుతూ, దాని

తోనూ అది అభిమానించే నవ్యసాహిత్యం
తోనూ సానుభూతి లేకపోగా ప్రముఖుగా
దాన్ని నిరసించి మాట్లాడుతూ ఉంటారు.
వారిని ఏం చెయ్యగలుగుతున్నాం?

ఒక స్పృహసిద్ధ నవకవి రేపు ఒక
పురాణం పద్యరూపంగాకూడా రాయబో
తున్నాడట! నవ్యసాహిత్యంతాలూకు ము
క్కేదో మొహ మేదో తెలియని ఈ కవి
శేఖరుణ్ణి రేపు నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు ఏమి
చెయ్యగలదు? ఏమీ లేదు!

పూరి :
రథోత్సవము

గృహం

ఏ కాంక్షిక

మల్లాది అవధాని

స్థానము : కపిలవాస్తు

కాలము : రాత్రి

సిద్ధార్థుని శయనమందిరము. అది చతుర
స్రాకారము, విశాలమును.

కుడ్యములను వివిధ మనోహర భంగి
మలలో నున్న విలాసవతుల చిత్రపటము
లున్నవి. 'చాందినీ' నుండి కాచగోళ
ములు వ్రేలాడుతున్నవి. వాటిలో చంపక
కళికలవంటి దీపికలు వెలుగుతున్నవి. బంగరు
ప్రమిదలలో సుగంధధూపరేఖలు తీగలవలె
పెనవేసుకొంటూ పై కెగసిపోతున్నవి.

తెరచిడిన్న గవాక్షములనుండి బయటి
ప్రకృతి గభీరముగా కనబడుతున్నది—అంధ
కారము... మబ్బుపట్టిన ఆకాశము... మినుక్
మిను కను ఒకటి రెండు నక్షత్రములు...
దూరమున వంకరటింకరలు తిరిగిన అంచులు
గల పర్వతములు—

లోపల—పర్యంకముపై ఉపధానము
నకు చారబడి ఆలోచనలో కన్నులర
మోప్పినాడు సిద్ధార్థుడు. ప్రక్కను కూర్చుండి
జడలోని పువ్వులచెండును సరిగా పర్దు
కొంటూ ఉన్నది గోప. గోప అతని
భార్య. ఆమె ఒడిలో శిశువు రాహులుడు

తన బొటనవ్రేలిని చప్పరించుకొంటూ
హాయిగా నిద్రపోతున్నాడు.

సిద్ధార్థు డిరువదిరాళ్లేండ్లవాడు. అజాను
బాహుళ్య. అతని నయనములు జ్యోతిర్మయ
ములు. గోప అతనికన్న నాలుగేండ్లు చిన్న.
శ్యామలాంగి. ఆమె కన్నులు సోగలు,
విశాలము. అవి అయస్కాంతముల వం
టివి.

ఎదురుగా తివాసిపై కూర్చుండి వీణలను
మృదంగాది వాద్యములను సంకులముగా
పల్కించుతూ వాటితో తమ గాత్రములు
మేళవించి 'నిశాగీర్ణము' నాలపించుతున్నా
రు వారవిలాసినులు. విదేశపు యువతు లిరు
వురు మయూరవృంతములతో రాజదంపతు
లకు విసురుతున్నారు.]

సిద్ధార్థుడు—[తుల్లిపడి దిగ్గునలేచి]
సంగీతం చాలించండి. మరి వినలేను.

వారవిలాసినులు—[చకితలై వాద్యము
లను విడచి కళవళపాటుతో నిల్చున్నారు.]

గోప—భర్తతో ఏమిటిది?

సిద్ధార్థుడు—స్వస్థతనడి తిరిగి కూర్చుండి
ఏమిలేదు!

గోప—[వార విలాసినులతో] మీరు
వెళ్లవచ్చును.

[వారవిలాసినులు తలలు వంచి నమస్కరించి వెళ్లిపోయినారు.]

[గోప యువతుల వైపు చూచినది. వారు వృంతములను దిగువ నుంచి వెళ్లిపోయినారు. ఆమె వచ్చి భర్తప్రక్కను కూర్చుండి వీవనను తీసి దానితో నెమ్మదిగా వివరుతున్నది.]

గోప—కన్నులు మూసుకొని నిద్రపోవడానికి యత్నించండి!

సిద్ధార్థుడు—నిద్ర రాదు.

గోప—మరికొంచెం నేపు సంగీతం వింటే.

సిద్ధార్థుడు—[గా భరాతో] వద్దు! వద్దు! ఎంతమాత్రమూ వద్దు!

గోప—ఎందుచేత?

సిద్ధార్థుడు—“ఎందుచేత” అని అడుగుతా వేమిటి గోపా! నీకు ఆసంగీతంలో ఏమీ వివరలేదా?

గోప—సంగీతంలో ఏమిటి వివరడుతుంది?

సిద్ధార్థుడు—జాగ్రత్తగా విన్నావా? ఏమీ వివరలేదా? నన్నుగా ఆరంభమై క్రమక్రమంగా అధికమై పోయిన రోదనం వివరలేదా?

గోప—[భీతితో] రోదనమా? సంగీతంలోనా?

సిద్ధార్థుడు—నువ్వు గమనించలేదు. ఇంకా ఆయోడుపు నాహృదయంలో మార్గమోగు

తూనే వుంది. ఏమి రోదనం! అదేమోస్తరు! నిన్నసాయంత్రం ఆగుడ్డి పిల్లవాడు ఆరోగి ఆమృతుని వెనుక నడుస్తున్న బంధువులూ ఆవృద్ధుడూ అందరూ కలసి ఏడుస్తున్న ట్టని పించింది.

గోప—వారవిలాసినులు మీకు దీనులలాగా వాళ్లసంగీతం రోదనంలాగా తోచిందా?

సిద్ధార్థుడు—అవును గోపా! కనులు తెరచినా, మూసుకొన్నా, నాకు ఆగుడ్డిపిల్లవాడు ఆవృద్ధుడు, ఆమృతుడు అడుగుజనమే కనబడుతున్నాడు. నాకు సంగీతం వివరలేదు. రోదనం...రోదనం.

గోప—ఏమో! మిమ్మల్ని చూస్తే నాకు దిగులుగా వుంది. నిన్నసాయంత్రం పికారునుంచి వచ్చిన దగ్గిర్నుంచి మీరంతా ఒక్కసారిగా మారిపోయినారు.

సిద్ధార్థుడు—ఎలాగ మారిపోయినాను?

గోప—మీ రదోలాగ...ఎంతగా చూస్తారు. ఆచూపు చూస్తే నాగుండె అదిరిపోతుంది.

సిద్ధార్థుడు—[స్థూనహాసము] వెరిదానా!

గోప—మీ రలా నవ్వకండి! అదుగో మళ్లా నవ్వుతున్నారు! ఆనవ్వు నన్న భయపెడుతుంది. అది దుస్స్వప్నంలాగా నామనస్సును మభిస్తుంది.

సిద్ధార్థుడు—[తల్లి ఒడిలో నిద్రిస్తున్న రాహులునివంక చూస్తూ] దుస్స్వప్నం... భయం... ఏమీ తెలియక హాయిగా బాబాయి నిద్రపోతున్నాడు.

గోప—[శిశువును తండ్రి అంకమున పండుకొబెట్టి] పిల్లవాణ్ణి చూడండి! చింత నీన్న మరచిపోయి పండుకొనండి. తెల్లవారే వరికి మనస్సు నిర్మలంగా వుంటుంది.

సిద్ధా—నిద్ర నామనస్సులోని బాధను తొలగించగలదా? అలాగనయితే నేను శాశ్వతంగా నిద్రిస్తున్నాను. వృత్తిలో నేను దాగినా, నాకన్నుల కా గుడ్డిపిల్లవాడు వృద్ధుడు కనబడతారు, రోదనం దుఃఖం వినబడుతుంది. నన్నాదృశ్యం ఆశబ్దం విడిచి పెట్టవు... గోప! అలా నిలువున కంపించి పోతున్నా వేమి?

గోప—[తడబడుతూ] మీ మాటలు మరి వినలేను. [కంట తడి.]

సిద్ధా—అమాయకురాలా! ఇటురా! ఇలాకూర్చో! చూడు నేను అంతా మరచి పోతానులే. గుడ్డిపిల్లవాణ్ణి, అందర్ని కూడా మరచిపోతాను మనం మునపటిలాగనే వుండాము. బెంగపడకు. [కన్నీరు తుడుస్తూ] పిచ్చిపిల్లా! ఈమాత్రానికే కంట నీరుపెట్టుకోవాలేనా! [నిద్రిస్తున్న రాహులుని] బాబాయ్!

గోప! ఊరికే వాణ్ణెందుకు లేపినేస్తారు. లేచిపోయినాడంటే ఒకంతటికి గాని తిరిగి పండుకొనడు.

సిద్ధా.—తనివీతిరా యీరాత్రే వీణ్ణి “బాబాయ్ బాబాయ్” అని పిల్చివేస్తాను.

గోప—[నవ్వుతూ] రేపుదయం పిలవరాదా?

సిద్ధా—రేపు! రేపు! [హాసము] రేపు నేనిక్కడ వుంటానని నిశ్చయమేమిటి?

గోప—ఉండక ఎక్కడికి వెళ్లుతారు?

సిద్ధా—నిన్నటి ఆమృతుని విధంగా నేను రేపు చనిపోకూడదా?

గోప నిశ్చేష్టుగాలైనది. కన్నులలో గిరున నీరు తిరిగినది.]

సిద్ధా—మరణమనేమాట విన్నంతమాత్రమున యేడుస్తున్నావు. నేను మృతులను చూశాను మృతులకంటే ఘోరజీవులను, వృద్ధులను, రోగపీడితులను చూశాను. సూర్యచంద్రులు జగత్తును చూస్తున్నట్టే నేనూ దుఃఖితులను చూస్తున్నాను. కిక్కురుమన కూడా పూరుకొని వుంటున్నాను. అంతేకాని నేనేద్యలేదు. ఏదీమూత్రం ప్రయోజనమేమిటి?... అదుగో మళ్లా ఏడుస్తున్నావు. వెక్కివెక్కి యేడుస్తున్నావు... నేను పండు కొంటున్నాను. కళ్లు తుడుచుకో! నవ్వుతూ నరదాగా నాతో మాట్లాడు! నేను నర్వం మరచిపోతాను నిన్ను బాబాయిన గాక.

[సిద్ధార్థుడు పండుకొన్నాడు. గోప అతనికి వివరుతున్నది. నిశ్చబ్దము—గోప రెండు సార్లు వ్రులించినది. ఆమెచేతులోనుండి వీస న దానంతట నడ క్రిందపడి పోయినది. గోప కూడ గాఢనిద్రకు పశమైపోయినది.

క్షణముతరువాత మెల్లగా సిద్ధార్థుడు లేచినాడు. మందిరములో అంతలను నిశ్చబ్దము.

బతుట చినుకు పడుతున్నది. మబ్బులు కమ్ముకొంటున్నవి.]

సిద్ధా—[గోపనుచూస్తూ] అమాయకురాలు! [ఆమె ముంగురులను సవరించి నాడు, ఆమెకపోలములను క్రిందిపెడవిని తనమునివేళ్లతో తాకినాడు. దృష్టి ఆమెనుండి మరల్చుకొన్నాడు. పల్యంకమును విడచివచ్చి గవాక్షము దగ్గర నిలచి ఆకాశముపంక చూస్తూ] వాసరావచ్చును. రొజ్జు గాలి వేస్తూంది. పిల్లవాడు లేచిపోతాడు [కిటికీ తెరలను మూసివేయబోయి, మాని] మబ్బులెంతచక్కగావున్నాయి! నేనొక మబ్బును కారాదా? దేవతలు కరుణించి న న్నొకమబ్బును చేసివేస్తే ఆకాశం నడుమకు ఎగిరిపోతాను. అక్కడ నిలుచుని నాశరీరంలోని రక్తాన్ని కలిపి... ప్రతి బిందువును కూడా... దుఃఖశ్రవుల కోసమని భూమిమీదకు వర్షించివేస్తాను. కాని నేను దుర్బలుణ్ణి, దుఃఖతులను రోగగ్రస్తులను మృతులను చూచి కూడ శక్తిలేక చేతగాక నిశ్శబ్దంగా నిర్వాక్కునై పూరకంటున్నాను

[ప్రతిహారి వచ్చినది. ఆమె ముప్పది సంవత్సరముల యువతి వినయముగ సిద్ధాధ్వపకు సమస్కరించినది.]

సిద్ధా—ప్రతిహారి!

ప్రతిహారి—ప్రభూ!

సిద్ధా—ఏమివచ్చినావు?

ప్రతి—ప్రతిహారమున వుంటిని. తమరు తమలోనే యేమేమో మాటాడు కొంటున్నట్లు వినబడి వచ్చాను.

సిద్ధా—అవును. ఉన్నత్రుని విధంగా నాలో నేనే మాటాడు కొంటున్నాను.

ప్రతిహారి—క్షమించండి ప్రభూ! నాఅభిప్రాయమదికాదు. తమరు తీవ్రాలోచనచేస్తున్నట్లున్నారు. అర్థరాత్రి అయింది. ఇంకా పండుకోలేదు. నిద్రలేకుంటే శరీరానికి బబ్బు చేస్తుందని వైద్యులు చెబుతారు.

సిద్ధా—మరి నీవింతవరకు పండుకోలేదేమి?

ప్రతిహారి—ఉద్యోగధర్మం!

సిద్ధా—నరే పెళ్లు. నిద్రపోతానులే.

[ప్రతిహారి సమస్కరించి వెళ్లిపోయినది.]

[గాలి వేస్తున్నది. చినుకులు పడుతున్నవి ఒక్కసారి మెరుపు మెరసినది.]

సిద్ధా—నిద్ర! ఈరాత్రి వర్షంలో ఎన్ని జీవులు రోగబాధతో జరతో నిద్రరాక దుఃఖిస్తున్నారో! వారంతా నావంటి వారేకదా! వారు నాస్వజనం కారా? ఆగ్రుడ్డిపిల్లవాణ్ణిచూస్తే నాకు మాబాబాయి భావకము వస్తాడు. అవ్వద్దణ్ణిచూస్తే నాన్నగారు తలపునకు వస్తారు. వారంతా నాబంధువులు. వాళ్లు తలచాచుకుందుకుచోటులేక బాధపడుతున్నారీరాత్రి నే నీమందిరంలో హాయిగావున్నాను....

దరిద్రులంటే యెవరో అంధులూ, రోగులూ, వృద్ధులూ, మృతులూ అంటే యెవరో వారిబాధలు ఏమిటో నిన్న ఛందకుడు నాకు బాధపరిచాడు. లోకంలో వుండే సకలజీవుల

రోగాలూ దుఃఖాలూ నాకు వచ్చివేసి వారు హాయిగా పూటే యెంత బాగుంటుంది. లోకంలోని ప్రతిజీవితంనూ నే నొక్కసారి మరణించగలను. కోటికోటి సార్లు మరణిస్తాను. మల్లా పుట్టగలను. కాని... కాని నేనే మీ చెయ్యిలేను.... దుర్బలుణ్ణి.... నేనెంత దుర్బలుణ్ణి! [నిట్టూర్చివచ్చి కూర్చున్నాడు.]

రాహులుడు—[నిద్రలో] అమ్మా.

సిద్ధా—పడుకో! బాబాయి! పడుకో!

రాహులుడు—[నిద్రలేచి కూర్చుండి]

అమ్మా!

సిద్ధా—లేచి పోయినావా?

[రాహులుడు గురుస్తూవున్నాడు.]

సిద్ధా—[దగ్గరకు తీసికొని బుజ్జగిస్తూ] పండుకోనాయనా! నువ్వు మామంచివాడవు. రేపు నీకు రంగురంగులచిలకలు యిస్తాను. పండుకో బంగారుతండీ!

గోప—[కనులు తెరచి ఆవులించి బద్ధకము తీర్చుకొని] లేచిపోయినాడూ?

సిద్ధా—నన్ను కూడ లేపివేసినాడు.

గోప—[నవ్వుతూ] కొంటెమాటలు! మీరే వాణ్ణి లేపి వుంటారు.

సిద్ధా—[ఆమె పెదవులవంక చూస్తూ] ఎంత చక్కనినవ్వు, మెరుపు తీగవలె ఎంత సొగసైన నవ్వు... గోపా!

గోప—ఏమి?

సిద్ధా—గోపా, గోపా, నీచుబుకమున నీసొగకన్నులు నీ పూల రేకు పెదవులు

నీమెడ నన్ను మోహపెట్టుతున్నాయి నీనవ్వు రూపజాలములో మీసంవలె చిక్కుకొనిపోతున్నాను.

గోప—మీరీరాత్రి నిద్రరావడం లేదు.

సిద్ధా—నిన్ను విడిచిపెట్టి వుండగలనా? నా కది సాధ్యమా?

గోప—ఏమిటి మీమాటలు?

సిద్ధా—తుపానుగాలులు వీస్తున్నాయి. ఆగాలుల వేగంలో ఎండుటాకువలె నే నెగిరి పోతానేమో.

గోప—[లేచి వెళ్లి వ్యర్థపాత్రికలో పుష్పనవం నింపి తెచ్చి] మీరు ఆనవం స్వీకరింపక తప్పదు. లేకుంటే తెల్లవార్లు యిలాగనే కలవరింతమాటలతో మేలుకునికూయంట్టారు.

సిద్ధా—[ఆనవం త్రాగి] ఏదీ నీకుడి చెయి ఆమ్మదువయిన మునిస్తేళ్లతో నానుడు తిని వృశించు.

గోప—నిద్రపోయా? నామాట వినరూ [విసురుతూ] ఊణం కన్నులుమూసుకొనండి.

సిద్ధా—నన్ను తల్లివలె బుజ్జగించుతున్నావే.... చిన్నతనంలోనే మా అమ్మ పోయింది...

[క్రమంగా నిద్రపోయినాడు. కోటలో నుండి అర్ధరాత్రి 'సగారా' వినబడుతున్నది. గోపకూడ ఉపధానముపై నిదురలో వాలివది. చాలాసేపు నిశ్శబ్దము.

బయట వర్షం కురుస్తూ ఉన్నది. మేఘములు అరుస్తున్నవి. మెరుపులు పరుగిడుతున్నవి. రొజ్జగాలి వీస్తున్నది.

సిద్ధార్థుడు ఎవరో తనను లేపినట్టుగా త్రుళ్లిపడి లేచినాడు. చేతులో చుబుకము నుంచుకొని ఆలోచిస్తున్నాడు.]

సిద్ధా—ఎవరు నన్ను పిల్చించి? అన్నా అని వొకరు 'నాయనా,' అని వొకరు, నరే. ఆగుడ్డిపిల్లవాడు నాతలదగ్గర కూర్చుని 'అన్నా' అన్నాడు వృద్ధుడు, 'నాయనా' అని జాలిగాపిస్తున్నాడు. కొండవెనక కోటికోటి జనం నన్ను పిల్చారు. అంతా వ్యష్ణమా?

[బయట మేఘములో నుండి ఉరిమివది.]

సిద్ధా—[ఉరుము విని చటుకున లేచి నిలచి] అదుగో! అదుగో! తన పురుషు గొంతుకతో భగవంతుడు నన్ను "సిద్ధార్థా! జీవుల కోసం లోకంలోనికి వెంటనే వెళ్లు" అని శాసిస్తున్నాడు—ప్రతిహరి, [నిశ్శబ్దము.]

సిద్ధా—ప్రతిహరి ప్రతిహరి నిద్రపోతున్నావా? ఒక్కసారి లేచి యిటురా అమ్మా.

ప్రతిహరి—[నిదురకన్నులతో వచ్చి పొగి నమస్కరించి] ప్రభూ! తమ రింకా....

సిద్ధా—వెంటనే వెళ్లి ఛందకుని పిలుచుకురావలెను.

ప్రతిహరి—ఛందకునా?

సిద్ధా—అవును. సారథి అయిన ఛందకునే.

ప్రతిహరి—ఇంత రాత్రి.

సిద్ధా— నిలంబం చేయవద్దు. వెంటనే వెళ్లు.

[ప్రతిహరి వెళ్లబోయినది.]

సిద్ధా—ఇదుగో.

[ప్రతిహరి ఆగిపోయినది.]

సిద్ధా—అతనిని రథంతో రావలసిందని చెప్పనలెను.

[ప్రతిహరి సంశయిస్తున్నది.]

సిద్ధా—ఈసంగతి ఎవ్వరికీ తెలియరాదు. బహుగోఽయం.

ప్రతిహరి—ఇంత రాత్రి రథంలో ఎక్కడకు ప్రభూ.

సిద్ధా—ఉదయం గోపలేస్తుంది. మంచి రంలో నేను కనబడను. కళవశవడుతుంది. బెంగ పడుతుంది. అప్పుడు నువ్వు నెమ్మదిగా చెప్పు "సిద్ధార్థుడు తనయింటికి వెళ్లిపోయినాడు" అని.

ప్రతి—తనయింటికా?

సిద్ధా—అవును. నాయుంటికి. ఇది ప్రవాసం.

ప్రతిహరి—నాకేమీ బోధపడడంలేదు.

సిద్ధా—రేపు గోపకుకూడా నామాటలు అగమ్యంగా వుంటాయి గాబోలును. ఇక నీవు వెళ్లు.

[ప్రతిహరి వెళ్లిపోయినది.]

సిద్ధా—గోప... వెరిగోప... అమాయకురాలు.

గోప—[నిద్రలో కలవరింత్] ఈ గులాబీలు వాసన చూడండి... ఉహు... నా కపోలములు గులాబిలా... ఏమి టాపరిహాసం...

సిద్ధా—[తదేకవృష్టితో ఆమెనుచూచి] గోపా గోపా [ఆమె పల్యంకముదగ్గర మోక

రించినాడు. కనులనుండి జలజల బొవ్వుల బిందువులు రాలినవి.]

[వ్రతహారి వచ్చి, వెనుకగి వెల్లిపోబోతున్నది.]

సిద్ధా—[లేచి కన్నీరు తుడుచుకొని] ఛందకుడు వచ్చినాడా?

ప్రతి—వచ్చినాడు.

సిద్ధా—రథంలో?

ప్రతి—రథంలోనే వచ్చినాడు.

సిద్ధా—వాణ్ణిక్కడకు రమ్మను.

ప్రతి—సారథినా? శయనమందిరంలోనికా?

సిద్ధా—అవును.

[ప్రతి వెల్లిపోయినది.]

సిద్ధా—నేను గోపవైపు చూడను. నేను నాయంటికి వెల్లిపోతాను. లోకం... దుఃఖజీవులు... ఇది ప్రవాసం. [ఛందకుడు వచ్చి ద్వారముదగ్గర నిలచినాడు.]

సిద్ధా—ఛందకా. బయలు దేరు దామా?

[ఛందకుడు నిర్వాక్కు.]

సిద్ధా—విశాలమైన లోకం నాయిల్లు. గోగులు ఆర్తులూ సకలదుఃఖ జీవులూ నాస్వజనం. ఈమందిరం నాకు ప్రవాసం. ఈప్రవాసంలోనే నెంతకాల మని వుండగలను?

ఛందకుడు—ప్రభూ! రాత్రి... అర్ధరాత్రి. హోరుమని వర్షం. ఎక్కడనో రెండు పిడుగులుకూడ పడినాయి. ఉరుములు, మెరుపులు...

సిద్ధార్థుడు—ఇదంతా దేవతల విచిత్రా తీర్వర్షం వెల్లు. గుర్రాలను హుమారు చెయ్యి. వస్తున్నాను.

[ఛందకుడు సంశయిస్తున్నాడు.]

సిద్ధా—గోప అనాథ అయిపోతోంది. బాబాయి దిక్కుమాలిన పిల్లవాడయిపోతాడు. వెల్లి నిద్రిస్తున్న గోపనూ రాహులునీ చూచి గద్గదస్వరముతో చాల మెల్లగా గోపా గోపా, బాబాయి, వెల్లుతాను. [తొందరగా తిరిగి ద్వారముదగ్గరకు వచ్చి] ఛందకా పద పద. వెంటనే పద, వెనుదిరిగి చూస్తినా, మరిరాలేను. గోపవైపు చూడను.

జందకుడు—వీడు ప్రభూ!

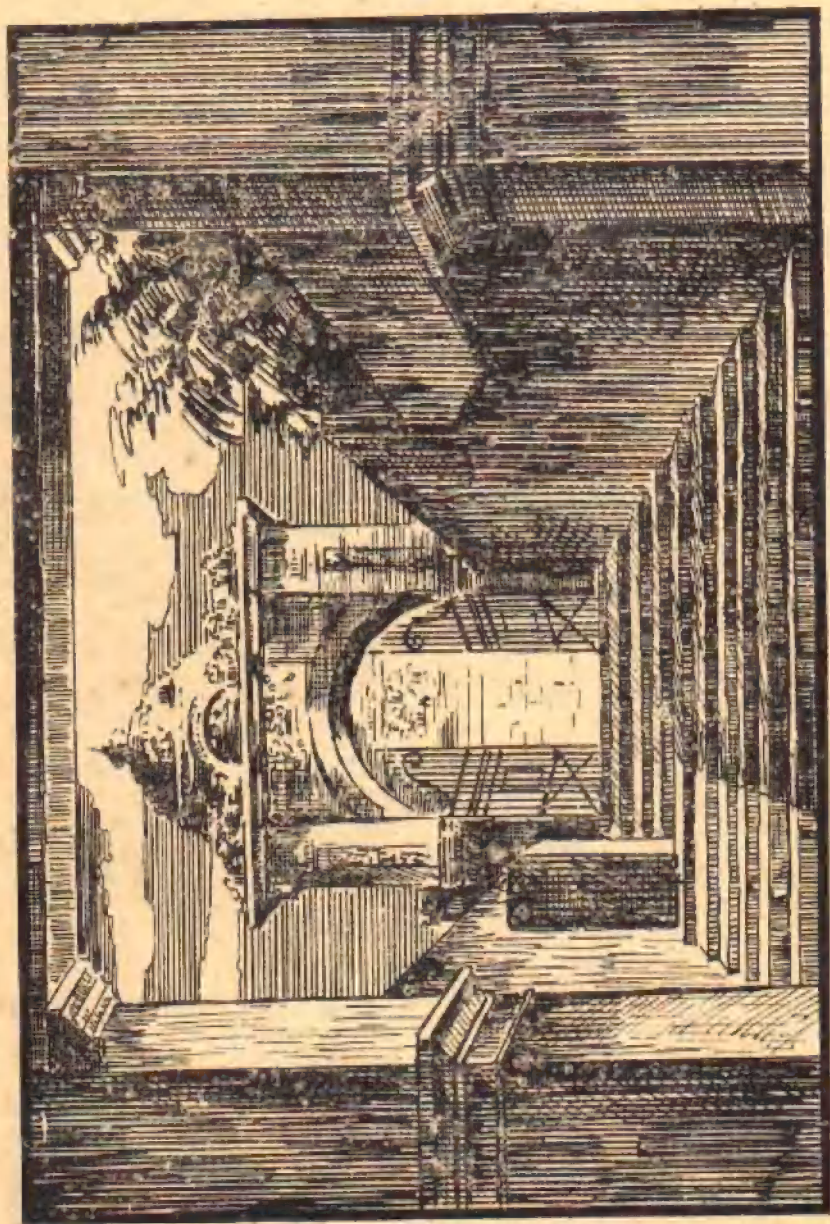
సిద్ధా—గోప ప్రేమఖాతం.....గోప అనురాగనిర్మల. అందులో పడిపోయితి నా మునిగిపోతాను.

[సిద్ధార్థుడు ఛందకునితో బయటికి నడచినాడు. మెరుపు మెరసినది. హోరుమని వర్షము కురుస్తున్నది. నిదురలో చెడుకలగని కాబోలు గోప కలవరించినది. శిశువు నోటి లోతన బొటనప్రేలిని చప్పరించుకొంటూ అమాయకముగా నవ్వుతూ హాయిగా నిద్ర జోతున్నాడు.]

ఈ గోపురము —

ఈ గోపురము, దక్షిణాన ఉన్నది.

పంచదార పరిశ్రమ

అంతర్జాతీయసమావేశము : భారతదేశముయొక్క ప్రస్తుతస్థితి

‘రావు’

పంచదారపరిశ్రమ ప్రాచ్యఖండంలో శ్రీ. శ. ఖరకతాబ్బానంపేటాడ వ్యాప్తిలో ఉన్నట్లు వృద్ధాంతం ఉన్నాయి. పశ్చిమదేశాలలో మాత్రం అటు తర్వాత చాలా కాలానికి గాని చక్కెర అనే పదార్థం యెలా ఉంటుందో కూడా తెలియక పోయింది. శ్రీ. శ. ఖరక తాబ్బాలో మరీకా, కాసిరీ ద్వీపాలలో పోయగీమవారు చెరకుపంట ప్రారంభించారు ఆ పై స్పెయిన్ దేశీయులు వెస్టిండీస్ దీవులలో మొదలు పెడితే అక్కడనుండి క్రమేణ మధ్య అమెరికా, దక్షిణ అమెరికా దేశాలకు వ్యాపించింది. ఇలా అభివృద్ధిచెందిన పంచదారపరిశ్రమ నేను ప్రపంచ వ్యాపార సమస్యలలో ప్రథమ తాములం గ్రహిస్తానని. కాని హిందూదేశంలో మాత్రం తమ దేశీయ పరిశ్రమ అని చెప్పకోలేకనే దీర్చి గూర్చి ప్రజలు తగినంత దూరదృష్టి, ప్రభుత్వము వలసినంత అభివృద్ధిచూపింపలేనందుకు నిజంగా విచారించవలసే యుంటుంది.

అలాగే దింది చూస్తే మన దేశంలో యీ పరిశ్రమాభివృద్ధికి కావలసినన్ని అవకాశాలున్నాయి. సారవంతమైన భూమి, సరియైన శీతోష్ణస్థితి మొదలైన పాకర్యాలు సమృద్ధిగా ఉన్నాయి. కాని యిన్నియుండి కూడా యీ విద్యుత్రిపరచరవానికి కారణ మేమై యుంటుంది?

విదేశీయులపోటీ

ఇంగ్లాండ్, మరియుతరమైన యూరపుదేశాలలో పూర్వము తరచుగా రీటుచక్కెర (ఒకవిధమైన తెల్లని దుంపలవల్ల తయారుకాబడే చక్కెర) వాడబడుతూ వచ్చింది. కాని జావా, మ్యూలా, హిందూదేశము మొద

లను చోట్ల చెరకువల్ల పంచదార తయారు కావడం తొంది. ౧౮౧౩-౧౪ సంవత్సరము వరకు ఈ రెంటి యొక్క వ్యాపారము ౧౮౦౨ లో జరిగిన బ్రెస్పెర్ట్ సమావేశములోని షరతుల ననుసరించి జరుగుతూ వచ్చింది. అయితే హామహాయద్ధంతో పరిస్థితులు తారుమారుయినాయి. యూరపు దేశాలనుంచి ఇంగ్లాండుకు వినుమతిఅయ్యే రీటుచక్కెర ఫ్యాక్టరీలు, జర్మన్ పక్షంవారి అధీనంలో ఉండటం తటస్థించింది. అందువల్ల ఇంగ్లాండుకు పరదేశాలవూడ ఆధారపడవలసిన అవస్థ వచ్చింది. ఈ అవకాశాన్ని ఉపయోగించి జావా, వెస్టిండీస్, మ్యూలా మొదలగుచోట్ల చెరకు పంచదారపరిశ్రమ అభివృద్ధిచెందే అభివృద్ధిని ప్రవర్పించింది.

ఈక్రింది ఫలితాలు పై నుదాహరించిన విషయాలను సుష్టం చేస్తాయి.

ప్రపంచలో

సంవత్సరం తయారయిన పంచదార (టన్నులు)

౧౮౧౩-౧౪ ౧౫,౪౩౬,౦౦౦

౧౮౩౫-౩౬ ౨౫,౬౫౦,౦౦౦

చెరకుచక్కెర రీటుచక్కెర

౧౮౧౩-౧౪ ౧,౫౦౨,౦౦౦ ౮,౬౩౫,౦౦౦

౧౮౩౬-౩౭ ౧౧,౪౫౦,౦౦౦ ౧౧,౯౨౬,౦౦౦

యుద్ధానంతరం రీటుచక్కెరపరిశ్రమదారులు తమకు సంభవించిన అవకాశాన్ని గ్రహించారు. తగిన వస్త్రాన్ని సరవించుకోవాలని ప్రయత్నించారు. తగినంత జయించి మాత్రం సంపాదించలేకపోయారు. తమ వ్యాపారాన్ని, పరిశ్రమను వృద్ధిపరచుకోవాలికి విదేశీయుల పోటీని భరింపలేక యూరపువారు రక్షణచట్టాలను

ప్రయోగించారు. దిగుమతిసుంకాలను హెచ్చుచేశారు. వ్యర్థావ్యాపారము ఈ దిగుమతిపట్ల మధ్య పన్నుగిల్లి పోయింది. దీనితో పరిశ్రమాభివృద్ధి! ప్రజలమైన ఆటంకం సంభవించింది. ఇది యిటీవలివరకు విదేశాలలో కలిగిన పోటీవలన ప్రాప్తించిన పర్యవసానము. ఇక హిందూదేశముమాట?

మొదటికంటే భారతీయులు వాణిజ్యవిషయములో వెనుకంజ కేయటం పరిపాటి అయిపోయింది. ప్రభుత్వంపూర్వ యిందుకు పార్శ్వం ది డిగుమతిటాంపై యింక అడుగువలసిన దేముంటుంది?

ప్రపంచంలో వివిధదేశాలు దిగుమతిను ౧౫౦ బిళ్లులకు మించి తయారుచేయుట చెరకు చక్కెర ఫ్యాక్టరీలు ౯౦౦ మొదలు ౧౦౦౦ వరకు స్థాపించి విపరీతమైన పంచదారవ్యాపారము చేస్తున్న కాలంలో కూడ, అనగా ౧౯౩౧-౩౨ లో మనదేశంలో ౩౨ ఫ్యాక్టరీలు మాత్రం ఉంటూ వచ్చాయి. వీరిలో సక్రమంగా పనిచేసేది ౨౭. దేశంలో ఉత్పత్తిచేసే చక్కెర కన్న పై దేశాలనుంచి దిగుమతిఅయ్యే వరకు అధికమైంది. మొత్తంమీద ౧౯౩౨ లో ౧౫౫,౪౮౧ బిళ్లుల పంచదార దేశంలో తయారు చేసే ౫,౭౭,౨౦౦ బిళ్లులవరకు పైదేశాలనుంచి తెప్పించుకోవలసివచ్చింది. అప్పటికి ప్రజలలో కొంత మెరుకువ కలిగింది. దీనినివలనమై కొంత ఆందోళన జరిగింది. ప్రభుత్వముకూడ కొంతవరకు దౌదార్యము వహించి హిందూదేశంలో పంచదారపరిశ్రమకు ఎలాగైతే సేం ౧౯౩౨ నుంచీ రక్షణ ప్రసాదించింది. అంతవరకు సంతోషింపవలసిన అంశమే.

విదేశీయ పంచదారపై దిగుమతిసుంకము వేయటంతో స్వదేశీపరిశ్రమకు కాస్త ఆధారం దొరికింది. గ్రాత్ర క్రాత్ర ఫ్యాక్టరీలు వెలకొల్పబడ్డాయి రైతులు చెరకును విరివిగా పండించారు. ప్రజలుకూడ పంచదారను చాకగా కొని ఉపయోగించుకోవటానికి అవకాశం కలిగింది. ౧౯౩౫ నాటికి ఫ్యాక్టరీల సంఖ్య ౧౪౩ వరకు పెరిగింది. నేను దాదాపు ౧౪౯ ఫ్యాక్టరీలు దేశంలో కేర్యువోల్ల జనుప్రదంగా పనిచేస్తున్నాయి.

దీనిఫలితంగా విదేశాలనుంచి మనకు దిగుమతి అయ్యే చక్కెర తగ్గిపోయింది. ౧౯౩౨ లో మనకు ౬ కోట్ల రూపాయల విలువ గల చక్కెర, అనగా ౫౧౬,౨౦౦ టన్నులు దిగుమతిచేసినవాళ్లము ౧౯౩౬-౩౭లో ౨౨,౩౭౪ టన్నులు, అనగా రూ. ౨౨,౯౭,౨౦౩ విలువగల చక్కెరనుమాత్రము తెప్పించుకొనియున్నాము. మొత్తంమీద మన దేశానికి రూపవత్తు కలిపాగల పంచదారను విదేశాలనుండి తెప్పించుకొనకుండా మన దేశంలోనే తయారు చేసుకోగలిగి యేర్పడ్డది. ఈపరిశ్రమవల్ల ప్రస్తుతం ౨ కోట్ల జనులకు జీవనాధారం దొరకుచూపబట్టు అందవాడేయబడ్డది. రైతులకు చెరకు పంటవల్ల ౧౯౩౫-౩౬ లో ౮ కోట్ల రూపాయలు లభించినట్లు తెలుస్తోంది ఇంతవరకు ఈఫలితాలు చాల ప్రోత్సాహకరంగానే యున్నాయి.

ఈసందర్భంలో యింకోక మఖ్య విషయం గమనించటం మంచిది. ప్రస్తుతం దేశంలో పండ్ల చెరకు పంటలో నూటికి ౧౬ వ వంతు మాత్రము పంచదార తయారుచేయటానికి ఉపయోగ పడుతోంది. మిగతా ౮౪ వంతులు బెల్లము మొదలగు యితర వ్యాపారాలకు సహాయపడుతోంది దీనిని బట్టి యిక్కడ పండ్ల చెరకుపంటవల్ల మన దేశానికి కాక పరదేశాలకుకూడ చాలింత చక్కెర తయారుచేయుగల సమర్థత మనకు ఉన్నట్లు స్పష్టమవుతోంది.

ఎగుమతి వ్యాపారము

సాధారణంగా ఒక దేశంయొక్క అగ్రసంపదలు ఆదేశీయుల యెగుమతివ్యాపారంవల్ల సాహించుకోవచ్చు. విదేశాలలో యెగుమతివ్యాపారం తీసిది కలిపి మనకు పట్టుచేను. ఈవిషయంలో యింకా హిందూదేశం బాల్యావస్థలోనే ఉన్నదని చెప్పవచ్చు. బ్రిటిషు ప్రభుత్వము ఒటానామొదలైన ఒకపంటిడికల మూలంగా సామ్రాజ్యదేశాలకు లాభాలు చేమాయున్నామని ప్రకటిస్తున్నా నివాసికి మనకు ప్రత్యేకంగా కన్పించిన ప్రయోజన మేమీ లేదు.

గ్రేటు బ్రిటను సగటున పాలుకు ౨౦ లక్షల బిళ్లుల చక్కెరను ఉపయోగిస్తుంది. ఇందులో యే

3, కలక్షల బహుళ మాత్రం ఇంగ్లాండులోనే
నీటు చక్కెర తయారుచేయుదు. మితా చక్కెర
యావత్తు విదేశానుండి తెప్పించుకోవలసిందే. ఈదిగు
మతి ఆద్యోధరకులో కూడ 2/3 వంతు పరదేశాల
నుండి, 1/3 వంతు మాత్రం సామ్రాజ్యదేశాల, అనగా
శ్రీస్థూలండు, నేటాలు, చెట్టు ఇండియా, మారిటన్,
ఫిజీ మొదలగు చోట్లనుండి తెప్పించుకుంటుంది. ఆయి
లే సామ్రాజ్యదేశాలనుండి వచ్చే దిగుమతిచక్కెరకు
సుంకం తక్కువ, విదేశపంచదారకు మణుగు 1 కి
లొ షిల్లింగులు (రు. 1-2-6) ఆయితే సామ్రాజ్య
దేశాలకు 3 కి షిల్లింగులు (రు. 3-3-6) వంతు మాత్రం
వసూలు చేశారు, తిరిగి యీ సామ్రాజ్యదేశాలలోకూడా
మారిటన్ మొదలైన చోట్లనుండి వచ్చే చక్కెరకు
మూడోవంతు (అంటే మణుగు 1 కి 0-12-0) వంకం
మాత్రం చాలవారు. కాని ఒక్క హిందూదేశానికి
యీ అవకాశాలు ఏవీకూడ కల్పించడానికి చిట్టిపువారు
సమ్మతించలేదు. ఒక పర్యాయం ఫిల్లీ కేంద్రకాసనపథ
లో పథ్యలు ప్రశ్నిస్తే యాదేశంలో తయారయ్యే
చక్కెరచెల జాతీయీకులవల్ల విదేశవ్యాపారంలో
పోటీకి నిలవలేదని ప్రత్యుత్తరం వచ్చింది.

కాని ఈ ప్రశ్న అంతయులదంగా త్రోసివేయబడ్డది
కాదు. చక్కెర ఉత్పత్తి చెల తిగుబడు ప్రభుత్వ మెంత
వరకు పహాయం చేసిందో తెలియని విషయం కాదు!
1930-31 లో తాత్కాలికంగా రక్షణచట్టం ప్రపా
దించినా పరిశ్రమ పూర్తిగా కృత్రికాకముందే 1932
లోను, తిరిగి యీ సంవత్సరం (1932) లోను కేంద్ర
ప్రభుత్వం స్వదేశ పంచదారపై ఎక్సయిజు పన్ను తీసి
అడ్డు తగిలించి, గత మార్చిలో సైవాన్స్ బిల్లు కాసన
పథలో ప్రతేక పెట్టుచూ ఆర్థిక పథ్యను ప్రభుత్వానికి
వచ్చే ఆదాయంలో విదేశ పంచదారయొక్క దిగుమతి
వ్యాపారం తగ్గుబట్ట 100 కోట్ల లోటువస్తున్నట్లున్నూ,
ఎక్సయిజు పన్ను విధించినా దాని మూలంగా 2 కి
కోట్ల కన్న కొద్ది రాబడి రాదన్నట్లున్నూ చెప్పి తన
చర్యను సమర్థించటానికి ప్రయత్నించాడు. 1930 వ
సంవత్సరపు లెక్కలను ఆధారంగా తీసుకొని ఆదా
యము తగ్గినదని అంచనావేసి చెప్పుట అంత వ్యాయ

మగలేదు. దిగుమతివ్యాపారములో రాబడి తగ్గినంత
మాత్రాన స్వదేశంలో చెరకు విరివిగా పండించినందు
వల్ల వచ్చిన రవివ్యాధి, చక్కెర వ్యాపారముల కల్ల
లభించిన ఆదాయపు పన్ను (Income - tax) క్రొత్త
ఫ్యాక్టరీ స్థాపించటానికి కొనిన విదేశీయంత్రములపై
వచ్చిన దిగుమతిసుంకము, మొత్తంమీద ప్రజలకు
కలిగిన లాభము, పరిశ్రమయొక్క అభివృద్ధిని గమనించి
ఉన్నట్లయితే పై వివరించినలోటు ఎంతవరకు
నిజమో తెలుస్తుంది.

ఒకవేళ మాటవరకు ప్రభుత్వయొక్క
ఆదాయము దీనివల్ల కొంత తగ్గినట్లు ఒప్పుకున్నప్పటికీ,
యంతవరకు క్రమక్రమంగా కృత్రికాపాదుకూన్న పంచ
దార పరిశ్రమపై ఎక్సయిజు పన్ను వేయటంకన్న
వేరొకవిధంగా పవరించి యున్నట్లయితే సమంజసంగా
యిండుడే. నిరర్థకమైన పైవికవ్యయంమాత్రం కొంచె
వైనా తగ్గించకూడదు. ప్రభుత్వంలో ఉన్నచో
ద్యోగుల చీతాలు తగ్గరాదు. ఇలాంటి అవకతవకలు
అడ్డులేకుండా జరిగిపోవలసిందే. ఎటు విచ్చి చేరియ
పరిశ్రమలకు మాత్రం సహాయం ఉండదు.

ఈ యెక్సయిజు పన్నువల్ల పంచదారపరిశ్రమపై
దాదాపు 30 కోట్లరూపాయలు వ్యయపరచి అతలతో
యెదురుచూస్తున్న వ్యాపారస్థులకు నిరుత్సాహం కలి
గింది. చెరకుపంటనే తీవనాధారంగా భావించుకుని
వ్యవసాయాన్ని కైతులకు క్రొత్తపండినోలు బయలుదే
రాయి.

అంతర్జాతీయ సమావేశము

ఇది యిలావుండగా మరయొక నూతనవిశేషం
అవతరించింది. విదేశవ్యాపారస్థులు పరస్పరంగా జరుపు
కూన్న పోటీని తగ్గించుకుని యెహోవిధంగా తమ పరి
శ్రమలను కాగుపరచుకునే అభిప్రాయంతో గత మేనెల
లో లండనునగరముందు ఏర్పాటుచేయబడిన అంతర్జా
తీయ సమావేశానికి హాజరై వారు, ముఖ్యము 20 దేశా
లనుండి ప్రతినిధులు వెళ్లారు. కాని హిందూదేశానికి
ఆహ్వానంగాని, పరిమైన ప్రాతినిధ్యంగాని లేదు!

అక్కడ జరిగిన సంభాషణల ఫలితంగా వేర్వేరు
దేశాలు ఉత్పత్తిచేసి విదేశవ్యాపారము చేయవలసిన

చక్కరయొక్క వియవముగూర్చి ఒకపాదము గావించు
 వున్నాడు. చివరకు ఎలాగో డాక్టర్ మామగారు
 హిందూదేశము తరపున విదేశీయ సంఘము
 చేసినట్లు ప్రకటించాడు. ఈ ప్రాతినిధ్యము భారతీ
 యులు అభిప్రాయమును వ్యక్తపరుచుకుని
 చేసిందో, లేక తిరస్కరించుట వ్యవస్థాపనచేసిందో వేరే
 వ్రాయవలసిన అగత్యంలేదు. విదేశీయ గత మే ౬ వ
 తారీఖున ప్రతినిధుల ఆహ్వానమును సంపాదించింది. దీని
 సమక్షమందు యికమందు హిందూదేశము బర్మాకు
 తప్ప యితరదేశాలకు పంచదార యొగునుతి చేయగూడ
 దని నిర్ణయింపబడ్డది! డాక్టర్ మామగారు భారతద్రువు
 త్వనికి అంకిత్యతయ సమాజాన్ని గూర్చి ఒక నివేదిక
 సమర్పించినట్లు కూడ తెలుస్తుంది. కాని అనివేదికలోని
 విషయాలు ఇంకా ప్రజలకు కలగజాలలేదు.

దీనివల్ల ప్రభుత్వము ప్రజల కేంద్ర సహాయ
 కారిగా ఉన్నదో పుష్టమవుతున్నా ఉన్నది. ఎక్కువ
 పన్ను విధించటం ఒకటి—ఎరువుతివ్యాపారం విషేధిం
 చటం ఒకటి—ఈరెండున్నూ కలిసి యిప్పుడిప్పుడే తల
 యెత్తుతున్న పంచదార పరిశ్రమకు నిరోధక సాధకా
 లవుతాయంటే విచిత్రమేమో లేదు.

ప్రజలయొక్క కర్తవ్యము.

ఈపరిధర్మంలో జనసామాన్యము తమయొక్క
 రాధ్యత గుర్తించవలసిన అవసరము కనిపిస్తుంది. కావిన
 సభలలో దీనినిగూర్చి తగినంత ఆందోళన జరుగవలసి
 యున్నది. ప్రస్తుతము దేశములో పక్కటనము చేస్తూన్న
 టారిఫ్ బోర్డు సభ్యులకు వ్యాపారస్థుల కష్టనష్టము
 లను పూర్తిగా నిమగ్నపరచవలసియున్నది. అంతే
 కాకుండా సాధ్య మైనంతవరకు పరిశ్రమభివృద్ధికి మార్గ
 ముల వెదుక్కవలెను.

ముఖ్యంగా యితర ప్రాంతీయులకున్న ఆంగ్రులు
 ప్రత్యేక శ్రద్ధ తీసుకొనుట అత్యవసరము. బొంబాయి,
 బీహారు, సంయుక్త ప్రాంతములకున్న మద్రాసు చాల
 వెనుకబడియున్నట్లు లెక్కలవల్ల తేలుతుంది. కృష్ణ,

గోదావరి, విశాఖపట్నం జిల్లాలలో చెరకుపంటకు
 చక్కని సదుపాయం ఉన్నాయి. అయినా మనము
 వెనుకబడుటకు కారణం ప్రజలలో వలసినంత అభి
 మానము, అసక్తి లేకపోవటంవల్లనేమో అనిపిస్తుంది.
 అభివృద్ధి కల్పనలకు పరిశోధకమండలివారితో
 జరుపబడుతున్న పరిశోధనా ఫలితాలను తగులిగా
 పరిశ్రమదారులు వినియోగపరచుకుని లాభములుపొందుట
 ముంది. ప్రస్తుతము మద్రాసులో ౧౯౩౪-౩౫
 అంచనాప్రకారం ౧౨౫,౩౦౦ యొక్కరముల భూమి
 చెరకుపంటకొరై సాగుపడి అవుతోంది.

ఉన్న అవకాశాలు బారవిడువక పరిశ్రమను
 ప్రోత్సహింపవలసిన రాధ్యత మన ఆంగ్రులంతా
 గుర్తించవలసి యున్నది. కేరళము మూలభవము సంపా
 దించి ఫ్యాక్టరీలు స్థాపించినంతమాత్రమున చాలదు.
 వ్యాపార కార్యవిరహంగాలో కాశం చూపించాలి.
 ఆంగ్రులచేత స్థాపింపబడి, అవరగలేక కృశించి, చివరకు
 ఆంధ్రేతరలచేతిలోనికి పోయి అభివృద్ధిపొందిన అనేక
 పరిశ్రమలు, కర్మాగారాలు ఈ ఆంగ్రులోకంలోనే
 ఉన్నాయి. ఇది మనవాళ్ళకు తెలియని విషయాలు
 కావు. అయినప్పటికీ తాత్కాలికాభివృద్ధి కల్పకార్య
 దీక్ష, దృఢనిశ్చయము మనకింకా అలవాటుపడలేద
 నటం సర్వమూరం కాదు. ఇది ముఖ్యంగా యావద్భా
 రతసమస్త అయినప్పటికీ వేరేవరుప్రాంతీయులు తమతమ
 ధర్మాలు గుర్తించి కార్యయాపంలో ప్రదర్శింపకపోతే
 ప్రయోజనం లేదు.

ప్రస్తుతం కేంద్రకావినసభలో యావిషయాన్ని
 గూర్చి తీవ్రమైనచర్చ రాకతప్పదు. ప్రభుత్వముకూడ
 ప్రజాభిప్రాయమును కొంతవరకై వా పాటించకపోదు.
 అంతేకాక బీహారు, మద్రాసు, సంయుక్త ప్రాంతాల
 లో కాంగ్రెసు మండ్రులు పంచదార పరిశ్రమకు తగి
 నంత ప్రోత్సాహమిచ్చేమాననలు కనిపిస్తున్నవి.
 ఇలాంటి అనుకూలవాతావరణాన్ని గమనించి ప్రజలు
 మన యీ జాతీయ పరిశ్రమను పట్టుదలతో అభివృద్ధి
 పరచుటకు ప్రయత్నించుట శ్రేయస్కరము.

విధి

బొడ్డు బాపిరాజు

ఎలమంద చెప్పింది :

నాపూవా తెలిసింది మొదలుగా నాన్నతోకంటే అమ్మతోనే ఎక్కువ పరిచయం అమ్మపేరు కొటి అమ్మకు నేనంటే తగని ప్రేమ. గుండెల్లేని ఆ జాతిలో అటువంటి దయావంతురాలు వుండడం విరుద్ధమే. నా కప్పటి కించమీ చూచేళ్లప్రాయముంటుంది. మాముతాలో అందరికంటే కొంచెం అడు కలవాణ్ణి నేనే; దుర్బలుడనూ నేనే. మా వల్లందరూ మద్యపానాకు అలవాటు పడ్డవారే. నా కంటే చిన్నవయసుగల మాలోని కొందరు యిటువంటివి పుట్టుకతోనే అధ్యసించారు. నాకెందుచేతనో వాటి పేరు వింటేనే ఉండునట్టే. నాయెదుట తిని త్రాగేవాళ్లని అనవ్వించుకొంటూ వుండేవాడిని. ఏ కారణమో తెలియదు కాని, అమ్మకూడా నన్ను వాటికి దూరంగా వుంచేది; ఎవరైనా కొంటితనంగా నా కలవాటు చేయడానికి పూనుకొన్నారంటే వాళ్లని గట్టిగా మందలించేది.

నాకు చిన్నతనంనూడీ మంచి అలవాట్లు నువ్వేంది కు అమ్మచేసిన ప్రయత్నాలు యిప్పటికీ కళ్లకు కట్టినట్లు గుప్పిస్తాయి. ఆడవాళ్లయితేనేం, మగవాళ్లయితేనేం మా వాళ్లలో చుట్టలుకాల్చునివాళ్లు లేరు. చిన్నకారు రోడ్లవెంట పారేసిన యెంగిలి పీక లేరు కొని భోగం పెళ్లబోనేవారు. నాకూ బాల్య

చాలావన వాటిమీద మోజువుట్టేది. సుట్టే సుట్టేగా పొగ పైకి పూడటం చూస్తూవుంటే అదోసరదాగా వుండే, అలా నేనుకూడా చేయాలనిపించేది. ఒకసారి దొంగతనంగా చుట్టపీకి కాల్చేను. నా కది పరిశోధించింది. కాను. అన్నం కక్కుకొన్నా. రహస్యం బయలయింది. చీవాట్లు సరేకదా, ఎన్నమా కళ్లెరచేయని అమ్మ ఆరోజున కొట్టినట్టుగా కూడా గుర్తు. మా సంఘానికి నాకూ పరస్పర సంబంధం వుండకుండా వుండేట్టుగా చూసేది వేయికళ్లతో. ఆ మహాసముద్రంలో కొట్టుకుపోతూ గుక్కెడు పువ్వునీళ్లయినా ముంగిలేదంటే అమ్మ జాగ్రత్త అనాలి.

తరువాత జరిగిన విషయాలు స్మృతికి వట్టివుండేంత ప్రభావం కలిగి కావు. నాకు పదేళ్లు పచ్చినప్పటినుండి జీవితం వొక విధంగా స్థిరపడ్డదని చెప్పవచ్చు. అప్పటిమా కాపురం ఏలూర్లో. నేనూ అమ్మనొక చిన్న గుడిసెలో సంసారము సాగించేవాళ్లం. మా ముతా అంతా ఏమయిందో, అప్పటి మా జీవితవిధానాని కేహేతువో అంతగా చెప్పలేనది. అప్పటికీ అమ్మకు ముసలితనం అంకురిస్తూవుంది. కాని, ఏమాత్రం అలసత్వం దుర్బలతా అన్నమాట వినిపించదు.

అమ్మ వొక బ్రాహ్మణియింట్లో పనిచేసేది. ఒకపూట భోజనం, నెలకు అయిదు రూపాయలజీతం. పాడుట అయిదింటి

వెళ్లేది. మధ్యాహ్నం వచ్చేందు గంటలకు వచ్చేది. తిరిగి మూడింటికి వెళ్లి ఆరింటికి యింటికి చేరుకొనేది. ఇదీ దినచర్య. ఏలూరు వచ్చినప్పటినుంచి నా జీవితంలో కొంత మార్పు కూడా సంక్రమించింది. ప్రస్తుతికి అవకాశం లభించింది కూడాను.

ఇదివరకే నాకు కొద్దిగా చిన్నచిన్న పేర్లు కూడబలుక్కొని చదవడం, వ్రాయడం అమ్మకృషివల్ల వచ్చినై. ఏలూరు వచ్చిన వెంటనే మా బ్రదుకుతెచ్చు యేర్పరయ కొన్నమీద నన్నొక చిన్నబడిలో చేర్పించింది. నాకు పద్యాలుగేర్లు వచ్చేటప్పటికి కొంచెంకొంచెం లోకానుభవం దిక్కింది. అంతవరకు రెక్కలమరుగున పిల్లలాగా మా అమ్మ అకసీమయే వకలమున్నా. అమ్మను మించి నాకు ప్రపంచమేలేదు.

నేను కొన్నాళ్లకు మున్సిరల్ హై స్కూల్లో చేరాను. స్కూలునుంచి యింటికి వచ్చే ప్రోవలోనే మా అమ్మ యజమానుల యిల్లు వుండేది. స్కూలు వదిలిన వెంటనే ఆ యింటికి వెళ్లి అమ్మను కలుసుకొని యిద్దరం యింటికి పోయేవాళ్లం. ఆరోజుల్లో చాలావంతోపంగా మా కాలం గడిచి పోయేది. స్కూల్లో సంగతులు నేనూ, యజమానుల సంగతులు అమ్మా చెప్పుకొంటూ ఆనందించేవాళ్లం. మా అమ్మ పనిచేసే యింటి యజమానురాలికి నేనంటే యెందుచేతనో చాలా కనికరం. ప్రతిదినం అమ్మకోసం వెళ్లి నవ్వుకు ఆయమ్మ నా కేవో తినుబండలో, అద్దణా అణో, యింటివారి పంచీకండు వాయో ఏదో వొడిటి యిచ్చేది కాని, ప్రత్యేకేతుల్లో వొకనాడూ నన్ను పంపేదికాదు.

నా చక్కనిరూపం, సామ్యవర్తనం ఆతల్లి నాకర్పించివుంటాయి.

ప్రస్తుతం నా కిప్పుడు పదియేడేళ్లు. ఎంతవరకూ నా దృష్టి విద్యార్జనమీనే వుండేది. మనసిచ్చి పెంచే అమ్మ నా కే విధానా కొంత చూపించేది కాదు. నే నా అల్పజీవితంలోనే ఆనందం సమగ్రపించేవాణ్ణి. నాకంటే భోగభాగ్యంలో అదృష్టంలో ఎన్నోరెట్లు ముందడుగువేసిన ధనకుల బిడ్డలు చదువులో, మంచినీటిలో నాకంటే మైళ్ల కొద్దీ వెనుకపడ్డారు.

ఆరోజు సాయంత్రం బడిలో కొంచెం ఆలస్యమయింది. 'నేను వచ్చి మామూలుగా ఆ బ్రాహ్మణిల్లో 'అమ్మా!' అని పిలిచాను. 'ఏయ్' అంటూ యజమానురాలు ఆరోజున వండుకొన్న దేదో రొట్టి చేతులో పెట్టి 'కోటి కొంచెం జ్వరం వేగిలిన ట్టుంకడించేత యింటికి ముందుగానే వెళ్లిపోయింది' అన్నది. ఆమాట వింటూనే నేను వెళ్లబోయేటప్పటికి ఆయమ్మ నన్ను పిల్చి నా చదువు సంగతులు అవి యివీ అడుగుతూ లిల్లి పీల్లేక చెప్పంద నంటే చదువు మానవద్దని, తన భర్తతో చెప్పి సాయం చేయిస్తానంటూ ఎంతో అప్రయంగా చెప్పింది.

***

కోటి చెప్పింది:

మేం లంబాడివాళ్లం. మా మగవాళ్లు చాలా క్రూరంగా ప్రవర్తించేవాళ్లు. వాతల్లి దండ్రుల నంత బాగా యెరుగదు. చిన్నతనం లోనే పోయివుంటారు. అప్పటినుంచి మేనమామే నన్ను పెంచి పెద్దదాన్ని చేశాడు. చివర కితనే నన్ను వెళ్లిచేసుకొన్నాడు. నేనంటే అతనికి కంచప్రాణాలున్నా. నామాట

కన్నడూ అడుగుదాటేవాడు. అతనే మాలబాడిగండా కంఠటికీ పెద్ద. అతను చేసేవనలు నాకు శుభరాం గిట్టివి కావు. మా తండ్రివాళ్లకూ నాకూ ప్రవృత్తిలో చాలా వ్యత్యాసం వుంది. నాకు జీవితం శాంతంగా సాగిపోవడం ఇష్టం. వాళ్లది పూర్తిగా దౌర్జన్యం. ఇంక వ్యతిరేకప్రకృతులు గల మా దండతులం వాళ్లసారీ కలహించి యెరుగం. అతను నామాట కెంత యెదురాడకపోయినా అతనంటే నాకు చాలా భయం, భక్తి వుంది.

ఆరోజునంగతి యిప్పటికీ కళ్లకు కట్టినట్లు కన్పిస్తూనే వుంది. బహుశః కంఠాని అట్టమి. మనఃమనకవెన్నెల చాల తమాషాగా వుంది. శ్రావణం అనుకొంటా. కొంచెం గాలి చలిచలిగా మావాళ్లు అక్కడినుంచి మకా వుంది. యెత్తి వేళే రోజుది. మాషనియెన్నడూ వొక పూర్నించి వొకపూరికి మారకమే. ఏపూర్ణోను కాల్మిలిది నాలుగురోజు లండే వాళ్లం కాం. అట్లా వుంటాడక్కూడా మా వృత్తినిపట్టి పిల్లేదు. పగ లేకనులుచేస్తూనో పూడేవాళ్లం. రాత్రుళ్లు మావాళ్లు చిల్లర చిల్లరగా దొంగతనాలకు బయల్దేరిపోయే వాళ్లు. ఒక్కొక్కసారి దాకలుకాచి కొల్ల గొట్టేవారు కూడాను. మాలబాడితండా పెట వొకశువులమంక తప్పకుండా వుంటుంది. ఏపూర్ణో మకాంచేసినా ఆపూర్ణోవి యే నాలుగైదు శువులలో మామండలో కలుపుకొని అర్థరాత్రిని లేచిపోయేవాళ్లం. ఇదీ మావృత్తి.

ఆరోజున గుడివాడనుంచి మకాంయెత్తి ఏలూరు చేరాని మానంకల్వం. ఇది పది

యేడు పద్దేమిది యేళ్లక్రితం మాట. అప్పటికి ఏలూర్నించి గుడివాడకు మోటార్ల రస్తా నేర్చుకలేదు. మాకుండా చట్టి నెత్తిన పెట్టుకొని ఆమనకవెన్నెట్లో పడి దారితిశాం. చల్లని గాలి గిలిగింతలు. మావాళ్ల యేల పదాః. అన్నడే పూరిపోలిమేరకు వచ్చాం. ఆ సన్ననిగాలిరొదలో కలిసి యెక్కడ్నింవో వొక శిశుకంతం వినిపించింది. ఆసమయంలో ఆచోట శిశువుకంకం! నాకు సందేహం కలిగింది. నలువైపులా శరకాయించి చూచా. రోడ్డువారనే వున్న బెల్లపుచెట్టు మొదట తెల్లని గుడ్డలో వొకనెలగుడ్డు గుక్కపట్టి యేడుస్తూ వున్నాడు. ఏతల్లి పాపఫలమో అతను!

నా కప్పటికీ యద్దరు బిడ్డలు పుట్టి పోయారు. పిల్లల్ని తలచుకొంటే గుండె చెరువయ్యేది. ఆ పోయిన నిసుగులకోసం యెన్ని రాత్రిళ్లు కళ్లవెంట నీళ్లు కారుస్తూ వాపోయినానో నాతోపాటు మిణికే చుక్కలకు తెలుసు. ఏ పసిపాకను చూచినా నా బిడ్డల మీద త. పుబారి కడుపు చుమ్మలు చుట్టుకు పోయేది.

ఆ మనకవెన్నెలకెలుగులో, ఆ నల్లని బెల్లపుచెట్టు పరచిన కొమ్మలక్రింద, ఆ చలి గాలిలో, నిరాధారంగా నిర్దనంగా పడి విలపిస్తూవున్న పసికందును చూస్తే యేతల్లిప్రాణ మైనా తల్లడిల్లకమాడదు. ఏ పిరికిగుండె గల తల్లో కనిన తప్పను పట్టిచ్చే యీబిడ్డను యిట్లా వుంచువుంటుంది. ఆదిక్కులేని బిడ్డను చూస్తూవుంటే మాతృత్వం నాలో తిరిగి మొలచినట్లయింది. నా అనేవారు లేని ఆ చిన్నితండ్రికి కడుపుకాలిన నేను తెల్లిగావుండ

డానికి అధ్యంతరం పెట్టేవారు లేరు. మే మిద్దరం వొకరిలో ఒకరు తీర్చుకున్నాం.

నెమ్మదిగా ఆవిడ్డను తీసుకొని అక్కన కొత్తుకొన్నాను. ఒకరోజయినా గడువని ఆ చిన్నిబిడ్డ తల్లిచేతుల్లో మోస్తరు యేడు సంతా మాని పూరుకొన్నాడు. వెచ్చని ఆపావతలను గొమ్ము కాన్పుకోవడంతోనే పాలు చేపొచ్చినై. నాకూ ఆవిడ్డకూ రోడ్ తేలియని జన్మాంతరసంబంధం వుండి వుంటుందనుకొన్నా. కొన్నాళ్లబాటు బాలెంతసుఖం అనుభవించా.

ప్రాణం వొకత్తుగా బిడ్డను పెంచుకొంటావున్నాను. అతని ఆకారం అదీ చూచి బ్రాహ్మల బిడ్డయి వుంటాడని ప్రాపించాను. మా జట్టువాళ్లందరి మోస్తరుగా అతను చెడిపోవడానికి నామన స్సంగీకరించలేదు. అతనిమీద చిన్నప్పటినుంచి కన్నుంచి కాపాడకొస్తూ వున్నాను. తినేది మా అన్నమే అయినా అతనికి చెడ్డరుచులు ముప్పలేదు. 'అమ్మా!' అని నోటినిండా పిలిచేవాడు. నా తండ్రి ఎలమంద వొకరోజున తప్పక అదృష్టవంతు డవుతానని నా కడో పిచ్చినమ్మకం మట్టుకు వుండేది.

మా జట్టువాళ్లందరు అంతవరకూ మా మీద యెంతోగౌరవం చూపించేవారు. ఒక సారి భద్రాచలంఆశ్రాంతాలకు పోయాం. అక్కడ మా మామకు మన్యజ్వరం అంటు కొంది. పాపం! దాంతో అతను చాలాబాధ పడ్డాడు. ఒకయేడాడిపాటు పడవలసిన శ్రమ లన్నీ పడి తనత్రోవ చూచుకొన్నాడు.

మా మామ పోవడంతోనే నాకు జట్టు లో వుండ గడ్డికాలేదు. అదివరకే వాళ్లుచేసే

జను లసహ్యించుకొంటూ వుండేదాన్ని. మిగి లినవాళ్లందరూ వుండమని బ్రతిమాలారు కాని, నే నిష్టపడలేదు. అప్పటికి మామామ దినవారాలఖర్చుల కైవడిగాక వొకయ్యాభై రూపాయలు నాచేతిలో వున్నవి. అవి తీసు కొని మంచిగా బ్రదుకు తెలుపు చూచుకొంటానికి ఏలూరు చేరుకొన్నాను. అప్పటికి ఎలమందకు పడేళ్లు, నాకు నలభైయేళ్లువైగా వుంటాయి.

ఒక బ్రాహ్మలింట్లో పనిమనిషిగా కుదిరాను అట్టాగే ఎలమందకు చదువు చెప్పిస్తూ వున్నాను. మా తల్లికొడుకుల మీద యజమానురాలికరిమితమైన దయ. ఇద్దరిలో ఎలమందంటే మరీప్రాణం. అటువంటి కొడుకు లేనందుకు చింతిస్తూవున్నట్టుంటాయి ఆయమ్మగళ్లు. మా ఎలమందకు పుస్తకాలకూ, బడిజీతాలకూ, ఆ తల్లి చాలా సాయం చేసింది. ఆయమ్మకు మే చాలా ఖుణపడి వుంటాం. ఇంట్లో చేసుకొన్న దింతేనా వానికి పెట్టకుండా వుండేది కాద. 'ఎందుకో అంతప్రేమ?' అనిపించేది నాలో నాకు.

ఆరోజున సాయంకాలం కొంచెం పూర్ణం తగిలినట్టుంది. కొంచెం తలనొప్పి కూడా దానికి జతయింది. ఎందుకో నాకు పనిచేస్తూఉంటే భార మనిపించింది. రమణమ్మ - మాయజమానురాలుగారితో చెప్పి యింటికి వచ్చి నన్ను తెలియకుండా కుక్కి మంచంలో పడ్డాను. నావెన్నంటే యెల మందకూడా వచ్చాడు. 'అమ్మా!' అంటూ పలకరించి మంచందగ్గర పడికిలపడి నా కాళ్లు పట్టి కరిచర్య చేశాడు.

నాకు రోజుకురోజు జ్వరం పెరుగుతూ వచ్చింది. ఎలమంద బడికికూడా మాని

ముప్పొద్దూ నన్ను కనిపెట్టుకొని వుండేవాడు. ప్రతినిమిషం 'అమ్మా! ఎట్లా వుంది?' అని అడిగేవాడు. పాపం నిర్భాగ్యుడు! ఏ సంవత్సరం యింటిలోనో పెరగవలసినవాడు నా దరిద్రజీవితంలో అతుక్కొనిపోయాడు. అంతఃపురాల్లో మెరవవలసిన మణిదీపం పాడుగుల్లో కళతప్పి వుంది. అతని కింతయినా జన్మవృత్తాంతం తెలియదు. నన్నే కన్నతల్లిగా భావించుకొంటూవున్నా దీంతవరకు. నిజంగా యేతల్లి యింత సుగుణవంతుడైన కొడుకును చూచి మురిసిపోయే అదృష్టం చేతులారా తప్పించుకొన్నదో!

ఇక నాకు జీవితంమీద ఆశ లేదు. మృత్యువుకూడా దగ్గరకు వస్తూవున్నట్లు నా కనిపిస్తూ వుంది. మాయజమానురాలు రమణమ్మగారు వొకటిరెండుసార్లు నొకర్లను పంపి నాఅలనా పాలనా కనుక్కొంది. మా ఎలమందకూడా అప్పుడక్కడక్కడకు వెళ్లి నా సంగతి చెప్పివచ్చేవాడు. వారి యింటి ప్రక్కనే వొకడాక్టరుగారిల్లు వుంది. అతన్ని మందివ్యవలసిందిగా రమణమ్మగారు పురమాయించారు. నిత్యం ఉదయం, సాయంత్రం వైద్యుడింటికి వెళ్లి మందులెచ్చేవాడెలమంద. నా కెందుకనోటికి భూమ్మీద కాలు పెడతానన్న ఆశమాత్రంలేదు. కాని, వొకచింతవట్టుకు నన్ను దహించివేస్తూవుంది. 'ఇంతవరకు నాచాటున కాలంగడుపుకొన్న ఎలమంద కిక పైనకే' అన్నది నాగుండెలుతోలిచివేస్తూవుంది. అతనిలో చాలా మందిగుణాలున్నాయి. మోస మొరుగడు. అంతఅమాయకునకు లోకం ఏ సాయం చేస్తుంది? భగవంతుడే వున్నాడు! దిక్కులేకుండా చెట్టుక్రింద పడి అర్ధరాత్రి దేవురించే నెలగుడ్డుకు ఆధారం చూపిన ఆ భగ

వంతుడు, ఆ దయామయుడు యిప్పుడూ చూపకపోడు. ఆరోజునే అతని ప్రాణం చెల్లి పోవలసివుంటే పురిటిగిడినే చాటడు. అతని భవిష్యత్తులోనివి వెలుగుకిరణాలో, చీకటి మబ్బులో!

నా కారోజునంది యిప్పటివరకు తేలి కన్నమాట లేదు. ఇవ్వేళ చాలా ఆయాసంగా వుంది. ఇక నాబ్రదకుకత ముగిసి పోతూవుంది. నా కేంతలేదు, ఎలమంద విషయంతప్ప. ఇంతకాలంవరకు దాచివుంచిన అతని నిజవృత్తాంతం యివ్వేళయినా, జీవితం ముగిసే యివ్వేళయినా చెప్పడం న్యాయం. తప్పక చెప్పితిరాలి. అట్టి మోసగించికాక పోయినా, అతనికి యెరుకవరచకుండా మాతృగౌరవాన్ని అనుభవిస్తూవున్న నేనీ అంత్యసమయంలో కూడా నాలోపాటాక రహస్యాన్ని మోసుకొనిపోవడానికి నా మనసు సమ్మతించలేదు. నేనున్న సంగతి చెప్పగానే బిడ్డ ఎంత తెల్లపోతాడో! ఇంతవరకు నామీద చూపిన గౌరవం! అబ్బా! అతనితో యీసంగతి ఎలా మొదలుపెట్టాలో నాకే తెలియడం లేదు. పదియేడేళ్లనుంచీ అతన్ని నేను కడుపున మోసి కనలేదన్న మాటగాని తల్లికంటే ఎక్కువగా పెంచాను. ఇప్పుడు నాకూ అతనికి ఏమాత్రమైన సంబంధమూ లేదని చెప్పాలి. ఎంతకష్టం! అయినా సత్యం. అందుకనే చెప్పాలి.

***

రమణమ్మ చెప్పింది :
అప్పుడే లేచాను. ఇంకా ముసిముసి చీకటిపోలేదు. రోజూ ఆవేళకే పాసిగని చేయడానికి కోటి వచ్చేది. నెలరోజులనుండి దానికి సుస్తీగా వుండడంచేత వేరొకమనిషిని పుర

మాయించుకొన్నాం. 'కోటికి ఎట్లావుందో!' అని అనుకుంటున్నాను. దొడ్డితలుపు చప్పుడయింది. తలుపు తిశాను. ఎమంద గొల్లు మఃటూ వచ్చి నాకాళ్లదగ్గర కూలబడ్డాడు. అతనికళ్లనుండి కన్నీళ్లు చెక్కిళ్లమీదుగా వెల్లువలు కట్టి ప్రవహిస్తూ వున్నాయి. అతనికళ్లు బాగా కెంపెక్కివున్నాయి. రాత్రల్లా నిద్రలేనట్లు అతని ఆకారం చెప్పక చెబుతూవుంది. కోటి ఆనాడు వయాన్నీ అనంతంలో విలీ:మైంది.

ఎలమందను ఆరేడేళ్లనుండి చూస్తూ వున్నాను. ఎదుకో అతణ్ణి చూస్తూవుంటే నాకొక విధమైన మమత జనించేది. అతనిలో నా హృదయం కొంత నిశ్చలంగా వున్నట్లునిపించేది. అతని అమాయకపు కళ్లల్లో ఏదో అన్యక్షమయిన నా ఛాయ కనిపిస్తూవుండేది. అతను నాదగ్గర నిలుచుంటే నాలోనుండి పోయిన వాక అంతం తిరిగి కలుసుకొన్నట్లు నిండుతనం అనుభవించేదాన్ని. అతన్ని చూస్తూ నా చిత్త మేదో స్మృతినిమిలో ప్రయాణం చేస్తూ వుండేది. — పదియేడేళ్ల క్రితం. అప్పుడు నాకు పదియేనేళ్లు దాటివై. అభాగిని నైన నాలో నిండు యావనం వికృతిల్లివున్న రోజు లవి. నాలిందం చందం, విద్యానంపద అన్నీ వృథాచేసి నాధర్మతన్న ఆ వ్యక్తి యిరవైయేళ్లలోపలనే కరమపడించాడు. అతనికోసం నేను బ్రహ్మచర్యం పాలించవలసిందని సంఘం శాసించింది.

నాపెల్లి జరగడంకూడా చాలా ధన లోభంచేతనే జరిగింది. అతనంటే మామేనత్తకొడుకు కృష్ణమూర్తి బీదవాడవటమే నా పాపం పండింది. అతనంటే నాకూ, నేనంటే అతనికి బహుశ్రమ. ధనం చూసి మా

తండ్రి సంబంధం తప్పించాడు. మానవప్రయత్నంలో సాభాగ్యమే వుద్దేశింపబడ్డది. కాని, సాపిష్టివైపం నా మంగళసూత్రాన్ని రద్దుచేశాడు. ఆ విచారంవల్ల యేడాది తిరుగుకుండా మాలమ్మ స్వర్గానికి వెళ్లింది. ఇక నేనూ మాతండ్రి. మాయిద్దరకూ వండిపెట్టడానికిమామేనత్త-కృష్ణమూర్తిల్లి వచ్చింది. తల్లివెంట అతనుకూడా వచ్చాడు.

ఇక యిట్లో మాదే రాజ్యం. నాన్న గొడవ నాన్నదే. అమ్మ పోయినప్పటినుంచీ తిన్నగా ఆరువకు మతే లేదు. అత్త మా కెన్నడూ యెదురాడేది కాదు. నిండుయావనంలో వున్నా మిద్దరమున్నూ కళ్లాలులేని గుర్రాలం. మాకు నిమిషాలకూ రోజులకూ వున్న తేడాయే తెలవడంలేదు. అంతా హాయ్! హాయ్!!

మా చీకటిరహస్యం బయలుపెట్టడానికి చిహ్నాలు కనిపించివై. మాపనులన్నీ తెలియనట్టు నటించినా, మా అత్త కన్నీ తెలుసును. ఆవిడే మా కంత పిలుకూడా జతపరచేది. అప్పుడు మా బావ యింటరు చదువుతున్నాడు. సెలవలు ఆఖరై నంతనే ఏలూరు వెళ్లిపోయాడు. విడువలేక విడువలేక. నా రహస్యం అత్తజాగ్రత్తవల్ల రెంహో కంటికి తెలియలేదంటే మా నాన్నగారి మాట చెప్పాలా?

చక్కని బిడ్డ. ముక్కు మొగం అంతా మాబావదే. నాకు మనస్సొచ్చకపోయినా అత్త బలవంతాన్న ఆ బుడుతని అప్పగించక తప్పలేదు. కాని, అత్తచేతమాత్రం ప్రాణాలతో యేచెట్టుకిందో విడిచివచ్చేటట్లు వొట్టు వేయించుకొన్నాను. పూరవతల బెల్లపు

చెట్టిక్రింద పెట్టివచ్చానని మా అత్త నాతో అప్పుడే చెప్పింది.

నిండా సంవత్సరం గడిచింది. సెలవలకు మా బావ మళ్ళీ వచ్చాడు. ఈ సంవత్సరంలో లోకానికి, ముఖ్యంగా మాతండ్రికి చాలా మార్పు వచ్చింది. న న్నెన్నోసార్లు దగ్గరికు తీసుకొని నా అవస్థకు విచారించేవాడు. ఆయన మాపులో ఆ నమయాల్లో పొంగే వాత్సల్యానికి అంతు లేదు. విధవావివాహాల ప్రశంధంకూడా అప్పుడే. ఇదివరకు జరిగేవా రంతా కొంచెంకొంచెం నేడ తీర్చుకొంటు న్నారు. పెద్దక థెందుకు, నాకూ బావకూ పెళ్లయింది.

ఎలమూడ వచ్చి కోటి చచ్చిపోయిందని చెప్పుతూ అది పోయేముందు తనకు చెప్పిన

కథంతా చెప్పి బాపుకు మన్నాడు. అలా నా కథ చెప్పుతూవుంటే నా జీవితాన్ని యేకరుపు పెడుతూవున్నట్లుంది. నా కలనిమీద అవ్యా జంగా కలుగుతూవున్న అనురాగానికి కారణం యిప్పుడు బోధపడ్డది. కన్నతల్లి గుండెలు యెన్నేళ్లక్రింద పోయిన బిడ్డనై నా గుర్తించుకోలేకపోవు. చేతులారా త్రోసి వైచిన నా వంశధనాన్ని భగవంతుడు తెచ్చి యిచ్చాడు. మా ప్రేమలో కల్పరం లే దన్నమాట. వెక్కిరించి యేడుస్తూవున్న ఎలమందను దగ్గరికు తీసుకొని గుండెకు హత్తుకొన్నాను.

ఇదంతా ప్రక్కగదిలోనుంచి నింటూ వున్న మా బావకూడా కట్టు చెక్కుగిలుతూ వుండగా అక్కడకు వస్తూ 'విధి' అన్నాడు.

తేనెటీగల వెంపకము

పైకి వస్తూఉన్న గృహపరిశ్రమ

(స చి త్ర ము)

మనుష్యులారా! ఎక్కడగా ఉపకరించే పురుషుల్లో తేనెటీగ ఒకటి. తిండి కేమర్రమూ చాలనిరాబడితో కృషిస్తూఉండి నీవపట్టెటూరిజము తేనెటీగలను పెంచుకొని ఎక్కడ రాబడిని గడించుకోవచ్చును. తేనెటీగల్లో ఎవ్వరకాలవి ఉన్నవి, వాటిల్లో పెంపకానికి చక్కగా పరిపాయేది జేసేయత్తిగలే. చెట్ల తొరటల్లో, రాళ్లపగుళ్లలో, పాడుపడ్డ కట్టడాల్లో తేనెటీగలు పట్టుపెట్టడం చూచుము.

తేనెటీగలను పెంచుకోడానికి ఆవకాశాలు ఉన్నప్పుడు మొదట కర్రనూడు ఒకటి చేయుచుకోవాలి. అది ఒక చిన్న పెట్టెవలె ఉంటుంది. దానిమూలకోణంగా ఉండవలెను. అనుకూల ఆకారము కర్రచట్రాలు ఉంచడానికి ఆవకాశం ఏర్పరచుకోవడం ఆవసరం.

౨. తేనెటీగల గూడు

౧. కుర్చివాడు చెట్టు తొర్రలోనుండి తేనెపట్టులను తీస్తున్నాడు

ఈగల రాకపోకలను పెట్టె అడుగున ఒకరంగురం ఉండవలెను. గూటిలో ఉండే చట్రాలను తేనెపట్టు కట్టి నిలవచేయవలెను. ఈగూడును వాలును గూపాలక్రయానికి వ్యవసాయకాభివారముతాడు. లేకుంటే సరీకుగా తామే చేయుచుకోవచ్చు.

ఇంక తేనెపట్టును సంపాదించి ఆ గూట్లోకి చేర్చుచి, తేనెపట్టు ఉన్నచోటు కనిపెట్టి వాటిమీదికి పొగపెట్టే ఈగలు పారిపోతవి. అప్పుడు తిన్నగా పట్టును ఊదదీసి, ఒక్కొక్కచట్రాని కొక్కొక్కపట్టును అవటివారతో బాగైతగా కట్టిపెట్టవలెను. తర్వాత చట్రాలను గూట్లో ఇమిడ్చి, లోపలికి ఈగలు చేరుకునేటట్లు చేయవలెను. తిరిగి ఈగలు కనుకొని దాన్ని

లోతులకు ప్రవేశించలేకనే తక్కినవన్నీ నలుపుగా ప్రవేశిస్తవి. తల్లి ఈగనూ, క్లీయరవాటికి ఆశూర్యమయిన ఆనుబంధం ఉండడం మూలాన్ని, అన్నీ కూడా దాన్ని అవసరించే తిరుగుతూ ఉంటవి. క్లీయర ఆశీని అన్నీటి కంటే పెద్దదిగానూ, రూపంలో కొంత విభిన్నంగానూ ఉంటుంది. ఆ గూటిని తర్వాత ఇంటికి తీసుకువచ్చాయి తోటలో కాని, పంచపాకలోకాని భద్రపరచవలెను. దాన్ని చీమలుఆంటుకుండా జాగ్రత్తగా చూచుకోవలెను. చీమలు తేనెటీగలకు పరమశత్రువులు. అవి ప్రవేశించిన వంటే మూత్రం ఇంక తేనెపట్లన్నీ క్యూరూపవాళనం

౪. పూర్తిగా తేనెపట్టిన పట్టు

లోపలికి చేర్చాలి. కొంచెం జాగ్రత్తకుండి ఆలవాటు చేసుకుంటే తేనెటీగలను పెంచడానికి కావలసిన జ్ఞానం సామాన్యంగా కలుగుతుంది.

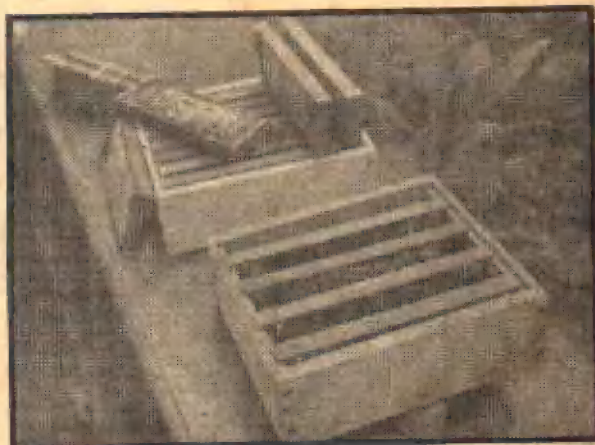
పట్టులో తేనెనిండుగా మారిన తర్వాత, మరి కొన్ని చిన్న చట్రములను మీద ఉంచవలెను. వాటికి, గూటిలోపడుతుంటే చట్రములనుండి తేనెనిండిన పట్టు నూడినీ జాగ్రత్తగా కట్టాలెను. ఈగలన్నీ పైవాటికి క్రమంగా చేరుకుంటవి. క్రిందివాటిల్లోను తేనె కొంత

౩. చట్రానికి కొంతగా పట్టిన పట్టు

కావలసిందే. చీమలు పట్టుకుండా ఉండడానికి గూటిని చిన్న బల్ల మీద పెట్టి దాని నాలుగుకొక్క క్రింద నీటి గిన్నెలను పెట్టడం అవసరం. కొర్రులు మొదలయిన చిలి పిజుగువు తేనెపాడు చేయకుండా గూటి మూతను గట్టిగా కట్టి పెట్టడంకూడా అవసరం.

క్రతివినయూ ఒకమారు గూటిని తెరిచి చూచుకుంటూ ఉండవలెను. క్లీయర ఉండో చెల్లిపోయిందో, పట్టుకు ఈగలు పరిగా ముసుగుకున్నా చో తేనె తెలుగు కుంటూ ఉండవలెను. తల్లి ఈగ లేకపోతే పట్టుకృత్తికాదు. కాబట్టి, అది లేకపోయినపుడు మరొకదాన్ని

౫. ఇందులో గూటిలో చట్రాల మీద నుంచే, చిన్న చట్రాలు ఉన్నవి

౬. చిన్న పట్టాలలో ఉండే పట్టుల మీద పరివసిపూత లేన భారాళంగా న్రవించడంకోసమని కత్తితో గీచివేయబడుచున్నది.

నిలిచిపోతుంది. దాన్ని ఈగలకోసం విడిచిపెట్టవలసింది. పైద్రట్టాలో, పట్టులు లేనతో నిండినకర్మాత కాటిని పైకితీసి లేన పిందుకోవలెను. పట్టులను చట్టాలు

నుండి పొందదీసి వాటిల్లో లేనను లేతో పిసికిపిందుకోవడం పాతపద్ధతి. ఆలేన కుశ్రంగా ఉండదు. కొంచెంగా వస్తుంది కూడ.

ఇప్పుడు లేనపిండ దానికి ఒకమర కాయాయలు ఉంది. దానివల తొమ్మిదిరూపాయలు. వ్యవసాయ కాశువారముతారు దాన్ని. పట్టులు దాంట్లో ఉంది మరత్తిలే లేనే క్రిందికి న్రవిస్తుంది. ఇట్లా చేయడం వల్ల లేన పరిశుక్రంగా ఉంటుంది. పట్టుకూడా కర్మాత ఉంచుకోవడానికి పనికివస్తుంది.

కొంచెం క్రమ తీసుకుంటే, ఒక్కడు ఆలేను గూళ్లకు పెట్టుకోవచ్చును. ఒక్కగూటివల్ల ఏదాదికి పదిరూపాయల క్రయించేనే లేన కొరుకునుంది. ఎక్కువ అనుభవంగా ఉంటే. ఎక్కువగా కూడా వొరుగుతుంది. లేనటిగలు అన్నిరకాల పూవుల నుండి, పంటలనుండి లేనను సేకరించుకొంటుంది. తొన్న, కంటు, రాగి, అయడం, పత్తి, చింత, తొన్న, కంటు, రాగి, అయడం, పత్తి, చింత,

౮. దొడ్లో జాగ్రతవెట్టి ఉంచిన గూడు. బల్లకాళ్ల క్రింద నీటిపాత్రలున్నవి చీమలు ఎక్కుకుండా.

౭. లేన పిందుకునే మర

కేవల, అరటి, మామిడి మొదలయిన వాటిల్లో
తేనె పదార్థం ఎక్కువగా ఉంటుంది. కాబట్టి ఇవి
శ్రేష్ఠమైనవి. ఇండియాలో ఇవిలేని గ్రామమంటూ
సామాన్యంగా ఉండదు. అందుచేత, పల్లెటూళ్ల దారి
ద్రాన్ని పోగొట్టడానికి ఈ తెనెటిగల పెంపకము కొంత
వరుగు తోడ్పడుతుంది.

— మూర్తివాసక

ప్రకృతం తిరుదివాపల్లి జిల్లాలో ఈ పద్ధతి పెం
పకం అమల్లో ఉంది. అగ్రీకాలో ఇంతకంటే పరి
సుగా, లాభపాటిగా ఉండే పద్ధతి వారు
కలో ఉండటం, అగ్రీకావారు 'పెంబా' అనే దేశీయపు
సారాలో తేనెను చాలఎక్కువగా చేర్చుకుంటారు.
అయితే ఇంతకన్నచేసి ప్రత్యేకంగా గూర్లు వాళ్లు
చేయుచు కోరటం.

వాళ్లు బోయగా ఉండే లావుపాటి కర్రను
రెండు చైత్రుల మీదాలతో దిగించేస్తారు. మీదవొక
రంధ్రాన్ని యీగల రాకపోకలకోసమని చేస్తారు.

దాన్ని తీసుకుపోయి తేనె దీగలుండే చోట
చెట్టుకు వేలిస్తారు. ఇలాటిబుర్రలు వందలకొలదిగ
తయారు చేసి ఎవరినుట్టుకు వారు చెట్లకు వేలిదీసి పెడ
తారు. అవి గాలిలో ఆడుతూఉంటవి. వాటిలో పరికి
రంధ్రంనుండా ఈగలు ప్రవేశించి లోపల పట్టుపెట్టి
తేనె తూరుస్తవి. అవకాశం ఎక్కువగా ఉన్నా కూడా
ఒకరిబుర్రను ఇంకొకరు ఆచేశంలో సామాన్యంగా
అపహరించరు. చెట్ల తొరటల్లో పట్టుపెట్టడం కంటే
ఈ బుర్రల్లో చెట్టవమే ఎక్కువ తేమకరమని ఈగల
తలంపు. సకాలంలో ఎవరి బుర్రల్లోనుండి వారు
తేనెను తీసుకుంటారు. ఆతేనెలో మైనూ, పిల్ల
ఈగలు కలిసిఉంటవి. దాన్ని దళ్యాలలో తీసుకొని
పోయి పట్టుపల్లెల్లో నుండినలకే అమ్ముకుంటారు.
ఈపద్ధతి, మనదేశంలో అదవి ప్రదేశాలలో ఉండేవా
రీ, పుడ్లతోటలు ఉండేవారీ కనిపిస్తుంది. దీనికి
శ్రమ తక్కువ, ఫలము అధికము.

ఓరుగల్లునంది

విశ్వనాథ వేంకటేశ్వరులు

మోము మలంచి దుఃఖమున ముగ్ధున నీమెద తాయి కాఁగ నే
బొములఁ ద్రవ్వకొంచుఁ గడఁబట్టెదవో ! యల యోరుగంటి రా
ట్టి మహనీయ హస్తమున చెందిర దాకిన గంగఁజోలు బా
హుమిత వారి నల్ల బడి స్రాకుడు వట్టినదే వృషేశ్వరా !

ఎన్నఁజ్ఞేనది నిన్ను నెక్కి శివుఁ డూరేగఁ ఖణిల్లన్న యు
ద్యన్న వ్యాంబుదగర్భ, అంకె యిడి కాల్చివ్వు భవన్ముర్తిచే
స్వీన్నంబై తెఱగఁటి యాఁబాదుగు వర్షించుక సుధాధార సం
పన్నత్వంబున నోరుగల్ తడువఁగాఁ బ్రాల్మలి యెట్లుందువో !

స్థాణుక నమ్మి భవత్ప్రభావములునుక స్థాణుత్వముం జెంద ని
ద్రాణంబై నది యోరుగల్లు బసవా ! త్రయ్యంతనాదాకృతుల్
శ్రేణీమంజులముల్ శ్రవఃస్రియములుక జిల్లక్ష్మి సృత్యోన్మిష
త్ప్రాణోత్తేజకముల్ భవద్గళస్థ నవఘంటానాదముల్ లేమిచేక. (?)

వేయికంబములందు వేయి జోతులు పెట్టి యారాత్రికల నెత్తె నాంధ్రశిని,
ఖడ్గధారాంచలో గ్రాసల ప్రభఁ బెట్టె నీరాజనము తెల్లునేలతేడు
వీరమాహేశ్వర విక్రమాత్మార్పణ క్రమసిద్ధి గనె నోరుగల్లునగరు
కవితాసరస్వతి కమ్రసృత్యోన్మిష దోగంబు లిడి నాంధ్రభూతల కవి
ఓరుగల్ రుద్రకంటఁ బెల్లుబ్బు సెకల - జీవనాడుల కడిమి యుష్ణికరించి
లీల నాడితి శ్రీశివలీల లెన్న - నేటి కిట్లాతి పెట్టుగానీ, వృషేంద్ర !

నికతుడంబు నాంధ్రరమణీయ పురీరమణీ కుచంబుగాఁ
జేకాని తాఁ తెమర్చెనొకొ చిత్తమునక శివుఁ డొక్కనాఁడు, దీ
తా కమనీయమూర్తి విటు కాలు కదల్చవు వేయి యేండ్ల కే
నీ క్రియనుండు మెప్పటికి నీ శివమూర్తికి వెచ్చ పుట్టినో !

ప్రోలుఁడు మింటికెత్తి నల పువ్వులదీపిక తెల్లునేల వె
ల్లె, లలితంపు వల్లు లయి, కాకతివ శ్శుల దీప్తశౌర్యపుం

వైలముచే నుపుష్టమయి, తావక శృంగయుగాంతరస్థలీ
నిలనుణి క్రోహమయి నేటికి మాసెనుగా వృషాధిపా !

నీటంకె గర్జయై నెఱియలువాఱిన పర్వతంబులు వజ్రఃటలి కురిసి
నీవు కాల్చివీస భావమ్ము లిగిరించి పుడమిధేనువు పంటపుల్క-లంచి
నీ బువకొట్టుటకా నెగసి వాయువు లూది యరిసైన్యములు సంతనంత బాఱి
నీవు కొమ్మునఁ జిమ్మ నెగడి యోర్గలు హేమశిఖరి బంగారు వర్షించి మించి
నీడుమయమై చెలఁగుఁ దెల్లు కేలయెల్ల - నీవు నిద్రింప నీలోన నిద్రఁ జెందె
వృషభలోకేశ త్వత్తనూవృతమహాగ్ని-కుండములనూది దానిమేల్కొలుపరాదె!

గణపతి రుద్రదేవు లెల కాపరులై నిను నోరుగంటి ప
చ్చనిబయలందు మేపుకొన సాముగవంగిన మూపురంబు గో
మునఁ గఠఁగుకా నవాంధ్రగవి ముగ్ధరసాకృతి యూచుఁ బుల్కరిం
చినయెడ మాధునిర్భరులు చిందివదయ్య మహాక్షచంద్రమా !

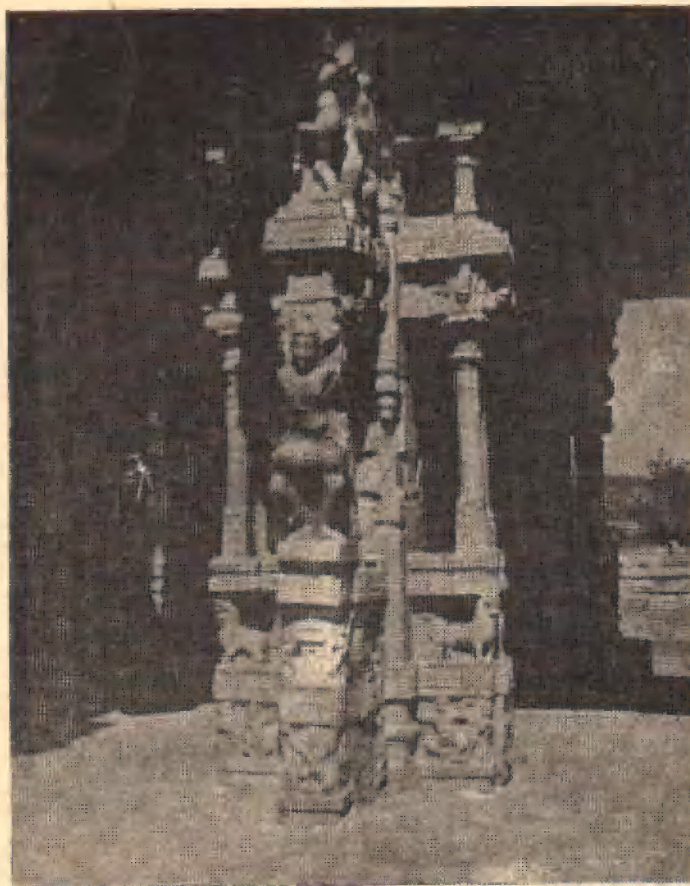
క్రుమ్మిన కోరకొమ్ముకొనఁ గూరభుజంగమరాజు నిష్పకల్
ఁచిమ్మఁగ పూర్వకృతుల్ నెఱపఁ జేంపన దూకిన గిట్టతాకునకా
డమ్ము తుఱంగలించి శివుద్రోహులు తుత్తుముతై చెడంగ ను
గ్రమ్మగు నీడుమూర్తి కనరాదు తెలుంగలు చిన్నవోవఁగకా.

భవుఁడు భవానియు బాపురే యనిమెచ్చ నోరుగల్గవడలో హుంకరించి
యరిసైన్యములకంటి కడగవ ఖడ్గశూలాలాకృతమ్ములు హరతనువులు
శరసహస్రమ్మై తోఁప నమయాంతపుష్కలావర్తకాశనిపాత భయదములయు
శభశృంగ ఘట్టనల్ శాతవాలోక్షిస్త వహ్నిస్ఫులింగముల్ పట్టికాల్పఁ
బాయవడియును జచ్చియుఁ జేయికాలు-నార్పనేరక శివశివాయంచు సురిగి
యాంధ్రవైరులు సింహాటికాఁగలేక-శరణుజొచ్చిరి బసవ! మచ్చరము లుడిగి.

ప్రభవసంస్థిలయ ప్రథితమల్ భాను విష్ణుగిరిశకునఁవంజ్యోతు లెకట
జ్యోత్స్నియందైన శుద్ధాకృతిఁదాల్చి త్రైలింగశిల్పవిద్యామహస్సు
తతసహస్రస్తంభదర్పణప్రతిబింబి తాంధ్రప్రభ పదివార్చిఁగూడి
కొలునఁ గాకలిదేవి తెలికన్నుగవకాంతి పద్మాక్షివతనూప్రభలుకలఁ
యారతులుదిద్ద నప్రతిహతము నద్వితీయ మప్రమేయమ్ము జ్యోతిస్సువగుచు
ఆంధ్రమున స్వర్గతేజమ్ము లలరఁజేసి-యేకశిలమున శిలవైతివే వృషేంద్ర !

తెలుగుశిల్పులు తొయి మలచి ప్రాణమువోయు శిల్పవిద్యాధ్వరానల్పవిధికి
 త్రైలింగరాజ్యకేదారఖండమ్ముల సన్యేందిరాస్పత్యసవనవిధికి
 తెలుగున రేంద్రహేతిజ్వాల దీపించి యరిహవిస్సులనేల్పు హవనవిధికి
 తెలుగురాజ్యేందర తులనక్రమాతీత సాభాగ్యమిడు విశ్వసత్రవిధికి
 గలిమి సభ్యర్యఃడవయాచు గనకవృష్టి-కృతమహావభృథన్నాన కేళిఁగాంచి
 నర్వ మధపుసికొఱకుఁగా నన్నసింపి-యచలమూర్తినిగొంటి వోయాదివృషభ!
 ఇది యాగంబు శివార్థమై జరిగని దెవ్వారి కెట్లైనను
 దుది నోంకార మహాగ్రహీతమున సంస్తుత్యప్రభాజ్యోతివై
 చిదతీతస్థితి నుదు పూర్జిత జగజ్జీయమానుండవై
 మది నాంధ్రంబు కరంగుచుండుత భవన్మాహాశ్మ్య దివ్యాభిలో.

హంపి-విట్టలరాయ దేవాలయమునందలి శిల్పసమంజిత స్తంభములలో నొకటి. ఇందు
 మార్దంగికభంగిమము భావస్ఫోరకము.

D. A. R.

వలనది యేండ్లయిన నుండి వీన్న వయసుననే శ్రీ దూసి రామమూర్తి శాస్త్రిగారికి మారేండ్లు నిండినవి కడచిన ఆగస్టు ౧౭ వ తేదీన వారియాశ్చి ఘాతక దేహమును విడిచినది. వారి ఆకాలమృతి తెలుగు వాస్తవమునకే కాక దేశమునకును తీరని లోపమును కలుగ జేసినది; బంధు మిత్రులను అపారమున దుఃఖమున ముంచిజేసినది.

శ్రీ రామమూర్తి శాస్త్రిగారు పరిశ్రమననే విద్యాగలమున విజయనగరములోని మహాకవి సంస్కృత కళాశాలయందు విద్య వర్ధింపించి వీరు పదవిధిచే నురువును మెప్పించి విద్యాస్థులలో మిన్నలయి, ౧౯౨౨ వ సంవత్సరమున కల్వ విద్యాగల విద్యార్థిగైతరులను ఉత్తములగు ఉత్తములైనారు అంతయు కాక వీరి రాంధ్రాస్థానో వ్యాకరణములయందు పారమ్య కృషి పలికి మంచి లాభుడైనట్లుగ ప్రశంసితమైనారు.

ప్రభుత్వ, ప్రజాసంస్థల యాదరణార్హమగుటకు అంతగా పాత్రులు కాని ప్రార్థన, ప్రభుత్వ ప్రాధికారముక, మానవత్వ, కొన్నత పాతకాలయందలి పండిత పరమార్థనే సంస్కృతిని పొందవలెననుచున్నది. అదృష్టవశమున శ్రీ శాస్త్రిగారి మృత్యుకు పాల్పడలేదు. పరిశ్రమయందు ఉత్తముగ గడించినవెంటనే వీరికి తాము విద్యవర్ధింపించిన విజయనగర సంస్కృత కళాశాలయందే అంగ్రాన్యాయకపదవి లభించినది. అది అన్ని విధములను వీరి యభివృద్ధికి కారణమైనది. శ్రీ వజ్రులచిన సీతారామస్వామి శాస్త్రి గురుపాదుల అంతే వాసిత్వమున గడించిన వీరి పాండిత్యము రిత్రవోలేదు. అది దినక్రమమున అభివృద్ధియై వీరి ప్రతిభావిశేషమునకు విస్తృతి కలిగించి విలువకు మించిన కీర్తిని సంపాదించిపెట్టినది; రమణుని పురుష

దేవలపాదు పెక్కత విద్యాంశులను, ఉభయభాషా ప్రవీణులను తయారు చేయించినది; విశ్వగ్రంథ నిర్మాణమునకు పలు కలిగించినది.

బంగారునకు పరిమళమిచ్చినట్లు, అభ్యాసము వీరి పాండిత్యమునకు మోగుకట్టినది. క్రయంకృషిలననే వీరు చక్కగా కవిత్వము చెప్పగలిగినారు; ఉత్తమ పండిత, విమర్శకులలో ఉచితపాఠమును గడింపగలిగినారు. వీరి దక్షిణీ కళ్యాణము, ఉదయనందరి, పారి జాతాపహరణ మరణియాభ్యాసము వయవినయములకు ఉదాహరణలు.

శ్రీ శాస్త్రిగారు పరశ క్రయభావులు; విమర్శకులు; విద్యాగ్రంథపాఠకులు; పత్రికా నిర్వహించువట్టుల మోమోలయి జీవినారు; ఎట్టి కఠినితయము వయనను సమర్థముగను, మలలితముగను విద్యాస్థులకు బోధింపగల పహులు. ఎట్టి కొమ్ములతిరిగిన పండితులయెదుట వైనను జంతు లేక ప్రకడన మొనరింపగల దిట్టులు.

వీరు పెక్కండ్లకంటె అంగవీర్యభావో వస్తువారి 'ఉభయభాషా ప్రవీణ' పరిశ్రమ పరిశ్రమలయినారు వీరి గ్రంథము లాంగ్ల, మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయములలో వివిధపరిశ్రమలకు పకనీనములుగ నిర్ణీతములయినవి. బ్రిటియే యుండినచో వీరింగను ఎన్నియో గౌరవములను పొందియుండేవారు. అప్రసాదము యందు కంతయేని నేర చేసి యుండేవారు. 'కాలస్య మట్టిలా గతి!'

పాపము ! పరిపరా యగు వీరి పతియే తీరితము నిరవధికదుఃఖభాజన మయిపోయినది. అనవధ్యత దాని నత్యంతదుర్భగము నొనర్చుచున్నది!

బి. వేం. ర.

ఈ పండితుని యకాలమృతికి భారతీయులు కన్నీరు విడుచుచున్నది. వీరి పాండిత్య ప్రపరములను, అతివిరళముగనే యగుగాక, తలను దాల్చినది. కొంతకాలమునుండియు వీరి రచనములు భారతీకి లభింపకున్నను, సతీవులయి యున్నచో నీక ముందయినలభింపగలవను వాశయుండెడిది. ఇప్పుడెట్టి యాశాపూర్తిగా నడిచిపోయినది

ఎట్టివారి మృతివలన గలుగు దుఃఖయినను కాలక్రమమున పన్నగిల్లిపోవుట సహజము. అట్లు పన్నగిల్లడనుక గట్టి మనస్సుతో తీరల నొందియుండుటయే తీవ్రముల కర్తవ్యము.

తాదేవర్తి శ్యామసుందరరావు, యం. బి., డి. యన్.
 బొంబాయి గ్రాంటుమెషిక్ర కాపేటిలో పైద్యము చదివి
 యం. బి., డి. యన్. పరీక్షయం దీయేరు బొంబాయి విశ్వవిద్యాలయ
 మున పర్యవ్రాహిక విజయముగాంచిరి. కీరు ప్రకృతము బొంబాయి
 జి. జె. వైద్యాలయమున గౌరవపైద్యులుగ నున్నారు.

శ్రీ మాతేమండరామరావు, యం. బి., డి. ఇడి.

చరిత్రపరిశోధనలకు ఫలముగ మదరాసు విశ్వవిద్యాలయము
 రామరావుగారి కిటీరల ద్వారా విజయమునిచ్చి గౌరవించెను. వీరు
 మొదట రెంజెండ్లు మదరాసు విశ్వవిద్యాలయ పరిశోధనకాఫరుందు
 అంధ్రకాకతీయరాలల చరిత్రమునుగూర్చి పరిశోధనచేసిరి. వీరి
 చరిత్రరచనములు కొన్ని అంగ్లేజీరచనమువలె (రాజును పోషదవరము)
 పత్రికయందున, భారతి మున్నగు పత్రికలందును ప్రకటితములయినవి.
 వీరు పెనువెలికి పథ్యముబాడె. మంచిలి ప్రకటించిన 'కాకతీయ
 పండికోట వీరు సంపాదనలు, గద్యాలపంపాని చరిత్రమునుగూడ వీరు
 వ్రాసికట్టు తెలియదయ్యుచున్నది. ప్రకృతము వీరు గుంటూరు పి-ఎంబా
 కళాశాలలో చరిత్రోపన్యాసములుగా నున్నారు.

కలగూరగంప

అఖిలభారతభాష-ప్రాంతీయభాషలు

గాంధీ సూచించిన ౧౭ నిబంధనలు

(౧) మనము చేయుచున్న యావత్తు కార్యక్రమమును, ప్రభుత్వ విద్యార్థిభాషమును ఆయా ప్రాంతీయ భాషలలోనే జరుగవలెను. హిందుస్తానీ, హిందీ, ఉరుదూ, బెంగాలీ, నుజరాతీ, మరాఠీ, తమిళం, తెలుగు, కన్నడం, మలయాళం, ఓడ్రం, అస్సామీను, సింధీ, పంజాబీభాషల నియంతులకు వాడవలెను.

(౨) హిందూస్థానీ మాటలాడు ప్రాంతములలో హిందీ, ఉరుదూభాషలు అభివృద్ధిచేయడం అధికార రీత్యా ఆమోదించవలెను. సామాన్యప్రకటనలన్నియు ఉత్తరీయభాషలలోనే చేయవలెను. కోర్టులు మొదలైన వానిలో ఉత్తరీయభాషలలో ఏదైన వాడవచ్చును.

(౩) హిందూస్థానీ ప్రాంతములలో అన్ని విషయములు హిందూస్థానీలోనే జరిగించుచు, రెండు లిప్తులు కూడ వాడవచ్చును. ఎవరకు ఇష్టమువచ్చిన లిపి వారు వాడుకొనవచ్చును.

(౪) హిందూస్థానీ అఖిలభారత భాషగా నుర్తించవలెను. హిందూస్థానీలో నిరాక్షరతను తగ్గించుట ప్రభుత్వ కార్యక్రమములో ప్రథమ తాను మాటలాడవచ్చును, వ్రాయవచ్చును.

(౫) జేవనాగరి, బెంగాలీ, నుజరాతీ, మరాఠీ లిప్తులనుకలిపి అచ్చుకు, పైపుకు పరికిరచ్చు క్రొత్తలిపి కనిపెట్టవలెను.

(౬) సింధీలిపి, ఉరుదూలో కలిపి నులభిము చేయవలెను.

(౭) జేవనాగరివలె దక్షిణభాషలు తయారు చేయుటకు ప్రయత్నించవలెను. అది సాధ్యముకానిచో

తమిళము, తెలుగు, కన్నడం, మలయాళం భాషలకు ఒక సమానలిపి పరిశోధించవలయును.

(౮) లేటిన్ లిపి ఉపయోగించిన దానికిపన్నెండు సదుపాయములున్నవి- కాని అది మనము వాడుటకు ప్రస్తుతము వీలులేదు.

జేవనాగరి, బెంగాలీ, నుజరాతీ, మరాఠీ, ఉరుదూ, సింధీ, దక్షిణభాషలు- ఇన్నింటికి సరిపోవు క్రొత్తలిపి కనుగొనవలెను.

(౯) హిందీ, ఉరుదూ ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగా అభివృద్ధి చెందుచుండుట ప్రమాదకరముగా భావించవలెను. ఏది అభివృద్ధియైనను భాష కానుపడును. ఎప్పటికైనను వాటియొక్కము ఏర్పడును. ఇది లాభించును.

(౧౦) మనము జనసామాన్యమునకు నులభ్యతలలో భాషలన్నియు నుండునట్లు చేయవలెను. వానికి సంబంధించిన విషయములను గూర్చి వ్రాయవలెను. పెద్ద సమాసములు, అలంకారములు, జీజగులు వదలిపెట్టవలెను. దీనివలన హిందీ, ఉరుదూలు ఒకటే అగును.

(౧౧) ఇంగ్లీషులో లేటిన్ ఇంగ్లీషు ఉన్నట్లు సరళమును లేటిన్ హిందీకావలెను, ఇందులో వ్యాకరణ క్లిష్టత, అర్థక్లిష్టత లేకుండ అది నులభ్యముగా తెలియవలెను. ఇది సంప్రాద్య భాష కావలెను. అన్ని భాషలలోను ఉన్న నులభ్యపదములను ఈ క్రొత్తభాషలో వాడుక చేయవలెను.

(౧౨) విద్యయంతయును ఆయా ప్రాంతపు జేవనాగరిలోనే గలవలెను- రెండి పైమరీ తరగతుల నుండి యూనివర్సిటీ తరగతులవరకు ఆయా జేవనాగరికి వానిమాతృభాషలోనే అన్ని విషయములను నేర్పవలెను.

ఒకే రాష్ట్రములో అనేక భావములు మాటలాడువారు వును సతే, వారివారి మాతృభాషలోనే వారివారికి విద్యగరవు అవకాశములు కల్పించవలెను. పెకండరీ విద్యలో ఆ ప్రాంతభాషనే నిర్బంధముగా చదువలెను.

(౧౪) హిందూస్థానీ రాని దేశములలో చేపిక్ హిందూస్థానీ పెకండరీ తరగతులలో చేపి, రిపి ఇచ్చవచ్చినది ఉపయోగించునట్లు చేయవలెను.

(౧౫) విశ్వ విద్యాలయ విద్య ఆ ప్రాంత మాతృ భాషలోనే శీర్షకలెను. హిందూ స్థానీయును, ఇంగ్లీషు దేశ భాషయును నిర్బంధముగా శీర్షకలయును. పెద్దకాస్త్ర విషయములు శీర్షకాను ౭ రి కి భాష నిర్బంధ ముండ నక్క అలేదు.

(౧౬) పెకండరీ పాఠశాలలలో విదేశ భాషలు, ప్రాచ్యభాషలు శీర్షకలకు వీలునుంచవలెను. అని నిర్బంధము చేయవలెను.

(౧౭) విదేశసారస్వతములలోను, ప్రాచీన వాఙ్మయములలోను గల ప్రాచీనాధునాతన గ్రంథములను దేశభాషలలోనికి తర్జుమా చేయవలెను. దానివలన మన భాషలలో సారస్వతము, విజ్ఞానము, పరదేశములలోని నాగరికత, విజ్ఞానము, సంస్కృతివృద్ధి మున్నగునవి తెలుసుకొనవచ్చును. దానివలన మన భాషలకు వాఙ్మయ రూపమైన తృప్తి చేసారును.

నిద్ర

మనము మన ఆయుః పరిమితిలో చూడవలెనగు కాలమును నిద్రతోనే గడపుచున్నాము. ఇంకకంటె ములభముగా చెప్పవలయునన్న-దాదాపు ౩౩ సంవత్సరములు మనము ప్రజ్వలించి పడియుండుమని చెప్పవలయును. ఈ నిద్రయమన దేమి? నిద్రలేకమాడ ఉండుట సంభవమా?

“నిన్నరాత్రి నీవు బాగుగా నిద్రపట్టినవా?” అని యెవరైన నడిగిన “ఓ! బాగుగా పట్టినది. మొద్దు నిద్రపోయినాను” అని చెప్పుట తరచు వినుచుండుము. కాని యిది వట్టి అసంభవము. ఎవడును మొద్దునలే నిద్రపోడు. కాస్త్ర మట్లని నిరూపించుచున్నది.

మరికొందరు “అబ్బబ్బ! రాత్రిస్థ సారము కోణముగా నిద్రయను మాటయే లేదు. కంటికి కనుగు పట్టి యుండిన ఓట్టు” అని ఫిర్యాదు చేయుచుండును. నిజము చెప్పవలసినవిషయమే వారును అబద్ధమే అనుచున్నారు. వైద్యకాస్త్ర ప్రకారము “మొద్దు నిద్ర పోయినవా” రెంతసత్వివాదులో వీరును అంతేసత్వివాదులు.

పరిశోధనలుచేసిచేసి నిశ్చయము చేసిన దేమనగా: మామూలుగా నిద్రపోవువాడు చాలసేపు ఒకే సంస్థానము(Position)లకు దుండవలెను: తోరగిలపండు కొనుక; చెల్లెలి తిరుగుకు; అటుపొద్దుకు, ఇటుపొద్దుకు; ముడుచుకొనుకు; చాచుకొనుకు. ఇట్లు మూడు ఒక్క ఎనిమిదిగంటల కాలములో అధమపక్షము ౩౫ మార్పులయినను వాని శరీర సంస్థానమున మనము గమనింపవచ్చును. కాబట్టి మొద్దునలే ఇటువంటి కదలిచూడక నిద్రపోయితిమనుట వట్టికల్ల.

మరి ‘కంటికి కనుకలేదు’ అనువారి మాటయేమి? ఏండ్లపర్యంతము నిద్రపోని పలువురు వ్యక్తులను గురించి మనము వినియున్నాము. ఈ మధ్యనే కలకత్తాలోని యొకకోజీశ్వరుడు ‘ఎవరయిననుపరే దినమున కొక్కటే ఒకగంటపేషమునకు వాడు నిద్రవచ్చునట్లు చేసినయెడల నాయాస్తిలో సగము బహుమతి చేసెద’ని సవాలు చేయువాడు. పాప మాత డెన్నాళ్లనుండి నిద్రామఖమెరుగనివాడో!?

నిజముగా వీరు సత్యమునే పలుకుచున్నారను కొందురేమో? ‘ప్లంబుకోమిలరు’ అను నొకక్రాంత యంత్రముతో పరీక్షించినయెడల ఇది వట్టి యబద్ధమని తెలియగలను. నిద్రలేమిచే బాధపడుచున్నా మనువారు గూడ నిద్రపోవుచునేయున్నారనియు, ఆనిద్ర ‘అలల’ రూపముగా వైకొనుచుండుననియు నీ యంత్రము ఋజువుచేయుచున్నది.

నిద్రను మనము గుణమునుబట్టి కొలువవలయును గాని పరిమాణమునుబట్టి కాదు. గాఢనిద్ర ఒక్క పది నిమిషములు పట్టెచాలుక; తూగునిద్ర ఎన్నిగంటలు పట్టినమాత్ర మేమి లాభము? బాకాచెప్పి తీసుకొనరాదని గాఢనిద్ర పోయెడివాడు! ఎడిషన్ తన పరిశోధనా

గారములో తాను కూర్చున్నచోటనే నిద్రపోయెడి వాడు!! ఎన్ని నిమిషములు? పదినిమిషములకు మించదు. వెపోలియకొమ్మొకడు మొదలైన విశ్వాళత పురుషులందఱును చాలకొద్ది కాలమే నిద్రపోవుచుండిరి. ఎవరో ఏల? మన గాంధీమహాత్ముడు చెందునూడు గంటలకంటె వెక్కిరిచేపు నిద్రపోవనుట మన మెరు గమా?

“నిద్రలేని” వారుగూడ - బ్రతికియున్నా రనిన వారు అలలలోనే, అనగా తూనులలోనే నిద్రపోవుటకు చేర్చుకొనియుండుటయే యందుకు కారణము. నిద్రలేమి అనునది ఒకరోగము కాదు. అది కేవల మొక అనుమానమే. నిద్రలేవను భయమే నిద్రలేమికింది దిగినది. నిద్రవచ్చుటలేదేమను వాళింకయే నిద్రలేమి యన్న మాట.

నిద్రకు ప్రబుత్వపు దింక, భయముకూడ నిద్రను పోగొట్టును. రాత్రికి నిద్రకట్టజేయె యు భయమే ఆనిద్రకు రానీకుండ చేయుచుండును. కోపము, అసహ్యము, శ్రేమ, దుఃఖము, మితిమించిన యాహారము అనునవి కూడ నిద్రకు భంగపరచును. చెడ్డ తలంపుకూడ అటువంటిదే.

పడకగదిలో పరిష్కరించిన గాలి, లేలికయై వెచ్చ వైన బట్టలు, పండుకొనబోవుచుండు ఒక లోటా పాలు, అన్నిటికంటె ముఖ్యమైనది నిద్రలమైన మనస్సు- ఇవిగుడిరింపవచ్చును ప్రకాంతమైన మందిరిన తనంకకు దానేకర్చును. పగలు ఎక్కువగా నిద్రపోవకుండుట గూడ రాత్రిపూట గాఢనిద్ర పట్టుటకు అనుకూలించును.

[ఇప్పు అం ఇంచును క్లి.]

ఘంటాకర్ణుని శ్రాద్ధము

ఘంటాకర్ణుడెను శివభక్తురిగురించి మనము పురాణములందు చదివియున్నాము. అతని నిజమైన పేరేమో కాని ఘంటాకర్ణుడనునది యతనికి నడుమంత్రపు పేరు. అతడు వీరమాహాత్మ్యుడు. వారిపేరు చెవులబడకూడదని యతని పట్టుదల. తప్పిచారి యేమైనామైన వాపాడుపేరు వివరణి వచ్చునేమోయని యతడు చెవులకు బ్రహ్మాండ మైన ఘంటలను వ్రేచేమకొనెడివాడు. వానిమోతలో

వాయక్రాశ్యపడము లీనమై పోవునని యతని యాహు. ఈ ఘంటలవలన వచ్చినదే ఘంటాకర్ణుడను పేరు. అతడు చచ్చి చాల సంవత్సరములు దాటిపోయినది. మనకు వానిపేరు గ్రంథములందు కనబడుచున్నది. కాని, శేపాళదేశములో శేపేట నర దొకపారి ప్రజలకు కనబడిపోవుచుండును.

శేపాళదేశములో నొకభాగమగు ఖాట్కండులో ప్రతిసంవత్సరము శ్రావణ బహుళ చతుర్దశివాడు ఘంటాకర్ణుడు ‘వశిష్టు’ మగుచుండును. విశిలోబోవు ప్రతివాడును వాని చేతనయినంత మట్టుకు అతనికి తాను కలు పమర్పించి తీరవలయును, ఇది గుగ్గివాజ్ఞ.

పూర్వ జన్మమందు ప్రాప్తమైన యొకానొక కావమునందీ విమతిపొంది యతడు పరమపదించిన దివ మని, అతని శ్రాద్ధార్చనల వానాడు చేయువానికి గూడ వానికలతలే యనర్థవివృత్తి కలుగునని యొక విశ్వాస మాప్రాంతమున ప్రబలిపోయియున్నది. అవాడు వారుచేయు కర్మలకు ‘నోభేయంగ’ అనిపేరు. అనగా గృహమునకు శుభమన్నమాట.

ఒక్క ఖాట్కండులో తప్ప అదేకేపు మరి యేభాగములోనుగూడ ఈకేంతుజరుగులేదు. దీనిభక్తు చెచ్చులకు గూర్ఖాలు చందాలు పోగుచేసెదరు. బహుళా ఈ సంప్రదాయము చెందునూడు వందల యేండ్లకు ప్రాచీనమైనదికాదేమో! నీవారు మల్లరాజులు రాజ్యపాలనము చేయుచుండిన కాలమున నీది పుట్టి యుండవచ్చును.

కార్తిక యంతకుల కావాడు నొప్పుసంబరము. పరదాగా వా రీతంతును పడసెదరు. వేదవజ్రమున వానిగుసాలున్నరకే లేది, పాదపములు ముగించుకొని పెక్కుగుంపులుగా విభజనయయి పట్టణవిభులందరిట్ల చతుష్పథములలో మకాముచేయుదురు. వీధుల మూలలందును, మా లిస్థులమందును కజ్జలతోను, పెరుగు టావలతోను చిన్న చిన్న ప్రతిమలకట్టి పెట్టి వానియట్టును గుడుమిడి ‘ఘంటాకర్ణకే జగత్’ (ఘంటాకర్ణుడి పుట్టము) అని అవారిని నెవడైనా కనబడగానే గొల్లు మని యెరుచుచుండును.

అంత మొందివాడయినను ఈకులము నీయ కుండ తప్పించుకొనిపోవాలడు. వారుచేయు గల్లం తుకు 'ఎట్లయినను వీరినుండి బయటపడిన చాలు రాధగ వంతుడా' యనిపించును. ఒకచోళ వారి శత్రువను పడవేసి ముందుకు చాటిపోయినను అక్కడ మరియొకగుంపు ముట్టడింతురు. అక్కడను ఏదైనను చేయకలప్పుడు. గమ్యస్థానము చేరులోపల నిటువంటి గుంపులను ఎన్ని టినో తప్పించుకొనిపోవలసియుండును. తేలురిండ దబ్బులున్నచో శత్రువాయు మండరు. లేకపోయిన కష్టమే.

ఈ గుంకరి గుంపులకు మందిరాబడినమయము పాయంకాలము. పారి పెద్దపెద్దలందరును నివారమునకు పోవునమయ మది. కాబట్టి అప్పుడు వారికి దిట్టిలనిండుగా పెందిరూకలు పడును. రోజంతయు నిట్లు వమా శ్లతో గడచిపోవును.

చివరకు రాత్రి ఎనిమిది తొమ్మిది గంటలకు వారందరును వీధులలో తాము కట్టిపెట్టిన ప్రతిమల నన్నిటి పెత్తుకొని పారి వెలుపలి ప్రదేశములకు పోయి తదంతర కర్తవ్యమునకు - అనగా దహనమునకు సన్నాహము గావింతురు. అక్కడ మరికొన్ని జాతులవారు వీరితో చేరుచురు. అప్పటి లోకపెద్దప్రతిమను గడ్డితో తయారుచేయుదురు. పూర్వపు చిన్నచిన్న బొమ్మలన్నియు నీపెద్దదాని ప్రతినిధులమాత్రమే. ఒకపిల్లవాడు ఒక కొరవిపట్టుకొని ఆపెద్ద ప్రతిమమట్టును మూడుమార్లు తిరుగును. తరువాత ఆరాలునిగూడ ప్రతిమతోబాటు కట్టలవిడ తెట్టుకొని దహన ఘట్టమునకు తీసుకొనిపోవుదురు. వెంట కందలకొలది జనము ఆడుచు పాడుచు అల్లరిచేయుచు పోవుచురు. అంత ఎక్కడ ఆఘంటాకర్షప్రతిమకు దహన సంస్కారము జరుగును. అంతయు నయితరర్యాత అక్కడచేరినవారందరును పగలువరగా యచేసిన దబ్బులను పంచుకొందురు. ఇండ్లకుపోవుటకు ముందు అందరికిని భోజనములకూడ ఏర్పాటు చేయబడును.

ఇవన్నియు ముగిసినతర్వాత వారు వారివారి ఇండ్లకు వెళ్లి పండుకొనబోవుటకుముందు తలవా

కిండ్లముందర ఏవేవో బొమ్మలు బొద్దుతోగిది భూవదీప ములువేసి మంత్రిములు జనింతురు.

మరువాటి యుడయము ప్రతివాడును చేరియం దొక ఉంగరము-రాగిచో, లేక ఇత్తడిచో-ధరించి యుండును. వీరికి 'గోభేనుంగ' ఉంగరములని పేరు. వీరిని తలెబ్బాధవాని చేవాలయమున పురోహితులు మంత్ర తంత్రములతో సంస్కరించియుండురు. వీరిని ధరించినచో భూత ప్రేతముల బాధ తొలగుననియు, అనిష్టములు నివారణయగుననియు నక్కడివారి నమ్మకము.

[మిస్ట్ర ఆఫ్ ఇండియా రిజ్]

శ్రేణి ముద్రలనుబట్టి

రోగములను నిర్ణయించనచ్చును

శ్మశ్మలయొక్క శ్రేణిముద్రలను పరిశీలించి వారి లోనవ్వకుండు రోగములను, రానున్న రోగములనుకూడ తెలిసికొనవచ్చునని శాస్త్రజ్ఞులు కనిపెట్టినారు. వారిలో నొక లేమచెప్పచున్నారనగా:

“నేను వేలకొలది శ్రేణిముద్రలు పరీక్షించినాను. ఒకటేరకమయిన జబ్బుతో బాధపడుచుండువారి శ్రేణి ముద్రలనుగూడ అనేకములు పరిశీలించినాను. శ్మశ్మలను బట్టి శ్రేణిముద్రలు కూరుచుండినప్పటికిని ఒకే జబ్బు గలవారి విషయములోమాత్రము అవి సమాన ధర్మము గలవిగానే నేను నిశ్చయించగలిగితిని. తరువాత ఆరోగ్యముగా నుండువారి శ్రేణిముద్రలనుగూడ అనేకములను పరిశీలించితిని. అవికూడ సమాన ధర్మము గలిగి యున్నట్లుగానే నాకు కనుపించినది.

“ప్రస్తుతము మానవులకు మహోపద్రవకరములుగా నుండు కర్మకర్మక ప్రళయ, క్షయ అను నీ రోగముల మిదికే మొట్టమొదట నాదృష్టి పారినది. ఎవరెరి కీ రోగము లున్నచో వారందరి శ్రేణిముద్రలు ఒకటే రీతిగా నున్నట్లు నేను గ్రహింపగలిగితిని.

“ఇంతవరకును శ్రేణిముద్రలప్రమేయము గలిగిన దొక్క నేనములుపరిశీలించునుచోకలకే. వారు పరిశీలించి పరిశీలించి నిర్ణయించినదేమనగా ఏసందర్భములో

గాని ఒకరి వ్రేలిముద్ర ముటియొకరి వ్రేలిముద్రను పోలి యుండును.

“నా పరిశోధన తర్జియీతమైన నిర్ణయమునకు నన్నిచ్చినది. అన్నివిధములనున పోలికలను ఏ రెండు ముద్రలలోను నేను చూడలేదుగాని కొన్ని కొన్ని విశిష్ట లక్షణములు మాత్రము సాక్షాత్తులయందు నేను చూడ గలిగితిని. అటువంటి ముద్రలనుబట్టి ఆ వ్యక్తుల జాతి, వంశము మొదలైనవానినిగూడ మనము చెప్పవచ్చునని నేను కనిపెట్టితిని.

“యూరోపియనులకు ప్రత్యేకముగా నొకరక మైన వ్రేలిముద్రగలదు. ఆ లక్షణములు ఏవో కొన్ని భారతీయజాతుల, ఉత్తర ఆఫ్రికాలో కొన్ని భాగములు, ఇండియాదగ్గరనుండు నొక చిన్న ద్వీపము మీలో రప్ప మరీ యొక్కడను చూడలేము.

“జాతినిబట్టి, వ్రేలమునుబట్టి మాత్రమే కాక గ్రామములు, పట్టణములు, మండలములను బట్టికూడ వీలవ్రేలిముద్రలలోని లక్షణములలో భేదము లగునడుచుండును.

“ఆరోగ్యవంతులయొక్కయు, అనారోగ్య వంతులయొక్కయు వ్రేలిముద్రలను తులనాదృష్టితో పరిశీలించినందులకు ఫలితముగా ఆ ఉభయముల ముద్రల లోనుగల సామాన్యలక్షణములేవో, ఏ సందర్భములందు అవి భేదపడినవో వ్యక్తముగ తెలిసికొనగలిగితిని. చిన్న దిష్టలకు వచ్చునట్టి యొక భయంకరజాడ్యముకలదు. దానిని ‘పోలియోమైటిస్’ అందురు. అది వచ్చిన వారికి తోడలు వికలమగును. ఈ జబ్బు వచ్చినవారి వ్రేలిముద్రలలో నొక ప్రత్యేకలక్షణ మున్నట్లు తెలిసికొంటిని. ఆ లక్షణము ఆరోగ్యముగానుండు దిష్టలలో యొక్కడను వాకు కనబడలేదు.

“ఆరోగ్యపరిస్థితులు వ్రేలిముద్రల తారతమ్యములను ముఖ్యకారణములు. కాబట్టి వ్రేలిముద్రలనుబట్టియే ఆయావ్యక్తుల కప్పు డేయేరోగములన్నవో, భవిష్యత్తులో నేయేరోగములు రానున్నవోకూడ మనము తెలిసికొనవచ్చును. ఇది నేను బహుదినములు ప్రయాసపడి తేల్చిన సత్యసిద్ధాంతము”

[మైక్లె ఆఫ్ ఇండియా పిల్ల]

అంకోరుకు మార్గములు

[“అంకోరు పూర్వచరిత్ర” అనువాదము భారతి జాలయి (౧౯౩౫) సంవికయందు ప్రకటిత మయినది.]

అంకోరుకు పోవుటకు రెండుమార్గములు కలవు. శ్రేంచి రానివారు ప్రయాణములోని బాంకాకు గుండ్ల పోవుట నుంచిది. కరిహద్దుననుండు అరన్త నగరమునకు బాంకాకునుండి సరాసరి ఇరువదారి కలదు. అయిన పదారి అక్కడతో వాగిపోవును. అక్కడనుండి అంకోరుకు నూరుమైళ్లు దూరము. అక్కడనుండి శ్రేంచి కాంబోడియా. ప్రయాణికులకు మోటారుకారులను, ఇంగ్లీషు, శ్రేంచి, ఇతర దేశభాషలు వచ్చినవారు, హిందువులు నయిన దారితోడు వనుష్యులను కుదుర్చుటకు అక్కడ ఏజంట్లు కలరు.

మైగాను నగరమునుండి పోవునది రెండవమార్గము. అక్కడనంతయు శ్రేంచిమయము. ఇంగ్లీషు మాట లాడగలవా డక్కడ మందునకయిన దోర కుట అరుదు. ఇరువదారి సౌకర్యము లేదు. కాని నుంచి మెట్టబాట లున్నవి. అక్కడనుండి అంకోరుకు ౨౯౨ మైళ్లు దూరము. ప్రయాణమునకు పూర్తిగ నొక్కపగలు వట్టును. తిన్నగ తెల్లవారకమునుపే మోటారు బస్సు బయలుదేరును. ప్రయాణికులు సామాన్యముగా క్రిక్కిరిసియే యుందురు. అంకోరు కది సాయంకాల మాలేదు గంటలవేళకు చేరును. సాంతముగా కారుల నేర్పాటు చేసికొని పోవచ్చును; కాని, బస్సుకంటె అదియు ఏమంతత్వరగా పోయిచేరవు. కాకున్న ప్రయాణము కొంత సుఖముగ నుండును కాని.

అంకోరులో హోటళ్ల వసతి ప్రశస్తము. శిథిలముల దగ్గరనే ఒక చిన్న హోటలున్నది. శిథిలపాలకులే దానిని నిర్వహింతురు. అక్కడకు రెండుమైళ్ల దూరమున ‘సీమ్ రీక్’ నగరమున పెద్దహోటలు లున్నది. అక్కడ వ్యయమెక్కువ. ఆ ప్రక్కవనే శ్రేంచివారు పెట్టిన చిన్న హోటలున్నది. అది చాల ప్రశస్తమయినది; వ్యయమెక్కువయినను కాదు. చివావారి నిర్వహింప న కొన్ని బస లున్నవి. అక్కడ భోజనవాదుల కేరుపాటులులేవు. నివాసమునకు మాత్రమే. అంకోరువద్ద కావలసిన సౌకర్యములు కలవని యాత్రికులు చెప్పెదరు.

స్థలదర్శన గ్రంథములు మాడు ఫండిభావలో నున్నవి.

ఫణింద్రవాణిలోను ఇంగ్లీషులో చంపచక్రీత నును పేరు నొక చిన్న గ్రంథమును రచించెను. అది అత డప్పడప్పుడు రచించిన వ్యాసముల సంపుటికరణ మాత్రమే. దానిని అడయారు (చెప్పిపురి) వారు ౧౯౨౩ లో ప్రకటించినారు.

సర్ ఛారల్య ఎలియట్ రచించిన 'హిందూ-ఇజం బుద్ధిజం' అను గ్రంథము మాడన సంపుటయన కంటోడియాను, చంపను గురించి రెండధ్యాయములు కలవు. అందరి విషయమునకు ప్రామాణ్యముకలదు. అతడక్కకుడపోయి చూచినవాడు. ఫ్రెంచి చక్రీత పండితుల నడుసరించి ఆకాలపు చక్రీతను చక్కగా చదివినవాడు. ఆ రెండధ్యాయములే ఇంగ్లీషున ఇప్పటి కున్నవానిలో నుత్తములు.

'త్రివేణి' ఆగస్టు సంచికనుండి.

నా ర న వ్యా రు

నూలుతోగాని, వారతోగాని నవ్వారు నేయి వచ్చును. వారను పురిపెట్టి, ఆపురితో నవ్వారు తయారుచేయవగుట. గోసవారతో గాని, జనుప వారతో గాని పురిపెట్టవచ్చును. కాని జనుపవార పురి ఆరోగ్యకరము కాదు, గోసవారపురి యంత్రముల మీదగాని, తిక్కిడిమీద చేతితోగాని తయారవను. మరపురికంటె చేపురి నాణె మయినది. పెమ్మ మండికి పని కల్పించును. కాబట్టి, గోసవారను చేతితో పురి పెట్టి, చేతితో నేసిన నవ్వారు శ్రేష్ఠము.

మణుగుపురి సుమారు రు. ౩-౦-౦ అనును. తిక్కిడి వెల రు. ౦-౧-౦ కు మించదు. నేరమగ్గము మంచిది రు. ౧-౦-౦. కాన, పెట్టుబడి రు. ౫-౦-౦ లకు లోపుగానే ఉండును. పురిపెట్టువానికి రోజుకు ౨, ౩ అణాలు గిట్టును. నేయువానికి రోజుకు ౪ అణాలు గిట్టును. రోజుకు ౬ గంటలలో ౫౦ గజములు నేయవచ్చును. ౫౦ గజాల నవ్వారు వీరెడు రూసును. దాని ఖరీదు రు. ౦-౧౩-౦. మంచమునకు

౩ వీరెలు సరిపోవును. చాల గట్టిగా ఉండును, నులక కంటె చాల మేలుగా ఉండును.

స్త్రీలును, పురుషులును, వృద్ధులును, పిల్లలును ఈపని చేయవచ్చును. ౧౦ ఏండ్లలోపలివారు మాడ నేయగలరు. వీళ్లలో నానచేసినను నవ్వారు చెడిపోదు. నూలునవ్వరుకంటె చాల విండు మును.

కాబట్టి ఇది ప్రాశ్నహింపదగిన తేలికపని. ౧౦ రోజులలో నేర్చుకొనవచ్చును. వలయువారు వినయాశ్రమములో రద్దీకు పొందవగును.

గొల్లపూడి సీతారామశాస్త్రి

[అంభాయనర్వశ్యము]

కూ చి పూ డి వా రి రం గ ము

మదిపూడివారికి స్థిరములగు కేసులతో గట్టిన రంగములు లేవు. వా-క మాడవ-యునన్న వారు వారి రంగమును పరిమిత మగు కాలములో ఏర్పరుచుకొన వలయును. మదిపూడిబాహ్యములు వలయు కొలది పరికరములను తమతో తెచ్చుకొందురు. గ్రామములకు నాటకములు నేయుటకు వచ్చినప్పుడు గుడారము నొక దాని వైచికొని టిక్కెట్టులు పెట్టు ఆచారము వారికి లేదు. క్రమక్రమముగా నేటికి "టిక్కెట్టు" దావరించి కళాభిమానులగు దరిద్రులను కొందరను కళాభిలాషము నుండి తొలగించినది. గ్రామమున నాలుగు వీధులకు

మొగడు గడకలలో ఎత్తుగా మండిరి నేయించెదరు. మండిరిపై పచ్చని కొబ్బరాకులు పరచెదరు. నటులు మాచ్చుండుటకు గాని, నిలుచుండుటకు గాని బల్లలతో రంగ మున్నతముగా ననురౌదరు. ఉన్నతముగు రంగ మునకు ముందు కొంత వికాసస్థలము స్వత్యాదులకు వదిలివేయుదురు. వెనుకభాగమున ఒకటి రెండు తడికలు నిలువచెట్టుదురు. వాతగు గోడల మధ్యనే గాని వారికంతములు క్రతిస్వనింప వను ధయము వారికి లేదు. ముందుభాగమున నన్న ఉభయపార్శ్వ సుంధముల కొక వారము గట్టి ౨ గజముల వెడల్పు గలిగిన తెర నొకటి రింగులతో ననురౌదరు. ఈ తెరలపై రంగులతో చిత్రము లుండవు. నాటక సమాజముల నామాక్షరములు వాయబడియుండవు. దీనికి కప్పి లవసరము

లాగవలసిన బాధ్యతయే

లేదు. పొరపాటుచే త్వరగా తాడు వదలింపబడి నచో తీరలకు కట్టిన తాడులవలన నటులు గాయములు పడవవలయు లేదు. చేతితో ముందుకును, వెనుకకును తెరను ఆ సంఘరియంతయే లాగుచుండును. తెర వాల్చుటకును, ఎత్తుటకును మధ్య గంటలకొలది కాల వ్యవధి యుండదు. తెండు మూడు నిమిషముల వ్యవధి కాలములో తెర దింతుటయే, ఎత్తుటయు గూడ నగును.

బల్లలతో నున్నతముగా నమర్చబడిన రంగము మీద ఒక పర్యిగాని, తెండు పర్యిగాని వేయబడి యుండును. పాంపరూలికాపద్యంకములతో నలంకృతము లయిన కృతిమనింహాసవాక్యము లుండవు. ఈ వేదకు వెనుక భాగమున రంగులు పులుముకొనుటకు వేడుముల గడిగాని, మరదిపోయిన పాత్రసంభాషణముల నందింతుటకు పుస్తకములు చేత పుచ్చుకొని చదువుకొనిపోవుటకు మోడయిండువారు గాని యుండరు. నాటకసామాజికమల కంఠిరకు వారి వారి భాగములే గాక నాటకమంతయును నాంది మొదలు భరత వాక్యమువరకు కంకణముగానే యుండును. వలసినచో గంగ ప్రవాహమువలె అనర్ధగ్రముగా వేదపండితులు వేదమును కల్పించుకొని తలక్రిందుగా మోడ చెప్పగలరు. ఇట్టి వారికి విని వివరించని పటాంతరములయందుండి వచ్చు పండితులతో పని యేమి? రంగవేదికకు ప్రక్కగా వెనుకనుండి వేడుము ధరించుకొని వచ్చిన వేడుధారి రంగము ప్రవేశించుటకు విలుగ నుండుటకు తగిన ద్వారము ఒకటి యుండును. ఇది వారి ప్రాచీననాటక రంగము. ఇప్పుడుమోడ (సినిమారంగములు లేని) గ్రామములకు వచ్చినవ్యక్తు, వేయునాటకము ననుసరించి తగిన వెళాణము గలిగిన రంగముల శేర్పరించుకొందురు.

మాదిపూడివారి రంగములయందలి యంగముల పరికిరంతము. దీనికి మాదిపూడివారి 'సరాంహ' ముండదు. ఉన్నత మయిన కృత్రికవేదిక కిరుప్రక్కలను మృదంగముతో మార్దంగికుడున, శ్రుతికొరకే వినియోగింపుటకు హాకోనియముతో నింజొకడును ఉండురు.

హాకోనియముపై పాటల పెక్కింది పాట లందించు వారు పాడింపరు. నవ్యాను బద్ధలలో దిగింది కట్టిన తాళద్వయములను చేతిబట్టుకొని కొందఱును, మెడలో నైదొని కొందఱును బ్రాహ్మణులు మొలకు తెల్లని వస్త్రములను దిగింది, మొగమున విధూరి కేళిలు బాసగా దిద్ది నిలబడుదురు.

మాదిపూడివారు నాటకము చేయుచు రన్నచో ఊరిపెద్దలకే కాదు పని. తెలికలవాని దగ్గరనుండి చాకలి మంగళవరకును పొందరయే. ప్రాచీన గ్రామములయందు సంప్రదాయములు వేరు. ఆయా సంప్రదాయము లింకను కొన్ని కొన్ని మాలమాలల యందలి గ్రామములయందు నకింపలేదు. గ్రామము యొక్క కట్టుబాటుప్రకారము, ఊరిపెద్ద నియంతృతానుయోగమున ఎరవపలను వారు విద్యుక్తముగ నాచరింపవలసినవే. ఊరిపెద్దకు తిరస్కరించి శ్రుతి కక్షగా గ్రామమున ఒక కాకి యయినను బ్రతుకలేదు. ఊరిపెద్ద యన నెవరు? గ్రామస్థులందరు నామోదింది ఆపెద్దరిగ మాతనియందు నిలిపివేగదా అతడు గ్రామ మనకు పెద్దయ్య, నియంతయ్య, న్యాయాధికారియు నయినాడు?

అన్యసంప్రదాయము ననుసరించి చాగర్లు కాగదాలు చేయుటకు సిద్ధలగు నుత్సాహిస్తమయమునకు వచ్చి గ్రామభవన సమీపమున హాజరు కావలయును. మంగలి మాదిపూడి బ్రాహ్మణుల వసతిగృహ సమీపమున చాకి కావ సిన సదుపాదములు చేయుటకు నడుముకట్టుకొని నిలుచుండియుండవలయును. తెలికలవాడు గ్రామ నియంతయొక్క నెలపు ప్రకారము రాత్రి పరిపోవునంత ఆమడము సిద్ధలలో పోసి చాకళ్ల కీయవలయును. గ్రామమున జన్మ తిలపూతకుల కుటుంబము లన్నియును సమాలోచించుకొని భాగములు చెచ్చుకొని చేసికొనవలసిన విధి యిది. పొడుగు కట్టాకు చివర నుడ్డలను చట్టి చాగర్లు తెల్లవాడువరకును రంగపురోభాగమున గడకట్టల నామకొని కాగదాలను చేయుదురు. కాగదాల దీపములు పోయిన వెనుకనే అక్షిరోగములు ప్రబలమయిన వని పెద్దల వాదము. నాటకములకు ముందు కాగదాల దీపములు

మించుట, ఒక్క దీపములోనే అగ్నిరోగములు వచ్చునని కాదు. తదితరము లగు దీపవిధానములు గ్రామములయందు చలభక్తములు, విద్యుచ్ఛక్తి దీపము లక్కడ కెట్లు వచ్చును? ఇప్పుడు లేనియూళ్లకు ఇతరులొకరున నున్న గ్రామములనుండి 'గ్యాసు లైట్లు' తెప్పించబడుచున్నది. రంగమునకు పైకి కిందకు ప్రతిబింబదీపములతో వారికి పని లేదు.

మాచిపూడివారి రంగముల రంగు గ్యాసులైట్లు ఇప్పుడు పయోగింపబడినను వారు వేమములు చెచ్చి కొనుగడులలో నామదత్తు దీపము తప్పక యుంచు కొందురు. అందువల్ల దివ్యయొక్క చక్కని జ్యోతిలో అద్దములయందు ముఖవింబములు గుప్పిస్తు ముగా నగపడు నందుకు, వా రుపయోగించు రంగులు అమదత్తు దీపముల కళలలో విచిత్రముగ ప్రకాశించు ననియు, తదితర తెలదీప జ్యోతులలో అంతగా ప్రకాశింపవనియు వా రందురు. అందులకే కాబోలును, పూర్వులు ఆరోగ్యదాయకములు, కోభాకరములు నగు కాగడాలు దీపముల నుపయోగించెనువారు. అనియు గాక 'గ్యాసులైట్లు మొదలగు దీపములు' వేడిపట్టుచున్నచో పగిలి పనిపమున గూర్చుండి యున్న సామాజికుల కుపద్రవములు తెచ్చిపెట్టు నను భయము పూర్వులకు పోయియుండదు. ఇంతటికో మాచిపూడి వారి రంగము సర్వాంగములతో కూడుకొని నుందర మయినదని చెప్పవచ్చును.

దివాకర్ణ రామమూర్తిగారి వ్యాసముననుండి
[గ్రంథాలయసవ్యవృత్తు]

అంకారానగరము (బర్మీచేత్ర రాజధాని)

ఎన్నాళ్లనుండియో కలలుగనుచుండి: 'గంధర్వనగరము' ఇప్పుటికి తయారయినది. అధునికవాస్తు శిల్పమునకున, నగరనిర్మాణ ప్రణాళికకును గొప్పనిదర్శనమై, కాగడాపెట్టి వెదకినను యాతర్చిప్రపంచమున సాటిలేదనించుకొనగల తాపాకుపాండి అది ఆసియా మైనరులో నేడు విరాజిల్లుచున్నది. పుట్టి యింకను పం

(డెండేండ్లయినను గాదు యందరిదృష్టికిరి కేంద్రమయినది. ఇసుక యెడలగా నుండిన యొక గ్రామభాగము నేడొక నుందరమైన నగరముగా నిలవినది: అది బర్మీ రాజధానినగరమున అంకారానగరము.

బర్మీ ము రిపబ్లికుకు అగ్రముడున, నూతన బర్మీ నిర్మాతయు నగు కెమాల అటాటర్కు ప్రభుత్వహితును ప్రాత రాజధానినగరమున ఇస్తాంబుల్ నుండి ఆసియాలోని యొక గ్రామమున అంగోరాకు మార్చికప్పుడు అందరను ఆశ్చర్యపడిపోయిరి. క్రొత్త రిపబ్లికును ప్రాతనగరమునుండి పరిపాలింపకపోవుటకు కెమాలకు ప్రబలకారణములు లేకపోలేదు. మనీకులతోను, అంతఃపురములతోను నిండిపోయిన ఇస్తాంబుల్ నగరము ప్రాచీన మహమ్మదీయ కళాప్రభమునకు నిదర్శనముగా నుండెను. దానిని క్రొత్తపంథాలోనికి మారిపించుట కెమాలకు కష్టమనిపించెను. అందలి భవనములున, స్మృతిదిహ్నములును అన్నియు నిరంకుశపాలనము చేయుచుండిన కాలిఫులనాటి సంప్రదాయములను, స్మృతులను, భావములను శ్లగ్ధక్రమనట్టి చిహ్నములుగా నుండెను.

వానిని సర్వవాళనము చేయుట అంతమంచిపని కాదు. దాని రాజ్యనిర్మాణపద్ధతి, రావననిర్మాణవైఖరి, సాంఘిక-సాంపాదక జీవితములు పకలమును సరిక్రొత్త నడకలతో నడుపబడుచుండు నొకదేశమునకు అంగుళ మంగుళమందును ప్రాచీన సంప్రదాయములే-చరిత్రవైన నేమి, మతమువైన నేమి - ప్రతిబింబించుచున్న ప్రాచీన నగరము రాజధాని నగరముగా నుండుటకు ఎవడొప్పును? అందులోను - కెమాలను, అతిని ప్రభుత్వమును నిరసించుచుండు సంప్రదాయముల మధ్య మరల తలదూర్చుటకు ఏయభిమానమును సమ్మతించును?

కాలట్టి ఘాటికి ఆసియాలోని ఈ చిన్నయెడారి గ్రామము రాజధాని నగరముగా నుండుటకు తగినదిగా తీర్చెను. వెంటనే వలయు సన్నాహములు చేయబడెను. అమెరికా యూరప్రల నగ, నిర్మాణ ప్రణాళికలను ఆలోచనచేసి, వీలైనంతవరకు తదనుగుణముగా నే నిర్మాణ మ

రంభింపబడెను. కొన్ని యేండ్లలోనే ఆ కుగ్రామము నేటి గొప్ప నుండరనగరముగా మారుచుండెను.

ఆకాళమునంటు నుండరభవనముతోను, మనోహరములైన శ్రీదావనముతోను, వికాలమైన పిఠులతోను అనగరము కన్నులకానందము గొలుపుచుండును. నగరమున కంతటికిని నీటిని సరఫరాచేయుటకు తగినన్ని జలాధారములు కల్పింపబడియున్నవి. అన్ని విధములను అంకారానగరము అలకానగరమును తలపించుచున్నది.

నగరము మొత్తము మాను భాగములుగా విభజింపబడియున్నది: జనులనివాసములు; వాణిజ్యభవనములు; పారిశ్రామికాగారములు. నివాసభవనములు, ప్రశాంతస్థుభవనములు అన్నియు సేకరూపముగా తయారయి ఆధునికములలో నాధునికమున వాస్తుశిల్ప సంప్రదాయములను ప్రదర్శించుచున్నవి. భవనము లన్నియు చువరముగానుండి సర్వసాధారణ మయిన రూపుతో చూడ మచ్చటగొలుపుచుండెను. ఈనగరము చంకాయ పర్యతిమయొక్క అరసువరసను వ్యాపించియున్నది. కొండ ఆకునుండి వరుసగా కొండపైవరకు ప్రభుత్వ భవనములు కట్టబడియున్నవి. అన్నిటికంటెపైవైన కొండ కొనకొమ్మను కెహతీ అటాటర్గుయొక్క విల్లా ఉన్నది. అదియొక లోకమోహనమైన ప్రాసాదము.

నుండరభవనసంపద యొక్క పే కాదు అంకారాకు అంత గొప్పభవనమును తెచ్చిపెట్టినది. కెహాలు అధికారమునకు రాకపూర్వము టర్కీజేకపు పట్టణములందు కుండటికొమ్మగా నుండిన ప్రతిమాశిల్పసంపద నేటి మహమ్మదీయ రాజధానినగరమందు వెల్లి విరియుచున్నది. మహమ్మదు ప్రవక్త తన యవయాయలకు మానవా కృతిరికాని, చిరరకు మానవముఖమునుగాని చిత్రములందును, శిల్పమునందును ప్రదర్శింపజే ప్రదర్శింపకూడదని సుగ్రీవాజ్ఞ చేసియుండెను. అందువలననే యీ రెండు కళలును మహమ్మదీయచైతన్యముం దెక్కడను కనిపించవు. మనీరులలోగాని, ఇండ్లలోగాని, వస్తుప్రసవ్యవకాలలందుగాని మచ్చువకైన ప్రతిమా శిల్పము, చిత్రములు మనకు కనబడవు. మహమ్మదీయకళానేత్రలు తమవైపునకిది ప్రదర్శించుట కింకనెన్నియో రంగముల స్వాక్రయించుచుండిరి. కాని మానవరూప చిత్రణము మట్టుకు చిత్రకళ

యందుగాని, శిల్పకళయందుగాని మహాపాతకముగా నెన్నబడుచుండెను. పదునేనేండ్ల యనంతరము ఇప్పుడు అంకారాలో శేహాలబాదినను విగ్రహశిల్పములు కనబడుచున్నవి. అంకారాలోనే కాక టర్కీలోని ప్రతి పట్టణమునందును, పల్లెయందును అధ్యక్షుని శిల్పప్రతిమలు వందలకొలది నేడు చూడవచ్చుచున్నవి. ఇది అధ్యక్షుని పిచ్చకు కాక ఆతని వైగ్యసాహసములకును, సంస్కరణ బుద్ధిని ప్రమాణమైయున్నది.

అంతకుముందుండిన నీశేఖరాసనమును తొలగించు కెహాలు చిత్ర, శిల్పములందు ప్రతిమాకృతులను తానోటకుగా ప్రాశ్నాహమరయట కారంభించిన శ్రోత్రలో వఃచరు నతనిని తిట్టిపోడిది. ప్రాచీనపరివరాయములను వదలుకొనుట ఆ దేశస్థుఁడు కంటకప్రాయముగానుండెను. కాని కెహాలు పట్టణపట్టు పీఠలేదు. నుంచికేరుగల శిల్ప, చిత్రకారులు సిలిపించి తనయొక్క విగ్రహశిల్పములను పెక్కులను తయారుచేయించి, అవిగ్రహములను రాజధానిలోను, తిక్కనపట్టణములందును గూడ మూలములలోను స్థాపింపజేసెను. జహీరంగపటములందంతటను ఈ విగ్రహములను చూచుచువచ్చిన, నవ్యవాసనలగల ప్రతివాడును అదియెదలు ఆతని అడుగుబాదలనే పట్టిపోవజొచ్చిరి ఇంటింట కెహాలుయొక్క అర్థాంగవిగ్రహమును గలిగి గుండుట ఇప్పుడాదేశములో నొకపరిపాటి యయ్యది.

ఈ కళలయందు చక్కని కళలమును బడయుటకై టర్కీయువకులకు చాలిన్ని సౌకర్యములు సమకూర్చు కెహాలు గొప్ప ప్రాశ్నాహమిచ్చెను. ప్రతిమాచిత్రణముగాని, ప్రతిమాశిల్పముగాని కుండటికొమ్మయియుండిన టర్కీలో నిప్పుడు ఇస్తాంబుల్లో ఒక లిఖితకేవలమనే స్థాపింపబడి కళాసంపదను వెదజల్లుచున్నది. యువతీయువకులు వేలొడిగ నాపరివస్తులో పాల్గొని కళాసేవచేయుచున్నారు.

నగరనిర్మాణపద్ధతులందుకూడ కెహాలు శ్రోత్రదారి నే త్రొక్కినాడు. అందులోగూడ ప్రాచీనవైఖరులు అతనికి 'కుతరాము' వచ్చలేదు. వానిని దిద్దితీర్చి, శ్రోత్రరూపములనిచ్చుట అంతకంటెను నచ్చ

లేదు. కావున దేశ దేశములను మాతృద్యుస్థిలో నిలబెంచి వాడు. ఏమే వైఖరి తనకుబాధక తోచినచో ఆయా వైఖరుల నన్నిటిని అనుకరించి తన నగరమును భూలోక స్వర్గముగ నిర్మింపజేసెవాడు. ఈ విషయమునందును ఆతడు సంప్రదాయబద్ధులను లెక్కచేయలేదు. రాజ్యాంగ విధానమునందుగూడ నూతనత్వమును ప్రదర్శించి, ధర్మ సమృద్ధిమంది తనకుతోచిన రాజ్యతంత్రమును స్వీకరించి వాడు.

ఆతడు క్రొత్తగా ప్రతేక చెట్టిన విద్యారవిధానము గూడ కన్పరచెననిగలది హేతువాదబద్ధమైయున్నది. ఆమెరికా, యూరపులందరి విద్యారవిధానమునూడె దీని ముందు నిగదుడుపుగా చెప్పవచ్చును. ఒక్కోలోని— ఆంకోరాలోని— ప్రతివిద్యావంధ్యులు రమణీయములైన పూలతోటలమధ్యలో నిర్మింపబడి, పాంకేరిక విద్యలకు కావలసిన పరికరములన్నిటితోడను, ఆరోగ్యపారిశుధ్య సౌకర్యములతోడను నిండియున్నవి. వానిలో ముఖ్యముగా పేర్కొనదగినది ఇస్కూల్ ఇనోసెపాతశాల. అందులో బాలికలకు, స్త్రీలకు తమతీరికములో కావలసినన్ని ప్రతిమంతేమను శేర్పబడుచున్నది. వంటచేయుట, వట్టుపని, దుస్తులు తయారుచేయుట, కుంపోషణ, ఆపన్న పవర్తనలు, తదితరములైన యంతేమలు ఎన్నియో బాలిక లాపాతశాలలో శేర్పకొనుచున్నారు. తాము శేర్పకొన్న విషయముల నితరులకు లోధించుట కవసరమైన పరిజ్ఞానమును వారు గడించుచున్నారు. పాతశాలలో విద్య ముగిసినంతనే వారందరూ పొటకజనమున కనే విద్యలను శేర్పబడు పల్లెటూళ్లకు పంపబడుచుండును.

చదువు శేర్పకొనగోరు యువకులకు ఆక్కడి విశ్వకలాపరివర్తు అన్ని భాగములకును ప్రతేకమిచ్చుచున్నది. ఇది శేర్పవచ్చును, అది శేర్పగూడదు అను నిర్బంధములు ఇతర దేశములం దిక్కడిక్కడ నందు నట్లు ఆక్కడలేవు. స్త్రీవిద్య వానాటికిని హెచ్చి పోవుచున్నది. ౧౯౨౩ నుండి ౧౯౩౩ లోపల ప్రాథమిక పాఠశాలలకు పోవు బాలికల సంఖ్య ౫౦౦౦౦ నుండి ౨౦౧౦౦౦ కు పెరిగెను; ఉన్నత పాఠశాలలకు పోవువారి సంఖ్య ౭౫౦ నుండి ౧౧౫౦౦కి హెచ్చెను.

ఇట్లే కళాశాలలకు పోవువారి సంఖ్యలోనూడె పూర్వమునకును ఇప్పుటికిని చాల అంతరము కనబడుచున్నది.

మగపిల్లలకుగూడ ఆనేక పాఠశాలలు గలవు. ప్రతియొక వాడిబిడ్డయును శేర్పబడుటకు పాతశాల లేర్పరుపబడియున్నది. అందులో వ్యవసాయకళాశాల ప్రత్యేకముగా పేర్కొనదగినది. అది విశాలమైన ఒక బయలులో పండ్రెండు ప్రత్యేక ప్రత్యేక భవనములుగా నిర్మింపబడియున్నది. భౌతిక, రాసాయనికాది పరిజ్ఞానములకు అందులో ప్రత్యేక భవనములుగలవు. ప్రయోగశాలలుగాను, పశువులమేలికను, పొల, పెగుని, పెన్న, వింగడ మొదలైనవి తయారుచేయుటకును కొన్ని భవనములు ప్రత్యేకింపబడియున్నవి. పశువుల కస్త్రముకొను గూడ ఏర్పాట్లుగలవు.

ఈ కళాశాలలోని ఉపాధ్యాయులందరూ వాచాపు జర్మనీవారే. తానుగా వ్యాప్తిలోనుండు పరభాషలు మాడు: జర్మను, ఇంగ్లీషు, ఫ్రెంచి, కాని ఒక్కో భాషవిషయమై కేమాలు అశ్రద్ధయాపుట లేదు. ఒక్కో భాషలో ఆరేరియనుమాటలను, కర్మ యనుటలను మేకుమేలు గలవు. కేమాలు భాషావిషయములో గూడ క్రొత్త సంస్కరణకును ఆరంభించివాడు. భాషాచరిత్రనేత్రలను ప్రోత్సహించి శేరుశేరు నందలములందు ప్రచారములోనుండు భాషాకైలులను ఆన్నిటిని పనుమాన్సి, పరిశీలించి, విమర్శించి ప్రమాణముగా మంకేదగిన యొక ఒక్కోకళమును తయారు చేయుకలసినదిగా కోరివాడు. దేశములో ప్రకటింపబడు పత్రికలన్నియును ప్రతివారము తమభాషలోనికి దొడ్డి పోయిరచ్చిన అరన్నీ, పర్మి యనుమాటల పట్టికలను ప్రచురించుచు, వానిస్థానమున నుపయోగించుటకు తగిన క్రొత్త ఒక్కోకూటలను నూదించవలసినదిగా పాతకులకు విన్నపములు చేయుచుండును.

నూతన ఒక్కోలో బాలబాలికలు ఉభయలు కలసిచదువు విధానము గలదు. ఒక్కోటికి పిల్లలకు చాల శ్రమపాద్యమైనదగుటచేత దాగిడియులు టిమలిహిసీ కేమాలు ప్రతేక చెట్టవలసినవాదాయెను. ఒక్కోటికి ఆటువంటి గతి యుండినందుచేతనే పూర్వ మక్కడ నిరత రాస్యత ప్రబలముగానుండెను. నూతన ఒక్కోలో దానిని సమూలముగా పోగొట్టుటకు ప్రయత్నింపబడుచున్నది.

మనవివారు గూడ సాయంకాలపు తరగతులకు పోయి
నూతనపద్ధతుల ప్రకారము వ్రాయును, వరుణను శేర్ప
కొనుచున్నాడు.

ఒక్కే దేశపు బాహ్యస్థ యాపమును, తత్వమును
కూడ ఇట్లు తెలుసు మార్చివేసివాడు. చాలమట్టుకు నిరతు
రాస్యతను యాపుమానివాడు. పుణ్యములతో బాటు సమాన
స్వత్వములను స్త్రీలకు ప్రసాదించినాడు. కాని ఒక
పంపకరణము ప్రవేశపెట్టుటకు మాత్రము కష్టపడు
చున్నాడు; ఒక్కటోసే (ఫేట్) అతనికొక సమస్యయై
పోయినది. దానిని తొలగించలేకున్నాడు. పరిమితి దేశ
ముల హోటలును ఉపయోగించుట అవమానకరమైన
దిగా దేశస్థులం గోలపెట్టుచున్నారు. ఆత్మాభిమానము
గల యేఒక్కే దేశస్థులను పడమటి సంప్రదాయ మగు
హోటలుకు సమ్యగింపకున్నాడు.

అందుకు ఒకయేర్పు ఎత్తివాడు. తన యుద్ధాపారణ
తోనే ఆ ప్రకరణమున కంతురార్పణ చేయవలెనని సం
కల్పించినాడు. సభలకు సమావేశములకు వెళ్లినప్పుడు
తాను హోటలును పెట్టుకొనిచే పోవ నారంభించినాడు.
తెనుగు ఏడుచేయనో అదియే మేలుబంతి ఒక్కటి!
అంతతో అతని సంకల్ప మిడచేరినది. మొట్టమొదట ఆతని
అనుచర బృందము వాయుకుని ననుకరింప దొడగను. వారిని
చూచి మరికొందర. ఇట్లు పోయిపోయి యిప్పు
దాదేశములో ప్రతివాడును హోటలుధరించువాడే.

క్రమముగా స్త్రీ ప్రపంచమున పరదాపద్ధతియు
మునుగులును కూడ తొలగిపోయెను.

ఒక్కటో ప్రతిపోయివచ్చుచున్న మాన్యుల
వన్నిటిని రాజధాని పెగరమున అంతరా సప్తముగా
చాటుచున్నది.

లండను—'ఇండియా హాస్' లోని కళాసంపద

ఈ దేశమునందే లండనుకు పోయినప్పుడారు దీయో, లేక వట్టి మాపులకొరలో 'ఇండియా హాస్'కు
ఒకప్పుడుగాకపోయిన మరియొకప్పుడైనను - పనియం వెళ్లి చూచిరాకమానరు. ప్రభుత్వ కార్యాలయ నును

దృష్టితోగాక దర్శనీయమయిన భవన మను దృష్టితోనే చాలమంది అక్కడికి వెళ్లవచ్చుచుండును.

ఏదైనను ఒకమాట కర్థముకావలసి నిఘంటువుకు చూచునప్పుడు మనకు తదితరములైన మాటలమీదికిని, విషయములమీదికిని దృష్టిపారి, అసలు చూడదలచు కొన్న మాటసంగతి కట్టిపెట్టి ఆ పెరమాటలను, విషయములను పరిశీలించ గోరక పుట్టునట్లే ఈ 'ఇండియా పశాను'ని వెళ్లువాడుగూడ లోయిన పని మాత్రాని అందరి రమణీయమయిన భాగములను, దర్శనీయమయిన వస్తువులను చూచుచుంటే, భారతీయ కళల యొక్కయు, భారతీయ పరిశ్రమలయొక్కయు గొప్పదనమును చూచి చూచిమురిసిపోకమానరు.

ఈ భవనమును కట్టినది నువ్రదిద్ద శిల్పియగు సర్ హెర్బర్ట్ బేకర్ అను పాశ్చాత్యుడు. అతడు పాశ్చాత్యుడే కాని ప్రాచ్యశిల్పము నతగావించేడుకొని, భారతీయసూక్ష్మమును పంపూర్ణముగా ప్రదర్శింపవలయునను నాచర్యముతోనే యీ భవనమును నిర్మించినాడు. ఈ నిర్మాణములో అలంకరణ భాగమంతయు భారతీయ శిల్ప నమందితముగానే చేయుటలో వాతనికి కట్టుకల యుండిట్లు కనిపించుచున్నది.

బాహ్య దృశ్యపత్యవంతు పరిసర కుల ప్రభావములన కొంత చేరుపొని గోచరించుచున్నది లోపలి

నిర్మాణమున శిల్పికి ఆదర్శమును మీరవలసినంత అర్థంబులు వచ్చినట్లు తోచును ఆ భవనములోనికి ప్రవేశించిన తక్షణమే భారతీయ వాతావరణము మన మనస్సుకు మంచె త్రివేయును. గోపమును కప్పకమును అరర్చి పెట్టిన వర్షచిత్రములు చూపర మనస్సులకు భ్రమింపజేయుక మానవు. ఆదిగ్రమల్పియును భారతీయ చిత్రకళల పృష్టియే. భవనములోని ప్రూరుములు స్థితి ఇరుక రాతితో మలచబడినవి. చిల్లరకుల్లర నిర్మాణము చూచరాతి మయము. కొయ్యలనులకును, ఆననాది పరిగములకును హిందూదేశపు రకరకములైన నూనులుపయోగింపబడినవి. ఇట్లు పర్యవీక్షముచు గాను 'ఇండియా పశాను' భారతీయ వాతావరణమును ప్రదర్శించుచున్నది.

ఈ భవనములోనే భారతీ దేశముయొక్కయు, భారతీయ ప్రజలయొక్కయు పృథ్వీకర్షణశక్తియును పరిశీలించబడి నిగ్రహింపబడుచుండును.

భారతీయ కళలకును, భారతీయ శిల్పమునకును, భారతీయ పరిశ్రమలకును, వేదోప-భారతీదేశపు మహత్త్వమునకే ఇది యొక ముచ్చుముక్కయని యీ భవనమును చూచినవచ్చినాడు చాలమంది పొగడియున్నారు.

[ప్రతిష్ఠా ఆఫ్ ఇండియా ౭1]

భారతీయమహిళామండలి

నివాసులు దామర్ల గోపాలరావుగారి కీమత్తుకు;
దర్శి సర్వదమ్మగారికి తుట్టము.

శ్రీమతి డి. సేతులక్ష్మి, పి. పి

ఈమె కాక హిందూ విశ్వవిద్యాలయమున దక్షిణ
సంగీత గృహవిద్యగా శాస్త్రములందు కట్టుకునుచుం
డను. 'స్వాతంత్ర్య హిందూస్థానీ' ప గీతములం దీమె గడిం
చిన ప్రాచీనమును ప్రశస్తిగముగ బహుశక్తి
యయ్యెను. విజ్ఞానాదనమున నీమె 'కదా' ప్రవీణ. తన
యోగమివలన యెరిగింది 'హిందూ' చేయమం
డెడిది. ఈమెప్రాయ మిపు దీరువదండ్లు. మదరాసు

శ్రీమతి చందావతికన్య

న దనవల్లి తాటికాపాకలం ప్రధానోపాధ్య
యరాలు. ఈమె తండ్రిగార్లుకు ప్రెసిడెంటుగా నియ
మింపబడెను.

లలిత (కుది), వృథ (విదమ)

లిత కె. పి. కుమారప్పపాదముని మాతృక. ఆర్థికశాస్త్రమునకు ప్రావీణ్యమును గడించుటకయి అమెరికాకుపోయిరి. కాన్పూలు, చెలెన్జీ విశ్వవిద్యాలయములందు చదువుదుర.

సింహళ ద్వీపపు

ప్రాచీనపట్టణములు

అనూరాధపురము : పోలన్నరువ

సింహళద్వీపమునందు ఇప్పుడు అవతలలో నిండి పోయియుండు నౌకాశాకభాగమున రెండు చేయిండ్లను భార్యయు లంకవంత పెద్దని ఒకపట్టణముండెను అపట్టణములోని కెల్ల వగ్గులన్నిటిమైనది ప్రేజ్ఞప్రాసాదము. అది తొమ్మిదవంతు కట్టడము. అందరి అధియ సిద్ధవాగాదా లంకలోని పెంటుపాలు దర్శి కలరమునగంటె ౫౦ అడుగులు పెద్దది; ఆదాగా దాలోని ఇటిగిలతో ఇప్పివవంటి యొక పట్టణమునే

పోలన్నరువలోని 'పుష్ప పూజాసీతము'

కట్టరయ్యను. అపట్టణములో నౌకకలయొక పిల్లి ఉత్తర వ్యారమునండి దిక్కివ్యారమువరకు నుదురు గల మైళ్లదూరము వ్యాపించియుండెను. అదిగి పట్టణమునందలి జనమే ఇప్పుటి సింహళద్వీపము మొత్తము యొక్క జనసంఖ్యను మించియుండెను. మన్నని నల్ల రాతితో కట్టబడిన స్నానతటాకములు కట్టడము యొక్క బలిహారక నిప్పటికిని చెక్కుచెదరక నిలిది యున్నవి. శోకులు చికిత్సలు పొందుటకు ఆస్పత్రులును, చీదలకు అన్నపాన గృహములను అపట్టణములో

పోలన్నరువలోని యొకానొక సభామందిరము

పెక్కలండెను. దూరమునండి యాదువారి కా నగరమునందలి మృగభాగము భూశాక నిార్య లింబమునలె కనబడుచుండియుండెదవ్వును. ఏలన : ప్రేజ్ఞప్రాసాద మంతయును ఇత్తడిలేకుంట్లో కప్ప బడియుండెను; లోరల, అందరి ౯౦౦ గదులను నిలుపు చుండిన స్తంభములను కాసిలేకుల తాపలము చేయబడి

ఆర్థ వలయములగు వంద్రకాంతకిలలు దేవాలయముల ముందును, అవశేషగృహముల ముందును అమర్చబడి యుండుతిరు

యొండెను; ప్రాసాదు యొక్క వదిమిభాగమున నున్న దంతపు సింహాసనమునకు బంగాళతో నిర్యర్థమును, వెండితో చెంగుడును, మర్రియలతో పరిమలము అంకరింపబడి యుండెను ఇన్నిటికంటె యెంతయుఁ దెగారు !

కనకపు వెలుపలి పరివరములగు అశోక పుష్ప వాటిక అండెను. వాటిలో పంపగవ్యవసాయములగు జీవాలయములకును, కిగ్గుకును, రాగాభాలముల అం

కాశ్యపుని సభామందిరము

ఈ పుష్పవాటికల కవలనుండి వదివెయ్యబడిన పరివాలములకు నీటికి దువలవలము సమృద్ధిగా చేయబడిన కచ్చయండెను. ఇంక—ఇది సింహాసన కచ్చటికి—యందంతెను అప్పటి రాజులు యశస్తి ముగా కలరలు మొదలైన జలభారములను కర్పించి యుండిరి. ఇప్పుడనిన ఈ ద్వీపము తిం ప్రజలకు కావల సిన పరివరమును అహలముగా దిగువతి చేపకొనదున్న ది కాని అహలలో నిది అహలమైన తన జనసంఖ్యకు కావలసిన్న యాహారదస్తువును కంకించుచుండినదే కాక అందులో చాలభాగము ఎగువతిహాద చేయగలుగు చుండెను. అద్వీపము యొక్క పడవని అంతయు రత్న

పొలన్న రువనుండి మొగవల-త్రిప్పి నిలిచిన వరాక్షసుడు

'గలవిహారము' దగ్గర నమస్కరించుచుండు బుద్ధుని శయనవిగ్రహము

కలిమియిత్తమై రకరకములైన పుష్పములు పెండ్ల బడుచుండెను. అశోకపండ్లములందు, అతిపరిత్ర ముగా తలంపబడుచుండి బుద్ధుని ఇత్రు అస్థితో వెలయు చుండిన యొక రాగాభా ఆపాదిమస్తకముగా కనుల మలతోన, లాజిపూవులతోడను, ఇంక వెన్నెయొ డులైన మైన పూతోడను కంకితయబడుచుండెను ఇటికల పింజములగు ఈరాగాభాతే ముక్తముల్లుముం'న ఇతిరసిర్మాగములకంటెను బలవత్తరమైన చాల కాలము చెక్కుచెందక నింకగలిగి మన కిప్పటికిని కన బడుచున్నవి. ఆనగరపు కిగ్గులము అపలయాసముతో నిలిచిన దిది యొక్కపే.

ములయందే యుండెను. దేశదేశములనుండియు ననేకులు వచ్చి పట్టుబట్టలు, కంబళ్లు, తివాసీలు, చందనవస్తువులు మొదలయినవి విక్రయముచేయుచు కెంపులు, పచ్చలు, ముక్కములు మొదలైన విలువగలవస్తువులను కొల్లగొట్టు కొనిపోవుచుండిరి.

లంకకు రాజధానివగరమైన అనూరాధపురి మింక మహాన్నతమైన వైభవముతో చాచాపు పండ్రెండు శతాబ్దములు యుండెను. ఇండియానుండి సింహళీలు మొట్టమొదటిసారి ఆ ద్వీపమును ప్రవేశించి అక్కడ సంకరవర్ణుండిన ఆదిమవాసులను (ఇప్పడు వారికి

‘గలవిహారము’ నందలి బుద్ధ విగ్రహము

శ్రీ. పూ. మూడవ శతాబ్దములో ఇండియా నుండి మహిందో అను నొక మఠ ప్రచారకుడు ఆ ద్వీపమునకు వెళ్లి అప్పడు దాని నేజయింపిన తిస్సా అను రాజును నమ్మించి బౌద్ధమతములోనికి మార్చివేసెను. తిస్సా మతము మార్చుకొన్న వెంటనే ఆక్రొత్త మఠములో తనకు గుడిసిన భక్తిప్రవర్తలకు చిహ్నముగా అనేక దేవాలయములను, పంఠారామములను, మొట్టమొదటి దాగాదాను నిర్మించెను. వగరమందలి పవిత్ర

అవశేష గృహములకును, దేవాలయములకును పోవువ్యారములనుం దమర్చబడి యుండు, అర్థవలయాకారముగల చంద్రకాంత శిలలందలి శిల్పసంపదకీరు

‘గలవిహారము’ దగ్గర నుండు బుద్ధుని శయన విగ్రహమును కావలి కాయుచున్న ఆనందుని 24 అడుగుల యెత్తు విగ్రహము

(చెడ్డాలనిపేరు) అరణ్యములకు తరిమివేసి ఆక్రమించిన తర్వాత నొక శతాబ్దమునకు శ్రీ. పూ. ౪3౭ లో అనూరాధపురము నిర్మించబడినది.

క్రిడానరోవరము, అనూరాధపురము.
క్రీ. పూ. ౪౩౮ నాటి సింహళరాజధానులలో
వెదగింది.

మధ్య భాగము చుట్టును ఎల్లలను నిరూపించుచున్న
తిన్న బంగారు నాగలికి ఏనుగులను కట్టి, ఆ నాగలి
చాలలోనే గుర్తులు పెట్టించెను. అది యొక ఉత్స
వముగా మహాచైత్రవముగా జరిగెను. ఆ పరిపాద్ధురాలు
ముగియునప్పటికి ధూమి కంపించినదట. అతని రాజ్య
కాలములోనే క్రీ. పూ. ౩౮౮ లో బోధిచెట్టు యొక్క
ఒక కొమ్మ సింహళ ద్వీపమునకు నొనిపోయెను. నీడలు
చాల పొడుగుగా వ్యాపించునటువంటి వేళలో
అది అనూరాధపురమును చేరినది. వెంటనే యది
రాం మూలయొక్కైన కాకాళమున కెదిగినదట. అది కాక
అరువర్ణములగు ఒక పరివేషమునూడ కల్పించినదట.
వెంటనే యది తనంతదానే ధూమి కలుగిపోయినదట;
అప్పుడుకూడ మరల ధూమి కంపించినదట; కారమట్లుగా
ఏనుగులచాలపాటు దానిని కప్పియుండెనట. ఈబోధి
వృక్షమునకు ఇప్పుడు వయస్సు ౨౨౦౦ ఏండ్లకుమించినది.

ఇంకను అది జీవించియున్నది. పనుపు పన్నుని
వస్త్రములను ధరించిన బౌద్ధసన్యాసు లిప్పటికే
దానిని కావలికాయుచున్నారు. వేలకొలది యాత్రి
కులు ప్రతిదినము వెళ్లి దానిని పూజించి వచ్చు
చున్నారు.

సింహాలిలు మొత్తముమీద మతమునందు మంచి
విశ్వాసముగలవార; కాంతవ్యభావులు; కళలయందు
గట్టి పట్టుదలగలవార. వారి ఉత్తమనాగికత యంత
యే తరువాతతరువాత ఇండియానుండి లంకమీదికి దా
నెవరిపోయిన ప్రారబాతుల కాహుతి యయిపోయినది.
ఎంతమేధావంపదయున్నవేది, ఎన్ని సౌకర్యములున్న
వేది, సింహాలి, పాపము, తమదేశమును కాపాడుకొన
లేకపోయిరి. వారిలోవారి కుండు మనస్సుర్లను, కలక
లున, దురాలోచనముల తప్ప ఈ విపరీత పరిణామ
మునకు వేరు కారణమేదియు కన్పించుటలేదు.

ఇటువంటి ప్రవర్తనకు చక్కని యుదాహర
ణము కాశ్యపునికథ. అతడే కిరియానును శిలాచగ్గ
మునకు నిర్మాతకుడు. క్రీ. శ. ౪౮౮ లో, చాలకాలము
తమిళబలగముతో హారాహారి పోరాడినతర్వాత,
ధాతుసేను డనురాజు సింహాసనమునకు వచ్చెను. ధాతు
సేనుని కొకకూతురు యండెను. ఆమె నతడు తనవంధువర్గము
లోనివాడేయైన తన నేనాధిపతి కిచ్చి పెండ్లిచేసెను.
కాని యెల్లందు కూతురును నానా హింసలుకెట్టుట విని,
తగనికోపముతో నాయెల్లని తల్లిని జీవములతో కాల్చి

శిగిరియా పర్వతమునైకి పోవుటకు కట్టించిన
గ్యాలరీలు

శిగిరియా పర్వత దుర్గము

చేయవలసిన దని యుత్తరువు చేసెను. అంతలో అట్లునికీ ఆకారముంట నెత్తికెక్కి, అక్కడు పడగ దొక్కిన త్రాచు వలె విజృంభించి ధాతునేనుని శ్రేష్ఠమహారుదను కాళ్ళపు నిలో మంతనమలాడి, కుట్రలుపన్ని, తిరుగుబాటు చేసెను. ఇరువురును చేరి ధాతునేనుని పట్టి బంధించిరి. క్రమేణ నిద్రాహారములు లేక ధాతునేనుడు చిక్కి శిల్పమై జీవితము విరమించెను. కాళ్ళపును సింహాదన మునకు వచ్చెను.

అపమృత్యువు పాలయిన ధాతునేనుని కడ గొట్టుకొడుకు, మొగల్లన అనువాడు, వారిద్దరిమీదను పగబూని, ఎట్లయినను పీడి పాలనా ద్రుఃఖి కేపగముపట్టి, క్రూరకర్మలపాత్రు అట్టిపరిస్థితులలో మందిరికాని యెంచి ఇండియాకు పారివచ్చెను. కాళ్ళపును సేవాధి పతి యిచ్చకములకు లొంగిపోయి సాహసించినాడే కాని తన పాపకృత్యమే తనకైదెడల కనబడుచుండగా, తమ్ముడొక్కడ మీదబడి పగతీర్చుకొనునో యను భయ మొకవైపు పీడించుచుండగా అమావాస్యపురమును విడిచి పోయి, సిగిరియా అను కొండకొమ్ము చేరుకొని అక్క దినే యొక ప్రాసాదమును, దానిచుట్టును శత్రువుల కభేద్య మైన ఒక దిగ్గమును నిర్మించుకొనెను. కొండ చివరకు మెట్లవరుసలను గ్యాలరీలవలె చెక్కించి గట్టి గున్నముతో గోడలను కట్టించివాడు. ఆ గోడలు గిరిలం విండ్ల తివారితో ఇప్పటికిని క్రొత్తలో నెట్లం దెసో అట్లే యున్నవన్న ఆగారాలివి యెంతో కీ, కనుగా చెప్పవలసినది లేదు. ఆగ్యాలరీలకు మధ్య

లో పొకచోట ఒక కావలిగదిలో గద్దుమీద కొన్ని రంగుచిత్రములు గలవు. ఆరంగులు బొమ్మలుచిత్రం చిన క్రొత్తలో నెత్తికాంతిమంతములుగా మండెనో ఇప్పటికిని అదే మెరుగుతోనే యున్నవి. ఆబొమ్మలన్ని యును నడుమవరకు నగ్నముగా మండి సొమ్ములు దిగ చేసుకొన్న యువతీమణులవి. ఆ బొమ్మలను చిత్రించిన చిత్రకారు డెకడో తెలియరాదు. అహోరాత్రములు విరామములేక కావలికాయునుండిన రక్షక పురుషులు ప్రార్థుత్తమృత్యు కై చేసినవని యది యని చెప్పదురు. దిగువభాగమున స్నాన తటాకములు లేక స్నానపు గడలు, దేవాలయములు, పభామందిరములు మొదలైన వానిని కొండలోనే చెక్కించి పెట్టినాడు.

ఎట్లయినచేమి మొగల్లన మాటనిలుపుకొన్నాడు. ఇండియాలోనే యత డొక ప్రైవ్యమును నమమాన్యు కొని, సింహాళముమీదికి దండెత్తి కాళ్ళపుని కయ్యమున కీడ్చినాడు. కొండదినవ ఉభయసేనలును పరస్పరము

శ్రీ. శ. 300 సం. లో సింహాళమును జేరిన బుద్ధుని దంతములుంచుట్టడిన నిర్మాణము

అనూరాధ పురమునందలి 'ఇసురుమునియ' దేవాలయములో గల శిల్పచిత్రము (క్రి. శ-౮ శతాబ్దుల నడుమది.)

రాజనది, కొంతకాలమువరకును జయ మెవరి కబ్బుతో చెప్పవలసినదేలేదు. అంతయు సంజహముగా నుండెను. మంచి అదనులో కాశ్యపుడు తన నేనను మరియొక రంగమునకు వదువలయునను సుదైత్యుతో తన ఏనుగును వెనుకకు త్రొక్కినాడు. ఆ సంకేతమును గ్రహింపనేరక అతని నేనలు అది యొక పలాననదిహ్నముగా గ్రహించి యెరి యిచ్చము వచ్చినట్లు వారు చీలిపోయి పారిపోయిరి. ఎదురుమానుమండిన సంగు దొరికినది గదానుని యుద్విష్టారును మొగలన ఒక్కమాకున కాశ్యపుడైకి లంఘించి వారి తల నఁకివేసెను.

తరువాత లంకమీదికి క్రమముగా వెందఁగఁ జొచ్చియానుండి దాడిచెడిరి. దివరకు శ్రీ. శ. ఏకవ శతాబ్దములో అనూరాధపురము కాలగర్భములో మునిగి పోయెను. సింహళీలు తమ రాజధానిని విడిచివెళ్లి పోల

న్నరువలో మరియొకదానిని ఏర్పాటుచేసుకొనిరి. (పాత దేవాలయములన్నియు తగులబెట్టబడెను; శ్రేణి ప్రాసాదము కొల్లగొట్టబడి నాశనము చేయబడెను. దాడియెత్తి పోయినవారికి న గ ర ము ల తో పరి లేకపోయినది: అనూరాధపురము పర్యవ్యంసము చేయబడెను; ఇది దీగులు నామరూపములు లేక పాడయిపోయెను; ఉద్యానవనములు మొదలైనవి తెగిచెరిగి సౌందర్య హీనములై పోయెను; చుట్టుపట్టుల నుండిన జలాధార వనరులన్నియు చెడగొట్టబడెను.

క్రి. శ. ౭౬౯ మొదలు ౧౭౪౦ వరకును పాల న్నరువయే సింహళమునకు రాజధానిగా నుండెను. అంత తమిళుల గుంపులు పరాక్రమించి సింహళులమీదికి వెళ్లి వారిని తరిమివేసిరి.

పాలన్నరువ సౌందర్య వైభవముల కన్నిటి కిని పరాక్రముడను రాజే కారణము. పరాక్రముడు యుద్ధనీరులలో యుద్ధనీరుడు; జిజ్ఞాసువులలో జిజ్ఞాసువు; కళావేత్తలలో కళావేత్త; రాజ్యాంగ వేత్తలలో రాజ్యాంగవేత్త. అతనికన్నులు ఆకర్షాంత విశాలములైన వట. ౧౧౬౪ లో అతడు సింహళము వెళ్ళిగానే తమిళుల నందరిని తరుగుగొట్టి, జలాధారవనములను మర మ్మకు చేయించి, ౧౪౭౦ సంఖ్య వరకు మరికొన్ని జలాధారములను నిర్మింపజేసి, రాజధానిని పునర్నిర్మాణము చేసి రక్షణకు కావలసిన దుర్గసంపదను గూడ సమ మున్నెను.

బుద్ధుని యవశేషములుంచిన యొకానొక దాగాబా

బ్రేజ్ (ప్రాసాదపు శిథిల శిలాస్తంభములు

మరల కొంతకాలము లంక వైభవము వెలిగి పోయెను. దేవాలయములు కట్టించబడెను; పంఠారామములు స్థాపింపబడెను; బౌద్ధసన్న్యాసులకు చరిత్రాలములో ఆరవరమైన దుస్తులు మొదలైన సామగ్రియొసగబడెను. పోలన్నరువ చాల నాగరిక మైనట్టియు, నుండరమైనట్టియు పట్టణముగా నుండియుండినట్లెను. దానికి నలువైపులను మైళ్లకొలది వైశాల్యము గల వరిపొలములు చూడవలయుండెను. ఆపొలములకు కావలసినంత జలవనం దిని సరఫరాచేయుటకు జలాధారములగుగాడ యశ్వత్థముగా కట్టించబడెను.

పరాక్రముడు స్వస్థానమున తమిళుల నెదిర్చినచో కాక ఇండియామీడికి మాడ దండెత్తెను. ఏడుయంద్రములుచేసి దక్షిణ ఇండియాలోని పొండిని జయించెను. ఆ తరువాత కాంబోడియామీడికి పోయెను; ఆ దేశపు రాజును చంపెను; ఆ దేశము లంకకు కప్పముకట్టవట్లు నిర్బంధపెట్టెను. తనకు చావు సమీపించుచున్న దను నూచనము కనబడగానే పరాక్రముడు తన విగ్రహము నోకదానిని పెద్దకలలో నులిపించి పెట్టెను. ఆ విగ్రహములో, యంద్రులతోను, ఎడతెగని కార్యకలాపముతోను ఆలసిపోయిన ఆతని ప్వరూపము చక్కగా చిత్రింపబడియున్నది. ఆ విగ్రహాని పరాక్రముడు తాను పెంచి పెద్దచేసి విడిదిపోవుచుండిన పట్టణమునకు తీసుచేసి నిలుచుకొని యుండినట్లు కగము పెంపటి గోడలకుముందు నిర్మించబడినది. విగ్రహము చేత నోక తుప్తము చెక్కబడియున్నది. దివ్య రోజు

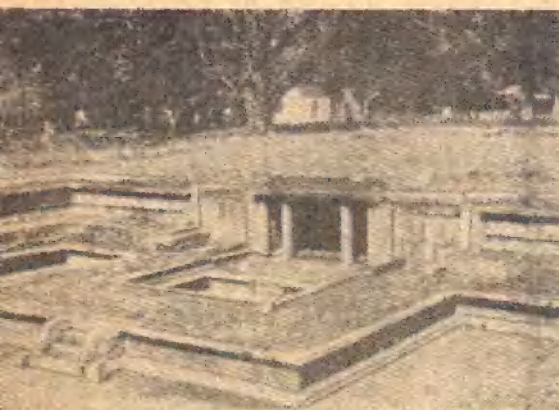
లలో పరాక్రముడు చిత్రకాంతిని గోరుచు కరించుచుండిన తుప్త మిది.

పరాక్రముడు కట్టించిన కట్టడములలో ముఖ్యమైనవి : పది యడుగుల మందముగల గోడలతో నొక్క ఏడంతస్తుల ప్రాసాద మొకటి; క్రీ. శ. ౩౦౧ లో ఒరిస్సారాజుమామరు మొద్రుకలలో తనబలాని సింహశయనకు వెల్లిన బుద్ధ దంతాస్థికకు ఒక దేవాలయము; రాతికంటములతోడను, రాతి కటకటాలతోడను గూడిన 'భ్రమృత్రాజాపీకము'; 'వాటాడాగే' అనబడ నర్చులాకారమైన ఆస్థికాలయము. 'వాటాడాగే' నడుమ ఇటికలతోకట్టించిన్నదాగాతా ఒకటి కలదు. దాని దుట్టుకు నాలుగు బుద్ధవిగ్రహములు కూర్చున్నట్లు కలవు. ఈ ఆలయమందు చిత్రకాయనియొక్కయు, శర్మియొక్కయు సామర్థ్యమును తెలుపబడిన చిత్రణ శిల్పములు చాల కలవు.

బుద్ధుని ఆవశేషములుంచబడిన వలయాకార నిర్మాణము. క్రీ. శ. ౧౩ శతాబ్దులలో సింహాళ రాజధానిగ నుండిన పోలన్నరువలో నున్నది.

అనూరాధ పురమునందలి రాజుల స్నాననరోవరము

పోలవరలోని స్మృతిచిహ్నములలో 'గల విహార' మను శిలాచేరాలయము ఇంకొకటి. జ్ఞానదీపతలకు ఇది నివాస గుహ. ఒకానొక అడవిలో ౨౫

అడుగుల యొక్కల ఒక పెద్దబండలో నీరుపారు తొలివిపెట్టివారు ఈ గుహలో అలంకృతమైన ఒక పీఠమీద, ఒక విశామమైన మర్మము రాతిలోనే ఒక బుద్ధవిగ్రహము అతిగుండెరముగా నులచబడియున్నది. ఈ గుహయట్లును కలువైపులను పెద్ద పెద్ద శ్రుతిములు చెక్కిపెట్టబడియున్నవి. ఒకవైపు మానోన్న బుద్ధుని విగ్రహ మున్నది; మరొకవైపు శివునిదియున్న బుద్ధుని విగ్రహము ప్రహేళికమైన యాకారముతో నున్నది. ఆ విగ్రహముయొక్క కలదిక్కిన అతని ప్రయశిష్టమైన అనందుని నిలుపు విగ్రహము గలదు. అనందుడు చేతులుకట్టుకొని యొక్కడతో అడవివైపు చూచుచున్నాడు. బుద్ధుని కియనవిగ్రహము ౪౩ అడుగుల పొడుగున నున్నది. అందు బుద్ధుడు కల ఒక నిండుమీద పెట్టుకొని, కుడిచేతిని చెంపలక్రింద వానించుకొనియున్నాడు.

ఇటువంటి పోలవరమునకూడ కాలక్రమమున ౧౨౪౦ ప్రాంతమున అడవులలో లీనము కావలసివచ్చెను.

చిరకాలమునుండి బాధించుచున్న మాత్రవ్యాధులకును శర(గనేరియా)వ్యాధికిని క్రొత్తగాకనిపెట్టబడినదివ్యాపధము గోనోకిల్లర్ (రిజిస్టర్డ్)

శ్రుతిములు చూచి మోసపోకు. "కోడి" మార్కు గమనింపుడు.

ఈ మాత్రవ్యాధి ఇంగ్లీషుమందులను కేకియబ్లెష్మధములను పుచ్చుకొనినను సుగముకలంగనియొడలను, యింజక్షనులవలనను వాక్యములవలననుగూడ లాభములేక పోయినయెవలను కడపటి ప్రయత్నముగా మా గోనోకిల్లరునుగూడ పుచ్చుకొని చూడుడు. పెక్కుయొడ్లనుండియున్నను లేక క్రొత్తగా కలిగినను విరకము శర సంకటమైనను మరెట్టి మాత్రవ్యాధులైనను స్త్రీలకును పురుషులకును గోనోకిల్లరు శివ్వక కుడుర్చును. మాత్రము ఘోరిగా చెడలును. మాత్రముపోవుచున్న పురుషులనుంట్ల తగ్గిపోవును. మాత్రమోనమునందలివాపురికిపోవును. శరవ్యాధి (గోనోకోక్సు)వలన మాత్రముబొట్టుగా పడుట, మేహరోగమువలన మాత్రవ్యాధిమునుండిపోవు తెలుపు, మాత్రవ్యాధిముయొక్క వాపు, మాత్రవ్యాధిముయొక్క చుట్టువులకు పోకయుక్కవాపు, మాత్రవ్యాధిముయొక్క వాపు లేక మాత్రవ్యాధిముయొక్క వాపు, వరులబట్టు, మున్నగువ్యాధులన్నియును స్త్రీలకును పురుషులకునుగూడ గోనోకిల్లరువలన కురుగును. కిర్యము (పెనుసు)పోవుట, మాత్రవ్యాధిము మున్నగునవిగూడ దీనివలన కురుగును. ఖరీదు ౯౦ మార్కులగల సీసాడు. ౪-౦-౦. శ్రుతిములు చూచి భ్రమకొనకుండు. మా పుంజుమార్కు గమనింపుడు. ఓ. ఓ. వ్యాప్తి ప్రదేశము అక్షరము:—డాక్టరు డి. యస్. జిస్సాని, ౧౧ గాసు వెనుకలోడు, బొంబాయి ౪.

Dr. D. N. JASANI, Girgaon Back Road, Bombay, 4.
Mails Agents: DADHA & Co., 52, Nainiappa Naick St., P. T. Madras

విమర్శనము

౧. మహర్షియును, దత్తదేవమును:

అనువాదములు శ్రీ దోమ హంకటస్వామిగారు; క్రాసు ౧౩౬ పుటలు, వెల ౬ అణాలు.

పాల్ గ్రంథం అను పాశ్చాత్యపండితుడు అంగ్ల భాషలో రచించిన 'A search of Secret India' (భారతదేశ రహస్యస్వరూపము) అను గ్రంథమునందలి మూడుభాగముల మీది అనువాదము. బ్రంట్స్ దొరగారు తమకు శ్రీ రమణమహర్షుల దర్శనలాభ కథనును, వారి సంక్షేపదర్శనలను, తమ ఆశ్రమవాసానుభవములను అంగ్లమున రెట్టక వివరించిరి. ఈ అనువాదము యథామూలముయి బ్రంట్స్ గారి పూర్వయును వెల్లడింపఁజాలియున్నది. ఇందు మహర్షుల శిష్యుల మహిమలకూడ చెప్పఁబడినవి. ఇది సామాన్యులగు పండితములవలె చదువరులకు వినుపు కలిగింపక కఠోతిరి పౌదయాకర్షకముయి వారి పౌదయభూమిని సత్యాశ్వమగు నీజమును నాటి మొలకలెత్తించును.

ఈ పుస్తకముచేత శ్రీ భగవాన్ రమణమహర్షులవారిచే నరవహునఁ గావించఁబడిన 'అరుణాచలాష్టక' రచనము అనువాదకాంధ్రీకృతము తాత్పర్యముతో నూడఁ జేర్చఁబడినది.

శ్రీ రమణమహర్షుల మగిను, వారి సంక్షేప సారము వెలుంగఁగోరువారి కీ పుస్తక మవశ్యాదరణీయము.

౨. మహర్షి పాదపద్మ సన్నిధిలో

ఇది శ్రీ భారద్వాజకపాలిగ్రామినిగారిచే ఉద్ధరింపఁబడిన అంగ్లయ మార్మకమ కారురపాఠ్యం ౬.

కృష్ణయ్యగారి ననువాదము. క్రాసు ౪౫ పుటలు, వెల రెండణాలు.

ఆత్మశిక్షణమును గూర్చియు, సమాధి మొదలగు తత్వాధనవిషయముల గూర్చియు శిష్యుఁ డిడిగిన ప్రశ్నలకు మహర్షులొసగిన ప్రత్యుత్తరము లిందు మార్పఁబడినవి. ఇందలి ప్రశ్నములు, వాని సమాధానములు అత్యంత తృప్తికరములు. ఆత్మశిక్షణామార్పులు అవశ్యమగు దీనిని జరింపవలెను. వెలయు స్వల్పము.

౩. అరుణాచల స్మృతికథంబము

శ్రీరమణమహర్షి ప్రణీతమునకు అనువాదము. అనువాదకుడు శ్రీనిధిలూరి నరసింగరావు. క్రాసు ౪౧ పుటలు, వెల ౩ అణాలు.

ఇందు 'అరుణాచల ఆశ్రమమునూ, అరుణాచల నవమణిమూ, అరుణాచల పదికము, అరుణాచల అష్టకము, అరుణాచల పంచరత్నములు' కథలు. పుస్తకము మొదట అరుణాచల దీపదర్శన చిత్తము, అరుణాచల మాహాత్మ్యము పద్యరూపముగ మార్పఁబడినవి. ప్రాత్రములో 'ఆశ్రమమునూ' మాత్రము గేయము.

ఈ గ్రంథమున ఆమోదింపఁబడినది విషయము. అనువాదము వాత్సిరగము; దోమహంకటము. అయినను ఇందలి విషయమునుబట్టి ఆంధ్రుల ఆదరమునకు పాత్రము కావలెను.

౪ ఉపదేశసారము

భగవాన్ శ్రీ రమణమహర్షుల రచించినది. క్రాసు ౨౦ పుటలు, వెల అణాకానీ.

‘భగవాన్ శ్రీ రమణ మహర్షిలవారు ముందు ‘ఉపదేశ ఉండియా’ అను పేరుగల తమిళ గ్రంథమును 30 పాఠ్యములలో వ్రచించియుండిరి. పిమ్మట దాని భావమునే పూర్ణముగా తీసికొని వారే పాఠ్యముగా సంస్కృతములో ముప్పది లలితవృత్త గీతములుగాను, తెలుగులో ముప్పది ద్విపదలుగాను, మళయాళములో ముప్పది చతుష్పద గీతములుగాను వ్రచించిరి ప్రస్తుతము... ఈ పుస్తకములో సంస్కృత గీతములును, తెలుగు ద్విపదలును ముద్రింపబడినవి. ‘శ్రీ రమణ శిష్యులును, సుప్రసిద్ధ పండితులును అగు వాసిష్ట గణపతి మునిగారి సాహాయ్యమువలన’ శ్రీ రమణదాసులగు ప్రణవానందులచే ‘రచింపబడిన తెలుగు తాత్పర్యమును’ చేర్చబడినది. ఈ తాత్పర్యము మూలాధిప్రాయమును వివరింపఁజాలి యున్నది.

౫. ఉన్నది నలుబది, నద్విద్య, నేనెవరు?

శ్రీ రమణమహర్షుల కృతుల కాంధీకృతులు. క్రాసు ౪౭ పుటలు. వెల రెండున్నరకా.

ఇందలి ఆంధ్రీయము ౭ ద్యములు. వ ధ్యమును పద్యము: అది ‘శ్రీ గి. నరసింహరావు విరచితము.’ అంతిమును ‘శ్రీ ప్రణవానందాచార్యులచేతము.’ అద్య మెక్కువ అనువాదమో తెలియదు.

‘ఉన్నది నలువది’ లో సత్యకర్త పర్యూపము సూత్రప్రాయముగ నిర్వచింపబడినది. ‘పద్విద్య’లో ఉత్తమమగు ఆత్మవ్యరూపమును దెలుపు విద్య వివరింపబడినది. ‘నేనెవరు’లో ‘తన్ను తా వెలుగుట’ను గూర్చి విపులముగఁ జర్చింపఁబడినది. ఆత్మతత్త్వము వెలుగఁదలయువారికి, శ్రీ రమణమతతత్త్వ జ్ఞానులగుటను ఇది అవశ్యము పఠనీయము. వెల రెండున్నర.

౬. శ్రీ రమణగీత

పద్యము: శ్రీ రమణ విభక్త్యర్థకము, శ్రీ రమణ చత్వారింశ ద్వీతమావాసహితము. అనువాదములు శ్రీ గుఱ్ఱం వేంకటసుబ్బారామయ్యగారు, ఎం. వీ., క్రాసు ౧౩౦ పుటలు. క్యాబింజ్ లెండు, వెల అరవైయి, దైవమతసారమును పూజ్యుడగు వేదవ్యాస మహర్షి భగవద్గీత రచించినట్లే శ్రీ రమణమత సారమును వాసిష్ట గణపతిమని పదనెనిమిది దధ్యాయములలో ‘రమణగీత’గ సంస్కృతభావము వ్రచించెను. ఆ రచన కిది తెలుగునేతే. గీతలలో భగవానుడు అర్జునునకు బోధించినట్లందు బ్రహ్మతత్త్వము మహర్షి చే శిష్యులకు బోధింపఁబడినది.

ఇందలి పదనెనిమిది దధ్యాయములందును వరుసగ, ఉపాసన ప్రాప్త్యము, మార్గత్రయము, ముఖ్యకర్త పద్ధతి, జ్ఞానస్వరూపము, హృదయవిద్య, మనోనిగ్రహోపాయము, ఆత్మ విచారాధికారి తరంగము, ఆత్మ విచారము, గ్రంథిభేదము, సంఘవిద్య, జ్ఞానసిద్ధి సామరస్యము, శక్తివిచారము, సన్మాన్యశ్రీ పురుషులూర్ధాధికారము, తీతన్ముక్తి విచారము, శ్రవణ, మనన, నిదిధ్యానవిమలలు, భక్తివిచారము, జ్ఞానప్రాప్తి విచారము, నిద్రమహిమానుజీర్తనము చర్చింపఁబడినవి.

శ్రీరమణ విభక్త్యర్థకమువను, శ్రీరమణ చత్వారింశద్వీతనందును మహర్షి మహాత్మ్యము గొనియాడఁబడినది. అగ్ని- గణపతి- ఇంద్ర- వాయు- సూర్య- దళావతార- అంబికా- రేణుకా- గురు- యోగసార- తారకరామ గీతములం దాయా దేశకలయు, విషయములయు తత్త్వము ఎఱుకపఱుపఁబడినది.

అనువాదమునందలి పద్యముల భార ఆ నర్గళము. తెలి నులభము. మూలమునందలి అధిప్రాయము లనువాదమున కొంతలేక మార్పఁబడినవి. శ్రీరమణమతసారము వెలుగఁదలయువారి కిది తప్పక చదువఁదగినది. సంస్కృత మూలముతోడను, తెలుగు తాత్పర్యముతోడను కూడ దీనిని ప్రకటింపఁచు’ దీని యుపయోగ విచిత్రం టెను ఎక్కువగ నుండఁగలదు.

మీద పేర్కొనిన ఆరుగ్రంథములకును ప్రకాశకులు శ్రీనిరంజనవానందస్వామి, సర్వాధికారి, శ్రీరమణాశ్రమము, తిరువణ్ణామల.

ఐ. వెం ర.

ప్రత్యూషము

పద్యకావ్యము. కర్త: కొమరవోలు వెంకటసుబ్బారావు, కాకినాడ. డిప్యూ ౧౩౦ పుటలు. వెల రూపాయ.

ఇందును మరీచులలో ప్రకృతివిషయములను
 ధ్వనింపజేయు కథ వర్ణింపఁబడినది. ఇందు కొన్నియె
 డల ప్రాచీనప్రబంధపద్ధతులు, కొన్నియెడల నవీనపద్ధ
 తులు అనువరింపఁబడినవి. ప్రకృతివిషయములను కథ
 తోఁరాటు క్రమముగ జోడింపఁదలచుటచే కొన్నిపట్టు
 లందు కథలో చదువ్రక్కుతి తొలఁగినది. అట్టిది సాధా
 రణముగ నిట్టి కావ్యములందు అనివార్యము.

ఇందలిపద్యములు పౌర్యములు; నిర్దుష్టములు.
 భావములు మధురములు. వర్ణనములు స్వాభావికములు.
 ఆంగ్లంబు లాదిరింపఁదగిన అధునాతన ప్రబంధములలో
 'ప్రత్యాపము' ఎన్నిక కెక్కడగిరిది.

బి. వెం. ర.

గూడుమూరిన కొత్తరికం

క్రాసు ౧/౨ వైజా, పు. ౫౭, వెల రెండణాలు.

కర్త: శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యకాశ్రి, కలాభి
 వర్ధనీ పరివత్తు, ఇన్నీసుపే, రాజమండ్రి.

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యకాశ్రిగారి కథా వాద్య
 యం నవ్యాంగ్రవాద్యము ప్రధానకాఖ్యలో ఒకటి. కథా
 రూపంగా అది ఉత్తమశ్రేణికి చేరుతుంది. ఆయనకథ
 లను శ్రేణిలో మంచిప్రచారం ఉంది. అవంటే ఎంతో
 మందికి ఎంతో మోజు. కొన్నికథలు ఎన్నిమాట్లుచదివినా
 ఇంకాచదవాలనే అనిపిస్తుంటుంది. ఇంతకంటే వాటి
 గొప్పతనాన్ని వర్ణించడం అనవసరం.

ఆయనకథలన్నీ అప్పసప్పమా పత్రికల్లో ప్రక
 టింపబడినవి. అవి ప్రత్యేకగ్రంథంగా దొరకవు.

ఒక పదికథలుకావోలు ఐనకెప్పడో సంపుటం
 గా 'పూలదండ' అనేపేరుతో ప్రకటింపబడింది. అదిహాడ
 ఇప్పుడు దొరకదు. కాబట్టి వాటిని ప్రత్యేకపుస్తకంగాప్రకటించడం ఆత్మవసరం. 'కలాభి
 వర్ధనీ పరివత్తు' ఈ అవసరాన్ని తెలుసుకుంది. "ఇది
 వరకు 'పూలదండ' అనేపేరుతో సంపుటాలుగా ప్రక
 టించడానికి ప్రయత్నిం"ంది. "కాని ఆ ప్రయత్నం
 సాగలేదు. అంచేత ఇప్పుడు... ఏకగ్రీ అకథ విడివిడిగా
 ప్రకటింప" సంకల్పించింది. "సాధారణంగా వెలకు

ఒకటిరెండు"గా ప్రకటిస్తుందట. ఇలా విడివిడిగా ప్రక
 టించతల పెట్టడం చాల తెలివయినపని. ఇందువల్ల అచ్చ
 యినవి త్వరగా వెల్లిపోవడానికి, తరవాతివి వెంటవెంట
 అచ్చయి వెలువడుతూ ఉండడానికి మంచి అవకాశం
 ఉంటుంది.

పరివత్తు సంకల్పలత తోడిగిన మొదటి
 మొగ్గ ఈ 'గూడుమూరిన కొత్తరికం.' ఈకర్తాత
 వెలువడి 'తల్లి ప్రాణం', 'ఇల్లుపట్టినవెళవాడబళను'
 అనే కథలు. పేరుచదిలేనే చాలు, కథంతా మనస్సుకు
 వస్తుంది ఒకమాదు చదివిఉండినామాడా. అలాగా మన
 స్సుకు పట్టిపోయి ఆయనకథలు!

పరివత్తు సంకల్పించిన యీ కార్యం నిరంత
 రాయంగా కొనసాగుతున్నాక!

కాత్యాయని

ఇది యొక శేష సంపుటి. చిన్నది. అర్దుకాగి
 రంమీద అచ్చువేయబడింది. అందచందాలతో అమరి
 ఉంది.

కర్త: బొడ్డు బాపిరాజు, ఆదివారపుపేట,
 ఏలూరు.

గ్రంథకర్త తమ యేడాది చిన్నికట్టిదానికి-
 కాత్యాయనికి - తుట్టినదినం వాడు ప్రేమతో పెట్టిన
 నూడిద యిది. ఆ విడ్డ అచ్చట్లు మచ్చల్లే ఇందలి
 శేషములలో వర్ణింపబడినవి.

తెలుగు ఇన్ కంటాక్సు ఆక్సు

గ్రంథకర్త కడిమిశెట్టి వీరరాజుశెట్టి, వకీలు,
 తెజవాడ. వీరు ఒకప్పుడు అసిస్టెంటు ఇన్ కంటాక్సు
 ఆఫీసరుగా నండిరి. గ్రంథంపుటలు ౧౩౨, వెల రూ.
 ౧-౪-౦. మొదటి ముద్రణము.

ఆంగ్రవాణి వాదరించుట ఆంగ్లం ధర్మం.
 మాతృసేవ మెచ్చదగినదే. లాగ్రంథములు తెలుగున విశే
 షముగ వెలువడలేదు. ఈగ్రంథవిషయం చాలా గంభీర
 మైనది; లోతు తెలియనిది. ఇన్ కంటాక్సులా ఇంగ్లం
 డులో నుప్రసిద్ధ వ్యాయవాదులకు మాడ అగమ్య

గోచరముని Lord Hailsham తెలిపెను, ఈ విషయం మనదేశానికి వర్తించును. న్యాయవాదుల స్థితి యితరులకంటె సామాన్య పౌరుల సంగతి వేరుగ వ్రాయ పనిలేదు.

ఈ గ్రంథం ఆంగ్లముకల్ల సహాయకారి కాదన వచ్చును. ఏలననగా న్యాయవాదులకు ఆంగ్లమున గ్రంథములు అందుబాటులో నున్నవి. పైగా వారికి ఆప్టప్రబ్లుపూర్వోత్తరములు కావలయును. వారికి కాసవ సభలోని చర్యలవసరము. వారికి సెలెప్ట కమిటీ రిపోర్టుతో నమిత్తున్నది. ఆప్ట ప్రకేతపెట్టుటకు కారణములు వారు పరిశోధించును. వారలకు ఆప్టలోని ప్రతి పదము ముఖ్యము. ఒకముక్క పోలే ముప్పువస్తుందని వారి నమ్మకము. పైగా యిది పన్నుతో పని. కరి మార్జినల్ నోట్సు సహాయపడును. ఉదాహరణలు, వివరములు, మాత్రాలకు భిన్నములు వారికి కళ్లకుకట్టి నట్లుండవలయును. మాత్రముల న్యభ్యాసం అంతా వారికి కావలయును. కొద్దు తీర్పులెన్ని వారిముందున్న అంతమందిది. కేసులలోని ముఖ్య మాత్రములు వారికి కావలయును. ఆప్టలోని మాత్రములట్టిక వారికి తెలియ నలేను. గ్రంథాంతమున పెన్మ్యాంజు, ఫారాలు వారికి కావలయును. ఇట్టి విషయభేదన న్యాయవాదులకు తోచుచును. పైగా Reference నకు ముఖ్యముగా పెక్కు నులు విరుధ్ధమున వ్రాయుటే మంచి కద్దరి. న్యాయవాదులకు గాను యీ గ్రంథం వ్రాయబడినట్లు తోచదు.

ఇక తదితరుల విషయం గమనించవలయును. ఇన్ కం టాక్సు ఆప్టలోని విషయములు సులభముగ బోధపడవు. బోధనాశక్తి బోధకునికి కావలయును. ఈ గ్రంథమున Principles కూడా ప్రశ్నకేంది వ్రాయలేదు. No receipt, no taxation అను ముఖ్యనిధాంతమును బాగుగ తెలుపలేదు. పేరొక్క తీర్పులు గ్రంథమునకు శోభ లేలేదు. వీరి స్వావధాన మైనను తెలిసి ఆప్టలోని లోటు బాటలు పేర్కొన బాగుండెడిది. వచ్చుపడి పన్నులేట్ల గూర్చి ౨ వ అధ్యాయం వ్రాసిరి. ఇందు “ఇండియా గవర్నమెంట్ టాక్సారి ఫీజును ఆప్ట నుండి” అన్నారు. ఇది

వరకీ విషయం విపులముగా తెలిపియుండిన బాగుండెడిది. ౨౬ వ పుటలో ౪ వ అధ్యాయంలో “సెక్యూరిటీలు” అని వ్రాసివారు. ఇది ఆప్ట సమసరింది Interest on securities అని యుండవలయును. సెక్యూరిటీలకును సెక్యూరిటీలమీద వడ్డీలకును భేదమున్నది కదా! ౨౬ వ పుటలో “గృహములు” అని వ్రాసివారు. ఆప్టలో ౯ వ పెక్కు నులో Property అని యున్నది. ఆప్టలోని పదముకట్టి; వీరి తర్జుమాలోని పద మింకొకటి. లాగ్రంథమున Accuracy in statement ఉండవలయును. ఆప్టలోని ౧౧ వ పెక్కు నులోని అంశములకును ౪౯ వ పుటలో కీరు వ్రాసిన విషయమునకును భేదం యున్నది. పది పంక్తులలో యీ పెక్కు నులోని విషయములన్నియు యిమిడియున్నవని చదువరులు భావించరు. భావించుట సరికాదు. వీరు Professional earning అనగా వృత్తి అని వాడివారు. వృత్తిని వృత్తిరాబడికినే భేదాయున్నది. ౩౨ వ పుటలో వీరు “వ్యవహారము” ను గురించి వ్రాసిరి. ఆప్టలోని ౨ (౪) పెక్కు నులో నున్నదానికి యిది సరిగా లేదు. పెక్కు నులో Business includes any trade, commerce, or manufacture or any adventure or concern in the nature of trade, commerce or manufacture అని యున్నది. తర్జుమా సరిగాలేదు.

ఉదాహరణల విషయం చూద్దాం. ౩౯-వ పుటలో ఉదాహరణపట్టిక యున్నది చదువరికి యిది బోధపడదు. దీని గూర్చి ౩౮-వ పుటలో ముందుగ కొంత వ్రాసియుండిన బోధనపూర్వకముగ నుండెడిది. ౪౩-వ పుటలో బ్రావైజోలో “బయల్పరచి తిరేసి” అని యున్నది; యిది సరికాదు. ౪౫-వ పుటలో “ఇది హైకోర్టు వారికి (a) కమిషనరు వలన గాని (b) ద్వారాగాని వాస్త్ర విషయములకు ప్రశ్నలకు గూర్చి చేయబడును” అని వ్రాశారు. ఇచ్చట కమిషనరు ద్వారా అని అర్థమునకు కష్టము. ౪౫-వ పుటలో “తప్పదు సాక్ష్యము చెప్పినను, ఉపయోగించి నను, హేళన చేసినను” అని యున్నది. ఎవరిని హేళన చేయుటో కేటవకుట లేదు. ఆ పుటలోనే “ఈ ప్రకారము కొన్ని కొద్దు అధికారము లున్నవారు”

ఇన్ కంటాక్టు అధికారులను కోర్టుని చెప్పటకు సావకాళము లేదు" అని యున్నది. సావకాళమును పద మిచ్చట సరికాదు Mutual Benefit Societies విషయంలో రాబడి పన్ను లేదని వీరు తెలిపి యుండవచ్చును. పెక్కును ౬౬-ఎ యొక్క చరిత్రాంశములు చదువరికి తెలిసియుండవచ్చును.

లా గ్రంథములను తెలుగున వ్రాయుట కష్టము; కష్టమైన కార్యముల చేయబూనుటకు దైర్ఘ్యసాహసములు మాత్రము చాలవు; తట శక్తి సామర్థ్యములు కావలయును. ఇన్ కంటాక్టు అట్ట కడవకుండు కుబోధముగ వ్రాయుట సులభము కాదు. కడకు Lord Hailsham అభిప్రాయమే నిజమని తోస్తుంది. ఈ గ్రంథం ద్వితీయ మద్రాసున క్రొత్త మాన్యుస్క్రిప్టు కాక!

ఏలేశ్వరపు కృష్ణమూర్తి

గ్రంథ స్వీకారము

పీఠాధ్యక్షుడు

(విమర్శ గ్రంథము)

క్రాసు ౧/౮ నైజా, పు. ౧౬౧. వెల ఆ. ౧౦.

కర్త: దీపాల పిచ్చయ్యకాస్త్రి, నెల్లూరు.

చింతామణి విషయ పరిశోధనము

సానుబంధము (రెండవమాన్యు)

క్రాసు ౧/౮ నైజా, పు. ౨౩౧ + ౨౦, వెల రు. ౧.

గ్రంథకర్త: వజ్రల చినసీతారామస్వామికాస్త్రి, ఆంధ్ర విశ్వకళాపరిషత్తు కళాశాలాంధ్రోపాధ్యాయుడు, వా. లేరు.

విజయనగర సామ్రాజ్యమందలి

ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రము

ప్రథమభాగము (శ్రీ. వె. ౧౩౩౦. ౧౫౦౦)

డెమ్మి ౧/౮ నైజా, పు. ౩౨౫, వెల రు. ౨.

విద్యార్థులకు రు. ౧-౮-౦.

కర్త: పేకుమళ్ల అచ్యుతరావు, యం. ఏ. యల్. టి., పితాపురము.

శ్రీ పుష్పనేనవిజయము

క్రాసు ౧/౮ నైజా, పు. ౩౨, వెల రు. ౦-౮-౦

గ్రంథకర్త: రాధిదీమతం సిద్ధి వీ. య్య, ఆంధ్రోపాధ్యాయుడు, కోగిపేట రాజకీయ మాధ్యమిక పాఠశాల, డామర, మెదక్ జిల్లా, వైజాంరాష్ట్రము.

త్రిపురాంతకోదాహరణము

క్రాసు ౧/౮ నైజా, పు. ౫౪ + ౨౧, వెల ఆ. ౧౨.

గ్రంథకర్త: రావిపాటి త్రిపురాంతక మహాకవి సంస్కృత, ప్రకాశకుడు: నిడువకోట వేంకటరావు, బి. ఏ., మార్కారావుపేట, కాళి నాడ.

శేనరికిశోరలీలలు (వద్యరచనము)

డెమ్మి ౧/౮ నైజా, పు. ౧౮, చితర రెండు పుటలలో 'నూర్కొపాసన.'

గ్రంథకర్త: వడ్డాది సీతారామాంజనేయకవి, భాసింకోట, విశాఖపట్నంజిల్లా.

గానశాస్త్ర ప్రశ్నోత్తరావళి

క్రాసు ౧/౮ నైజా, పు. ౧౫౪, వెల రు. ౧-౦-౦

గ్రంథకర్త: ఆరిపిరాల సత్యనారాయణమూర్తి, సుందరవిలాస్, గాంధీనగర్, బెజవాడ.

మరణానంతర సందేశములు

క్రాసు ౧/౮ నైజా, వెల రు. ౧-౦-౦.

గ్రంథకర్త: రావుబహదూర్ యం. నరసింహంపంతులు.

ప్రకాశకులు: కొండేపూడి కృష్ణమూర్తి, ఉత్తర కోట పిఠి, రాజమండ్రి.

ఆర్షసామంతాల మ్యూల. కృష్ణా

సెప్టెంబరు 1925

ప్రసాదయ్యదేవధర్మముల
కునిలయము. ఏమంద్రకవి
లసిననుమాపవ్రాయుడు.
సమ్మకమైనవిలభింపగలవే

అయ్యదేవమాధవా
వేదూరి శంకరకన్తియయ
CONSULTING PHYSICIAN

మానకృష్ణ

పాలిసీ

పూలముగా.....

మీ మామనకు

21 యేండ్ల వయసురమ్మకృష్ణికి వైద్య
చరిత్ర లేకుండా, లాభములతో గూడిన
ఎండ్-మెంటుపాలిసీ చాకగాఁబోయెను.

ఇంతేకాకుండా మీకు గూడ

అతడు ఎదురుచూడగా మీకు సంపూర్ణ
ముగా భీమా రక్షణము యేర్పడును. రేట్లు
మొదలైన పూర్తిది. రకులు గల కరపత్ర
ముకు ప్రారంభించుకొనుట.

**నేషనల్ యిన్సూరెన్సు కంపెనీ
లిమిటెడ్.**

నేషనల్ యిన్సూరెన్సు బిల్డింగ్సు,
యెస్కోవేడ్, వడరాతు.

రాజమోహన హేరాయలు

శ్రీవై.మయిన కుమారనగల కల
మాన. పెండ్లుకు చల్లదనమును
కలిగించి పెంట్లకలను అభివృద్ధి
చేయుటలో అత్యుత్తమ మయినది.

కలపోటు, కూడుపోటు, శిరో
వేడిమి, చుండు మొదలగువాటిని
పోగొట్టి కన్నులకు చలన నొసంగి

పెంట్లకలను మృదువుపరచి, నల్లగా పెండుటలో
అత్యుత్తమ మయినది.

స్త్రీలకు ఆనందమును కలుగజేయును.

సీసా 1-2 రు. 0-12-0 6 సీసాలు రు. 4-4-0

పాప్టిక ప్రశ్నకము.

పి. ఇ. ఏ. అండు కంపెనీ,

అయ్యదేవమాజం,

పెరిదేపి, నెల్లూరుజిల్లా

తెల్లకుక్క

బొల్లివ్యాధి

కొద్దికోజారి బొమ్మధమును రుద్దినచో తెల్లకమ్మ
చొర్లి ఘోరవ్యాధులు మొదలంట నాశనమగును.
పాకిమేలు, వైద్యులు, కుదుర్చులేంపాటిని యీబొమ్మ
ధము కప్పక కుదుర్చును. గుణములేదని యుజావు
జేయువారికి రూ 500/- బహుమానమివ్వబడును.
వెల రు. 2/-

సంతాన నిరోధము

సంతాన నిరోధమున కిది ఆమోఘమైనది. దీనిని
వాడుట మానికేసినతోడనే సంతానము గల్గునును,
వెలకు 2 లేక 3 కోజాలు మందును వాడుచుండ
లేను. పం||6కు వెల రు 2/- గుణములేదని యుజావు
జేయువారికి రు 100/- బహుమానము. ఆరోగ్యమున
కట్టి పోనిగలుగదు.

Vaidyaraj Akhil Kishore Ram

No 47 P. O. Katrī Sarai (Gaya)